

GUVERNUL
REPUBLICII
MOLDOVA

RAPORT

CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA GUVERNULUI ÎN ANUL 2023

CHIȘINĂU 2024

CUPRINS

Sumar executiv	5
Situația social-economică în anul 2023	38
Realizările Guvernului.....	44
Integrare europeană și afaceri externe	44
Administrație publică și servicii publice.....	50
Dezvoltare economică și crearea locurilor de muncă.....	57
Economie și digitalizare	57
Agricultură și industrie alimentară	72
Finanțe	79
Modernizarea infrastructurii și creșterea calității vieții în localități.....	91
Infrastructură și dezvoltare regională	91
Energie	103
Mediu	111
Justiție și respectarea drepturilor omului	117
Justiție	117
Muncă și protecție socială	125
Educație și cercetare	131
Sănătate	140
Cultură și turism	148
Pace în țară și securitate pentru cetățeni	153
Apărare	153
Afaceri interne	156
Reintegrarea țării	163
Prioritățile de politici publice pe termen mediu ale Guvernului	165

Lista figurilor

Figura 1. Evoluția trimestrială a Produsului intern brut în anii 2021-2023 (%).....	38
Figura 2. Contribuția sectoarelor economice (p.p.) la creșterea PIB (%).....	38
Figura 3. Evoluția producției agricole în 2018-2023.....	39
Figura 4. Exportul serviciilor de telecomunicații, informatică și informații în ianuarie-septembrie, mil. dolari SUA.....	39
Figura 5. Contribuția componentelor cererii (p.p.) la creșterea PIB (%).....	40
Figura 6. Contribuția principalelor componente ale cererii la evoluția PIB în ianuarie-septembrie 2023 (p.p.).....	40
Figura 7. Exporturile cu mărfuri pe grupe de țări, 2020-2023, mil. dolari.....	41
Figura 8. Comerțul internațional cu servicii în ianuarie-septembrie 2019-2023, mil. dolari.....	41
Figura 9. Evoluția formării brute de capital fix și contribuția pe componente în anii 2021-2023 (p.p.).....	42
Figura 10. Evoluția volumului investițiilor după sursele de finanțare, 2021-2023, %.....	42
Figura 11. Ponderea cetățenilor care au accesat serviciile publice în format electronic.....	54
Figura 12. Gradul de satisfacție de serviciile publice electronice.....	54
Figura 13. Evoluția sectorului industrial în anii 2017-2023,.....	60
Figura 14. Evoluția indicatorilor de eficiență în întreprinderile de stat și societățile comerciale, 2022-2023.....	63
Figura 15. Structura exporturilor pe grupe de țări, 2023,.....	65
Figura 16. Rata de penetrare a serviciilor de comunicații electronice, %.....	68
Figura 17. Indicele prețurilor pentru produsele agroalimentare, trim. III.....	72
Figura 18. Exportul strugurilor de masă (mii tone).....	73
Figura 20. Evoluția FNDAMR, mil.lei.....	73
Figura 20. Exportul de produse vitivinicole (mil. dolari SUA).....	73
Figura 21. Investițiile în agricultură și mediul rural.....	74
Figura 22. Evoluția lunară a veniturilor și cheltuielilor bugetare, %.....	79
Figura 23. Structura veniturilor bugetare în 2023 (%).....	79
Figura 24. Datoria de stat la data de 31 decembrie,.....	81
Figura 25. Evoluția lunară a datoriei de stat internă și externă (%), anii 2022-2023.....	81
Figura 26. Dinamica încasărilor la BPN administrate de SFS în perioada 2020-2023 (mild. lei).....	83
Figura 27. Proiecte de infrastructură de alimentare cu apă și sanitație finanțate din FNDRL în anul 2023.....	91
Figura 28. Starea drumurilor naționale în anul 2023, %.....	92
Figura 29. Indicatorii siguranței rutiere.....	94
Figura 30. Structura transportului de pasageri.....	95
Figura 31. Structura transportului marfar, %.....	95
Figura 32. Contribuția activității de construcții la PIB.....	100
Figura 33. Indicii volumului de lucrări de construcții executate.....	100
Figura 34. Structura surselor de energie regenerabilă, 2023.....	103
Figura 35. Număr beneficiari contorizare netă.....	104
Figura 36. Repartizarea procentuală la clasele de calitate a apelor râurilor (conform secțiunilor de monitorizare).....	111
Figura 37. Ponderea suprafețelor acoperite cu păduri și cu vegetație forestieră din suprafața țării %.....	112
Figura 38. Ponderea deșeurilor reciclate din total deșeuri formate %.....	113
Figura 39. Alocările FNM pentru proiecte de mediu, anul 2021 comparativ cu ianuarie 2024.....	114
Figura 40. Gradul de satisfacție a populației privind calitatea serviciilor în cadrul sistemului judiciar (încrederea în justiție), perioada 2019-2023, %.....	121
Figura 41. Dinamica numărului de pacienți beneficiari de medicamente compensate, 2019-2023.....	140
Figura 42. Nr. total de medicamente în Nomenclatorul de stat al medicamentelor.....	141
Figura 43. Evoluția numărului de vizitatori pe categorii de turism.....	151
Figura 44. Încasările agențiilor de turism și turoperatorilor.....	151
Figura 45. Bugetul alocat sectorului apărării, mil. lei.....	153
Figura 46. Rata infracționalității în perioada 2019-2023.....	156
Figura 47. Rata accidentelor rutiere la 100 mii populație.....	157
Figura 48. Numărul de victime ale traficului de ființe umane la 100 mii populație.....	158
Figura 49. Numărul de intervenții efectuate până la 15 min.....	159

Introducere

La 16 februarie 2023 Parlamentul Republicii Moldova a acordat vot de încredere noului Guvern și Programului de activitate „Moldova prosperă, sigură, europeană”¹, prin care a fost confirmată viziunea privind dezvoltarea Republicii Moldova pentru următorii ani, și anume:

„Ne dorim o țară cu cetățeni prosperi, cu instituții puternice și transparente, cu mediu de afaceri competitiv, pentru care relația cu statul e un accelerator și nu o serie de obstacole. Vrem să trăim într-o lume sigură, în care tratatele internaționale sunt respectate, în care problemele dintre țări se rezolvă prin dialog, în care există respect față de statele mici. Vrem să fim membri deplin ai Uniunii Europene.”

Astfel, din momentul învestirii sale Guvernul și-a orientat activitatea spre transpunerea acestei viziuni, acționând cu fidelitate și dedicație în vederea conjugării eforturilor tuturor autorităților publice, societății civile, mediului de afaceri și academic, precum și partenerilor de dezvoltare pentru a realiza în termen și cu maximă eficiență obiectivele și prioritățile setate.

Pornind de la așteptările cetățenilor și având în vedere provocările majore cu care se confruntă Republica Moldova, Guvernul și-a concentrat activitatea pe realizarea obiectivelor fundamentale, structurate conform Programului de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”.

Decizia istorică din 14 decembrie 2023 de deschidere a negocierilor pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană a reconfirmat **prioritatea absolută pentru activitatea Guvernului** de avansare în parcursul spre integrarea europeană, măsurile pentru ridicarea nivelului de pregătire pentru aderarea Republicii Moldova la UE și pentru alinierea legislației naționale la legislația UE fiind integrate transversal în toate domeniile de dezvoltare social-economică a țării.

În scopul valorificării oportunităților ce rezultă din statutul de țară candidată pentru aderare la UE, o altă prioritate a Guvernului a ținut **consolidarea capacităților administrației publice** pentru crearea unor instituții publice puternice și reziliente, fiind dezvoltate mecanisme pentru asigurarea disciplinei și evaluarea autorităților publice, precum și definite criterii de performanță adecvate pentru activitatea acestora.

În paralel cu îndeplinirea recomandărilor pentru aderarea la Uniunea Europeană, precum și cu fortificarea instituțiilor statului, la nivel sectorial, Guvernul și-a orientat eforturile spre **modernizarea localităților, garantarea securității și dreptății cetățenilor, creșterea veniturilor pentru asigurarea unui trai decent și crearea de locuri de muncă bine plătite**, prioritățile respective fiind confirmate de implementarea celor **20 de acțiuni din Planul Național „Construim Moldova Europeană”**, dezvoltat de Guvern la începutul mandatului său.

Prezentul raport a fost elaborat în conformitate cu prevederile articolelor 34 și 42 ale Legii cu privire la Guvern² și reflectă principalele evoluții în domeniile de activitate ale Guvernului. În același timp, raportul realizează o sinteză a realizărilor obținute de Guvern, în conformitate cu Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”.

Primul capitol al raportului descrie situația cu privire la evoluția principalilor indicatori economici și sociali, evidențiind tendințele înregistrate la finele anului 2023.

Capitolul al doilea este expus conform celor 2 priorități transversale și 4 priorități sectoriale ale Guvernului, reflectând situația și cele mai importante realizări în domeniile de competență ale Guvernului, setate în Programul

¹ Hotărârea Parlamentului nr. 28 din 16 februarie 2023

² [Legea nr.136/2017](#)

de activitate al Guvernului, și operaționalizate prin intermediul Planului de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023 și Planului Național de Dezvoltare pentru anii 2023-2025.

Ultimul capitol al raportului conține prioritățile de politici publice ale Guvernului pentru perioada 2025-2027, aprobate la începutul anului 2024 pe platforma Comitetului Interministerial de Planificare Strategică, scopul acestora constând în asigurarea alocării eficiente a resurselor Guvernului pentru a maximiza impactul politicilor sale și pentru a dezvolta politici coerente și sustenabile spre îndeplinirea obiectivelor de guvernare.

Sumar executiv

Evoluția social-economică în anul 2023

Economia Republicii Moldova tinde să se recupereze după consecințele crizelor multiple ale anului 2022, cauzate de repercusiunile războiului Rusiei în Ucraina – criza energetică și inflația record - și de seceta severă. După o contracție de 5% în 2022, PIB-ul a înregistrat o diminuare de 0,4% în ianuarie-septembrie, 2023.

Agricultura a reprezentat un pilon de susținere pentru economie, înregistrând în 2023 o creștere semnificativă (+23,6%). Cu o pondere de 7% în PIB, Tehnologia Informației și Comunicațiilor (TIC) a continuat să fie unul dintre cele mai dinamice sectoare ale economiei naționale, susținut de politicile guvernamentale orientate spre inovare și digitalizare. Serviciile din sănătate, învățământ și asistență socială, precum și sectorul HoReCa, au înregistrat creșteri notabile, reflectând adaptarea la noile contexte social-economice. Inflația a încetinit rapid datorită reacțiilor monetare în timp util și a scăderii prețurilor la alimente și resurse energetice. Investițiile publice au cunoscut o creștere semnificativă, reflectând angajamentul Guvernului în dezvoltarea infrastructurii și a sectorului public.

Cu toate acestea, consecințele războiului continuă să afecteze economia. Comerțul intern și industria au fost influențate de scăderea cererii și de creșterea costurilor de producție, în timp ce investițiile private, în special în sectorul construcțiilor, au fost influențate de incertitudinea generată de conflictul din țara vecină și de prețurile înalte ale materialelor de construcții. Consumul privat a scăzut, iar exporturile de bunuri au fost afectate de cererea externă redusă și de producția agricolă scăzută a anului 2022. Aceste evoluții au pus presiune asupra economiei naționale în 2023 și nu au permis redresarea deplină a acesteia.

Consolidarea relațiilor economice cu Uniunea Europeană a atenuat impactul negativ al crizelor, generând o creștere a exporturilor de bunuri către UE (+4,3%). Suspendarea taxelor și cotelor de import pentru produsele exportate din Republica Moldova către UE au reprezentat stimulente importante pentru economie, contribuind la consolidarea poziției Moldovei pe piața europeană. Uniunea Europeană continuă să fie principalul partener comercial al Republicii Moldova, iar consolidarea relațiilor comerciale în 2023 este reflectată de creșterea ponderii mărfurilor exportate către UE de la 58,6% în 2022 la 65,4% în 2023.

Suplimentar la creșterea exporturilor de bunuri către UE, exporturile de servicii au înregistrat o creștere semnificativă (+11,4%), în special în domeniul telecomunicații, informatică și informații, transporturi precum și construcții. Aceste evoluții, în tandem cu diminuarea importurilor, generată de prețurile externe mai mici și cererea internă mai temperată, au contribuit la reducerea soldului negativ al balanței comerciale (-5,5%) și la un impact pozitiv asupra PIB-ului țării.

Perspectivile economice pentru viitor sunt mai optimiste. În trimestrul III 2023, PIB s-a majorat cu 2,6%. Redresarea de la finele anului 2023 și în viitor, este susținută de revigorarea producției agricole după declinul profund din 2022, redresarea graduală a consumului intern sprijinită de o scădere mai rapidă a inflației, creșterea salariilor și a pensiilor, de redresarea investițiilor susținute de relaxarea monetară care va facilita accesul la credite, precum și de perspectivele de creștere mai bune ale partenerilor comerciali, care vor stimula comerțul exterior. Totuși, incertitudinea legată de război rămâne ridicată și ar putea încetini redresarea, iar riscurile la adresa perspectivelor rămân destul de înalte.

Prioritățile de politici au fost concentrate în mod corespunzător pe atenuarea impactului crizelor și pe sprijinirea redresării. Punerea în aplicare efectivă a reformelor angajate de Republica Moldova în contextul aspirațiilor de integrare europeană, împreună cu consolidarea pieței muncii și creșterea productivității vor sprijini dezvoltarea durabilă pe termen lung și convergența către nivelurile de venit din UE.

Integrare europeană și afaceri externe

Anul 2023 a fost un an de progres și determinare pentru Republica Moldova în direcția obiectivului său central de aderare la Uniunea Europeană. Deciziile istorice ale Consiliului European din 23 iunie 2023 de a oferi statutul de țară candidată pentru aderare la UE și mai apoi din 14 decembrie 2023 de a iniția negocierile pentru aderare au constituit pași semnificativi către îndeplinirea acestei aspirații.

Republica Moldova a înregistrat progrese notabile în implementarea angajamentelor de aderare la UE, asigurând o rată de implementare a recomandărilor Comisiei Europene de 94%. Țara noastră a fost recunoscută pentru implementarea rapidă a acquis-ului comunitar, înregistrând progrese semnificative în 9 din cele 35 de capitole de negociere, inclusiv în domenii importante precum libera circulație a capitalului, achizițiile publice și politica socială și a muncii.

Un pas esențial în această direcție a fost aprobarea Planului Național de Aderare la UE pentru perioada 2024-2027, elaborat de Guvern în colaborare cu societatea civilă. Acest plan cuprinde aproximativ 1200 de acțiuni pentru alinierea legislației la acquis-ul comunitar și subliniază angajamentul ferm al Republicii Moldova pentru aderarea la UE până în 2030.

De asemenea, Republica Moldova și-a consolidat asocierea la programele UE și integrarea pe piața energetică europeană, prin alăturarea furnizorului central de energie S.A. Energocom la platforma comună a Uniunii Europene pentru cumpărarea gazelor naturale și asocierea Î.S. Moldelectrica în calitate de membru observator al ENTSO-E. Începând cu ianuarie 2024 cetățenii Republicii Moldova beneficiază de tarife reduse în roaming în UE. În plus, semnarea unei declarații voluntare între operatorii de telefonie mobilă din Moldova și cei din UE va accelera integrarea Republicii Moldova în piața unică a comunicațiilor electronice a UE și va implementa gradual principiul „Roam Like At Home” în următorii ani.

Prin eforturi conjugate, Republica Moldova a reușit să avanseze semnificativ în procesul de reformă și dialog cu Uniunea Europeană, consolidând stabilitatea internă și relațiile externe. În aprilie 2023, la inițiativa României, UE a instituit un nou regim de sancțiuni împotriva celor care subminează democrația și statul de drept în Republica Moldova. De asemenea, statele membre au aprobat deschiderea Misiunii de Parteneriat a UE în Moldova (EUPM), evidențiind angajamentul UE față de Republica Moldova. Totodată, Republica Moldova a făcut progrese semnificative în domeniul securității naționale. Cu sprijinul continuu din partea Instrumentului European pentru Pace, Republica Moldova a beneficiat de alocări financiare substanțiale, în valoare de 40 de milioane de Euro în 2023 și încă 50 de milioane de Euro pentru 2024, pentru consolidarea capacităților de apărare.

NATO și OSCE au jucat roluri semnificative în consolidarea securității și stabilității Republicii Moldova în 2023. În cadrul summit-ului NATO de la Vilnius, au fost discutate prioritățile de securitate ale Republicii Moldova, iar în Declarația finală, aliații au recunoscut dreptul suveran al țării noastre de a-și alege propriul drum și politica externă. Statele membre NATO au aprobat Pachetul extins de asistență pentru consolidarea capacităților de securitate și apărare ale Republicii Moldova (Enhanced DCB package), care va moderniza forțele armate, va întări reziliența instituțiilor naționale în fața noilor amenințări, va combate amenințările hibride, va asigura apărarea cibernetică și va promova comunicarea strategică și diplomația publică.

La 1 iunie 2023, Republica Moldova a găzduit cel de-al doilea Summit al Comunității Europene, conferind vizibilitate internațională și credibilitate acțiunilor sale. Acest summit a reprezentat unul dintre cele mai mari succese diplomatice din istoria Republicii Moldova, reunind 48 de șefi de state și de guverne care au exprimat sprijinul lor pentru aderarea țării la Uniunea Europeană.

La 17 octombrie 2023, la Chișinău, a avut loc cea de-a patra reuniune a conferinței ministeriale a Platformei de Sprijin pentru Republica Moldova, inițiată de Franța, Germania și România în urma crizei generate de agresiunea rusă împotriva Ucrainei. Evenimentul a adunat 57 de delegații din 37 de state partenere și 20 de organizații internaționale. Ca rezultat, au fost semnate cinci memorandumuri de înțelegere între Republica Moldova și

partenerii internaționali, reprezentând un sprijin financiar de 148,7 milioane de Euro, inclusiv granturi de 38,7 milioane de Euro. De asemenea, s-au instituit Fondul pentru infrastructură și Fondul rezidențial pentru eficiența energetică, care vor atrage resurse financiare și expertiză externă pentru Republica Moldova.

Dialogul bilateral excelent cu România a generat impact pozitiv asupra unei game variate de domenii de cooperare: construcția de drumuri și poduri, proiecte de consolidare a securității energetice, renovarea grădinițelor și a școlilor precum și instruirea profesională a funcționarilor publici în afaceri europene, în baza experienței României. În același timp, cooperarea cu Ucraina s-a reflectat în semnarea acordului pentru construcția podului transfrontalier peste râul Nistru, între localitățile Cosăuți și Yampil, precum și furnizarea continuă de ajutoare umanitare, oferind sprijin concret, determinare și solidaritate în fața provocărilor de securitate actuale. Relațiile cu SUA au inclus întâlniri de nivel înalt și semnarea unor acorduri importante pentru sprijinirea reformelor instituționale, combaterea manipulării informaționale și modernizarea capacității militare. Sprijinul financiar suplimentar de 300 de milioane de dolari a contribuit la depășirea crizei energetice, iar semnarea Acordului Open Skies a deschis calea pentru zboruri directe din Republica Moldova în Statele Unite.

Diaspora. În contextul angajamentului său față de diaspora și consolidarea legăturilor cu comunitățile moldovenești din străinătate, Guvernul a implementat politici ample de sprijin și facilitare a revenirii și reintegrării cetățenilor afectați de migrație, precum și de modernizare a serviciilor consulare pentru a asigura accesibilitate și eficiență crescută. Au fost aprobate 2 programe naționale vizionare importante: Programul național "Diaspora" pentru anii 2024-2028 și Programul național de stimulare a revenirilor și facilitare a reintegrării pentru 2023-2027.

Pentru a spori accesul și calitatea serviciilor acordate cetățenilor din diasporă, a fost lansată platforma eConsulat și a fost instituționalizat un serviciu nou, semnătura digitală. Taxele consulare au fost reduse cu 50%, iar capacitatea de prestare a serviciilor a fost extinsă prin desemnarea de personal suplimentar în misiuni diplomatice cu flux mare de solicitanți: Berlin, Paris, Londra, etc. În plus, au intrat în vigoare mai multe tratate de protecție socială cu Italia, Grecia, precum și de conversie și recunoaștere reciprocă a permiselor de conducere cu Turcia, având impact pozitiv pentru diaspora moldovenească.

Reforma administrației publice

Crearea unor instituții publice puternice și reziliente, pentru creșterea eficienței și calității serviciilor publice acordate cetățenilor și consolidarea capacităților pentru aderarea la UE a reprezentat un obiectiv important al Guvernului. În anul 2023, Guvernul Republicii Moldova a pus accent pe implementarea unor reforme cruciale la nivel central și local pentru a consolida instituțiile publice. Strategia de reformă a administrației publice pentru perioada 2023-2030 a fost aprobată, iar programul de implementare a acesteia a fost demarat, concentrându-se pe modernizarea managementului funcției publice, fortificarea administrației publice centrale, debirocratizare și dezvoltarea serviciilor electronice, planificare strategică și dezvoltarea administrației publice locale.

Transparența și eficiența procesului decizional au reprezentat priorități importante pentru Guvernul Moldovei în anul 2023. Toate ședințele Guvernului au fost organizate în conformitate cu prevederile legale, ordinea de zi și proiectele de acte normative fiind disponibile pe site-ul oficial al Guvernului și al Cancelariei de Stat. În total, au fost elaborate și aprobate 1248 de acte normative, iar transparența procesului decizional a fost asigurată prin consultări publice și accesul la informații. Toate actele normative pentru care era obligatorie expertiza anticorupție au fost însoțite de expertiza anticorupție până la adoptare, iar actele, reglementările cărora au impact asupra mediului de afaceri, au fost însoțite de analiza impactului de reglementare asupra activității de întreprinzător.

În domeniul planificării strategice, au fost aprobate principalele documente de planificare operațională, Planul Național de Dezvoltare pentru anii 2024-2026 și Planul de Acțiuni al Guvernului pentru anul 2024, care operaționalizează angajamentele naționale și internaționale ale Guvernului din Strategia Națională de Dezvoltare

„Moldova Europeană 2030”, Programul de guvernare, angajamentele internaționale din Acordul de Asociere RM-UE, criteriile de aderare la UE și Agenda 2030. În scopul îmbunătățirii coordonării procesului de planificare strategică și a politicilor publice, s-a perfecționat modul de funcționare a Comitetului Interministerial pentru Planificare Strategică și s-a instituit Consiliul pentru Coordonarea Dezvoltării Durabile.

Guvernul a întreprins măsuri pentru a fortifica capacitățile autorităților publice în domeniul integrării europene, instituind Biroul pentru Integrare Europeană în structura Cancelariei de Stat și oferind stimulente financiare pentru funcționarii implicați în aceste activități.

De asemenea, au fost dezvoltate politici pentru sporirea atractivității funcției publice și profesionalizarea serviciului public prin aplicarea unui sistem meritocratic și transparent de acces și promovare în funcția publică. Totodată, a fost instituit mecanismul de organizare și desfășurare a programului de stagii plătite în serviciul public, beneficiari ai programului pe parcursul anului 2023 fiind 30 de tineri, care și-au desfășurat stagiile în toate ministerele, aparatele Parlamentului și Președinției, facilitând astfel tranziția de la sistemul de educație către piața muncii.

Comunicarea transparentă și accesibilă cu cetățenii a reprezentat o prioritate pentru Guvern în anul 2023. Executivul a informat publicul prin diverse mijloace, inclusiv conferințe de presă, comunicate de presă și gestionarea eficientă a petițiilor și solicitărilor de informație, demonstrând angajamentul său față de o guvernare deschisă și responsabilă.

Reforma administrației publice locale a avansat semnificativ în anul 2023. A fost demarată implementarea amalgamării voluntare a unităților administrativ-teritoriale, cu scopul de a consolida administrativ și instituțional unitățile administrativ-teritoriale mai mici în entități administrative mai mari și mai eficiente. Totodată, a fost pus accent pe consolidarea capacităților administrației publice locale de a furniza într-un mod echitabil servicii publice adecvate și accesibile populației. Una dintre realizările semnificative pentru administrațiile publice locale în 2023 a fost aprobarea Regulamentului-cadru privind stabilirea indemnizației lunare pentru personalul din aceste administrații, consolidând astfel condițiile de muncă și atrăgând profesioniști în administrația locală.

În vederea consolidării capacităților administrațiilor publice locale în furnizarea serviciilor publice și realizarea proiectelor de dezvoltare locală sau regională, a fost aprobat cadrul normativ care reglementează activitatea asociațiilor de dezvoltare intercomunitară. Această măsură încurajează colaborarea între comunități pentru abordarea problemelor comune și furnizarea eficientă a serviciilor publice, consolidând astfel guvernarea locală și dezvoltarea durabilă.

Pentru a spori autonomia financiară a autorităților locale și pentru a le oferi resursele necesare pentru a-și îndeplini responsabilitățile și a furniza servicii publice de calitate comunităților locale, au fost adoptate modificări fiscale semnificative, inclusiv anularea cotelor maxime ale impozitului pe bunurile imobiliare și a cotei specifice pentru impozitul funciar, permițând autorităților publice locale să stabilească nivelul taxelor pentru o perioadă de 3 ani. De asemenea, s-a modificat modul de repartizare a taxei pentru extragerea mineralelor utile, astfel încât 50% din volumul total colectat pe teritoriul unei unități administrative de nivelul întâi să fie direcționat către bugetul local respectiv, iar restul de 50% către bugetul local de nivelul al doilea.

Digitalizarea serviciilor publice. Digitalizarea serviciilor publice a cunoscut progrese semnificative în 2023, reflectate prin creșterea accesului cetățenilor și antreprenorilor la serviciile publice electronice și în nivelul crescut de satisfacție al acestora. Din totalul de servicii publice oferite antreprenorilor, 53% sunt digitalizate, în creștere de la 38% în luna iunie 2023, iar 70% din solicitările de servicii publice sunt efectuate în regim digital. Cota utilizatorilor de servicii publice electronice a atins 55,3%, iar nivelul de satisfacție al utilizatorilor a crescut de la 66% la 75%. Cele mai accesate servicii au fost cele de documentare, fiscale și cadastrale. Pentru a facilita accesul la servicii la nivel local, au fost inaugurate 83 de centre unificate de prestare a serviciilor publice (CUPS).

Pe Platforma de Dezvoltare a Serviciilor Electronice (PDSE) au fost introduse 48 de servicii noi, cu peste 300 de mii de accesări, inclusiv servicii cadastrale, acte de stare civilă, e-Apostilă, E-Cazier și alte servicii. Totodată, integrarea a 43 de servicii publice cu Serviciul guvernamental MDelivery a generat peste 15 mii de solicitări de livrare a documentelor, atât în țară, cât și la nivel internațional.

În 2023, serviciile de înregistrare de stat a unităților de drept au fost digitalizate prin lansarea Registrului de Stat al unităților de drept. Acesta a fost însoțit de mai multe funcționalități, inclusiv modulul de eArhivă, instrumentul pentru migrarea dosarelor digitizate și depunerea online a cererilor.

Totodată, a fost elaborată în regim de test aplicația mobilă integrată a serviciilor electronice EVO, care își propune să ofere acces la toate serviciile guvernamentale digitalizate și să îmbunătățească interacțiunea cu cetățenii și antreprenorii, lansarea căreia fiind planificată în primul semestru al anului 2024. Totodată, pentru reglementarea buletinului de identitate digital, permisului de conducere digital și a altor documente similare, au fost aprobate modificări legislative, iar lansarea primelor 3 module este planificată pentru primul trimestru al anului 2024.

Diplomele de studii și certificatele de formare continuă au fost digitalizate și integrate în cadrul Portalului Guvernamental al Cetățeanului (MCabinet). Astfel, orice persoană care deține astfel de documente emise după 2009 poate accesa și descărca aceste documente prin intermediul rubricii "Educație" a MCabinet-ului.

A fost aprobat cadrul normativ pentru extinderea funcționalității de distribuire a salariilor prin MPay, oferind beneficii semnificative salariaților, inclusiv posibilitatea de a alege banca pentru primirea salariului, facilități personalizate din partea băncilor și asocierea contului bancar cu plata salarială prin intermediul Portalului guvernamental al cetățeanului (MCabinet) fără a fi necesară vizita la bancă. În acest context, Guvernul a decis să piloteze distribuirea plăților salariale prin serviciul guvernamental de plăți electronice (MPay).

Sistemul statistic național. Republica Moldova a obținut poziții de frunte în clasamentul mondial al disponibilității și deschiderii datelor statistice oficiale, clasându-se pe locul 17 din 192 de țări evaluate și pe locul 2 în Europa de Est conform evaluării Organizației Open Data Watch – Open Data Inventory (ODIN). Această performanță este rezultatul producției intense și al diseminării statisticilor oficiale în conformitate cu standardele internaționale și practicile recomandate la nivel global.

În 2023, eforturile în domeniul statisticilor au vizat alinierea progresivă a metodologiilor statistice la prevederile Compendiului Statistic European, pentru a îndeplini cerințele europene și criteriile de aderare în domeniul statisticilor. Totodată, s-a acordat o atenție specială asigurării accesului la datele referitoare la indicatorii Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD), prin dezvoltarea unei platforme de diseminare specializate.

Recensământul populației și al locuințelor din 2024 a reprezentat o prioritate guvernamentală. În acest sens, în 2023 s-a desfășurat un recensământ de probă și a fost asigurată pregătirea infrastructurii necesare pentru desfășurarea recensământului propriu-zis în 2024.

Economie și digitalizare

Dezvoltarea economică și crearea locurilor de muncă sunt priorități esențiale pentru Guvern, fiind fundamentale pentru prosperitatea și stabilitatea societății. Guvernul s-a angajat să promoveze măsuri de dereglementare a economiei, să elimine barierele birocratice din calea antreprenorilor, să creeze precondiții pentru lansarea de noi afaceri și să majoreze influxul de investiții străine și locale în toate domeniile, inclusiv în industrie, IT, agricultură, telecomunicații, turism.

În efortul de **deburocratizare a economiei** și simplificare a activității de afaceri, Guvernul a implementat o serie de măsuri și dereglementări esențiale pentru a susține productivitatea și eficiența companiilor moldovenești, cu un impact de cel puțin 0,5% din PIB. A fost redusă cu peste 20% povara de raportare asupra antreprenorilor prin simplificarea procedurilor de raportare către Serviciul Fiscal de Stat și Biroul Național de Statistică. A fost promovată Reforma SRL pentru a oferi o mai mare libertate companiilor și antreprenorilor, fără reguli excesive

impuse în relațiile interne. Pentru a accelera dezvoltarea companiilor moldovenești și a le oferi un plus de lichiditate, a fost implementată reforma impozitului pe venit: în anul 2023 Întreprinderile Mici și Mijlocii din Republica Moldova au plătit impozitul pe venit doar din partea pe care o distribuie pentru dividende, venitul nedistribuit fiind netaxat.

Pentru o investigare eficientă a încălcărilor, respectarea principiilor UE în materie de concurență, a fost asigurată independența Consiliului Concurenței, majorat pragul de minimis și simplificată procedura de acordare a ajutoarelor de stat. Prin reglementarea activității de crowdfunding, s-a oferit o alternativă de finanțare pentru întreprinderile nou-înființate, întreprinderile mici și mijlocii și autoritățile locale prin platformele de finanțare participativă. A fost redusă semnificativ rigiditatea din legislația muncii, eliminând conflictul de interese pentru inspectorii de muncă, costurile nejustificate și riscurile de corupție.

Totodată, au fost promovate o serie de facilități în domeniul vamal și fiscal. Introducerea declarării online a bunurilor vamale simplifică procedurile și reduce timpul necesar pentru tranzacțiile internaționale, facilitând astfel comerțul și creșterea volumului acestuia. Extinderea regimului de antrepozit vamal pentru produse petroliere și gaz petrolier lichefiat facilitează operațiunile de import-export și stocare. Instituirea dreptului de deducere a TVA pentru achizițiile efectuate prin intermediul cardului de plată stimulează achizițiile și investițiile în economie, iar eliminarea obligației deținerii registrului mașinii de casă și controlului/imprimantei fiscale simplifică procedurile fiscale pentru întreprinderi, reducând sarcinile administrative și costurile asociate acestora.

În conformitate cu prioritățile stabilite în cadrul național de politici, a fost aprobat Programul Național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027, care vizează dezvoltarea economică competitivă prin îmbunătățirea cadrului de politici pentru mediul de afaceri și implementarea instrumentelor de susținere pentru mediul antreprenorial.

În vederea sporirii accesului la finanțare și stimulării investițiilor în economie, Guvernul a aprobat Regulamentul privind activitatea Fondului pentru Antreprenoriat și Creșterea Economică a Moldovei (FACEM) și a lansat Programul de stimulare a investițiilor „373”. Aceste inițiative, prevăzute în Planul Național „Construim Moldova Europeană”, oferă IMM-urilor acces la împrumuturi bancare competitive, în condiții stabile, și sprijină investițiile în economie, facilitând astfel creșterea economică și dezvoltarea sectorului privat.

În plus, a fost adoptat Programul de Sprijin pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii în domeniul turismului, cu scopul de a stimula creșterea economică și dezvoltarea turismului în țară. Implementarea acestui program va sprijini financiar întreprinderile mici și mijlocii din sectorul turistic, contribuind la creșterea economică regională, crearea de locuri de muncă și diversificarea gamei de servicii și produse. De asemenea, au fost implementate programe pentru sprijinirea antreprenoriatului feminin și promovarea antreprenoriatului în rândul tinerilor, în cadrul cărora au fost susținute sute de proiecte investiționale și companii, inclusiv prin ajutor financiar nerambursabil.

În colaborare cu UE, Republica Moldova a semnat Acordul privind participarea la Programul Uniunii Europene Programul Piața Unică (Single Market Programme), care vine să sprijine și să promoveze o cultură a inovării, dezvoltând ecosisteme industriale capabile să încurajeze crearea de întreprinderi noi și dezvoltarea IMM-urilor existente.

Politica industrială și investițională este concentrată pe consolidarea și încurajarea factorilor care determină crearea unui sector industrial al economiei tehnologic avansat, eficient și competitiv, racordat la standardele europene.

Statul susține dezvoltarea sectorului industrial prin intermediul platformelor industriale precum zonele economice libere și parcurile industriale. Până în prezent, au fost înființate 10 parcuri industriale în toate regiunile țării, contribuind semnificativ la crearea de locuri de muncă și la dezvoltarea economică regională. În decursul a 10 ani, parcurile industriale au generat peste 4 mii de locuri de muncă și au asigurat aproximativ a zecea parte

din valoarea producției industriale la nivel național. Aceste platforme găzduiesc circa 120 de agenți economici în diverse domenii, inclusiv producția industrială, contribuind la atragerea de investiții în infrastructură și utilaje.

De asemenea, zonele economice libere, care includ 6 zone cu 38 de subzone, au jucat un rol esențial în atragerea investițiilor, promovarea exporturilor și crearea de locuri de muncă, generând peste 21 mii de locuri de muncă și atrăgând investiții considerabile în economie. În anul 2023, s-au făcut modificări la actele normative privind activitatea zonelor economice libere, având ca scop promovarea unei concurențe loiale pe piața internă și asigurarea unui climat investițional echitabil.

Pentru a soluționa problema deficitului de personal calificat invocată de investitori și antreprenori, au fost reglementate condițiile de imigrare în scop de muncă în Republica Moldova, fiindu-le deschis accesul pe piața muncii naționale pentru străinii proveniți din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene, dar și alte 20 de țări din regiune, contribuind astfel la creșterea competențelor și inovarea companiilor autohtone.

În plus, procesul de emitere a certificatului de rezident și de eliberare a autorizației în Portul Internațional Liber „Giurgiulești” a fost digitalizat în întregime în 2023, asigurându-se astfel accesul simplu și rapid al mediului de afaceri la serviciile guvernamentale.

Republica Moldova a reușit să atragă investiții străine importante prin reinvestirea profiturilor companiilor deja prezente pe teritoriu. În domeniul IT, 34 de companii cu capital străin sau mixt și-au deschis afacerile. Investitorii au ales să investească în startup-uri moldovenești cum este Bloomcoding, care a atras 1 mil EUR de la fonduri de investiții din Polonia, Ucraina și Cehia, iar investitorii străini precum Teraplast din România cu 1,8 mil Euro pentru diversificarea capacității de producție, Erich Jaeger din Germania cu 250 de noi locuri de muncă, Verticrop, Macrebur din Marea Britanie și Sopris din Germania sunt doar câteva din companiile care au crezut în oportunitățile oferite de țara noastră și deja creează noi locuri de muncă și capacitate de export.

Obiectivul Guvernului în domeniul **administrării proprietății publice** este să raționalizeze și eficientizeze administrarea sectorului întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, în baza principiilor de transparență, eficiență și integritate.

Pentru îmbunătățirea guvernantei corporative a întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital de stat, a fost aprobat Codul-model de guvernanță corporativă a întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital de stat, care a vizat crearea unui cadru adecvat pentru îmbunătățirea performanțelor financiare, transparenței și responsabilității, precum și reducerea riscului de corupție. Prin instituirea de norme noi pentru comisia de cenzori și comitetele de audit au fost consolidate mecanismele de control și responsabilizare în întreprinderile deținute de stat. Totodată, au fost operate modificări la cadrul normativ privind parteneriatul public-privat, contribuind la modernizarea instituției parteneriatului public-privat.

În anul 2023, s-au efectuat schimbări semnificative în legislația pentru **reglementarea siguranței și calității produselor**, cu scopul de a proteja consumatorii și de a promova concurența corectă în conformitate cu standardele europene. Prin actualizarea reglementărilor tehnice, inclusiv în domeniul metrologiei, echipamentelor electrice și siguranței jucăriilor, s-a urmărit îmbunătățirea condițiilor de siguranță și calitate a produselor disponibile pe piață. De asemenea, prin aprobarea unor noi reglementări tehnice privind sticla de cristal, materialele utilizate în producția de încălțăminte și denumirile fibrelor textile, s-a garantat calitatea și siguranța acestor produse pentru consumatori, contribuind la promovarea unui mediu concurențial echitabil și sigur.

În paralel, au fost efectuate modificări legislative importante pentru consolidarea supravegherii pieței și a conformității produselor nealimentare, inclusiv prin adoptarea unei legi cadru privind supravegherea pieței și conformitatea produselor, și modificări la Legea privind protecția consumatorului, pentru alinierea la cerințele europene și consolidarea protecției consumatorilor prin modernizarea regimului de vânzare a produselor și crearea unui mecanism extrajudiciar de soluționare a litigiilor.

În domeniul **cooperării economice internaționale**, în anul 2023, Republica Moldova a reușit să semneze Acordul de Comerț Liber cu statele EFTA, oferind beneficii directe, inclusiv oportunități sporite pentru exportul de produse autohtone și acces facil la piețe prospere. În plus, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a liberalizat unilateral importul de produse moldovenești, eliminând contingentele tarifare și prețurile de intrare pentru unele produse agricole. Dialogul constant cu UE a condus la creșterea exporturilor către aceasta, consolidând poziția Moldovei pe piața europeană. Prin prelungirea suspendării taxelor și cotelor de import pentru produsele moldovenești, UE continuă să sprijine și să susțină Republica Moldova, care devine cel mai mare exportator mondial de prune în emisfera nordică, cu o cotă de 73% din volumul total de prune exportate în UE.

Guvernul a pus un accent semnificativ pe **dezvoltarea economiei digitale** și asigurarea securității cibernetice, recunoscându-le ca piloni esențiali pentru creșterea economică și protejarea cetățenilor și întreprinderilor în era transformării digitale. Sectorul tehnologiei informației contribuie cu aproximativ 7% la PIB și a înregistrat o creștere semnificativă a exporturilor (+28,4% în ianuarie-septembrie 2023). Acest succes se datorează, în mare parte, regimului fiscal special al „Moldova IT Park”, care a atras un număr de peste 1600 companii rezidente, inclusiv companii străine și aproape 21 mii de angajați.

În anul 2023, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Strategia de transformare digitală pentru perioada 2023-2030, având ca obiectiv transformarea țării într-o societate digitală inovatoare și 100% incluzivă. În același timp, pentru a stimula economia și a sprijini sectorul tehnologiei informației, a fost extins, până în 2035, termenul de funcționare a Parcurilor pentru tehnologia informației și modificate legislația privind acestea, incluzând noi genuri de activități eligibile. În plus, a fost aprobat un cadru normativ pentru dezvoltarea afacerilor la distanță, care acoperă aspecte fiscale, de muncă și administrative, facilitând înregistrarea și administrarea acestor afaceri, inclusiv pentru investitorii străini. Aceste măsuri urmăresc să promoveze creșterea economică și inovația în Republica Moldova și să faciliteze integrarea pe piața globală a afacerilor digitale.

Tot în 2023, a fost adoptată o lege privind **securitatea cibernetică**, stabilind un cadru normativ și organizațional pentru gestionarea securității și crizelor cibernetice. Acest act normativ a dus la înființarea Agenției pentru Securitate Cibernetică, care este responsabilă de coordonarea eforturilor în domeniul securității cibernetice la nivel național. În plus, s-a elaborat un cadru normativ pentru dezvoltarea abilităților personalului în domeniul securității cibernetice, permițând autorităților publice să trimită funcționari pentru a participa la cursuri de instruire specializate. Aceste măsuri sunt esențiale pentru asigurarea securității sistemelor și resurselor informaționale în Republica Moldova.

Infrastructura modernă și competitivă de comunicații a contribuit la eficientizarea guvernării, îmbunătățirea calității vieții și incluziunea socială, precum și la integrarea cetățenilor în mediul informațional global. Rata de penetrare a serviciilor de comunicații electronice a înregistrat o evoluție pozitivă în 2023. În același timp, numărul abonaților la serviciul de acces la Internet fix a crescut cu 4,6%, în timp ce la serviciul de acces la Internet mobil s-a înregistrat o majorare cu 3,7%. În plus, în aceeași perioadă, numărul total al utilizatorilor de telefonie mobilă a crescut cu 4,2%, ajungând la aproximativ 5,2 milioane de utilizatori.

Rețeaua de comunicații oferă viteză mare de conectare, ceea ce a dus la îmbunătățirea calității serviciilor. Indicele global Speedtest plasează Republica Moldova pe locul 33 în ceea ce privește viteza pe bandă largă fixă și pe locul 73 în ceea ce privește viteza pe bandă largă mobilă.

Pentru a asigura utilizarea serviciilor mobile fără costuri suplimentare în roaming pentru cetățeni, au fost semnate acorduri care să reducă semnificativ costurile serviciilor de roaming cu Uniunea Europeană, fapt resimțit de fiecare cetățean care călătorește în UE. Autoritățile avansează în implementarea deciziilor legislative pe eliminarea totală a tarifelor de roaming cu Uniunea Europeană, recunoașterea mutuală a semnăturilor electronice și a actelor de identitate electronice cu Uniunea Europeană. De asemenea, s-au luat măsuri pentru asigurarea recepției gratuite a 14 posturi TV din spațiul audiovizual național pentru aproape 99,1% din populație, inclusiv regiunea transnistreană.

În ceea ce privește reglementările în domeniul comunicațiilor electronice, taxa de portabilitate a fost eliminată, iar termenul de valabilitate a licențelor de utilizare a resurselor de spectru radio a fost majorat de la 15 la 25 ani. De asemenea, s-a armonizat cadrul normativ național privind utilizarea spectrului de frecvențe radio cu cel european.

Activitatea normativă din domeniul **proprietății intelectuale** în anul 2023 s-a concentrat pe dezvoltarea și promovarea sistemului de protecție a proprietății intelectuale din Republica Moldova, îndeplinind în același timp angajamentele aferente procesului de Integrare Europeană. În acest sens, a fost ratificat Acordul dintre Republica Moldova și Georgia privind recunoașterea și protecția reciprocă a indicațiilor geografice, care a creat un mecanism sigur și eficient de protecție a indicațiilor geografice înregistrate de către ambele părți semnatare, facilitând accesul producătorilor autohtoni pe piețele externe. Pentru a asigura o soluționare rapidă a problemelor legate de accesul la tehnologii și inovație, au fost revizuite normele privind licențele obligatorii, cu termene restrânse pentru cazurile de interes public. Aprobarea reglementării operelor orfane și adoptarea cadrului legislativ pentru protecția secretelor comerciale consolidează și extind protecția drepturilor de autor și a secretelor comerciale, asigurând recunoașterea și recompensarea adecvată a creatorilor și inovatorilor. Totodată, modificarea legislației privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale sprijină producătorii locali în promovarea și protejarea produselor distinctive, bazate pe tradiții și calitate superioară, consolidând identitatea culturală și economică a țării.

Agricultură și industrie alimentară

Sectorul agricol a înregistrat o creștere semnificativă în anul 2023, constituind unul din principalii factori care au susținut economia națională.

Astfel, producția globală agricolă s-a majorat cu 23,6%, inclusiv producția vegetală cu 35,1%, fiind în creștere majoritatea culturilor agricole. Sectorul vitivinicol din Republica Moldova a înregistrat îmbunătățiri semnificative în performanța sa financiară, concentrându-se în special pe exporturi. Exportul de struguri de masă a crescut cu aproximativ 47%, în timp ce exportul de struguri pentru vin s-a dublat. Exportul total al produselor vitivinicole a crescut cu 18%.

Sectorul zootehnic în 2023 a înregistrat evoluții variate, rămânând în descreștere la finele anului din cauza concentrării acestuia în gospodăriile populației. În întreprinderile agricole atât efectivul de animale, cât și producția de lapte a crescut (+15,1%), fiind stimulate de politica statului de acordare a plăților directe per cap de animal. În plus, în 2023, pentru prima dată, statul a acordat plăți directe per kilogram de lapte, determinând o creștere a producției de lapte cu 16% față de 2022.

Dezvoltarea rurală este o parte esențială a sectorului agricol, având un impact semnificativ asupra comunităților locale și a mediului rural în ansamblu. În anul 2023, a continuat trendul de creștere a investițiilor în mediul rural, cu accent pe dezvoltarea durabilă și reziliența la crize. Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural a înregistrat o creștere de 8,5%, atingând valoarea de 1,9 miliarde lei. În ultimii trei ani, valoarea totală a investițiilor în agricultură și mediul rural a crescut constant, ajungând la 6,14 miliarde lei în 2023, o creștere de 8%. Numărul exploatațiilor agricole susținute a crescut, înregistrându-se o creștere cu 20% în 2023 față de anul anterior, iar valoarea medie a subvenției alocate a crescut cu 99,3% până la 83,39 mil. lei.

În anul 2023, a fost aprobată Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru anii 2023-2030 și asigurată alinierea la Politica Agricolă Comună a UE, stabilindu-se viziunea de dezvoltare a sectorului. Pentru a stimula creșterea fermierilor mici și mijlocii, încuraja inovația și diversificarea activităților agricole, a fost dezvoltată politica nouă de subvenționare și valorificare a Fondului Național de Dezvoltare Agricolă și Rurală. Aceasta include diversificarea formelor de subvenționare, majorarea subvențiilor pentru tinerii fermieri și femeile fermieri, și alocarea plăților directe pe kilogram de produs.

În același timp, pentru reducerea costurilor de producție și sprijinirii fermierilor afectați de condiții climatice nefavorabile, pentru circa 4,7 mii fermieri a fost asigurată rambursarea accizei la motorină, în valoare de circa 139,5 mil. lei. Totodată, au fost selectați eligibili circa 1,5 mii fermieri, pentru acordarea unui ajutor umanitar din partea României, exprimat în motorină, în cuantum de 4000 tone, destinat fermierilor micro și mici, dar și instituțiilor publice, care dispun și exploatează teren arabil de până la 1500 ha. Suplimentar, din Fondul de rezervă al Guvernului, a fost acordat ajutor financiar pentru circa 2,2 mii fermieri în valoare de 200 mil. lei.

Prin intermediul Agenției pentru Intervenții și Plăți în Agricultură au fost debursate pe contul beneficiarilor de subvenții 1,7 miliarde lei (100%), care au fost executate pentru subvenții post-investiționale, susținerea a 32 proiecte start-up, proiecte ce contribuie la dezvoltarea localităților rurale, plăți directe pentru sectorul zootehnic, etc.

Prin intermediul Agenției pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii (ADMA) au fost gestionate 7 proiecte destinate finanțării fermierilor, care includ acordarea de finanțări pentru 322 de fermieri pentru procurarea tehnicii și a echipamentelor agricole în valoare totală de aproximativ 4237 mil. lei, finanțarea a 13 proiecte fotovoltaice pentru creșterea independenței energetice a fermierilor, finanțarea a 45 de producători agricoli pentru dezvoltarea sistemelor de irigare și sporirea suprafeței totale irigate cu peste 1060 ha, lansarea primului Program AgriMBA de formare profesională continuă în domeniul agricol „Management în Agribusiness” din Republica Moldova, lansarea, în parteneriat cu Universitatea Tehnică, a AgroTech Arena – un spațiu destinat expunerii de către furnizori a tehnologiilor agricole avansate și studierii de către agricultori și studenți a tehnologiilor de digitalizare a agriculturii.

Pentru a armoniza politicile conform legislației UE, au fost adoptate mai multe acte normative în diverse domenii, inclusiv în sectorul zootehnic și sanitar-veterinar. Acestea includ reglementări privind produsele alimentare și hrana pentru animale modificate genetic, atragerea medicilor veterinari tineri în mediul rural, cerințele de calitate pentru lapte, produse lactate, pește și produsele din pește, recunoașterea societăților de ameliorare și fermelor zootehnice de prăsilă, precum și implementarea Conceptului Sistemului Informațional Beeprotect pentru combaterea intoxicației albinelor.

În sectorul vegetal și fitosanitar, au fost adoptate mai multe acte normative, inclusiv Legea privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice, Legea privind introducerea pe piață a produselor fitosanitare, și Legea privind măsurile de protecție împotriva organismelor dăunătoare plantelor. Acestea vizează îmbunătățirea funcționării pieței interne, prevenirea pătrunderii și răspândirii organismelor dăunătoare, precum și ajustarea cadrului normativ național la cerințele UE, inclusiv reglementarea băuturilor alcoolice și organizarea pieței vitivinicole.

De asemenea, în sectorul funciar și al hidroameliorației, au fost adoptate mai multe acte normative, inclusiv Noul Cod funciar, care are ca scop crearea unui cadru legislativ nou pentru reglementarea relațiilor funciare adaptat la realitățile existente, și modificări ale cadrului normativ privind gestionarea terenurilor agricole pentru asigurarea exploatării sistemelor centralizate de irigare.

Atragerea asistenței externe pentru dezvoltarea și modernizarea sectorului agroalimentar a inclus ratificarea Acordului de împrumut cu Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare pentru proiectul „Investiții pentru Guvernanță, Creștere și Reziliență în Agricultură (AGGRI)” în valoare de 55 milioane dolari SUA, pentru consolidarea capacităților instituționale, reabilitarea sistemelor de irigare, dezvoltarea sectorului zootehnic. De asemenea, a fost semnat Acordului de grant cu Guvernul Japoniei pentru Proiectul „Asigurarea Fermierilor cu Fertilizanti”, extinse activitățile eligibile în cadrul Proiectului „Livada Moldovei”, inițiat studiul de fezabilitate privind reabilitarea sistemelor de irigare cu sprijinul Agenției Franceze de Dezvoltare, și lansată Platforma de Parteneriat Agroalimentar cu sprijinul UE.

Finanțe

În anul 2023, Guvernul s-a concentrat pe promovarea unei politici bugetare stimulative, orientate spre stabilitate și reforme care să favorizeze relansarea și creșterea economică, în contextul constrângerilor economice generate de consecințele crizelor multiple din anul 2022. Prioritățile de politici în această perioadă au fost focusate pe asigurarea securității energetice a țării, finanțarea măsurilor economice și sociale anticriză, protecția socială a populației, în special a persoanelor vulnerabile, precum și susținerea mediului de afaceri.

Veniturile bugetare au crescut cu 11,8%, fiind încasate 102,3 mild. lei, în special datorită încasărilor din impozite și taxe pe mărfuri și servicii, care au crescut cu 8,7%, reflectând o relansare a consumului intern. Totodată, au crescut încasările din accize, veniturile salariale, încasările pe venitul persoanelor fizice și juridice, intrările de granturi.

Situația economică regională dificilă și consecințele crizei energetice au determinat o creștere a cheltuielilor bugetare, exercitând presiune asupra bugetului. Au fost realizate cu 17,4% mai multe cheltuieli, valoarea acestora însumând circa 117,9 mild. lei. Cea mai semnificativă contribuție la evoluția cheltuielilor totale au avut-o cheltuielile pentru protecția socială, serviciile de stat cu destinație generală și învățământ.

În anul 2023, prin modificările aduse în Legea bugetului de stat, au fost alocate resurse pentru implementarea politicilor prioritare ale Guvernului, inclusiv revizuirea sistemului de salarizare în sectoarele teatral-concertistic, ocrotirea sănătății, educație, cercetare și inovare, personalului din cadrul instituțiilor sportive, unor funcționari publici cu statut special și militarilor cu atribuții în domeniul asigurării, menținerii și restabilirii ordinii publice. De asemenea prioritare au fost proiectele de dezvoltare locală în cadrul proiectului „Satul european”, susținerea producătorilor agricoli și a sectorului IMM, dezvoltarea infrastructurii drumurilor, precum și compensarea tarifelor la gaze naturale și agentul termic pentru consumatorii casnici și onorarea serviciului datoriei de stat, în conformitate cu cadrul de resurse disponibil.

În plus, din fondurile de urgență ale Guvernului, au fost efectuate cheltuieli în valoare totală de 737,2 mil. lei, incluzând ajutoare pentru fermieri afectați de crizele din 2022 și despăgubiri pentru lichidarea focarului de pestă porcină, gestionarea crizei energetice și a refugiaților, asistență socială, indemnizații pentru anumiți angajați, lichidarea și prevenirea unor situații excepționale, precum și alte scopuri.

La situația din 31 decembrie 2023 soldul datoriei de stat a atins nivelul de 104 mild. lei și a fost în creștere cu 9,9% față de aceeași situație a anului precedent. Datoria de stat internă însumează 39,7 mild. lei, în creștere cu 15% și datoria de stat externă – 3,7 mild. dolari SUA (64,3 mild. lei), în creștere cu 17,7% (cu 6,9% - în monedă națională).

Monitoringul financiar al activității întreprinderilor de stat și a societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat are ca scop evaluarea riscurilor bugetar-fiscale asociate acestora. La finalul anului 2023, întreprinderile de stat au contribuit la buget cu 86,336 mil. lei, iar societățile pe acțiuni au transferat dividende în valoare de 215,706 mil. lei. Rata îndeplinirii pentru indicatorul de eficiență, care măsoară nivelul vărsării în buget a defalcărilor și dividendelor, a fost de 100,21%, depășind suma prevăzută inițial în Legea bugetului.

Rata de executare a cheltuielilor pentru investiții capitale în bugetul de stat a constituit 83,4%, în creștere comparativ cu anul precedent. În vederea optimizării procesului de planificare și evaluare a proiectelor investiționale, a fost introdus și implementat Sistemul Informațional „Registrul proiectelor de investiții capitale II” (SI RPIC), pentru digitalizarea și simplificarea acestui proces.

Veniturile fiscale au fost în creștere în 2023 (+16,4%), reprezentând una din principalele surse de creștere a veniturilor bugetare. Politica fiscală și vamală pentru anul 2023 a inclus măsuri precum: amânarea condiționată a termenului de achitare a impozitului pe venit pentru perioadele fiscale 2023-2025, amortizarea accelerată a investițiilor pentru întreprinderile mari, impozitarea veniturilor nerezidenților din Republica Moldova, majorarea cotei impozitului pe venit pentru persoanele fizice rezidente, reglementarea obligației de reținere a impozitului

pe venit la sursa de plată, anularea scutirii de TVA la import și livrare pentru anumite categorii de bunuri, taxarea inversă a TVA la importul de servicii, implementarea restituirii sumei TVA acumulate în cont, majorarea accizelor la produsele din tutun și alcoolul etilic, anularea unor scutiri de acciză, eliminarea cotelor maxime a impozitului pe bunurile imobiliare și a impozitului funciar, alocarea a 100% din taxa pentru folosirea drumurilor autorităților locale și majorarea plafoanelor valorice a tichetelor de masă.

Veniturile din operațiunile vamale, de asemenea, au fost în creștere (+3,8%). Acest rezultat a fost atins prin eforturi continui de facilitare a comerțului și modernizare a procedurilor vamale, inclusiv prin majorarea numărului de agenți economici cu statutul de "Exportator aprobat" și digitalizarea procesului de acordare a statutului de operator economic autorizat (AEO). Au fost dezvoltate proceduri simplificate de vămuire pentru agenții economici autorizați, s-a implementat declararea electronică a mărfurilor, iar posturile vamale de frontieră Sculeni, Leușeni și Giurgiulești au fost modernizate. În plus, s-au promovat conceptele de control comun la frontierele moldo-ucraineană și moldo-română, iar acțiunile antifraudă au dus la reținerea mărfurilor în valoare de 19,1 mil. lei.

Acțiunile în domeniul **achizițiilor publice** au fost orientate spre dezvoltarea infrastructurii și furnizarea de servicii publice, cu accent pe transparență și eficiență. În acest sens, a fost aprobat Programul național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2023-2026, s-au adaptat prevederi legislative la standardele UE și s-au îmbunătățit mecanismele de coordonare și integritate. În anul 2023, s-au implementat și ajustări legislative pentru asumarea angajamentelor multianuale și s-a dezvoltat un funcțional nou pentru raportarea achizițiilor de valoare mică în cadrul sistemului informațional MTender, contribuind la consolidarea transparenței și eficienței în acest domeniu.

Negocierile programelor/proiectelor de **asistență externă** cu comunitatea donatorilor, s-au focusat pe necesitățile de dezvoltare ale țării și prioritățile sectoriale stabilite. În cursul anului 2023, au fost negociate și semnate 12 Acorduri de finanțare între Republica Moldova și diverse instituții financiare internaționale, privind proiecte de dezvoltare în diverse domenii precum gestionarea deșeurilor solide, îmbunătățirea calității educației, infrastructurii feroviare, sectorului agricol și altele. În același timp au fost semnate 8 Acorduri noi de grant între Republica Moldova și diverse instituții financiare internaționale și guverne străine, în vederea finanțării unor proiecte importante precum securitatea furnizării gazelor naturale, modernizarea căilor ferate, îmbunătățirea calității educației și gestionarea deșeurilor solide.

Datele monitorizării și analizei în domeniul **Controlului Financiar-Public Intern** (CFPI), inclusiv Raportul SIGMA din octombrie 2023, evidențiază că deși cadrul normativ privind Controlul Intern Managerial (CIM) este bine dezvoltat, punerea sa în aplicare este încă lentă. Doar 3% din autoritățile publice centrale raportează conformitate deplină și 80% din autoritățile publice locale - conformitate parțială. Deficiențele în delegarea procesului decizional și gestionarea riscurilor sunt semnificative, iar conștientizarea redusă a conceptului CFPI și angajamentul limitat împiedică implementarea eficientă a sistemelor de CIM.

În ceea ce privește auditul intern, standardele naționale sunt aliniate la cerințele internaționale, însă subdiviziunile de audit intern se confruntă cu lipsa de personal și resurse. Planificarea strategică și anuală a activității de audit intern nu se bazează întotdeauna pe o analiză solidă a riscurilor, iar implementarea recomandărilor de audit este încă relativ scăzută, deși calitatea rapoartelor de audit este rezonabilă.

În anul 2023, s-a elaborat și promovat Programul de Dezvoltare a Controlului Financiar Public Intern pentru anii 2024-2027, orientat spre corespunderea criteriilor de aderare la UE și realizarea progreselor în reforma managementului finanțelor publice. De asemenea, s-au conturat criterii de dimensionare a subdiviziunilor de audit intern pentru instituțiile ministeriale, având ca scop restructurarea și suplimentarea resurselor în conformitate cu nevoile identificate.

În sectorul bugetar există discrepanțe **salariale** cauzate atât de aplicarea cadrului normativ anterior privind salarizarea personalului bugetar, cât și de implementarea Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare. Acestea au condus la inechități în salarizare în diverse sectoare și categorii de personal. Cheltuielile de personal din bugetul de stat pentru anul 2023, au înregistrat o creștere de 14,0% față de anul precedent, însumând circa 3 mld. lei.

În eforturile de a remedia discrepanțele salariale și de a crește nivelul salarial în sectorul bugetar, în 2023 s-au operat modificări la actele normative care reglementează sistemul unitar de salarizare, inclusiv indexarea valorii de referință de bază de la 1900 lei la 2100 lei pentru o categorie largă de personal, majorarea plăților compensatorii pentru angajații cu venituri mici, acordarea unui spor suplimentar pentru personalul implicat în prioritățile de aderare la UE, majorarea nivelului salarial pentru diverse categorii de personal din sectorul bugetar prin majorarea corespunzătoare a claselor de salarizare aplicabile la calcularea salariilor acestora și asigurarea resurselor financiare necesare personalului din unitățile bugetare finanțate din bugetul de stat și bugetele locale, inclusiv pentru instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal.

Dezvoltare regională și locală

Modernizarea orașelor și satelor reprezintă una din cele 20 priorități guvernamentale din Planul Național „Construim Moldova Europeană”, având ca obiectiv îmbunătățirea accesului la infrastructură și condiții de trai decente. Implementarea Programului național „Satul european” a continuat în 2023, inclusiv prin lansarea componentei „Satul european expres”, cu 989 de proiecte de dezvoltare în desfășurare. Investiții de circa 1,5 miliarde lei au fost canalizate către proiecte de modernizare a orașelor și satelor din resursele Fondului Național pentru Dezvoltarea Regională și Locală, iar modificările aduse cadrului normativ au facilitat accesul localităților la programele de finanțare destinate pentru îmbunătățirea condițiilor de trai și au extins politica de dezvoltare regională și pentru regiunea municipiului Chișinău.

În 2023, s-a facilitat accesul la servicii vitale pentru comunități, oferind alimentare cu apă pentru aproximativ 80.000 de locuitori din 78 de localități și canalizare pentru circa 50.000 de locuitori din 10 localități. De extinderea accesului la apă potabilă a beneficiat raionul Florești și Soroca, inclusiv 1500 de copii de la IP Tabăra de odihnă „La Dumbravă”. În orașul Hâncești s-au construit rețele de apă și canalizare extinse, iar 207 instituții publice au obținut acces la apă și 21 la sistemul de canalizare. Totodată, au fost inițiate lucrările pentru construcția apeductului magistral Chișinău – Strășeni – Călărași.

Sistemele de iluminat public au fost extinse în 124 localități, oferind siguranță pe străzi pentru circa 200.000 de oameni și instituții. De asemenea, 23 de localități au fost sprijinite în elaborarea documentației de urbanism, iar edificiile publice din aceste zone au fost eficientizate energetic, îmbunătățind confortul pentru peste 42.000 de locuitori și reducând consumul de energie, prin instalarea a 12 stații fotovoltaice.

Infrastructura spațiilor publice a fost revitalizată în 6 orașe și alte 380 de localități din Moldova, incluzând reabilitarea sau reconstrucția a 185 de instituții publice. De asemenea, au fost construite 9 parcuri publice și renovate 79 de instituții de educație timpurie și 32 de gimnazii, îmbunătățind condițiile de muncă și educație pentru aproximativ 4000 de cadre didactice, aproximativ 12.000 de elevi și 34.000 de copii preșcolari.

Susținerea economiei locale și regionale a inclus construirea a 3 obiective turistice, atrăgând aproximativ 50.000 de turiști, precum și finalizarea a 3 proiecte pentru dezvoltarea infrastructurii de afaceri, de care au beneficiat 20 de rezidenți-agenti economici, contribuind astfel la creșterea veniturilor populației și crearea a 56 de locuri de muncă noi.

Infrastructura de transport

Guvernul s-a angajat să dezvolte o infrastructură modernă, sigură și durabilă în întreaga țară pentru a susține creșterea economică și bunăstarea populației. În scopul îmbunătățirii infrastructurii rutiere, în 2023 au fost majorate alocațiile financiare în Fondul rutier cu 28%, totalizând 2,3 mld. lei. Aceste fonduri au fost utilizate în proporție de 99,98% pentru întreținerea și modernizarea a 5958,6 km de drumuri naționale. Printre realizările notabile s-au numărat finalizarea lucrărilor pe 166 km de drumuri și 4 poduri, precum și începerea lucrărilor pe alte sectoare majore, cum ar fi drumul R34 Hîncești - Leova – Cahul. Alte 76 de km de drumuri naționale au fost reabilitate și construite din surse externe (BERD, BEI, CE, BM), fiind investite circa 742 mil. lei. De asemenea, au fost semnate contractele pentru lucrări de reabilitare și construcție pentru alte tronsoane importante, consolidând astfel angajamentul continuu pentru modernizarea infrastructurii rutiere în Republica Moldova.

Integrarea în rețelele Trans-Europene de Transport (TEN-T) este o măsură de importanță strategică pentru Republica Moldova pentru promovarea conectivității, dezvoltarea economică și socială și consolidarea relațiilor cu Uniunea Europeană. În acest sens, Guvernul a inițiat mai multe proiecte investiționale de importanță națională, de integrare a rețelelor naționale de drumuri în rețelele TEN-T. La 9 mai 2023, Republica Moldova a devenit prima țară non-UE care a aderat la Programul „Mecanismul pentru interconectarea Europei (Connecting Europe Facility)”, instrument principal al UE pentru sprijinirea proiectelor de infrastructură transeuropeană. În acest context, Comisia Europeană a aprobat finanțarea pentru trei proiecte moldo-române de dezvoltare a infrastructurii transfrontaliere: Ungheni (MD) - Ungheni (RO), Leușeni (MD) – Albița (RO) și Giurgiulești (MD) – Galați (RO), în valoare de 91 mil. Euro, din care contribuția Uniunii Europene este de 45,5 mil. Euro.

Guvernele României și Republicii Moldova au ratificat acordurile pentru construirea și modernizarea a trei poduri peste Prut care vor facilita fluxul comercial și conectivitatea cu Uniunea Europeană: Albița (România) și Leușeni (Republica Moldova), Sculeni (Republica Moldova) și Sculeni (România), Cahul (Republica Moldova) și Oancea (România). Construcția unui pod peste râul Nistru la frontiera moldo-ucraineană va consolida conexiunile rutiere și economice între cele două țări și va facilita accesul la rețeaua transeuropeană de transport TEN-T.

Un alt proiect ambițios demarat de Guvern în anul 2023 este construirea autostrăzii Iași-Ungheni-Chișinău-Odessa, în colaborare cu Banca Europeană de Investiții. De asemenea, în data de 22 ianuarie 2024, la Londra, s-a semnat un acord cu BERD în valoare de 150 mil. dolari SUA pentru extinderea și modernizarea drumurilor M2 centura orașului Chișinău și M1 frontieră cu România-Leușeni-Chișinău-Dubăsari-frontieră cu Ucraina, care fac parte din rețeaua transeuropeană de transport TEN-T și au o importanță națională și strategică pentru Republica Moldova.

Au fost implementate măsuri pentru îmbunătățirea siguranței rutiere pe drumurile publice, ceea ce a dus la o scădere a numărului accidentelor rutiere (-11,3 p.p.) și a deceselor cauzate. Adoptarea Legii privind gestionarea siguranței rutiere, aliniată la standardele europene, a permis implementarea unor activități de evaluare și audit al infrastructurii rutiere. Aceste acțiuni au fost însoțite de modificări la Regulamentul circulației rutiere pentru a ajusta marcajele și indicatoarele rutiere la standardele naționale.

Transporturi

Transportul rutier domină în Republica Moldova, reprezentând 78% din traficul de mărfuri și 99% din traficul de pasageri. Însă pentru a descongiona traficul, a reduce impactul asupra mediului și a ne alinia la tendințele europene, se impune diversificarea modalităților de transport. Transportul de pasageri a crescut pe toate căile, iar cererea pentru transportul public a înregistrat o creștere semnificativă. În schimb, transportul de mărfuri a fost afectat de crizele recente, cu scăderi în majoritatea modalităților de transport. Eforturile Guvernului se concentrează pe îmbunătățirea mobilității prin dezvoltarea unor sisteme de transport eficiente și durabile, dezvoltarea infrastructurii și promovarea siguranței rutiere, restructurarea și modernizarea transportului feroviar.

În domeniul transportului rutier în 2023, Republica Moldova a promovat mai multe inițiative normative pentru a stimula dezvoltarea sectorului și a promova o concurență sănătoasă. Aceste inițiative au inclus modificări legislative destinate creșterii siguranței și confortului în transport, precum și descentralizării administrării în domeniul transportului rutier. De asemenea, s-a integrat platforma digitală „e-Autorizație transport” în serviciul guvernamental de livrare MDelivery, facilitând accesul online la documentele necesare pentru operatorii de transport și furnizorii de servicii conexe.

În plus, s-a simplificat procesul de inspecție tehnică periodică a autovehiculelor prin aprobarea Regulamentului de funcționare a Subsistemului informațional „Autotest”, care va optimiza procesele de efectuare a inspecției tehnice periodice și va contribui la îmbunătățirea eficienței întregului lanț administrativ în sectorul transportului rutier. Totodată, Republica Moldova a ratificat Acordul cu Uniunea Europeană privind transportul rutier de mărfuri, consolidând astfel legăturile comerciale și facilitând exporturile spre țările membre UE.

Modernizarea transportului feroviar în Republica Moldova constituie o prioritate strategică, cu accent pe restructurarea sectorului, atragerea investițiilor și implementarea standardelor europene. În 2023, s-au negociat și semnat Acorduri cu BERD și BEI în valoare de 83,79 milioane Euro pentru reabilitarea coridorului feroviar Vălcineț-Ocnița-Bălți-Ungheni-Chișinău-Căinari, s-au avansat lucrările de reparație pe tronsonul Bender-Căușeni-Basarabeasca-Etulia-Giurgiulești, și s-a asigurat controlul comun moldo-ucrainean feroviar la Reni, pentru a facilita tranzitul și a sporii capacitatea punctelor de trecere.

În 2023, s-au aprobat reglementări esențiale pentru transportul feroviar în Republica Moldova, inclusiv pentru serviciile publice de pasageri, care reglementează aspecte esențiale cum ar fi prestarea serviciilor, contractele și controlul respectării clauzelor, precum și drepturile și obligațiile călătorilor, având în vedere îmbunătățirea serviciilor și protecția pasagerilor. De asemenea, au fost stabilite reguli pentru certificarea mecanicilor de locomotivă, asigurând standarde și competență în sectorul feroviar.

În 2023, **în sectorul transportului naval** din Republica Moldova, au fost adoptate mai multe reglementări pentru alinierea la standardele UE și îmbunătățirea infrastructurii portuare. Printre acestea se numără aprobarea regulilor de înregistrare a navelor, normelor pentru examinarea tehnică a navelor de navigație interioară și aderarea la Convenția privind facilitarea traficului maritim internațional (FAL), adoptată la Londra la 9 aprilie 1965. De asemenea, s-au adoptat reglementări pentru supravegherea și consolidarea securității portuare.

A fost demarat proiectul de dezvoltare a Portului de Stat Giurgiulești, cu scopul de a îmbunătăți infrastructura portuară, inclusiv construcția unei noi dane și dezvoltarea facilităților de acces și depozitare a mărfurilor. Prin implementarea Sistemului Informațional "Ghișeu unic în domeniul maritim", conceptul căruia a fost aprobat, se va facilita accesul rapid și sporit la informații pentru autorități și companiile de transport.

În domeniul transportului aerian, anul 2023 a fost marcat de revenirea Aeroportului Internațional Chișinău în gestiunea statului și atragerea a mai multor operatori aerieni noi pe piața Republicii Moldova: Wizz Air, Georgian Wings, Aegean Airlines, AirBaltic, Eurowings, Southwind Airlines, Israir, Azerbaijan Airlines-AZAL, Arkia Airlines, etc., ceea ce a contribuit la diversificarea opțiunilor de transport aerian disponibile pentru călători.

Pentru asigurarea siguranței și calității serviciilor, au fost aprobate reglementări ce vizează stabilirea cerințelor și procedurilor administrative pentru furnizorii de management al traficului aerian și serviciilor de navigație aeriană, ajustarea cadrului normativ la prevederile europene pentru operațiunile cu planoarele/baloanele și înmatricularea aeronavelor civile. De asemenea, au fost operate modificări pentru organizarea Sistemului național de căutare-salvare în cazul unui accident aeronautic, consolidând astfel capacitățile de intervenție și coordonare în gestionarea situațiilor de urgență.

În 2023, Republica Moldova a consolidat dialogul cu UE și alte state pentru dezvoltarea sectorului transportului aerian conform standardelor internaționale. Acest lucru a inclus acordarea dreptului de pilotare a aeronavelor înmatriculate în Republica Moldova pentru deținătorii de certificate emise de către statele membre ale UE și

Agencia Uniunii Europene pentru Siguranță a Aviației (EASA). Totodată, au fost semnate acorduri bilaterale importante cu Marea Britanie, Statele Unite ale Americii și Organizația Europeană pentru Siguranța Navigației Aeriene (EUROCONTROL), precum și au fost inițiate negocierile cu alte state, cum ar fi Islanda, Hong Kong, Maroc și Egipt. Aceste acțiuni au facilitat operarea zborurilor directe, deschiderea pieței aeriene și îmbunătățirea serviciilor, contribuind la integrarea Republicii Moldova în spațiul aerian internațional.

Urbanism și construcții

În domeniul urbanismului și amenajării teritoriului, conform Programului de guvernare "Moldova prosperă, sigură, europeană", Guvernul și-a propus adoptarea Codului urbanismului și al construcțiilor și reducerea numărului de acte permissive în construcții. Codul urbanismului și construcțiilor a fost adoptat. Acesta simplifică procedurile de emitere a actelor permissive pentru localitățile mai mici de 3000 locuitori, elimină unele cerințe, precum Certificatul de urbanism pentru proiectare în anumite condiții și introduce un registru de stat al companiilor din domeniu, gestionat de Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică, pentru o mai mare claritate și transparență.

În vederea dezvoltării arhitecturii naționale și modernizării sectorului construcțiilor, Guvernul a aprobat un proiect de lege pentru modificarea legislației privind activitatea arhitecturală, facilitând constituirea Ordinului Arhitecților din Republica Moldova și promovând diversitatea culturală. În plus, a fost lansat portalul tematic www.ednc.gov.md pentru accesul simplificat la informații esențiale în domeniul construcțiilor. De asemenea, s-a constituit Instituția Publică Oficiul Amenajarea Teritoriului, Urbanism, Construcții și Locuințe, iar Agenția pentru Supraveghere Tehnică a fost reorganizată în Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică, în vederea consolidării capacității instituționale de supraveghere tehnică și control, în special în partea ce vizează „lupta” cu construcțiile neautorizate.

În vederea eliminării blocajelor și a prevederilor depășite care au afectat recunoașterea și înregistrarea contractelor multianuale în construcții, s-a modificat Regulamentul privind administrarea mijloacelor pentru finanțarea sistemului de documente normative. De asemenea, au fost aprobate modificări la reglementarea tehnică referitoare la cerințele minime pentru comercializarea produselor pentru construcții, pentru îmbunătățirea funcționării pieței produselor.

Pentru îmbunătățirea administrării blocurilor locative, au fost elaborate și aprobate reglementări precum controlul administrării condominiului și organizarea concursului pentru desemnarea gestionarului condominiului. De asemenea, s-a inițiat negocieri pentru lansarea Fazei III a Proiectului Locuințe publice, care vizează construirea și reconstrucția a sute de locuințe destinate persoanelor cu venituri mici și angajaților din sectorul public, cu un buget estimativ de 34 de milioane de euro.

Dialogul cu partenerii sociali a condus la semnarea unei convenții colective de ramură și la majorarea salariului tarifar pentru categoria I de calificare, de la 5000 la 6500 lei.

Energie

Pornind de la importanța strategică a sectorului energetic, în 2023 în structura Guvernului a fost creat Ministerul Energiei, pentru a se concentra exclusiv pe domeniul energetic. Obiectivele politicii guvernamentale în acest nou cadru includ asigurarea securității energetice, promovarea tranziției către surse de energie regenerabilă și încurajarea digitalizării în sectorul energetic, reflectând angajamentul către o dezvoltare sustenabilă și adaptarea la schimbările climatice.

În anul 2023, Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în domeniul energiei din surse regenerabile, reflectând o creștere remarcabilă a capacităților de generare a energiei electrice. Capacitatea totală de energie regenerabilă a atins 348,55 MW, cu o creștere de 76% față de anul 2022, indicând o evoluție semnificativă în adoptarea surselor de energie curate.

Instalațiile fotovoltaice, inclusiv contorizarea netă, au contribuit major, cu aproximativ 55%, la această capacitate, înregistrând o creștere de aproximativ 3,2 ori față de anul anterior, stimulând economii semnificative la facturile de energie electrică pentru consumatorii finali. De asemenea, instalațiile eoliene au adăugat 132,7 MW la capacitatea totală, în timp ce instalațiile hidro și cele de cogenerare pe biogaz au consolidat mixul energetic cu încă 21,35 MW. Numărul consumatorilor finali de energie fotovoltaică, prin contorizarea netă, a crescut semnificativ, ajungând de la 1885 la 5051 de participanți, cu o putere instalată de 115,305 MW, demonstrând o adopție largă a acestei tehnologii și o contribuție esențială la obiectivele de dezvoltare durabilă și decarbonizare ale țării.

În ciuda beneficiilor aduse de mecanismul de contorizare netă pentru autoconsumul de energie regenerabilă, s-a observat o tendință de supradimensionare a instalațiilor regenerabile de către unii consumatori, creând inechități sociale între aceștia și ceilalți consumatori. Pentru remedierea acestei situații, la 9 noiembrie 2023, s-a adoptat o modificare importantă a legislației privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile. Această schimbare va extinde accesul tuturor doritorilor de a produce energie electrică din surse regenerabile la mecanismul de facturare netă, eliminând astfel discrepanțele în ceea ce privește beneficiile acestui sistem. Mai mult, producătorii care au încheiat deja contracte de contorizare netă până la sfârșitul anului 2023 vor putea beneficia de acest mecanism până la sfârșitul anului 2027, oferindu-le o perioadă de tranziție în această nouă reglementare.

Mecanismul de facturare netă va permite producătorilor să-și valorifice surplusul de energie electrică injectată în rețea în formă de bani, facilitând acumularea acestuia pe o perioadă de 12 luni și transferul sau achitarea acestuia ulterior. Această schimbare va sprijini și mai mult dezvoltarea sectorului de energie regenerabilă și va asigura o distribuție mai echitabilă a beneficiilor între consumatori.

Republica Moldova implementează cu succes Proiectul „Eficiența Energetică în Republica Moldova”, concentrat pe îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor publice. Acest proiect are ca obiectiv economii semnificative de energie electrică și căldură, estimându-se o economie anuală circa 5,2 milioane de Euro. În prima etapă, proiectul se concentrează pe cele mai mari 10 instituții medicale, urmând ca în etapa a doua să se extindă la instituțiile sociale.

Un alt program de succes este „Rabla pentru electrocasnice”, lansat în noiembrie 2023, cu scopul de a reduce consumul de energie și costurile în gospodării. Acest program a înregistrat un mare succes, beneficiind un număr semnificativ de gospodării (circa 56 mii) care au primit vouchere pentru achiziționarea de electrocasnice eficiente energetic și becuri LED. Rezultatele până în prezent au fost remarcabile, iar continuarea acestor programe va consolida eforturile Republicii Moldova în promovarea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie.

Promovarea energiei regenerabile în politicile statului în 2023 a inclus instituirea mecanismului de guvernanță energetică și a acțiunilor climatice, angajând Republica Moldova în elaborarea și aprobarea Planurilor Naționale integrate privind energia și clima, cu scopul de a crește securitatea energetică, diversificarea surselor de energie, reducerea costurilor energetice și combaterea schimbărilor climatice, stimulând cooperarea la nivel regional, național și local pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă și cu emisii reduse de carbon.

Actualizarea Legii privind energia regenerabilă în conformitate cu Directivei UE nr. 2018/2001 a adus multiple inovații pozitive, inclusiv stabilirea unei ținte naționale ambițioase pentru energia regenerabilă până în 2030, extinderea sistemului de garanții de origine pentru comerțul transfrontalier, promovarea utilizării energiei regenerabile în diferite sectoare și introducerea mecanismului de facturare netă, toate acestea contribuind semnificativ la creșterea sustenabilității energetice și la avansarea energiei curate în Republica Moldova. Pentru implementarea mecanismului de facturare netă, au fost stabilite limite de capacitate și cote pentru energia electrică din surse regenerabile până la sfârșitul anului 2025. Aceste reglementări au scopul de a asigura o distribuție echitabilă a capacității și de a sprijini dezvoltarea sectorului energetic regenerabil în țară.

În scopul majorării investițiilor în eficiență energetică, s-a instituit un mecanism financiar care va utiliza o parte din banii plătiți de consumatori, contribuțiile operatorilor sistemelor de distribuție a energiei și importatorilor de produse petroliere pentru a investi în eficiența energetică. Aceste resurse vor alimenta exclusiv programele de eficiență energetică. Noile prevederi vizează, de asemenea, implementarea unui sistem informațional național pentru clădirile publice și performanța energetică, un sistem de monitorizare și verificare a economiilor de energie și un Registru electronic al auditorilor energetici. Totodată, adoptarea Legii privind performanța energetică a clădirilor are ca scop reducerea consumului de energie în sectorul rezidențial și crearea infrastructurii necesare pentru reîncărcarea vehiculelor electrice în clădirile nerezidențiale și de locuit.

În plus, prin adoptarea Legii privind etichetarea produselor cu impact energetic, conform directivei UE actualizate, produsele electrocasnice vor fi echipate cu noi etichete energetice, pe o scară de la A la G, evidențiind cele mai eficiente energetic. Această lege simplifică informațiile despre consumul de energie al produselor și va începe cu frigiderele și congelatoarele, mașinile de spălat vase și rufe, televizoarele și lămpile, facilitând astfel alegerile consumatorilor pentru produsele cu consum redus de energie.

Pentru a îmbunătăți eficiența energetică în clădiri și de a valorifica sursele de energie regenerabilă, Guvernul a aprobat implementarea unei scheme de obligații în domeniul eficienței energetice pentru perioada 2024-2026. Această hotărâre va genera economii de energie și va sprijini proiectele de eficiență energetică și de utilizare a energiei regenerabile în blocurile locative și casele individuale ale consumatorilor rezidențiali. De asemenea, a fost lansat Sistemul Informațional de Management Energetic (EMIS), care permite monitorizarea lunară a consumului de energie și apă în instituțiile publice. Prin analizarea datelor EMIS, s-a identificat un număr de 330 de clădiri cu cel mai mare potențial de reducere a consumului de energie, care vor fi prioritizate pentru măsurile de reabilitare energetică.

În anul 2023, în sectorul **electroenergetic** a fost finalizată implementarea Pachetului energetic III, care a reprezentat un pas important pentru Republica Moldova, armonizând legislația națională cu cea a UE și asigurând un model de separare a operatorului sistemului de transport al energiei electrice. Această măsură a adus beneficii semnificative, inclusiv garantarea accesului liber la rețea pentru investitori în producerea și furnizarea energiei electrice, stimulând concurența pe piață. Liberalizarea sectorului electroenergetic a condus la apariția a doi furnizori alternativi activi și la schimbarea furnizorului pentru opt consumatori non-casnici industriali la prețuri negociate.

Prin aprobarea amendamentelor la Legea cu privire la energia electrică, Republica Moldova a transpus Regulamentul UE nr. 1227/2011, consolidând integritatea și transparența pieței angro de energie. Aceste amendamente au introdus "Mecanismele aplicabile în cazul unor crize de energie electrică" și au stabilit condițiile pentru numirea și desemnarea Operatorului Pieței Energiei Electrice, contribuind la îmbunătățirea funcționării pieței. În același timp, la 1 iunie 2022, Republica Moldova a implementat Regulile pieței energiei electrice, similare cu cele aplicate în țările membre ale UE, în vederea integrării pieței energetice în piața unică europeană și respectării acquis-ului comunitar.

Pentru a garanta furnizarea neîntreruptă a energiei electrice și funcționarea eficientă a sistemului electroenergetic, a fost adoptată o decizie a Guvernului privind impunerea unei obligații de serviciu public. Această măsură permite SA „Energocom” să achiziționeze cantitățile necesare de energie electrică la prețuri avantajoase pentru a asigura consumatorii finali.

Totodată, pentru proiectul de construcție a liniei electrice aeriene 400 kV Vulcănești-Chișinău, recunoscut ca fiind de utilitate publică, a fost aprobată decizia privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică a bunurilor imobile și a dreptului de folosință asupra acestora. Proiectul se află în plină desfășurare, cu progres semnificativ în documentația tehnică și testare. Acest proiect este crucial pentru consolidarea independenței energetice a Republicii Moldova și pentru crearea unei piețe energetice competitive la nivel național și regional.

În cadrul eforturilor de interconectare a sistemelor electroenergetice ale Republicii Moldova și României, au fost demarate procedurile pentru dezvoltarea unei noi interconexiuni prin intermediul LEA 400 kV Bălți-Suceava. De asemenea, a fost aprobată inițierea negocierilor pentru un acord de împrumut între Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare pentru realizarea proiectului "Interconectarea rețelelor de energie electrică dintre Republica Moldova și România, Faza II". În paralel, la 11 decembrie 2023, a fost semnat un Memorandum de Înțelegere între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României pentru cooperarea în domeniul energetic și realizarea de proiecte de infrastructură, inclusiv construcția unei noi linii de interconexiune de 400 kV între Strășeni și o stație electrică din România.

Într-un efort de eficientizare a **sistemului de alimentare cu energie termică**, 57 de clădiri publice din Chișinău și Bălți, printre care și complexele Președinției și Parlamentului, au fost reconectate la rețeaua centralizată, generând economii de aproximativ 4,7 milioane de metri cubi de gaze naturale pe an și o reducere a emisiilor de CO₂. De asemenea, a fost aprobată o nouă metodologie de repartizare a consumului de energie termică în blocurile locative conectate la sistemul centralizat, asigurând mai multă echitate între consumatorii conectați și cei debransați.

În cadrul celui de-al doilea proiect de îmbunătățire a eficienței sistemului de alimentare cu energie termică, a fost adoptată o hotărâre pentru autorizarea instalării a două noi centrale de cogenerare a energiei în Chișinău. Acestea vor consolida capacitatea de producere internă de energie electrică, contribuind la securitatea energetică și la dezvoltarea eficientă a sistemului de termoficare în oraș, asigurând consumatorii cu energie termică în mod fiabil.

În ciuda limitărilor impuse de către SAP "Gazprom" asupra livrărilor de **gaze naturale** către Republica Moldova, Guvernul, în comun cu întreprinderile din sectorul energetic, au reușit să asigure o furnizare continuă și neîntreruptă a energiei electrice și termice către consumatori. Aceasta demonstrează o gestionare eficientă a situației energetice, evitând orice deconectare a consumatorilor de la sursele energetice.

Diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale a devenit o prioritate, eliminând dependența de importurile exclusiv de la SAP "Gazprom". De la începutul lunii decembrie 2022, volumul de gaze naturale livrat de aceasta a fost alocat pentru consumul malului stâng al Nistrului și pentru producția de energie electrică, în timp ce necesarul malului drept a fost acoperit de alte surse, inclusiv prin intermediul SA "Energocom". Astfel, achiziționarea gazelor naturale s-a realizat de la peste 10 furnizori/traderi.

Aderarea la Coridorul Vertical de gaze naturale și accesul la gaze naturale lichefiate reprezintă oportunități cruciale pentru diversificarea surselor de aprovizionare și consolidarea securității energetice a Republicii Moldova.

În vederea consolidării rezilienței sistemului energetic, a fost introdus un mecanism legal prin care statul este obligat să constituie stocuri de gaze naturale. Astfel, conform reglementărilor UE, anual se asigură un volum minim de gaze naturale pentru perioada de încălzire, reprezentând aproximativ 15% din consumul zilnic mediu al ultimilor 5 ani. Procedura de transport în regim backhaul a fost reglementată, facilitând crearea de capacități întreruptibile la punctele de interconectare și diversificarea rutelor de aprovizionare cu gaze naturale. Astfel, fluxul de gaze naturale în regim revers pe conducta Trans-Balcanică a fost asigurat.

Mediu

Politicile Guvernului privind protecția mediului s-au concentrat pe implementarea principiilor de management integrat al resurselor naturale și al deșeurilor, precum și pe dezvoltarea durabilă a sectorului forestier.

Îmbunătățirea calității apelor de suprafață rămâne un obiectiv prioritar. În acest sens, au fost întreprinse acțiuni de curățare și decolmatare a unor porțiuni de râuri mici și s-au eliminat mai multe surse de poluare a apelor. Mai multe proiecte naționale au vizat reabilitarea corpurilor de apă, inclusiv decolmatarea râului „Răuțel” și curățarea albiilor râurilor Botna, Cogîlnic, Lăpușna și Bîc. Cu toate acestea, calitatea apelor rămâne sub nivelul optim: bazinul

râului Nistru este clasificat ca „poluat moderat”, cel al râului Prut ca „poluat”, iar apele interne ale râurilor mici sunt considerate „foarte poluate”, fiind necesar un control mai riguros al evacuării apelor uzate în râuri și a crește procentul de epurare, care rămâne scăzut, situându-se sub 18% în ultimii ani. Modificările la Legea nr. 272/2011 vizează perfecționarea gestionării și protecției resurselor de apă prin reglementarea aspectelor legate de transmiterea segmentelor unui curs de apă către unitățile administrativ-teritoriale și procedurile de emitere a autorizațiilor de mediu.

Republica Moldova a revenit pe un trend ascendent în ce privește suprafețele acoperite de păduri, datorită implementării Programului național de extindere și reabilitare a pădurilor (PNERP) în 2023. În primul an de implementare a acestui program, au fost deja plantate 7,2 mii ha de pădure, contribuind la creșterea suprafețelor împădurite cu 0,1 p.p. În acest scop statul a investit 102,3 mil. lei și au fost atrase fonduri externe, inclusiv 11,3 mil. lei din partea Fondului Internațional pentru Dezvoltarea Agricolă (IFAD) și 1,6 mil. lei din partea Centrului Național de Mediu.

În paralel, au fost inițiate două proiecte majore în 2023 pentru extinderea suprafețelor de arii naturale protejate în valoare de 2,6 mil. dolari SUA. Primul proiect vizează îmbunătățirea managementului și restaurarea habitatelor în trei arii protejate (Parcul național „Nistrul de Jos”, Parcul Național Orhei și Rezervația Naturală „Codrii”), iar al doilea se concentrează pe conservarea și gestionarea durabilă a zonelor umede din bazinul râului Prut (Rezervației Biosferei „Prutului de Jos” și Rezervației Științifice „Pădurea Domnească”). Aceste inițiative sunt finanțate de organizații internaționale precum Agenția Austriacă pentru Dezvoltare și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

Republica Moldova a luat măsuri semnificative pentru îmbunătățirea managementului deșeurilor, fiind pus accent pe creșterea ratei de reciclare și reducerea cantităților de deșeuri depozitate. Odată cu implementarea principiului de responsabilitate extinsă a producătorilor (REP) pentru anumite fluxuri de deșeuri, rata de colectare a deșeurilor pentru reciclare sau recuperare a crescut constant, atingând 25,2% în 2023. Mecanismul REP este aplicat acum pentru diverse produse, inclusiv echipamente electrice și electronice, baterii, ambalaje și anvelope uzate, iar din aprilie 2024 se va extinde și la vehiculele scoase din uz și uleiurile uzate.

A fost implementat un mecanism de stimulare a agenților economici ca să respecte cerințele de gestionare a deșeurilor, oferind scutiri de taxe pentru ambalajele colectate și valorificate conform normelor. Această inițiativă a condus la o creștere semnificativă a numărului de operatori economici implicați în gestionarea deșeurilor, evidențiată de înregistrarea a 547 de operatori la finele anului 2023, dublu față de anul precedent, fapt ce denotă creșterea gradului de responsabilizare și conformare a mediului de afaceri pentru implementarea cerințelor de mediu.

În anii următori, se prevede o creștere semnificativă a ratei de reciclare a deșeurilor. Noul Program național pentru gestionarea deșeurilor pe anii 2023-2027 își propune să crească cu până la 40-60% rata de recuperare și reciclare a produselor până în 2027. În plus, au fost adoptate modificări la legislația privind gestionarea deșeurilor pentru a se conforma standardelor europene, iar prin intermediul proiectului "Deșeuri solide în Republica Moldova", finanțat de la BERD și BEI, se desfășoară activități pentru dezvoltarea infrastructurii de gestionare a deșeurilor în trei regiuni de management al deșeurilor, cu beneficii majore pentru autoritățile publice locale, populație și sectorul privat din aceste regiuni.

Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a reduce emisiile de gaze cu efect de seră conform Acordului de la Paris, stabilind o țintă ambițioasă de reducere cu 70% până în 2030. Aflându-se la jumătatea drumului către această țintă (33,5% atinse), implementarea Programului de Dezvoltare cu Emisii Reduse până în 2030 va accelera acest proces prin măsuri în sectoarele cheie ale economiei. Eficientizarea Fondului Național de Mediu în 2023 a avut un impact semnificativ, finanțând exclusiv proiecte de mediu în domenii precum gestionarea deșeurilor, conservarea biodiversității și combaterea schimbărilor climatice. Reforma FNM a permis lansarea unor noi apeluri

de proiecte de mediu, a căror implementare va demara în anul 2024, marcând un progres important în abordarea problemelor ecologice.

S-au înregistrat progrese semnificative în implementarea Pactului Verde European și alinierea la politica de neutralitate climatică a UE, obținând rezultate tangibile în protejarea mediului și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (GES). Aderarea la Amendamentul de la Kigali și interzicerea produselor ce conțin gaze fluorurate au avut un impact pozitiv, contribuind la protejarea stratului de ozon și reducerea GES. De asemenea, implementarea Programului de Dezvoltare cu Emisii Reduse până în 2030 și a Programului Național de Adaptare la Schimbările Climatice pune bazele acțiunilor-cheie în diferite sectoare economice pentru reducerea emisiilor și adaptarea la schimbările climatice. Prin modificările legislative privind gestionarea secetei, s-a urmărit asigurarea unei gestionări eficiente a resurselor de apă și protejarea sectoarelor vulnerabile, iar prin revizuirea restricțiilor pentru accesul la resursele de apă, s-a căutat echilibrul între necesitățile utilizatorilor și protecția mediului, asigurându-se evaluarea corectă a impactului consumului de apă.

A fost implementat un sistem avansat și transparent de monitorizare a calității mediului, acoperind apele, aerul și solul, precum și condițiile meteorologice. O nouă stație automată de control a poluării aerului a fost instalată în zona industrială Râbnița-Rezina, furnizând date în timp real pentru informarea populației și elaborarea politicilor de mediu. De asemenea, în parteneriat cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică, Republica Moldova a instalat 8 stații automate de monitorizare a radiațiilor, asigurând informare precoce în caz de urgențe radiologice și facilitând accesul la date radiologice în timp real. Aceste inițiative consolidează eforturile pentru protejarea mediului și sănătății publice în întreaga țară.

Republica Moldova a demarat activități importante pentru reducerea impactului substanțelor chimice asupra mediului și sănătății publice. A fost aprobat Programul de management durabil al substanțelor chimice și Planul Național de Implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenti (POPs), iar prin adoptarea unui regulament de monitorizare radiologică a materialelor metalice reciclabile și înființarea Centrului de Date a Organizației Tratatului de Interzicere Completă a Testelor Nucleare (CTBTO), țara a redus riscul traficului ilicit cu materiale radioactive și a îmbunătățit monitorizarea activităților nucleare.

Justiție

Realizările în domeniul justiției au fost congruente cu angajamentele care derivă din măsurile propuse de către Comisia Europeană în contextul acordării Republicii Moldova a statutului de țară candidată. Eforturile Guvernului s-au concentrat pe garantarea independenței și integrității sistemului judiciar, combaterea corupției la nivel înalt, implementarea reformelor de deoligarhizare, recuperarea activelor și lupta împotriva spălării banilor, precum și consolidarea protecției drepturilor omului.

Republica Moldova și-a asumat angajamentul ferm de a lupta împotriva corupției, implementând reforme și cooperând strâns cu instituțiile europene și internaționale. Progresele sunt evidente - țara a urcat semnificativ în clasamentul internațional al percepției corupției, ajungând de pe locul 91 pe locul 76 din 180 în 2023. Pentru consolidarea acestor eforturi, Executivul a promovat transparența, a susținut instituțiile anticorupție și independența sistemului judiciar, și a aplicat riguros legile anticorupție. Dialogul și cooperarea cu partenerii europeni și internaționali au fost prioritare pentru continuarea progresului în combaterea corupției în Republica Moldova.

În domeniul sistemului judecătoresc și al procuraturii, Republica Moldova a obținut rezultate notabile prin implementarea unei serii de reforme. Prin reforma Curții Supreme de Justiție, s-a realizat o reducere semnificativă a numărului de judecători de la 33 la 20, s-a modificat compoziția pentru a permite accesul altor profesii juridice, cum ar fi avocați, procurori și profesori universitari și s-au revizuit competențele pentru consolidarea rolului său de unificare a practicii judiciare. Evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor a fost o altă etapă importantă, care a vizat o gamă largă de funcții și a implicat procese riguroase de evaluare a integrității și

profesionalismului acestora. Îmbunătățirea mecanismelor de selecție și evaluare a judecătorilor și procurorilor, precum și a răspunderii disciplinare, a consolidat integritatea și eficiența sistemului judiciar și al procuraturii, contribuind la creșterea încrederii publice și la întărirea statului de drept în Republica Moldova.

Prin angajamentul continuu pentru reforme și îmbunătățiri instituționale, încrederea în justiție a crescut în ultimii ani, de la 18% în 2022 la 26% în 2023. Încrederea în sistemul juridic este consolidată și de implicarea activă a organizațiilor societății civile (OSC-uri), care monitorizează, evaluează și influențează sistemul juridic în beneficiul cetățenilor. Cooperarea între stat și OSC-uri s-a îmbunătățit, facilitând comunicarea și coordonarea deciziilor, diversificând sursele de finanțare și sporind capacitățile sectorului asociativ.

În domeniul legislației penale și contravenționale, Republica Moldova a realizat modificări semnificative la Codul de procedură penală și la Codul contravențional, pentru a îmbunătăți eficiența proceselor judiciare și a asigura un echilibru între învinuire și apărare. Prin modificările aduse Codului penal, s-au extins alternativele la pedeapsa cu închisoarea, s-a revizuit prescripția în materie penală, s-au introdus noi infracțiuni legate de mediu și s-a decriminalizat anumite comportamente prin transpunerea lor în sfera contravențională.

În domeniul drepturilor omului, au fost îmbunătățite mecanismele de combatere a discriminării și asigurarea egalității, prin extinderea criteriilor de nediscriminare și consolidarea structurii Consiliului egalității. De asemenea, prin ratificarea Protocolului nr. 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului, instanțele supreme naționale, Curtea Constituțională și a Curtea Supremă de Justiție, au obținut dreptul de a solicita avize consultative de la Curtea europeană a drepturilor omului (CtEDO), consolidând astfel sistemul judiciar și protejând mai eficient drepturile fundamentale ale cetățenilor.

În același timp, accesul la informații de interes public a fost facilitat prin reducerea termenelor de răspuns, consolidarea transparenței proactive a autorităților publice, instituirea mecanismului de răspundere pecuniară a furnizorilor de informații și a unui sistem de monitorizare și control al implementării legii, implicând atât Avocatul Poporului (Ombudsmanul), cât și Cancelaria de Stat.

Muncă și protecție socială

Politicile privind **ocuparea forței de muncă** s-au concentrat pe promovarea angajării tinerilor, a persoanelor cu dizabilități și a șomerilor, prin consolidarea capacităților Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă (ANOFM), precum și sporirea eficienței și integrității Inspectoratului de Stat al Muncii.

În trimestrul III al anului 2023, rata de ocupare a populației cu vârste între 20 și 64 de ani a crescut cu 3,8 p.p., ajungând la aproximativ 57%, față de 53,2% în aceeași perioadă a anului precedent. Această creștere se datorează politicilor de ocupare a forței de muncă și îmbunătățirii activității instituțiilor de plasare în câmpul muncii. În cadrul reformei ANOFM, inițiate în 2023, s-a înregistrat o creștere de 20% a numărului de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă. Aproximativ 10.800 de persoane au fost încadrate în câmpul muncii, inclusiv 8.477 de șomeri. S-au angajat femei, persoane în vârstă, persoane cu dizabilități și tineri. De asemenea, s-au instituit 15 echipe mobile ANOFM pentru a ajunge în localitățile îndepărtate și a informa și înregistra persoanele inactive pe piața muncii.

Majorarea salariului minim pe țară cu aproximativ 12,5% în 2023 și cu încă 25% în 2024, ajungând la 5000 de lei, a fost un alt pas important. Această măsură a avut un impact pozitiv asupra nivelului de trai al cetățenilor și a contribuit la reducerea inegalităților sociale.

Guvernul a implementat măsuri susținute pentru **sprijinirea familiilor vulnerabile** în perioada rece a anului, prin intermediul programului „Ajutor la contor”, care a compensat o parte din cheltuielile pentru energie. În 2023, acest program a fost îmbunătățit prin majorarea plății lunare la 800 lei și extinderea numărului de beneficiari la 260 mii de familii. În total, pentru compensarea facturilor de energie în 2023, a fost alocat un buget de

aproximativ 3,6 miliarde de lei, iar 790.830 de gospodării casnice s-au înscris în sistemul informațional „Vulnerabilitate energetică”.

Suplimentar, Executivul a majorat și ajutorul social acordat familiilor vulnerabile în 2023. La 1 aprilie 2023 nivelul venitului lunar minim garantat a fost indexat cu 15,0%, ajungându-se la un nivel minim garantat lunar de 1.568 lei pentru un adult și 1.631 lei pentru un copil. Pe parcursul anului 2023 au fost efectuate lunar 33.000 de plăți pentru familiile vulnerabile, cu un accent deosebit pe susținerea familiilor cu persoane în vârstă sau cu copii, precum și în mediul rural. De asemenea, au fost acordate ajutoare financiare de urgență în mărime de 4900 lei pentru aproximativ 55.873 de familii, cu un buget de 273,7 milioane de lei.

În plus, prin parteneriate cu organizații internaționale, precum Programul Alimentar Mondial, Fondul Națiunilor Unite pentru Populație și Organizația Internațională pentru Migrație, Guvernul a lansat un program de suport suplimentar pentru populația vulnerabilă în lunile de iarnă. Acest program a inclus acordarea de sprijin financiar unic în mărime de 5000 lei pentru familii cu copii cu dizabilități severe, persoane cu dizabilități, femei însărcinate sau care alăptează, precum și pensionari cu venituri reduse, în sumă totală de 226,0 milioane de lei.

Începând cu 1 aprilie 2023, prin majorarea alocației lunare de stat cu 250 lei, au fost susținuți aproximativ 37 mii de persoane - veterani de război, participanți la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl, victimele reabilitate ale represiunilor politice și membrii familiilor acestora, direcționând în acest scop circa 84 milioane de lei. Suplimentar, din 1 ianuarie 2024, alocațiile lunare de stat pentru veterani au fost majorate cu încă 250 lei, fiind alocate fonduri în valoare de circa 82,0 milioane de lei.

Guvernul a întreprins măsuri semnificative pentru **susținerea familiilor cu copii**, având în vedere riscul sporit al sărăciei. Printre acestea, s-a remarcat majorarea indemnizației unice la nașterea copilului, care a crescut de la 10.932 lei la 20.000 lei începând cu 1 ianuarie 2024. În plus, a fost adoptată o nouă lege privind drepturile copilului, aliniată la prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, în care s-au introdus prevederi noi pentru asigurarea drepturilor copilului, inclusiv dreptul la libera exprimare și participare.

Extinderea serviciilor de creșă a fost o altă inițiativă, iar pentru acest scop, Guvernul, în comun cu partenerii de dezvoltare, au alocat fonduri suplimentare, permițând crearea de 22 noi grupe de creșă cu 460 locuri noi și modernizarea altor 20 grupe existente în 27 autorități publice locale. De asemenea, au fost stabilite Standardele minime de calitate pentru serviciul social „Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni-3 ani”, pentru a asigura un nivel adecvat de îngrijire și educație pentru copiii mici.

În ceea ce privește protecția copiilor separați de părinți, au fost adoptate reglementări privind instituirea custodiei și asigurarea organizării și funcționării Serviciului de tutelă/curatelă. Acest lucru a avut un impact pozitiv asupra copiilor aflați în plasament, asigurându-se o monitorizare mai eficientă a situației lor și o protecție mai bună a drepturilor lor. Totodată, indemnizațiile zilnice pentru copiii plasați în serviciile de asistență parentală profesionistă și alte servicii de asistență au fost majorate.

A fost aprobată acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina și stabilirea unor beneficii sociale pentru acestea, incluzând indemnizația unică la nașterea copilului, indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani, indemnizația lunară de suport pentru creșterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuți, alocația socială de stat pentru copiii cu dizabilitate severă și alocația de însoțire, îngrijire și supraveghere a unui copil până la vârsta de 18 ani cu dizabilitate severă.

Reforma sistemului de asistență socială „Restart” vizează îmbunătățirea guvernanței și transparenței în domeniul asistenței sociale, precum și asigurarea accesului echitabil al populației vulnerabile la servicii sociale de calitate. Prin instituirea Agențiilor Teritoriale de Asistență Socială (ATAS) și Serviciilor Teritoriale de Asistență Socială (STAS), se urmărește implementarea eficientă a politicii de stat în acest domeniu. În acest sens, s-a aprobat regulamentul de organizare și funcționare a ATAS-urilor, iar 23 de instituții publice au fost transferate către stat pentru consolidarea controlului și coordonării politicilor sociale la nivel teritorial. Unificarea sistemelor

informaționale permite integrarea serviciilor de protecție socială pe o platformă digitală unică și în cadrul unor centre de prestări servicii fizice unice. De asemenea, s-au instituit funcții specializate în prevenirea și combaterea violenței în familie și în reabilitarea victimelor infracțiunilor în cadrul agențiilor și structurilor teritoriale de asistență socială.

În sprijinul **persoanelor în vârstă** și promovării învățării pe tot parcursul vieții, a fost inaugurată "Universitatea pentru vârsta a treia", un proiect inedit desfășurat în cadrul Universității de Stat. Această inițiativă a atras 40 de studenți cu vârsta de peste 60 de ani, 33 provenind din Republica Moldova și 7 fiind refugiați din Ucraina, abordând teme precum dezvoltarea abilităților digitale și comunicarea între generații.

În domeniul securității sociale, a fost aprobată semnarea Acordului cu Republica Letonia, precum și a intrat în vigoare Acordul cu Republica Italiană, semnat la Roma în iunie 2021, facilitând accesul la beneficii sociale pentru cetățenii statelor respective. În plus, au fost demarate negocieri și proceduri pentru încheierea de acorduri similare cu alte state, precum Canada, Confederația Elvețiană, Republica Slovacă, Republica Cipru, Ucraina și Republica Slovenia, subliniind angajamentul Guvernului pentru extinderea cooperării internaționale și consolidarea securității sociale pentru toți cetățenii Republicii Moldova.

Au fost aprobate programe și inițiative-cheie pentru promovarea **egalității de gen și combaterea violenței** împotriva femeilor în Republica Moldova: Programul de promovare a egalității între femei și bărbați pentru anii 2023-2027, Programul național privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Pentru implementarea acestor programe, a fost înființată Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței Împotriva Femeilor și Violenței în Familie, care va coordona politici și va facilita cooperarea interinstituțională. În plus, a fost lansat Serviciul integrat regional pentru victimele violenței sexuale în orașul Ungheni, pentru a asigura intervenții eficiente și prompte în cazurile de violență sexuală

Educație și cercetare

Obiectivele în domeniul educației au inclus remediarea subdezvoltării infrastructurii, creșterea calității conținutului educațional și a resurselor umane și asigurarea suficientă cu resurse financiare. În acest sens, au fost stabilite și aprobate mai multe strategii și programe de dezvoltare a sectorului educației și cercetării, principalele din ele fiind Strategia de dezvoltare „Educația 2030”, Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030”, din care derivă alte documente de politici în domeniile cercetării și inovării, educației incluzive, învățării limbii române de către minoritățile naționale, consolidării relațiilor interetnice.

Sistemul de formare și dezvoltare profesională a **resurselor umane din domeniul educației** a reprezentat o prioritate a Guvernului. Acesta a fost îmbunătățit prin crearea Institutului Național pentru Educație și Leadership, recalificarea a 800 de cadre didactice și implementarea Programului de formare continuă "Investim în profesori" care a vizat formarea a 3000 de cadre didactice din 90 de instituții de învățământ general. Majorările salariale cu 15% intrate în vigoare din 1 ianuarie 2024 și plățile unice de 5000 lei pentru personalul din învățământ reflectă angajamentul ferm al Guvernului de susținere a personalului din învățământ și a domeniului educație.

În domeniul **învățământului primar, gimnazial și liceal**, a fost îmbunătățit accesul elevilor la materiale educaționale de calitate prin achiziționarea și editarea a 40 de titluri de manuale școlare, au fost finalizate lucrările de construcție și reabilitare a grupurilor sanitare în 30 de instituții de învățământ și selectate alte 125 instituții pentru investiții similare, au fost dezvoltate și echipate 65 de Laboratoare digitale în școli, facilitând accesul la educație, inclusiv pentru copiii refugiați din Ucraina. De asemenea, au fost aprobate documente esențiale pentru integrarea și succesul educațional al copiilor refugiați, monitorizarea curriculumului și promovarea valorilor democratice în școli.

În sprijinul excelenței în învățământ, au fost majorate premiile și alocațiile pentru elevi și profesori pentru rezultatele obținute în olimpiade și concursuri. Pentru a îmbunătăți accesibilitatea și calitatea serviciilor psihopedagogice la nivel național a fost reorganizat Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică. În scopul optimizării repartizării resurselor financiare și asigurării transparenței în procesul de alocare, a fost modificat mecanismul de finanțare pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general. În același timp, pentru debirocratizarea și eficientizarea proceselor în învățământ, a fost revizuit nomenclatorul de documentație școlară și raportare.

În scopul susținerii minorităților naționale, a fost elaborat curriculumul și a ghidul de implementare pentru predarea limbii franceze și a limbii române în școlile bilingve și pentru adulții din minoritățile naționale, precum și au fost asigurate cursurile de instruire gratuită pentru adulți prin Programul de învățare a limbii române.

În 2023, **învățarea pe tot parcursul vieții** a avansat semnificativ, cu dezvoltarea a 154 programe de formare continuă și înființarea a 5 Centre de validare a competențelor profesionale. Aproximativ 92 de meserii și specialități noi au fost validate, emițându-se 466 de certificate de competențe profesionale. Aceste centre au facilitat recunoașterea abilităților adulților, contribuind la angajarea lor pe piața muncii. De asemenea, au fost aprobate metodologii și reglementări pentru dezvoltarea și evaluarea programelor de formare profesională, sincronizate cu procesul de atestare a cadrelor de conducere în învățământ.

Promovarea **învățământului dual** a reprezentat o direcție strategică pentru Guvern, pentru a răspunde nevoilor și provocărilor actuale ale pieței muncii. În acest sens, a fost aprobat cadrul normativ pentru punerea în aplicare a Legii privind învățământul dual, inclusiv a fost instituit Registrul unităților în învățământul dual, au fost elaborate și aprobate ghiduri practice pentru antreprenori. De asemenea, au fost stabilite criterii de conformitate și au fost verificate și certificate programele din 92 de unități economice. Prin parteneriate și reglementări, au fost compensate cheltuielile pentru 26 de unități economice, cu un total de aproximativ 3.5 milioane de lei.

Măsurile de reformare a **învățământului profesional tehnic** au inclus aprobarea Metodologiei de finanțare bugetară, consolidarea capacităților celor 8 centre de excelență prin formarea a 600 cadre didactice, transferul funcției de fondator pentru 8 instituții la Ministerul Educației, aprobarea curriculum-urilor pentru aproximativ 90% din programele de formare profesională, precum și majorarea salariilor personalului de conducere și a coeficientului pentru diverse categorii de personal.

În anul 2023, **reforme din învățământul superior** din Republica Moldova au inclus o serie de inițiative pozitive, cum ar fi majorarea locurilor bugetare pentru specializări prioritare și internaționale, cum ar fi specialitățile pedagogice, actualizarea nomenclatorului specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior și mediu de specialitate, îmbunătățirea proceselor de admitere prin sistemul „e-Admitere”. De asemenea, a fost revizuită metodologia de finanțare pentru promovarea autonomiei universitare și modernizarea infrastructurii și au fost alocate resurse financiare substanțiale pentru renovări, suma totală alocată în anul 2023 depășind 35 mil. lei. S-au acordat burse de merit și s-au dublat bursele pentru studenții de la specialitățile pedagogice, astfel încât cei mai buni studenți, încadrați în categoria I, vor primi o bursă de 3280 lei, în timp ce cea mai mică bursă, pentru categoria III, va fi de 2200 lei.

Reforma **sistemului național de cercetare și inovare** în Republica Moldova în 2023 a adus rezultate pozitive notabile. Modificarea Codului privind știința și inovarea a urmat recomandările din Raportul Comisiei Europene, optimizând finanțarea instituțională și promovând eficiența întregului sistem. Aprobarea planurilor de admitere pentru studii de doctorat și programe postdoctorale a subliniat accentul pe pregătirea cadrelor științifice și adaptarea la cerințele pieței. Extinderea perioadei pentru susținerea tezelor de doctorat și postdoctorat a sprijinit formarea cadrelor de înaltă calificare, iar introducerea burselor de excelență și burselor pe domenii științifice pentru studenții doctoranzi a stimulat implicarea tinerilor în cercetare și inovare.

Politicile de susținere și dezvoltare a domeniului **culturii fizice și sportului** în Republica Moldova au inclus majorarea burselor lunare pentru sportivii de performanță și stabilirea unei formule clare pentru indemnizația viageră, recalcularea anuală a indemnizației viagere pentru antrenorii sportivilor de performanță, extinderea drepturilor de bursă lunară pentru sportivii de top în competițiile internaționale, implementarea unui mecanism distinct de finanțare și a unui regulament pentru organizarea și funcționarea lotului național, promovând astfel transparența și excelența în sportul moldovenesc.

Politicile de susținere și dezvoltare a domeniului **tineretului** au fost orientate spre diversificarea instrumentelor de finanțare și dezvoltarea mecanismelor de recunoaștere a competențelor non-formale, aprobarea unor reglementări și metodologii noi pentru a eficientiza activitatea centrelor de tineret, extinzându-le gama de servicii. În plus, au fost implementate unor mecanisme de implicare a elevilor în procesele decizionale, prin stabilirea regulamentelor pentru consiliile elevilor la nivel local, regional și național, promovând transparența și responsabilitatea în educație. Implementarea programelor dedicate tinerilor, inclusiv asistență pentru dezvoltarea structurilor de tineret la nivel local, acordarea de granturi pentru organizațiile de tineret, programul „Capitala Tineretului” au consolidat capacitățile instituționale și au extins serviciile de tineret în întreaga țară, oferind beneficii tangibile și sustenabile pentru tineretul moldovean.

Sănătate

În anul 2023, eforturile Guvernului au fost focusate pe modernizarea sistemului de sănătate în unul capabil să ofere populației acces real la servicii medicale de calitate, medicamente sigure, eficiente și la prețuri accesibile, precum și soluții viabile de tratament și prevenire a bolii.

Circa 800 mii persoane au beneficiat de medicamente medicale compensate în anul 2023 în valoare totală de peste 930 de milioane de lei, cu 20,5% mai mult în comparație cu 2022. De asemenea, s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului de pacienți beneficiari de dispozitive medicale compensate (de 3,5 ori), un avans notabil în îmbunătățirea accesului la aceste servicii. De asemenea, a crescut accesul populației la medicamente, numărul de medicamente autorizate și numărul total de farmacii și filiale licențiate în țară fiind în creștere.

O realizare importantă a fost lansarea proiectului „Farmacii la sate” pentru asigurarea accesului la medicamente esențiale în localitățile rurale, prin aprobarea Regulamentului privind condițiile de licențiere a activității farmaceutice subvenționate de stat în aceste zone. De asemenea, s-a actualizat lista localităților rurale în care urmează să fie înființate farmacii subvenționate, promovând o amplasare rațională și eficientă a acestora.

În sectorul farmaceutic, s-a implementat Regulamentul privind aprobarea și înregistrarea prețurilor de producător la medicamente, contribuind la asigurarea accesibilității economice a medicamentelor și promovând transparența în formarea prețurilor. Această măsură vizează, de asemenea, asigurarea accesului la medicamente de calitate și menținerea prețurilor accesibile pentru populație.

Guvernul a acordat statutul de persoană asigurată mamelor neangajate care îngrijesc copiii până la vârsta de 2 ani, acoperind și serviciile medicale de urgență obstetricale. Aproximativ 31 906 persoane s-au asigurat individual în luna ianuarie 2024, iar persoanele din sectorul justiției și medicii de familie independenți vor menține statutul de asigurat chiar și în timpul concediilor de maternitate sau de îngrijire a copilului. De asemenea, s-au reglementat condițiile de încadrare a prestatorilor de servicii medicale în sistemul de asigurare obligatorie de asistență medicală, asigurând astfel previzibilitate și claritate.

În eforturile de conformare cu standardele UE pentru aderarea la Uniunea Europeană, Republica Moldova a transpus acte normative menite să asigure produse alimentare sigure și să protejeze sănătatea consumatorilor. Aceste acțiuni includ limitarea conținutului de acizi grași trans în alimente, stabilirea normelor pentru suplimentele alimentare și aditivii alimentari, supravegherea calității apei potabile și actualizarea limitelor de pesticide. De asemenea, s-a consolidat sistemul de alertă și răspuns rapid la urgențele de sănătate.

În scopul îmbunătățirii stării de sănătate a populației au fost înființate două rețele mari de servicii medicale: Serviciul Național de Asistență Medicală în Cazul Accidentelor Vasculare Cerebrale (AVC), care constă în 13 centre specializate, dintre care primele șase au început deja să ofere o gamă variată de servicii medicale pentru pacienții; și Rețeaua de Colposcopie, compusă din 12 cabinete echipate cu instrumentele necesare pentru depistarea timpurie a leziunilor precanceroase și cancerului de col uterin. De asemenea, rețeaua serviciilor de Intervenție Timpurie pentru Copii s-a extins cu patru instituții medicale în raioanele Cimișlia, Fălești, Cantemir și Strășeni, către finalul anului 2023, 15 instituții medicale publice ofereau asemenea servicii.

S-a extins, de asemenea, gama de servicii medicale acoperite de asigurările obligatorii de sănătate, în special pentru diagnosticul precoce al bolilor rare și congenitale, precum și pentru tratamentul pacienților cu tumori benigne. De asemenea, s-au eliminat anumite bariere birocratice pentru a facilita accesul la serviciile medicale și pentru a reduce birocrăția în sistemul de sănătate.

Programul Unic al Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală a fost modificat pentru a îmbunătăți accesul pacienților la serviciile medicale prin simplificarea și debirocratizarea procedurilor. A fost introdusă o procedură simplificată pentru accesul la asistența medicală specializată ambulatorie, eliminând necesitatea prezentării biletului de trimitere de la medicul de familie pentru consultația medicului specialist. De asemenea, s-au asigurat pacienții cu tumori benigne cu proteze individuale și consumabile necesare pentru reabilitarea protetică și chirurgicală din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală. Pentru pacienții cu tumori maligne și benigne, s-au furnizat exoproteze mamare la recomandarea medicului.

Pentru reducerea factorilor de risc în sănătate a fost aprobat Programul național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare pentru perioada 2023-2027, care vizează combaterea bolilor legate de consumul de tutun și alți factori. De asemenea, s-au actualizat listele substanțelor stupefiante și psihotrope pentru a combate traficul ilicit.

În efortul de a menține securitatea transfuzională și biosecuritatea produselor sangvine, a fost aprobat Programul Național de Securitate Transfuzională și Autoasigurare cu Produse Sanguine pentru perioada 2023-2027. Cerințele de siguranță și biosecuritate au fost îndeplinite în totalitate, cu 100% din donații și transfuzii sangvine, iar 99,3% din donațiile de sânge/componente sanguine fiind voluntare.

S-au realizat progrese semnificative în motivarea economică a resurselor umane din domeniul medical prin acordarea granturilor forfetare integrale de 120 mii lei tinerilor profesioniști și de 96 mii lei personalului mediu din instituțiile medicale din afara Chișinăului, de care au beneficiat 391 de tineri medici și asistenți medicali.

De asemenea, au fost majorate salariile pentru aproximativ 48 mii de angajați din instituțiile medico-sanitare publice cu 15%, alocând fonduri în valoare de 313,5 milioane lei. În plus, prima pentru munca de noapte a fost majorată cu 15%, fiind alocate suplimentar din fondul asigurării obligatorii de asistență medicală circa 313,5 mil. lei. Salariile medicilor legiști și experților judiciari care lucrează la Centrul de Medicină Legală au fost majorate cu 35%.

După transferul spitalelor raionale sub autoritatea Ministerului Sănătății, într-un interval de timp de opt luni, s-au efectuat investiții considerabile în modernizarea infrastructurii instituțiilor medicale, suma investită fiind de aproximativ 387 milioane lei. Instituțiile medico-sanitare publice din întreaga țară au fost asigurate cu echipamente și dispozitive medicale esențiale: tomografe computerizate, ambulanțe de tip A și B, dotate sălile chirurgicale, a celor de naștere și de terapie intensivă. De asemenea au fost dotate spitalele republicane, municipale și raionale, instituțiile medico-sanitare publice de asistență medicală primară și specializată de ambulator, inclusiv au fost instalate 127 de generatoare în toate unitățile sanitare din țară, astfel încât pacienții în stare critică să beneficieze de acces neîntrerupt la servicii medicale. La Institutul de Medicină Urgentă s-a inaugurat cea mai mare Unitate Primiri Urgențe din țară.

Pentru proiectul „Construcția Spitalului Regional Bălți” a fost semnat și ratificat un Acord-cadru de împrumut cu Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei. De asemenea, au fost inițiate negocieri pentru proiectul „Modernizarea și îmbunătățirea serviciilor de reabilitare”, care vizează obținerea unui împrumut de la Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD) în valoare de 40 milioane dolari SUA, pentru îmbunătățirea serviciilor de reabilitare pentru adulți și copii.

Cultură și turism

Guvernul și-a orientat eforturile spre ridicarea nivelului de cultură în societate și dezvoltarea personalității cetățeanului prin protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural, precum și prin promovarea tradițiilor și diversității culturale. Se constată o îmbunătățire a participării populației la activitățile culturale în 2023, numărul persoanelor care au mers la teatru cinema, concerte, muzeu și bibliotecă fiind în creștere. Aceste evoluții se datorează creșterii producției culturale autohtone și diversității acesteia, precum și a facilităților de acces la serviciile și bunurile culturale.

Au fost înregistrate progrese semnificative în dezvoltarea și susținerea **infrastructurii culturale**. Pentru asigurarea unei finanțări eficiente în sectorul cultural a fost creat Fondul Național al Culturii, centralizând programele și proiectele culturale și editoriale. Ca urmare a implementării Pachetului guvernamental „Spor pentru Moldova”, au fost majorate salariile pentru aproximativ 1700 de profesioniști din domeniul culturii, în medie cu 25%. Pentru tinerilor bibliotecari, muzeografi sau artiști, a fost stabilită o indemnizație unică de 90 mii lei pentru absolvenții instituțiilor de învățământ profesional tehnic post secundar și de 120 mii lei pentru absolvenții instituțiilor de învățământ superior cu profil artistic.

De asemenea, a fost revizuit și adus în conformitate cu standardele internaționale sistemul biblioteconomic, inclusiv prin majorarea bugetului pentru Programul de editare a cărții naționale și susținerea editării de cărți noi destinate bibliotecilor publice. În cadrul Programului „Muzeele Viitorului”, în 2023 au fost selectate 9 echipe formate din muzee, artiști și profesioniști din industria creativă, care au obținut aprobarea pentru realizarea proiectelor inovatoare, valoarea totală a resurselor financiare oferite constituind 200 mii Euro.

Prin, ratificarea Convenției Europene privind coproducția cinematografică și transformarea Centrului Național al Cinematografiei într-o instituție cu statut național, au fost deschise oportunități pentru a atrage investiții străine în proiectele cinematografice naționale. Circa 44 proiecte cinematografice vor fi incluse în co-producții cinematografice la nivel internațional, contribuind astfel la fortificarea patrimoniului național și internațional al cinematografiei.

Pentru crearea de condiții favorabile cetățenilor la serviciile culturale, a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a caselor de cultură, ce va spori inclusiv independenței acestor instituții în obținerea de fonduri pentru reabilitarea infrastructurii și pentru noi programe și servicii.

În domeniul gestionării patrimoniului cultural, a fost creat Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile, care va facilita accesul la serviciile de expertizare și eliberare a certificatelor pentru bunurile culturale mobile. Prin organizarea unui concurs internațional, a fost selectată cea mai bună soluție arhitecturală pentru reabilitarea edificiului Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”. Totodată, au fost restaurate 3 obiecte de arhitectură vernaculară prin intermediul unui proiect transfrontalier UE-RM. Registrul monumentelor Republicii Moldova Ocrotite de Stat a fost actualizat, conferind statutul de monument de categorie națională a 11 monumente, în vederea protecției acestora, printre care se remarcă Sediul Academiei de Științe a Moldovei din municipiul Chișinău, Cimitirul evreiesc din satul Vadul-Rașcov, Șoldănești și Biserica „Sfântul Ilie” din satul Albota de Sus, Taraclia, etc.

Valorificarea **oportunităților turistice** și promovarea sectorului turismului a țării este importantă pentru dezvoltarea economică a țării. În anul 2023, în Republica Moldova, domeniul turismului a înregistrat o creștere semnificativă a numărului de vizitatori participanți la turismul organizat de operatorii și agențiile de turism.

Numărul total de turiști și excursioniști a crescut cu 5,6% față de anul precedent, ajungând la 503,7 mii persoane. În același timp au crescut încasările din activitatea turistică în Republica Moldova au înregistrat o creștere semnificativă, totalizând 865,3 milioane lei, în creștere cu 26,1% față de 2022 și de 1,7 ori față de 2019, ultimul an înainte de pandemie, indicând o redresare semnificativă a sectorului turistic.

Pentru promovarea și dezvoltarea turismului în Republica Moldova a fost creat Oficiul Național al Turismului instituție care coordonează politicile și sprijină dezvoltarea turismului, facilitând activitățile de promovare și marketing. În premieră, Republica Moldova a fost recunoscută la prestigiosul concurs „Best Tourism Villages” în cadrul celei de-a 25-a Adunări Generale a OMT, desfășurată la Samarkand, Uzbekistan, ediția 2023. La competiția internațională satul Văleni, din raionul Cahul a fost premiat cu distincția „Cel mai bun sat turistic” . Ratificarea Acordului parțial extins al rutelor culturale europene, aduce numeroase beneficii, facilitând promovarea țării ca destinație turistică prin conservarea patrimoniului cultural divers prin itinerare tematice și proiecte culturale.

De asemenea, a fost aprobat Programul de sprijin pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii în domeniul turismului, cu un buget estimat de 30 milioane lei, va facilita accesul la finanțare și va oferi asistență tehnică și consultanță întreprinderilor din turism, contribuind la promovarea turismului la nivel național și internațional și la dezvoltarea infrastructurii turistice necesare.

Apărare

În anul 2023, domeniul apărării a fost considerat o prioritate majoră de către Executivul Republicii Moldova, având în vedere necesitatea asigurării securității naționale în contextul situației geopolitice regionale și a amenințărilor externe. Principalele obiective s-au concentrat pe dezvoltarea documentelor de politici și planificare a apărării naționale, consolidarea capacităților militare ale Armatei Naționale și transformarea sistemica a capacităților militare prioritare.

În perspectiva pregătirii pentru negocierile de aderare la Uniunea Europeană, au fost stabilite priorități suplimentare, inclusiv asigurarea protecției sociale a militarilor, menținerea și sporirea contribuției în operațiile și misiunile internaționale de menținere a păcii, consolidarea relațiilor bilaterale și multilaterale cu UE și NATO, modernizarea infrastructurii, comunicarea și cooperarea cu societatea civilă și managementul performanței instituționale.

Constituind o prioritate națională, bugetul alocat pentru domeniul apărării a înregistrat o creștere remarcabilă, ajungând la aproximativ 1,6 miliarde de lei, reflectând o creștere de 60% față de anul precedent. Această creștere semnificativă a bugetului, cea mai mare în istoria Republicii Moldova, a reprezentat 0,55% din PIB-ul țării. Creșterea bugetului a permis lansarea unor programe de dezvoltare și echipare a Armatei Naționale cu armament modern, incluzând achiziționarea de sisteme de artilerie, sisteme de supraveghere la distanță, sisteme de avertizare timpurie și sisteme de supraveghere a spațiului aerian. Pentru anul 2024, este prognozată o creștere a bugetului de aproximativ două ori, fiind planificate lucrări de reparație pentru multiple obiective de infrastructură militară și modernizarea infrastructurii militare gestionate de forțele armate.

În scopul consolidării capacității operaționale și îmbunătățirii protecției sociale, a fost ajustat cadru normativ pentru a asigura acordarea rației alimentare în timp de pace pentru personalul militar angajat prin contract. Au fost rezolvate problemele întâmpinate în procesul de stabilire și acordare a indemnizației pentru închirierea spațiilor locative. Totodată, pentru consolidarea interoperabilității cu forțele armate occidentale și participarea la misiunile internaționale de menținere a păcii, au fost aprobate reglementări referitoare la uniforma militară și însemnele distinctive pentru personalul Armatei Naționale. Salariile pentru personalul militar angajat prin contract au fost ajustate, solda lunară fiind majorată de 2,5 ori pentru militarii în termen și rezerviștii chemați la exerciții de mobilizare. Diurna pentru militarii angajați prin contract și detașați în Zona de Securitate a fost crescută, precum și a fost introdus dreptul la rație alimentară pentru aceștia.

În cadrul implementării Programului Național privind Rezoluția Consiliului de Securitate ONU 1325 referitoare la femei, pace și securitate, Armata Națională a Republicii Moldova a întreprins acțiuni pentru promovarea drepturilor omului, prevenirea discriminării și asigurarea egalității de gen. De asemenea, Armata Națională a continuat și a intensificat participarea în operațiunile și misiunile internaționale de menținere a păcii, fiind implicat în misiuni ale ONU, misiuni în regiunea Kosovo, etc.

Afaceri interne

Eforturile Guvernului în domeniul afacerilor interne au fost orientate spre asigurarea securității transfrontaliere și a ordinii publice prin adaptarea continuă a capacităților și a politicilor la amenințările externe și interne, precum și spre consolidarea mecanismului național de răspuns în situații excepționale, prin asigurarea interoperabilității cu procedurile europene.

În 2023, rata infracționalității în Republica Moldova a fost în scădere cu 10,4% față de anul precedent. Comparativ cu anul anterior, scăderi notabile s-au înregistrat în infracțiunile de corupție în sectorul privat infracțiunile legate de transporturi și cele împotriva libertății persoanei.

Pentru îmbunătățirea calității serviciilor publice în domeniul securității cetățenilor și combaterea criminalității, s-a dezvoltat Conceptul SIA "Registrul de stat al datelor genetice" care vizează eficiența și credibilitatea justiției în Republica Moldova, prin utilizarea unui sistem modern de gestionare a datelor genetice, precum și s-a integrat SIA "e-Cazier" cu portalul guvernamental MCabinet, facilitând accesul la serviciile de eliberare a cazierului judiciar în format digital, inclusiv în limba engleză.

De asemenea, în vederea asigurării unui nivel crescut de siguranță și protecție pentru cetățeni și modernizării sistemului de trasabilitate a armelor cu destinație civilă, s-a perfecționat Conceptul SIA "Registrul de stat al armelor", s-au introdus condiții mai riguroase pentru acordarea dreptului de procurare, înstrăinare, deținere, port și folosire a armelor letale și neletale, și s-a armonizat legislația națională cu normele europene, incluzând uniformizarea noțiunilor și interzicerea unor componente ale armelor care pot pune în pericol ordinea și securitatea publică. La fel, a fost construit și dat în exploatare noul sediu al Inspectoratului Național de Investigații al IGP care va permite concentrarea a 4 subdiviziuni, și anume, Centrul de instruire a ofițerilor de investigații, cameră de recunoaștere, camere de audiere, cabinet de consiliere psihologică.

În anul 2023, s-a înregistrat o diminuare semnificativă, cu circa 25%, a ratei accidentelor rutiere raportate la 100.000 de locuitori. Această tendință pozitivă a fost generată de adoptarea modificărilor legislative care au impus sancțiuni mai aspre pentru depășirea limitelor de viteză și nerespectarea priorității acordate pietonilor și cicliștilor, dezvoltarea unui nou mecanism de sancționare a șoferilor prin mijloace tehnice și desfășurarea unor campanii de educație rutieră și operațiuni pentru prevenirea accidentelor, precum Campania „Drumuri sigure în Moldova 2023-2024” și operațiunile „Pietonul”, „Girofarul” și altele.

Eforturi considerabile au fost depuse pentru modernizarea și securizarea infrastructurii de comunicații, în acest sens, a fost negociat și lansat proiectul privind „Sistemul special de comunicații TETRA”, în valoarea de 22 milioane de dolari, implementat cu sprijinul Guvernului SUA, care va contribui esențial la schimbul securizat de date și prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere. Tot pentru consolidarea capacităților de combatere a criminalității transfrontaliere a fost lansat proiectul „Suport pentru implementarea măsurilor de combatere a criminalității de către Poliția Națională a Republicii Moldova”, în valoarea de 5,5 milioane euro, implementat cu sprijinul Republicii Federale Germania. Alte 2 proiecte majore, implementate cu sprijinul Uniunii Europene și Suediei, în valoarea de 9,3 milioane euro, lansate pe parcursul anul 2023, au vizat consolidarea rezilienței statului și a societății, inclusiv, gestionarea în siguranță a deșeurilor radioactive în Republica Moldova.

În domeniul combaterii violenței în familie și promovării egalității de gen, s-a eficientizat cooperarea intersectorială prin aprobarea Metodologiei și Instrucțiunii de lucru a echipei comune de intervenție în cazurile de violență sexuală și lansarea Centrului de Justiție Familială, oferind asistență femeilor și copiilor afectați de

violență de gen. De asemenea, s-a aprobat Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU, pentru creșterea eficienței mecanismelor de prevenire și investigare a violenței, promovarea participării femeilor în domeniile securității și apărării. Tot în anul 2023, Republica Moldova a aderat la rețeaua globală INHOPE, care întrunește 52 de servicii Hotline, de raportare a materialelor de abuz sexual, asupra copiilor din întreaga lume.

În 2023, capacitatea autorităților de identificare a substanțelor interzise a fost îmbunătățită, identificându-se peste 600 de substanțe noi, inclusiv 3 în 2023, urmând a fi introduse sub controlul statului pentru a stopa traficul ilicit. Adoptarea noilor prevederi legale privind testarea antidrog în 2023 va consolida capacitatea de prevenire și combatere a consumului și traficului de substanțe interzise, asigurând siguranța cetățenilor și instaurând un climat de ordine și siguranță în societate.

În anul 2023 a crescut gradul de pregătire a serviciilor de urgență și a populației pentru a face față situațiilor de urgență și excepționale. Dezvoltarea infrastructurii și dotarea serviciilor de urgență a condus la majorarea numărului de intervenții realizate în mai puțin de 15 minute, de la 24% în 2021 la 62% în 2023, reducând în același timp numărul total de intervenții și utilizând resursele în mod eficient. Aceste progrese au fost generate de acțiuni precum reorganizarea Serviciului Național Unic pentru Apeluri de Urgență 112, fortificarea infrastructurii la nivel regional și local, printre care instituirea a 2 posturi teritoriale suplimentare de salvatori și pompieri și dotarea cu 3 autospeciale pentru operaționalizarea acestora, încheierea acordurilor de parteneriat cu autoritățile publice locale. Totodată, modificările aduse Legii voluntariatului au încurajat cetățenii să desfășoare activități de voluntariat în domeniul protecției civile și apărării împotriva incendiilor, îmbunătățind nivelul de eficiență a serviciilor de utilitate publică acordate în acest domeniu.

Suplimentar, au fost modernizate și date în exploatare sediile Centrului Republican de Instruire al Inspectoratului General pentru Situații de Urgență (IGSU) și a Centrului de dispecerat integrat pentru situații de urgență din mun. Bălți, inclusiv, inaugurate punctele de operare terestră ale SMURD din Ungheni și Cantemir. Un accent deosebit a fost pus pe securizarea energetică a sediilor subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne (MAI), inclusiv cele teritoriale.

Semnarea Acordului de aderare la Mecanismul de protecție civilă al UE, cea mai puternică rețea internațională de cooperare în domeniul prevenirii, pregătirii și răspunsului la dezastre și gestionarea crizelor, permite Republicii Moldova să beneficieze de suportul altor țări la lichidarea consecințelor calamităților de diferit tip produse pe teritoriul țării, și reciproc. De asemenea, s-au întreprins eforturi pentru dezvoltarea capacităților Republicii Moldova de a furniza servicii de asistență internațională în materie de protecție civilă. Pe parcursul anului 2023, au fost purtate discuții cu omologii din Japonia, privind dotarea IGSU, cu 19 autospeciale de intervenție la situațiile de urgență, procurate în baza unui grant în valoarea de cca 230 mil. lei.

În 2023, protecția și securitatea cetățenilor în situații de urgență a fost asigurată prin participarea în gestionarea crizei energetice prin eliberarea a 7000 de tone de păcură din rezervele de stat către S.A. „Termoelectrica”, alocarea mijloacelor financiare pentru lucrările de consolidare și restabilire a integrității unui bloc locativ din orașul Șoldănești, eliberarea de bunuri materiale și alocarea de fonduri pentru lichidarea consecințelor calamităților naturale și a situațiilor excepționale în mai multe raioane și localități ale țării.

În ce privește rezervele de stat, alocațiile financiare au fost majorate de la 7874,5 mii lei, în 2021, la 448571,0 mii lei în 2023, care constituie cea mai înaltă sumă financiară alocată acestui sector important de la obținerea independenței. Suplimentar, disponibilitatea produselor agroalimentare s-a majorat la toate categoriile de produse, înregistrând o creștere medie cu 126%. Totodată, toate capitolele ce formează rezervele de stat au fost majorate de la 20,5%, la aproximativ 60%. Respectiv, stocurile rezervelor de importanță vitală în domeniul agroalimentar și termoelectric sunt completate în proporție de 100%.

Modernizarea sistemului de coordonare a securității frontierei de stat și asigurarea unui management eficient al politicilor migraționale au reprezentat obiective majore în domeniul afacerilor interne. În acest sens, a fost aprobat proiectul de lege privind frontiera de stat, implementând conceptul european de management integrat al frontierei. Prin adoptarea Legii privind utilizarea datelor din registrul cu numele pasagerilor, a fost instituit un instrument eficient pentru prevenirea activităților teroriste și contracararea evenimentelor criminale atât la intrarea în Republica Moldova prin punctul de trecere a frontierei „Aeroportul Internațional Chișinău” cât și pe întreg teritoriul țării. De asemenea, au fost perfecționate reglementările în domeniul managementului imigrației sigure și ordonate prin modificarea procesului de consultare prealabilă a vizelor și modificarea procedurilor de eliberare a invitațiilor pentru străini.

În scopul gestionării afluxului de persoane strămutate din Ucraina, a fost introdus un mecanism nou privind acordarea protecției temporare. Pentru a asigura servicii mai calitative și desconcentrarea atribuțiilor la nivel teritorial, a fost reorganizat Inspectoratul General pentru Migrație (IGM). Totodată, a fost modernizată infrastructura prin dotarea cu echipamente speciale destinate asigurării securității frontierei de stat, inaugurat noul sediu al Direcției azil și apatridie a IGM, deschise 12 ghișee de documentare a beneficiarilor de protecție temporară și înființate 5 echipe mobile.

Pe parcursul anului 2023, au fost extinse relațiile de colaborare cu partenerii externi prin semnarea a 4 acorduri de cooperare privind îmbunătățirea și consolidarea capacităților resurselor umane din domeniul afacerilor interne și modernizată infrastructura poligonului multifuncțional și a sălilor sportive ale Academiei „Ștefan cel Mare”.

Reintegrarea țării

Executivul a adoptat politici eficiente de reintegrare a țării și a menținut un dialog activ în cadrul interacțiunilor dintre Chișinău și Tiraspol. Măsurile au fost concentrate pe restabilirea spațiilor naționale comune, protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și eliminarea obstacolelor în calea liberei circulații.

Pe durata perioadei ianuarie 2023 - ianuarie 2024, au avut loc 3 întreveneri de lucru între reprezentanții politici din Chișinău și Tiraspol în cadrul negocierilor pentru reglementarea transnistreană, împreună cu 10 ședințe ale grupurilor de lucru sectoriale, focalizate pe problemele cu impact major asupra locuitorilor de pe ambele maluri ale Nistrului. În cadrul a 92 de întâlniri cu ambasadorii, mediatorii și observatorii internaționali, s-a reconfirmat necesitatea coordonării acțiunilor și a consolidării interacțiunii pentru promovarea politicilor de reintegrare teritorială și sectorială. În cadrul vizetelor de lucru cu autoritățile publice au fost soluționate diverse dificultăți întâmpinate de locuitorii din stânga Nistrului și din Zona de Securitate.

Situația drepturilor omului rămâne precară, iar persoanele sunt persecutate pentru libera exprimare. Cererile de eliberare necondiționată din detenția ilegală, pe cazuri de rezonanță, sunt ignorate de către Tiraspol, solicitându-se intervenția OSCE și a partenerilor externi. Actorii internaționali din procesul de negocieri au fost informați despre instituirea de pedepse penale de către Tiraspol împotriva celor care denunță abuzurile sau încălcările drepturilor omului, iar organele de drept au fost sesizate pentru a califica juridic aceste ilegalități abuzive.

La 29 august 2023, au intrat în vigoare amendamentele la mecanismul de luare și radiere de la evidență a antreprenorilor din regiunea transnistreană, având ca obiectiv regularizarea traficului de mărfuri și servicii comerciale externe, precum și furnizarea de servicii de comunicații electronice. Totodată, au fost aprobate modificări legislative pentru reglementarea activităților economice din această regiune, asigurând securitatea aprovizionării cu resurse energetice și evitând blocarea procesului de licențiere a activităților din sectorul energetic prin instituirea unui mecanism provizoriu de licențiere. În plus, au fost finanțate 26 de proiecte de dezvoltare în perimetrul Zonei de Securitate, cu un buget total de 15,0 milioane lei, din care 25 de proiecte au fost finalizate cu succes.

Prioritățile de politici publice pe termen mediu ale Guvernului

În data de 2 februarie 2024, Comitetul Interministerial pentru Planificare Strategică a Guvernului a aprobat Prioritățile de politici publice pentru perioada 2025-2027. Acestea au ca scop gestionarea eficientă a resurselor guvernamentale și dezvoltarea unor politici coerente și durabile pentru atingerea obiectivelor naționale stabilite în Strategia națională de dezvoltare "Moldova Europeană 2030".

Odată cu obținerea statutului de țară candidată pentru aderarea la UE (23 iunie 2022) și deschiderea negocierilor pentru aderarea la UE (14 decembrie 2023), avansarea în parcursul spre integrarea europeană va constitui prioritatea absolută pentru activitatea Guvernului, pe termen mediu și lung. Măsurile pentru ridicarea nivelului de pregătire pentru aderarea Republicii Moldova la UE și pentru alinierea legislației naționale la legislația UE vor fi integrate transversal în toate domeniile de dezvoltare social-economică a țării.

Un accent major se va pune pe consolidarea capacităților administrației publice pentru crearea unor instituții publice puternice și reziliente, inclusiv prin creșterea eficienței și calității serviciului public, creșterea capacităților de absorbție a fondurilor și implementare eficientă a proiectelor.

În paralel cu îndeplinirea recomandărilor pentru aderarea la Uniunea Europeană și fortificarea instituțiilor statului, la nivel sectorial Guvernul își va orienta eforturile în continuare spre modernizarea localităților, garantarea securității și dreptății cetățenilor, creșterea veniturilor și crearea de locuri de muncă bine plătite, prin implementarea celor 20 acțiuni din Planul Național „Construim Moldova Europeană”.

Situația social-economică în anul 2023

Crizele din anul 2022, războiul din țara vecină, seceta severă și inflația ridicată au continuat să influențeze evoluția economiei naționale în 2023 (Figurile 1-2). După o contracție de 5% în 2022, PIB-ul a scăzut cu 0,4% în perioada ianuarie-septembrie 2023. Menținerea în descreștere a cererii interne și externe, contextul regional complicat, perturbarea lanțurilor de producție și de aprovizionare cu materie primă au diminuat producția industrială, volumul vânzărilor în comerțul cu amănuntul și ridicată și volumul investițiilor. În același timp, economia a fost susținută de sectorul agricol, sectorul TIC, HoReCa, serviciile de sănătate și asistență socială și serviciile de învățământ, care s-au revitalizat și au înregistrat evoluții pozitive în 2023. Consolidarea relațiilor economice cu UE, de asemenea, a susținut economia națională și a atenuat impactul negativ al crizelor multiple, exporturile spre Uniunea Europeană fiind în creștere. Exportul net a avut un impact pozitiv asupra PIB, fiind determinat de creșterea volumului exporturilor totale corelată cu o diminuare a volumului importurilor.

Economia începe să se redreseze și să se îndrepte în direcția creșterii și prosperității. În trimestrul III 2023, PIB s-a majorat cu 2,6% (Figura 1), iar aceste tendințe sunt anticipate și pentru 2024. Creșterea economică preconizată este condiționată de evoluții relativ bune în sectoarele economiei naționale și reflectă mai mulți factori care compensează pierderile din 2022: redresarea treptată a consumului susținută de o scădere mai rapidă a inflației decât cea anticipată, creșterea salariilor și a pensiilor, relaxarea monetară care va sprijini creditarea, redresarea producției agricole după declinul profund din 2022, redresarea relativă a economiilor partenerilor comerciali externi care va stimula comerțul exterior, prețurile globale ale energiei mai mici decât cele anticipate, care vor stimula, de asemenea, cererea.

Figura 1. Evoluția trimestrială a Produsului intern brut în anii 2021-2023 (%)

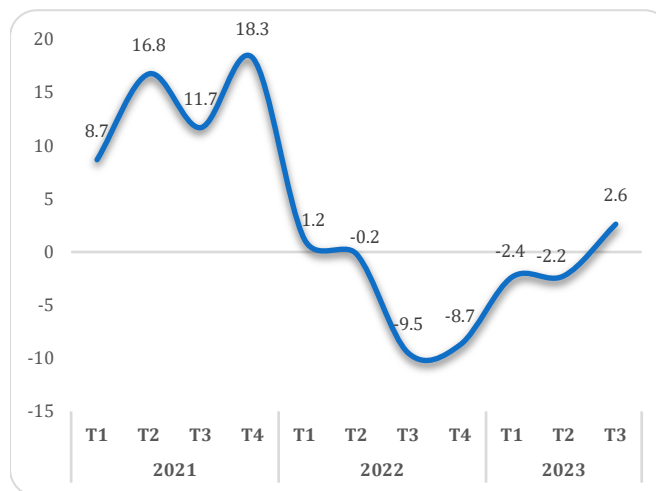
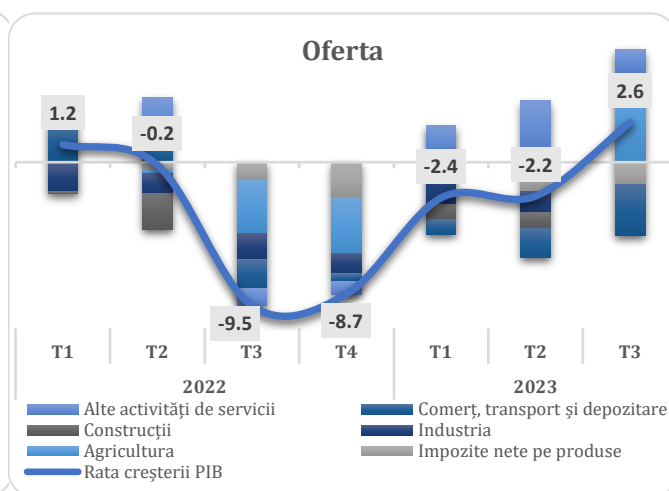

Figura 2. Contribuția sectoarelor economice (p.p.) la creșterea PIB (%)

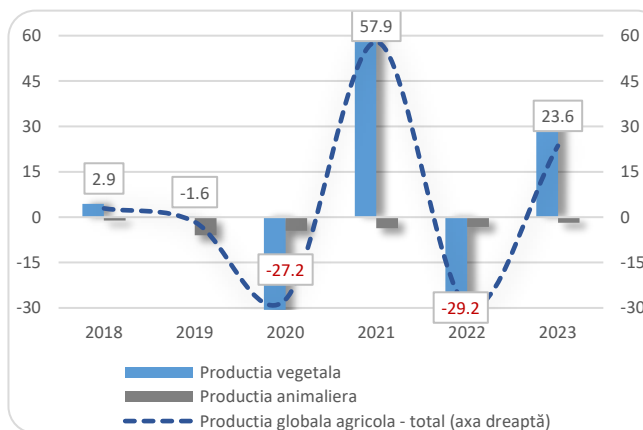

Sursă: Biroul Național de Statistică

Agricultura este ramura care a susținut economia în 2023, sub influența condițiilor agro-meteorologice favorabile (Figura 3). După seceta severă din anul 2022, sectorul agricol s-a consolidat și a generat în ianuarie-septembrie 2023 o creștere a Valorii Adăugate Brute (VAB) de circa 29% și o contribuție semnificativă de 2,3 p.p. la PIB, determinată exclusiv de creșterea producției vegetale, în timp ce producția animalieră a rămas în scădere. Per total, producția globală agricolă în 2023 a fost superioară celei obținute în anul 2022 cu 23,6%, inclusiv producția vegetală cu 35,1%. A fost în creștere roada la majoritatea culturilor agricole: grâu, orz, porumb, floarea soarelui, rapiță, sfecla de zahăr, legume, fructe, etc. Producția sectorului zootehnic a continuat să scadă în 2023 (-1,9%), datorită reducerii continue a efectivului de animale (bovine, porcine, ovine și caprine), în special în sectorul casnic, și respectiv a producției de lapte, ouă, carne.

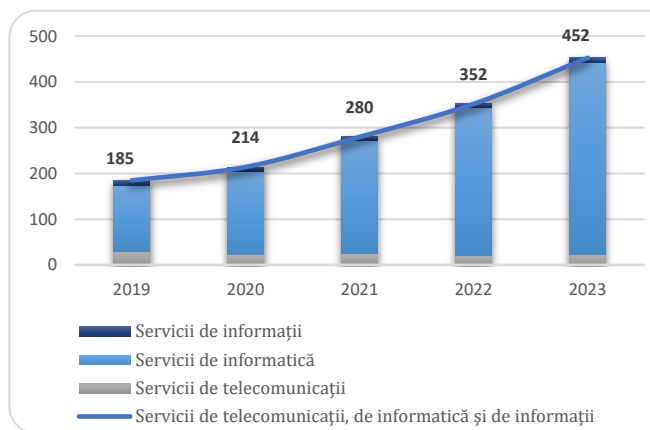
Sectorul TIC rămâne printre cele mai progresiste sectoare ale economiei naționale, fiind în creștere cu 11%, majorându-și ponderea în PIB până la 7%. Creșterea constantă a acestei ramuri a economiei naționale se datorează cererii crescânde pentru serviciile de informatică, orientate preponderent spre export (Figura 4), dar și politicilor Guvernului orientate spre inovarea și digitalizarea economiei – atât a sectorului privat, cât și a administrației publice. Având o pondere de circa 6% în PIB, **serviciile prestate de sectorul sănătate și asistență socială** se mențin în creștere (+14%), iar contribuția generată la PIB este de circa 0,8 p.p.

Figura 3. Evoluția producției agricole în 2018-2023
în % față de anul precedent

Sursă: Biroul Național de Statistică

Figura 4. Exportul serviciilor de telecomunicații, informatică și informații în ianuarie-septembrie, mil. dolari SUA

Sursă: Banca Națională a Moldovei

Sectorul HoReCa a evoluat pozitiv în 2023. VAB în acest sector a crescut cu +25% și a contribuit pozitiv la PIB cu 0,8 p.p, fiind stimulate de cererea din partea populației pentru activitățile de recreere, precum și de prezența și consumul refugiaților ucraineni pe teritoriul țării noastre. **Serviciile prestate în sectorul imobiliar, de asemenea, au înregistrat creștere** cu 5% a VAB în ianuarie-septembrie, cu o contribuție la PIB de 0,3 p.p., în pofida incertitudinilor majore cu care se confruntă economia și sentimentului economic destul de redus, în contextul războiului din țara vecină și a situației precare din regiune.

Totuși, unele activități economice au fost în descreștere și au avut impact negativ asupra PIB în ianuarie-septembrie 2023.

În condițiile în care cererea de consum de bunuri din partea populației s-a menținut în descreștere în cea mai mare parte a anului, VAB în comerțul cu ridicata și cu amănuntul în ianuarie-septembrie s-a diminuat cu 11% și a sustras 2 p.p. din evoluția PIB. În general, în 2023 veniturile din vânzări în comerțul de bunuri cu amănuntul s-au diminuat cu 0,9%, iar în comerțul de bunuri cu ridicata – cu 15,9%.

Fiind puternic influențat de majorarea costurilor de producție în contextul scumpirii materiilor prime și a resurselor energetice și de perturbarea/blocarea lanțurilor de aprovizionare, sectorul industrial a fost în descreștere și a sustras 1,3 p.p. din evoluția PIB. Cea mai negativă contribuție asupra PIB a fost generată de industria prelucrătoare, VAB a căruia s-a diminuat cu 8% în ianuarie-septembrie. Sectorul industrial a încheiat anul 2023 cu un rezultat de -3,6%. Printre principalele subramuri manufacturiere care au fost în declin se regăsesc: industria alimentară, chimică, industria ușoară, activitatea de tipărire, fabricarea de piese și accesorii pentru autovehicule și pentru motoare de autovehicule și industria mobilei.

Incertitudinea majoră în contextul conflictului armat din țara vecină și menținerea prețurilor înalte la materialele de construcții au condus la micșorarea cererii pentru serviciile de construcții. În rezultat, VAB creată de activitatea de construcții s-a diminuat cu 9% și a sustras 0,6 p.p. din evoluția PIB calculat pentru perioada ianuarie-septembrie 2023.

În 2023 volumul total al lucrărilor de construcții s-a micșorat față de anul 2022 cu 2,5%, ca urmare a descreșterii volumului lucrărilor de construcții noi (-14,2%) și de întreținere și reparații curente (-12%). În schimb, s-au înregistrat creșteri ale volumului lucrărilor de reparații capitale (+40,4%) și alte lucrări de construcții (+17%). Au

crescut investițiile în clădirile nerezidențiale (+20,3%), însă au scăzut semnificativ investițiile în clădirile rezidențiale (-16,1%) și în construcții ingineresti (-9,3%), fiind constrânse inclusiv de majorarea ratelor dobânzii la creditele ipotecare în contextul politicii monetare restrictive din anul 2022.

Pe partea cererii, descreșterea PIB din ianuarie-septembrie 2023 a fost cauzată în cea mai mare măsură de reducerea consumului (Figurile 5-6). Influențat de menținerea prețurilor înalte și impactul acestora asupra veniturilor populației, precum și de înrăutățirea condițiilor de creditare în contextul înăsprii politicii monetare pe parcursul anului 2022, consumul a scăzut și a contribuit cu -3,6 p.p. la dinamica PIB, descreștere explicată în mare măsură de reducerea consumului privat (-3,9%).

Figura 5. Contribuția componentelor cererii (p.p.) la creșterea PIB (%)

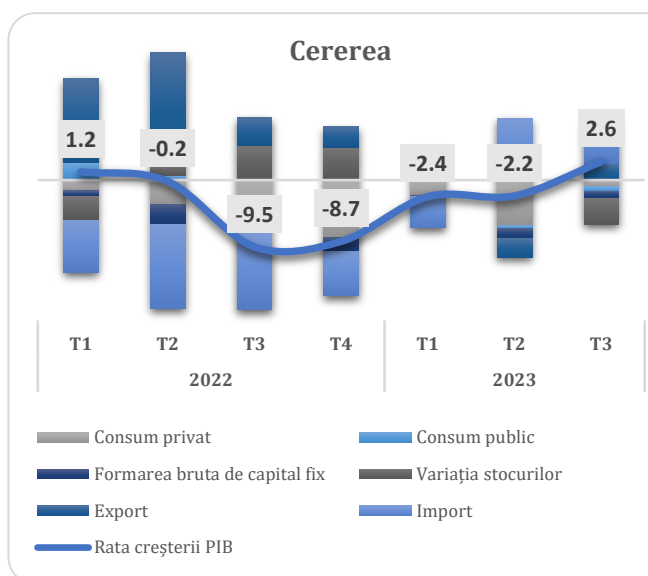
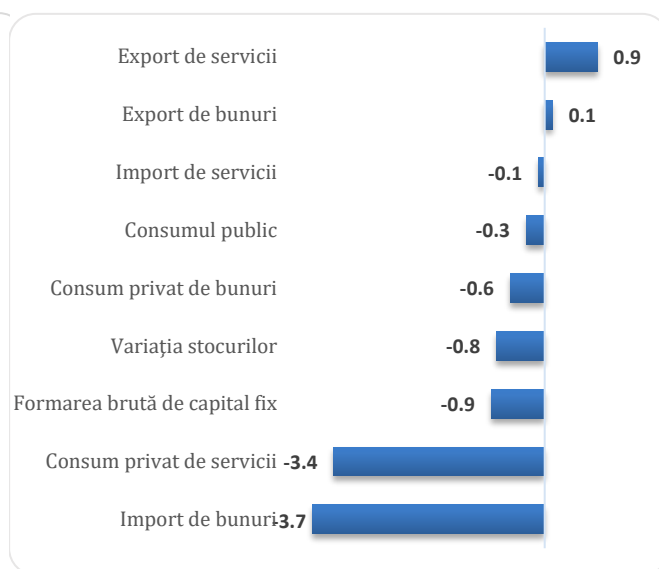

Figura 6. Contribuția principalelor componente ale cererii la evoluția PIB în ianuarie-septembrie 2023 (p.p.)

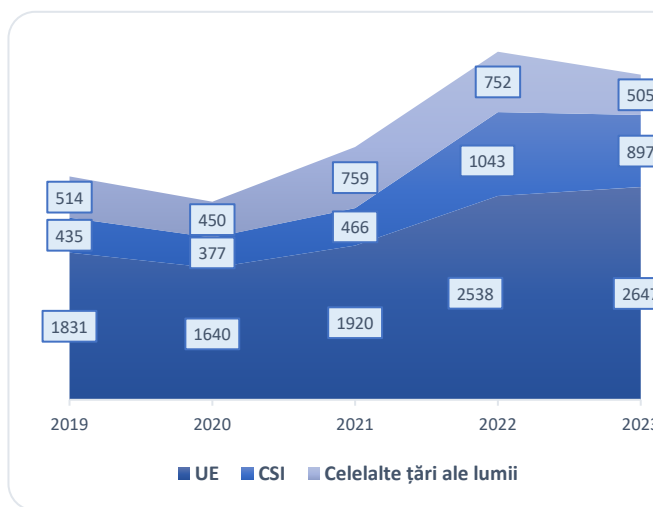
Sursă: Biroul Național de Statistică

Cererea externă slabă și potențialul de export constrâns de producția agricolă redusă obținută în anul 2022 și de producția industrială în descreștere au menținut exporturile de bunuri în diminuare. Astfel, în 2023 exporturile de mărfuri s-au diminuat cu 6,5% comparativ cu 2022, însumând circa 4048,6 mil. dolari SUA.

Cu toate acestea, **exporturile spre Uniunea Europeană au fost în creștere în anul 2023** (Figura 7), fiind în diminuare doar exporturile spre țările CSI și spre alte țări ale lumii. Volumul exporturilor spre UE a însumat 2646,8 mil. dolari SUA și a crescut cu 4,3% în 2023. Dialogul constant cu UE, suspendarea taxelor și cotelor de import aplicabile produselor exportate din Republica Moldova către Uniunea Europeană, au susținut economia națională și au atenuat impactul crizelor multiple. Uniunea Europeană reprezintă principalul partener comercial al Republicii Moldova, consolidându-și pozițiile în structura exporturilor Republicii Moldova în 2023. Ponderea mărfurilor exportate în țările UE a crescut de la 58,6% în 2022 la 65,4% în 2023 (+6.8 p.p.). Principalele țări-partenere din spațiul european rămân în continuare România, Italia, Germania, Cehia.

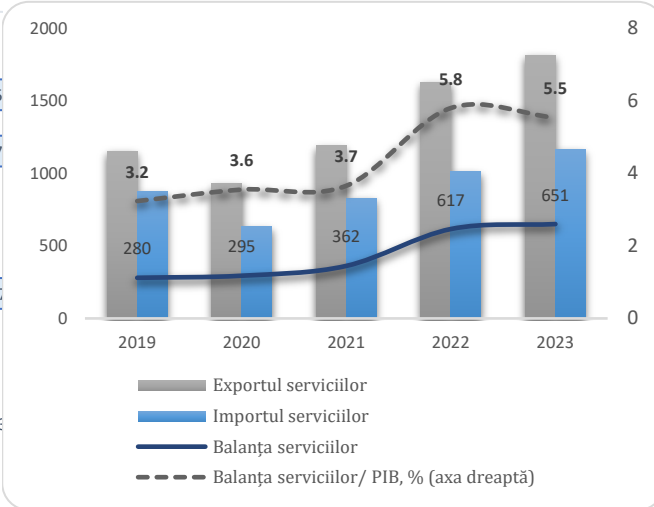
Exporturile de servicii, de asemenea, s-au majorat cu 11,4% în ianuarie-septembrie 2023 (Figura 8), în general, datorită creșterii serviciilor de transport (+18%), serviciilor de telecomunicații, informatică și informații (+28,6%) și serviciilor de construcții (+2,1 ori).

Figura 7. Exporturile cu mărfuri pe grupe de țări, 2020-2023, mil. dolari

Sursă: Biroul Național de Statistică

Figura 8. Comerțul internațional cu servicii în ianuarie-septembrie 2019-2023, mil. dolari

Sursă: Balanța de plăți, Banca Națională a Moldovei

Diminuarea prețurilor externe, temperarea activității economice și a cererii interne au generat scăderi ale importurilor. Astfel, valoarea importurilor a însumat 8673,7 mil. dolari SUA în 2023, diminuându-se cu 5,9%. În scădere au fost importurile atât din țările UE, cât și din țările CSI. Totuși, cel mai semnificativ au scăzut importurile din CSI (-26,3%), în special din Federația Rusă (-3,6 ori), importurile din *țările UE* au scăzut cu 4,1%. Principalele țări sursă de import în spațiul UE sunt România, Germania, Italia, Polonia. Grupul *celorlalte țări ale lumii* a înregistrat o creștere a importurilor de 7,8%, principalele țări fiind China, Turcia și India.

Concomitent, importul serviciilor a crescut (+15%) în perioada ianuarie-septembrie 2023, conform datelor balanței de plăți (Figura 8). S-au majorat importurile serviciilor de telecomunicații, informatică și informații (+30,4%), de călătorii (+20,5%) și de transport (+7,5%).

Pozitiv este faptul că soldul negativ al balanței comerciale s-a micșorat, iar exportul net a contribuit pozitiv la evoluția PIB în ianuarie-septembrie 2023. Per total volumul exporturilor de mărfuri și servicii a crescut cu 2,4%, preponderent din contul exportului de servicii. Totodată, volumul total al importurilor s-a diminuat cu 5,5%, influențate în special de importurile de bunuri. Prin urmare, aceste evoluții au determinat un aport pozitiv de 4,8 p.p. a exportului net asupra PIB (Figura 5).

Investițiile publice au crescut în 2023, însă crizele actuale au menținut în descreștere investițiile sectorului privat. Volumul investițiilor în active imobilizate în anul 2023 aproape că a rămas la nivelul anului 2022, înregistrând o valoare de 32,2 mild. lei în diminuare cu 1%. Investițiile finanțate din bugetul public național au înregistrat creșteri semnificative: cu 64,5% cele finanțate din bugetul de stat, cu 13,7% - cele finanțate din bugetele unităților administrativ-teritoriale și cu 7,2% - cele finanțate din Fondul rutier. Au fost în creștere și investițiile finanțate din împrumuturi interne (+13%), precum și investițiile străine (+1,3%).

Diminuarea activității investiționale a fost determinată de evoluția negativă a investițiilor finanțate din sursele proprii ale agenților economici. Cu o pondere de 57% în total, investițiile proprii ale agenților economici au scăzut în 2023 cu 9,2%. S-au diminuat, în special, investițiile în sectorul construcțiilor. De asemenea, s-au micșorat investițiile realizate din împrumuturi externe (-23,8%), sursă importantă de finanțare pentru dezvoltarea infrastructurii publice.

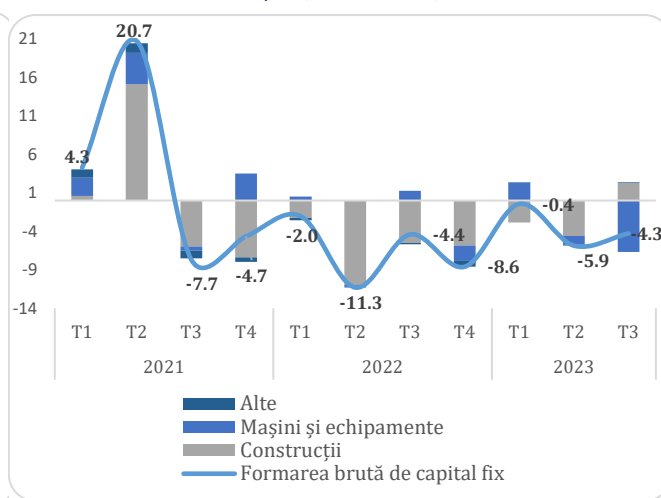
Dinamica investițiilor a influențat negativ evoluția PIB. Cu o pondere de 20% în PIB, formarea brută de capital fix a influențat negativ PIB cu -1 p.p. în perioada ianuarie-septembrie 2023 (Figurile 5-6)). Un impact substanțial a fost generat de investițiile în mașini și echipamente, care s-au diminuat cu 7,4% și au contribuit cu -0,5 p.p. la PIB,

iar investițiile în clădiri și construcții speciale au scăzut cu 2,2% și au sustras 0,3 p.p. din PIB. Totodată, variația stocurilor a influențat cu -0,8 p.p. asupra PIB (Figurile 9-10).

Figura 9. Evoluția formării brute de capital fix și contribuția pe componente în anii 2021-2023 (p.p.)

Figura 10. Evoluția volumului investițiilor după sursele de finanțare, 2021-2023, %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Rata anuală a inflației a intrat în intervalul de variație al țintei inflației stabilit de BNM. Rata inflației anuală (decembrie 2023 față de decembrie 2022) a constituit 4,2%. Cererea internă modestă este factorul principal cu efect dezinflaționist. Totodată, diminuarea cererii externe și crearea lanțurilor logistice noi au determinat scăderea prețurilor internaționale la resursele energetice, produsele alimentare și materia primă, cu efectul respectiv asupra prețurilor interne.

Leul moldovenesc s-a apreciat față de dolarul american și Euro. În anul 2023 moneda națională a marcat o apreciere de 9,1% față de dolarul SUA în termeni nominali. Față de Euro leul moldovenesc s-a apreciat cu 5%. Stocul activelor valutare de rezervă ale BNM la sfârșitul lunii decembrie 2023 a atins un record istoric de 5453,1 mil. dolari (asigurând 6,7 luni de import), majorându-se cu 21,9% comparativ cu nivelul înregistrat la sfârșitul anului 2022.

Se atestă semnale ale impactului relaxării politicii monetare. În contextul diminuării ratelor dobânzilor, cererea la credite a intrat pe o traiectorie pozitivă, astfel încât în anul 2023 creditele noi au înregistrat o majorare cu 8% față de anul 2022, ceea ce a determinat creșterea cu 3,7% a portofoliului de credite. Concomitent, dobânzile relativ înalte au determinat creșterea depozitelor noi atrase cu 8,4%. Masa monetară M3 a constituit la sfârșitul anului 2023 circa 149,2 mild. lei și s-a majorat cu 18,3% față de sfârșitul anului 2022.

Veniturile bugetare se mențin în creștere. În ianuarie-decembrie 2023 la Bugetul public național au fost încasate venituri în valoare de circa 102,3 mild. lei, ceea ce reprezintă o creștere cu 11,8% comparativ cu perioada similară a anului 2022. Majorarea veniturilor a fost determinată în mare parte de creșterea încasărilor din impozite și taxe la mărfurile produse și serviciile prestate pe teritoriul Republicii Moldova, creșterea veniturilor salariale și granturilor primite de la organizațiile internaționale. Totodată, au fost realizate cu 17,4% mai multe cheltuieli, valoarea acestora însumând circa 117,9 mild. lei. Cea mai semnificativă contribuție la evoluția cheltuielilor totale au avut-o cheltuielile pentru protecția socială, serviciile de stat cu destinație generală și învățământ. Cumulativ în 12 luni 2023 deficitul bugetar a atins nivelul de circa -15,6 mild. lei și a fost în creștere de 1,8 ori comparativ cu ianuarie-decembrie 2022 (-8,9 mild. lei).

Datoria de stat administrată de Guvern este în ascensiune. La situația din 31 decembrie 2023 soldul datoriei de stat a atins nivelul de 104 mild. lei și a fost în creștere cu 9,9% față de aceeași situație a anului precedent. Datoria de stat internă însumează 39,7 mild. lei, în creștere cu 15% și datoria de stat externă – 3,7 mild. dolari SUA (64,3 mild. lei), care a sporit cu 17,7% (cu 6,9% - în monedă națională).

Deficitul contului curent al balanței de plăți externe s-a îmbunătățit. Cererea internă slabă și prețurile internaționale reduse la resursele energetice și produsele alimentare au condus la diminuarea cu 8,5% a deficitului contului curent al balanței de plăți în ianuarie-septembrie 2023, constituind 12,9% în raport cu PIB. Volumul remiterilor personale primite din străinătate s-au diminuat cu 4,5%, iar intrările de investiții străine directe au fost în scădere cu 40,5%.

Câștigul salarial mediu lunar brut înregistrează creșteri în termeni reali. În ianuarie-septembrie 2023 câștigul salarial mediu lunar brut al unui salariat din economia națională a constituit 12 006,2 lei și s-a majorat cu 17,8% în termeni nominali și cu 1,2% în termeni reali, față de ianuarie-septembrie 2022. Exprimat în valută străină acesta a constituit circa 607 Euro sau 658 dolari SUA. În sfera bugetară câștigul salarial mediu lunar a constituit 10 059,6 lei, în creștere cu 18,5% în termeni nominali și cu 1,7% în termeni reali. În sectorul real al economiei câștigul salarial a constituit 12 680,6 lei și s-a majorat cu 17,5% în termeni nominali și cu 0,9% în termeni reali.

Mărimea medie a pensiei lunare este în creștere. Mărimea medie a pensiei lunare la 01.01.2024 a constituit 3676,66 lei și s-a majorat cu 16,5% (în termeni nominali) față de aceeași dată a anului 2023.

Realizările Guvernului

Integrare europeană și afaceri externe

Anul 2023 a fost marcat de determinare și angajament pentru atingerea obiectivului central al Republicii Moldova de a deveni parte a familiei Uniunii Europene. Decizia istorică a Consiliului European de a iniția negocierile pentru aderare a reprezentat un pas semnificativ către îndeplinirea aspirațiilor Republicii Moldova. Această etapă marchează începutul unui drum complex și important pentru Republica Moldova, care își propune să devină membru cu drepturi depline al Uniunii Europene până la sfârșitul deceniului curent.

Aderarea la Uniunea Europeană

În ceea ce privește implementarea angajamentelor de aderare la Uniunea Europeană, anul 2023 a fost marcat de implementarea, în proporție de 94%, a celor 9 recomandări, conform evaluării Comisiei Europene. În anul 2023 a fost publicat Raportul analitic al Uniunii Europene care evidențiază că Republica Moldova are un nivel începător de pregătire în 12 domenii, un anumit nivel de pregătire în 17 domenii și un nivel moderat de pregătire în 3 domenii. În plus, toate cele 35 de grupuri de lucru sectoriale și grupul de coordonare interinstituțională au devenit operaționale.

Republica Moldova este recunoscută ca fiind țara candidat cu cea mai rapidă implementare a acquis-ului comunitar, înregistrând progrese semnificative în nouă dintre cele 35 de capitole de negocieri. Aceste capitole includ: Libera circulație a capitalului (cap.4); Achiziții publice (cap.5); Dreptul societăților comerciale (cap.6); Servicii financiare (cap.9); Energie (cap.15); Fiscalitatea (cap.16); Politica socială și a muncii (cap.19); Uniunea Vamală (cap.29); Politică externă, de securitate și apărare (cap.31).

O măsură importantă în realizarea angajamentelor sale, a fost aprobarea de cabinetul de miniștri a Planului Național de Aderare la Uniunea Europeană pentru anii 2024-2027³, un document rezultat din colaborarea intensă a numeroase instituții și consultări active cu societatea civilă. Acest plan marchează o schimbare esențială, punând în prim plan obiectivul nostru național: pregătirea Republicii Moldova pentru aderarea la Uniunea Europeană până în 2030. Documentul cuprinde aproximativ 1200 de acțiuni spre realizare în procesul de aderare la Uniunea Europeană, abordând cele 35 de capitole de politici care guvernează alinierea legislației noastre la acquis-ul comunitar.

Uniunea Europeană a acordat sprijin Republica Moldova pentru atenuarea impactului crizelor multiple. Pe parcursul anului 2023, UE a decis oferirea asistenței macrofinanciare în valoare de 145 mil euro (dintre care 45 mil grant) pentru a facilita redresarea economică prin promovarea unui set adecvat de politici și avansarea reformelor instituționale și de guvernanță, precum și alocarea de fonduri suplimentare pentru programul de suport bugetar cu o finanțare adițională în valoare de 105 milioane de euro (grant), majorând astfel bugetul programului de suport pentru RM până la 240 milioane de euro pentru măsuri de atenuare a impactului socio-economic produs de creșterea prețurilor la energie, precum și pentru a consolida eforturile statului în asigurarea securității energetice. Totodată, la finele anului 2023, Comisia Europeană a aprobat finanțarea, prin Planul anual de acțiuni, a 31 milioane euro pentru îmbunătățirea capacităților naționale în ceea ce privește amenințările de securitate și provocările migrației, competitivitatea sectorului agricol prin îmbunătățirea rezistenței fermierilor la șocurile externe și crize, inclusiv la schimbările climatice și suport în procesul de integrare europeană prin catalizarea reformelor pe domeniile gestionării finanțelor publice, justiției, concurenței, eficienței energetice, muncii și media.

Republica Moldova a continuat asocierea la programele UE (EU4Health, Customs, Fiscalis, Connecting Europe Facility, Single Market și avansarea consultărilor privind asocierea la Digital Europe și componenta Ocuparea forței

³ Hotărârea Guvernului nr. 829 din 27.10.2023; Hotărârea Guvernului nr. 45 din 24.01.2024

de muncă și inovare socială (EaSI) a Fondului Social European Plus (FSE+)) și integrarea pe piața energetică a Uniunii Europene, prin alăturarea furnizorului central de energie S.A. Energocom la platforma comună a Uniunii Europene pentru cumpărarea gazelor naturale și asocierea Î.S. Moldelectrica în calitate de membru observator al ENTSO-E.

Autoritățile Republicii Moldova, în colaborare cu Comisia Europeană, au facilitat semnarea declarației voluntare între operatorii de telefonie mobilă din Republica Moldova și cei din Uniunea Europeană. Ca rezultat, începând cu ianuarie 2024, cetățenii care călătoresc în UE beneficiază de tarife reduse pentru apelurile vocale și comunicațiile de date în roaming. Acest pas este menit să accelereze integrarea Republicii Moldova în piața unică a comunicațiilor electronice a UE și să implementeze gradual principiul „Roam Like At Home” în următorii ani.

În ceea ce privește securitatea, Misiunea de Parteneriat a UE în Republica Moldova (EUPM Moldova) a început activitatea în mai 2023, subliniind angajamentul Republicii Moldova în dialogul cu instituțiile UE și consolidarea securității naționale. **Cu sprijinul continuu în obținerea fondurilor din cadrul Instrumentului European pentru Pace, Ministerului Apărării i-au fost alocate fonduri în valoare de 40 de milioane de Euro în 2023 și încă 50 de milioane de Euro pentru 2024, pentru consolidarea capacităților de apărare.** În acest sens, una dintre cele mai importante realizări a fost achiziționarea, cu ajutorul partenerilor francezi a primului sistem de supraveghere aeriană.

În același timp, Republica Moldova și-a consolidat și mai mult alinierea la măsurile restrictive ale UE, adoptând mai multe regimuri de măsuri restrictive în 2023, inclusiv cele care vizează Federația Rusă. Prin urmare, rata de aliniere a înregistrat o creștere semnificativă de la 64% în 2022 la 88% în 2023.

A doua reuniune a Summit-ului Comunității Politice Europene

O realizare semnificativă a constat în organizarea pe 1 iunie 2023 a summit-ului Comunității Politice Europene - un moment emblematic care semnifică atât o recunoaștere internațională pentru Moldova, cât și o sarcină imensă, unde au fost găzduiți 48 lideri de stat și de guvern din Europa, împreună cu înalți oficiali ai Uniunii Europene. Comunitatea Politică Europeană este un for înființat în 2022, unde liderii europeni discută soluții pentru cele mai urgente probleme ale Europei, precum securitatea, stabilitatea și reziliența energetică. Peste 700 de jurnaliști străini din diverse colțuri ale lumii, au fost acreditați, alături de aproximativ 200 de jurnaliști locali. Summit-ul a fost unul dintre cele mai mari succese diplomatice din istoria Republicii Moldova.

A patra Conferință Ministerială a Platformei de Sprijin Pentru Republica Moldova

După cele trei ediții productive din 2022 ale Platformei, inițiate de Franța, Germania și România, care au facilitat mobilizarea asistenței financiare, tehnice și politice imediate pentru a aborda multiplele crize generate de agresiunea rusă împotriva Ucrainei, pe 17 octombrie 2023, **la Chișinău, a avut loc cea de-a patra reuniune a conferinței ministeriale a Platformei de Sprijin pentru Republica Moldova.** Evenimentul a reunit 57 de delegații formate din reprezentanți a 37 de state partenere și 20 de organizații internaționale. Ca rezultat, s-a observat o creștere semnificativă a angajamentelor de susținere a țării noastre, marcând astfel semnarea a cinci memorandumuri de înțelegere între Republica Moldova și partenerii internaționali, care însumează un sprijin financiar de 148,7 milioane de euro. Această sumă include 38,7 milioane de Euro sub formă de granturi și 110 de milioane sub formă de eurocredite, oferite în condiții avantajoase pentru dezvoltarea sectoarelor strategice. De asemenea, s-a instituit Fondul pentru Infrastructură și Fondul rezidențial pentru eficiența energetică, care vor atrage resurse financiare și vor facilita aducerea de expertiză străină și companii internaționale.

Dialogul bilateral și multilateral

România. În 2023, a fost consolidat dialogul excelent între Republica Moldova și România, având un impact pozitiv asupra unei game variate de domenii de cooperare. Acesta a inclus dialogul politic susținut, sprijinul acordat pentru procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, instruirea unui număr semnificativ de profesioniști implicați în afaceri europene, bazată pe experiența României, precum și proiecte de infrastructură cum ar fi construcția de drumuri și poduri, apă și canalizare în zonele rurale, precum și renovarea grădinițelor și

a școlilor. În plus, a avut loc a doua întâlnire trilaterală între Republica Moldova- Ucraina- România la nivel de miniștri de externe, desfășurată la București, cu impact semnificativ asupra discuțiilor referitoare la problemele de securitate.

Ucraina. Colaborarea cu Ucraina s-a caracterizat prin promovarea cu aceeași determinare și solidaritate a sprijinului în fața provocărilor întâmpinate în contextul actual al securității. În cadrul eforturilor de implementare a proiectelor de infrastructură, a fost semnat Acordul moldo-ucrainean privind construcția podului transfrontalier peste râul Nistru, între localitățile Cosăuți și Yampil. La fel, pe parcursul anului 2023 au fost furnizate continuu ajutoare umanitare Ucrainei, însumând un total de 10 loturi de asistență umanitară.

SUA. Relațiile moldo-americane au fost marcate de numeroase evenimente și întâlniri de nivel înalt, reflectând un parteneriat consolidat și o colaborare extinsă. În februarie 2023, Președinta Maia Sandu s-a întâlnit la Varșovia cu liderul SUA, Joe Biden, marcând un moment esențial care a condus la o serie de evenimente semnificative pe parcursul anului. La începutul anului s-a anunțat acordarea unui sprijin financiar suplimentar de 300 de milioane de dolari pentru a depăși criza energetică. Această asistență financiară a avut un impact semnificativ în asigurarea unei treceri cu succes a iernii anterioare și în pregătirea pentru iarna anului 2024. Totodată, în cadrul Dialogului Strategic moldo-american din martie 2023, a fost introdusă o nouă platformă a societății civile și a fost semnat un concept bilateral pentru sprijinirea reformelor instituționale și modernizarea capacității noastre militare. Semnarea Acordului Open Skies în mai 2023, a deschis calea pentru zboruri directe din Republica Moldova în Statele Unite. Un alt moment semnificativ a fost semnarea Memorandumului de cooperare privind combaterea manipulării informaționale.

Țările UE. Dialogul cu alte țări s-a concentrat pe priorități cheie precum securitatea regională, cooperarea economică și integrarea europeană. S-au dezvoltat relații dinamice și constructive cu toate statele membre ale Uniunii Europene, fiind stabilite parteneriate solide cu Franța și Germania. Ambele state europene de comun cu România au adoptat un rol proactiv în sprijinirea eforturilor Republicii Moldova de a adera la Uniunea Europeană, contribuind, în același timp la consolidarea capacităților noastre de apărare și reziliență energetică.

Organizația Națiunilor Unite. În cursul anului 2023, activitatea din cadrul Organizației Națiunilor Unite (ONU) s-a concentrat pe gestionarea eficientă a implicațiilor crizei umanitare din regiune, generată de invazia militară rusă în Ucraina și agravarea situației din Orientul Mijlociu. Un eveniment important pentru Republica Moldova a fost participarea delegației Republicii Moldova la segmentul de înalt nivel al dezbaterilor generale a celei de-a 78-a sesiuni a Adunării Generale ONU (UNGA78). Conducerea delegației a fost asigurată de Președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, care a participat la dezbaterile generale și la o serie de întâlniri bilaterale și evenimente conexe. Un aport considerabil a fost adus în facilitarea participării și rotației militarilor și polițiștilor moldoveni la operațiunile ONU de menținere a păcii. Prin urmare, în 2023, un contingent din 32 de militari a fost detașat în cadrul Forței interimare a Națiunilor Unite în Liban (UNIFIL), iar primul polițist moldovean a fost detașat în misiunea ONU de menținere a păcii în Sudanul de Sud.

ONU în Moldova a reușit să asigure aproximativ 155 de milioane de dolari finanțare bazată pe granturi pentru implementarea planului de lucru comun pentru 2023 (completat de o finanțare suplimentară în bază de granturi de 244 de milioane de dolari pentru sprijinul refugiaților). Sprijinul agențiilor ONU a contribuit la realizări importante în ceea ce privește egalitatea de gen și drepturile omului, coeziunea socială și consolidarea păcii, îmbătrânirea activă, sănătatea, eficiența energetică și schimbările climatice, agricultura rezistentă și implicarea semnificativă a comunităților locale.

NATO. Pentru consolidarea parteneriatului cu NATO, s-au adoptat o serie de măsuri cu impact asupra obținerii expertizei și a asistenței pentru dezvoltarea capacităților de securitate, apărare și reziliență a Republicii Moldova. În cadrul summit-ului NATO de la Vilnius au fost abordate provocările cu care se confruntă securitatea Republicii Moldova, prioritățile în cooperarea cu Alianța și necesitățile de asistență. În Declarația summit-ului NATO de la Vilnius, aliații au accentuat dreptul suveran al Republicii Moldova de a-și alege propriul model de dezvoltare și

politica externă fără nicio ingerință externă, precum și angajamentul de a dezvolta parteneriatul cu țara noastră. Cooperarea multilaterală a fost puternic consolidată prin organizarea vizitei Secretarului General adjunct NATO Mircea Geoană la Chișinău, vizitelor la NATO a Președintelui Parlamentului Republicii Moldova, a Prim-ministrului și ministrului de externe, precum și prin organizarea unor reuniuni în formatul 31 aliați + Republica Moldova, unde au fost abordate evoluțiile din mediul de securitate regional, necesitățile de dezvoltare a capacităților Republicii Moldova pentru a contracara noile provocări. O importanță deosebită în cadrul acestei cooperări a avut aprobarea, de către statele membre NATO, a Pachetului extins de asistență pentru consolidarea capacităților de securitate și apărare ale Republicii Moldova (DCB) (Enhanced DCB package), care va contribui la modernizarea forțelor armate, sporirea rezilienței instituțiilor naționale în fața noilor amenințări, combaterea amenințărilor hibride, apărarea cibernetică, promovarea comunicării strategice și a diplomației publice.

OSCE. În 2023, Republica Moldova a făcut eforturi considerabile pentru menținerea stabilității și securității în contextul unei vecinătăți tensionate și a unei zone afectate de conflicte și instabilitate. În cadrul celei de-a 30-a reuniune a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante ale OSCE, de la Skopje, Macedonia de Nord, precum și a sesiunii dedicate Ucrainei, s-a reiterat apelul ferm pentru retragerea trupelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova, un mesaj de solidaritate și sprijin pentru Ucraina.

CONSILIUL EUROPEI. În 2023 a continuat dialogul intens cu Consiliul Europei (CoE) pe tot spectrul agendei de cooperare, cu impact asupra susținerii reformelor în Republica Moldova, cum ar fi reforma sectorului justiției, combaterea corupției, alinierea legislației la standardele europene și promovarea drepturilor omului. Aceste priorități au fost abordate detaliat în timpul vizitei Secretarului General al Consiliului Europei, Marija Pejčinović Burić. La Summit-ul Consiliului Europei de la Reykjavik, delegația Republicii Moldova, condusă de Președintele Maia Sandu a susținut, împreună cu liderii altor 46 de state europene, Declarația de la Reykjavik privind principiile democrației și a semnat înființarea Registrului Daunelor cauzate de agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei. În efortul de a promova Republica Moldova în calitate de promotor al drepturilor omului la nivel internațional s-a făcut coordonarea pentru alinierea la 85 rezoluții și 103 declarații, inclusiv ale UE. Totodată, au fost co-sponsorizate numeroase activități tematice, inclusiv cele referitoare la respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, teritoriile ocupate din Ucraina, situația prizonierilor de război și respectarea dreptului umanitar internațional.

Cooperare regională. În noiembrie 2023, Chișinăul a fost gazda Reuniunii Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre ICE, în contextul căreia s-a evidențiat aprecierea pentru discuțiile privind ideile și modalitățile de a consolida rolul Inițiativei Central-Europene și potențialul acesteia în promovarea integrării în UE și ca platformă pentru schimb de experiență și suport. Republica Moldova a acordat o atenție deosebită participării sale în cadrul Organizației Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN), prin care s-a încercat acoperirea diverselor domenii, focalizându-se pe consolidarea relațiilor bilaterale și pe consolidarea cooperării sectoriale între statele membre ale GUAM.

Diplomația economică. S-a continuat sprijinirea eforturilor instituțiilor responsabile pentru consolidarea dimensiunii economice a politicii externe, concentrându-se pe atragerea de investiții în țară și pe promovarea produselor și serviciilor naționale pe plan internațional. Implementarea Acordului privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) a oferit pentru prima dată Republicii Moldova dreptul de a exporta în Uniunea Europeană carne de pasăre procesată și ouă categoria A. S-a reușit, de asemenea liberalizarea temporară a comerțului în completarea concesiilor comerciale aplicabile produselor moldovenești, inclusiv prune, struguri și alte produse agricole, pe o perioadă de cel puțin un an, fără taxe și restricții cantitative. Aceste măsuri au condus la creșterea semnificativă a exporturilor de prune, Republica Moldova devenind cel mai mare exportator mondial de prune către UE, cu o cotă de piață de 73% în emisfera nordică.

Un obiectiv important al politicii externe a țării noastre a fost restructurarea dialogului cu Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE). La fel, a fost semnat un Memorandum de Înțelegere privind

cooperarea între Republica Moldova și OCDE, cu scopul de a facilita implementarea reformelor în sectoarele strategice conform standardelor și experienței OCDE și pregătire pentru aderarea la UE.

O realizare majoră, a fost semnarea acordului de liber schimb cu statele EFTA în Liechtenstein, cu impact asupra facilitării comerțului cu bunuri și servicii prin eliminarea taxelor vamale la importurile de produse industriale și acordarea concesiilor pentru accesul pe piață a produselor agricole. Semnarea documentului va diversifica piețele de export ale Republicii Moldova, inclusiv pe cele din Elveția, Norvegia, Islanda și Liechtenstein.

De menționat că, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a eliminat toate taxele de import pentru șapte produse agricole originare din Republica Moldova, facilitând exportul acestor produse în condiții avantajoase (roșii, usturoi, struguri de masă, mere, prune, suc de struguri, cireșele).

De asemenea, s-au întreprins eforturi pentru creșterea exportului de mere către piețe emergente, cum ar fi India și Golful Piersic, iar în premieră, merele moldovenești au fost introduse pe piața din Suedia. Prin urmare, comparativ cu anul 2020, când merele moldovenești au ajuns în 11 țări, în acest an au fost expediate către aproximativ 30 de destinații diferite.

În plus, un efort important al diplomației moldovenești a fost atragerea companiilor aeriene străine, incluzând revenirea companiilor low-cost Wizz Air și Eurowings, precum și atragerea altor companii Aegean Airlines, Air Baltic, Sounthwind Airlines, Israeli Airlines, El Al, Geo Sky, Georgian Wings și Azerbaijan Airlines – AZAL.

Acorduri și tratate internaționale

Progresul dezvoltării relațiilor bilaterale și multilaterale ale Republicii Moldova în 2023 a fost evidențiat prin semnarea mai multor tratate. În dimensiunea bilaterală, au fost înregistrate 37 de tratate bilaterale semnate (15 la nivel de state, 17 la nivel de guverne și 5 tratate semnate de ministerul de externe). De asemenea, în anul de referință au intrat în vigoare 3 tratate interstatale și 16 tratate interguvernamentale, inclusiv din cele semnate anterior anului 2023. De remarcat faptul că din numărul total de 37 tratate bilaterale semnate în anul de referință, unele reglementează domenii de importanță majoră pentru cetățenii Republicii Moldova, precum:

- Acordul dintre Republica Moldova și Republica Letonia în domeniul securității sociale;
- Acordul de grant întocmit prin schimb de note dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Japoniei privind realizarea proiectului „Asigurarea fermierilor cu fertilizanți;
- Acordul de cooperare între Republica Moldova și Republica Portugheză în domeniile limbii, educației, învățământului superior, științei și tehnologiei, culturii, sportului, tineretului și mass-media;
- Acorduri privind construcția/reconstrucția podurilor rutiere de la frontiera moldo-română (Sculeni (Republica Moldova) - Sculeni (România), Cahul (Republica Moldova) - Oancea (România), Leușeni (Republica Moldova) - Albița (România)) și la frontiera moldo-ucraineană (Cosăuți (Republica Moldova) – Yampil (Ucraina));
- Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statelor Unite ale Americii privind transportul aerian, oferind posibilitatea operării zborurilor directe dintre Republica Moldova și Statele Unite ale Americii;
- Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind controlul coordonat pe teritoriul României în punctul de trecere a frontierei de stat Leușeni (Republica Moldova) - Albița (România) rutier, pe sensul de intrare în România, cu scopul de reducere a timpului de traversare a frontierei de stat moldo-române.
- Acordul dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană, pe de altă parte, privind participarea Republicii Moldova la programul Uniunii „Mecanismul pentru interconectarea Europei”.

Diaspora

În scopul operaționalizării mecanismelor de lucru pentru îmbunătățirea fluxului de comunicare cu diaspora, diversificării căilor și mecanismelor de implicare a diasporei în procesele de dezvoltare durabilă a țării, **a fost aprobat Programul național „Diaspora” pentru anii 2024-2028⁴.**

Fiind un obiectiv strategic ca până în anul 2027, Republica Moldova să dispună de un sistem coerent și sinergic de stimulare a revenirii și de facilitare a (re)integrării cetățenilor afectați de migrație, prin asigurarea întregului ciclu de politici, servicii și produse în domeniu și prin instrumente sustenabile de asistență și suport implementate, **Guvernul a aprobat Programul național de stimulare a revenirilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2027⁵.**

În 2023 au fost realizate mai multe acțiuni în vederea modernizării serviciilor consulare și facilitării accesului cetățenilor din străinătate la servicii consulare de calitate, dar și acordării asistenței consulare în cazuri de necesitate.

Un pas important a fost demararea platformei eConsulat, cu obiectivul de a îmbunătăți calitatea serviciilor consulare oferite de misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova. Această platformă are ca scop asigurarea accesibilității, transparenței, reducerea costurilor și a timpului necesar pentru obținerea serviciilor, precum și îmbunătățirea eficienței activităților funcționarilor consulari prin utilizarea unui instrument modern. Proiectul „Ambasada vine mai aproape de tine” a continuat să faciliteze accesul cetățenilor Republicii Moldova din regiunile fără acoperire consulară la servicii. În același timp, a fost instituționalizat un nou serviciu pentru cetățenii din străinătate, semnătura digitală, oferindu-le acces la servicii digitale gratuite prin intermediul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare.

La fel, a fost redusă taxa consulară cu 50% la tot spectrul de servicii consulare,⁶ fiind extinsă capacitatea de prestare a serviciilor consulare, prin desemnarea adițională a funcționarilor consulari la Berlin, Paris și Londra, precum și prin angajarea asistenților tehnici adiționali în unele misiuni diplomatice și oficii consulare cu flux mare de solicitanți. Pentru a crește numărul cererilor de acțiuni consulare a fost majorat numărul personalului în misiunile diplomatice din Paris, Londra și Berlin. Prin urmare, în 2023, numărul de acțiuni consulare a crescut cu 29 % comparativ cu anul 2022.

Au intrat în vigoare mai multe tratate cu impact pentru cetățenii din diasporă, inclusiv: Acordul de protecție socială cu Italia, Acordul de protecție socială cu Grecia, Acordul privind conversiunea și recunoașterea reciprocă a permiselor de conducere cu Turcia.

⁴ Hotărârea Guvernului nr. 1032/2023

⁵ Hotărârea Guvernului nr. 674/2023

⁶ Legea nr.338/2022.

Reforma administrației publice

Consolidarea capacităților administrației publice întru crearea unor instituții publice puternice și reziliente, inclusiv prin creșterea eficienței și calității serviciului public au reprezentat obiective importante ale Guvernului implementarea cărora a fost asigurată prin adoptarea și demararea realizării unor reforme importante atât la nivel central cât și local.

Punerea în aplicare a unei noi reforme modernizate a administrației publice centrale și locale s-a aflat în topul priorităților Guvernului din primele zile de activitate. În acest sens, în scopul asigurării unui cadru de politici publice coerent la nivel central și local, Guvernul a aprobat **Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030**⁷, precum și Programul pentru implementarea acesteia cu un orizont de implementare 2023 - 2026⁸, care susține implementarea reformelor pe cinci componente: i) Managementul funcției publice și al funcționarilor publici; ii) Cadrul instituțional al administrației publice centrale; iii) Sistemul de planificare strategică și elaborare a politicilor publice; iv) Debirocratizare și dezvoltarea serviciilor electronice; v) Administrația publică locală. Astfel, toate acțiunile Guvernului realizate în anul 2023 în domeniile vizate de Strategie au fost axate pe demararea reformelor și implementarea obiectivelor trasate de aceasta.

Guvernul a asigurat procesul de elaborare și adoptare a politicilor publice de o manieră transparentă, eficientă și sistematică. În domeniul planificării strategice în anul 2023 a fost asigurată aprobarea principalelor documente de planificare operațională a activității Guvernului: Planul Național de Dezvoltare pentru anii 2024-2026 și Planul de Acțiuni al Guvernului pentru anul 2024, în paralel fiind dezvoltate și puse în aplicare sistemele informaționale de monitorizare a acestora.

Pentru asigurarea principiului transparenței în procesul decizional, cele 53 de ședințe ale Guvernului din 2023 au fost organizate și desfășurate cu respectarea tuturor prevederilor cadrului normativ în vigoare⁹. Ordinile de zi și proiectele actelor normative incluse pe agenda ședinței Guvernului și a ședinței secretarilor generali ai ministerelor au fost plasate pe site-ul Guvernului și al Cancelariei de Stat. De asemenea, ședințele Guvernului au fost transmise online, iar extrasele din procesele-verbale ale ședințelor respective au fost publicate pe pagina web oficială a acestuia.

În total, pe parcursul anului 2023 Guvernul a elaborat și aprobat 1248 acte normative, dintre care: i) 1097 hotărâri; ii) 118 dispoziții; iii) 33 decizii protocolare. 270 măsuri normative adoptate/aprobate au fost însoțite de „sigla UE” și au asigurat transpunerea totală/parțială în legislația națională a actelor juridice europene. Toate proiectele de acte normative au parcurs procedurile legale aferente asigurării transparenței procesului decizional. Guvernul a asigurat publicarea formelor finale ale actelor normative cu o săptămână înainte de adoptare. Toate actele normative pentru care era obligatorie expertiza anticorupție au fost însoțite de respectiva expertiză până la adoptare. Proiectele actelor normative elaborate de autorități, reglementările cărora au impact asupra mediului de afaceri, au fost însoțite de analiza impactului de reglementare și expertizate de către Grupul de lucru al Comisiei de stat pentru reglementarea activității de întreprinzător, rata de conformare constituind peste 90%.

Pentru a eficientiza și sistematiza activitățile de consultare publică a proiectelor de acte normative elaborate de către autoritățile administrative, a fost dezvoltat și asigurată funcționalitatea portalului guvernamental

⁷Hotărârea Guvernului nr.126/2023

⁸Hotărârea Guvernului nr.352/2023

⁹Legea nr.239/2008; Legea nr.100/2017; Hotărârea Guvernului nr.967/2016; Hotărârea Guvernului nr.610/2018

www.particip.gov.md – mecanism care asigură transparența pro-activă și în timp real a proceselor de consultare publică a proiectelor actelor normative, începând cu etapa de inițiere și până la definitivarea acestora.

Pe parcursul anului 2023 a continuat asigurarea respectării și aplicarea corespunzătoare a cadrului normativ aferent elaborării documentelor de politici publice. A fost asigurată calitatea și coerența documentelor de politici, inclusiv corelarea politicilor publice cu cadrul de resurse. Au fost evaluate din punct de vedere al calității și conformității, inclusiv prin prisma asigurării coerenței acestora cu prioritățile Guvernului, Strategiei Naționale de Dezvoltare, angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova în cadrul Acordului de Asociere RM-UE și Agendei 2030, 101 concepte și proiecte ale viitoarelor strategii și programe naționale care vizează majoritatea domeniilor de intervenție ale Guvernului.

În vederea perfecționării mecanismelor de coordonare a procesului de planificare strategică și a politicilor publice cu caracter intersectorial și transversal, în anul 2023 a fost **perfecționat modul de funcționare a Comitetului Interministerial pentru Planificare Strategică**¹⁰ – platformă decizională de coordonare de nivel înalt, și instituit noul Consiliu pentru Coordonarea Dezvoltării Durabile¹¹.

Un alt element de coordonare a politicilor dezvoltat în perioada vizată este asigurarea monitorizării Implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, care creează fundamentul informațional pentru asigurarea raportării progreselor Republicii Moldova în implementarea Agendei 2030 la nivel internațional. În anul 2023 a fost elaborat și publicat *Raportul de Progres privind implementarea Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă a Republicii Moldova*¹², care are drept scop înțelegerea progresului înregistrat în implementarea ODD-urilor de la data ultimului raport, și anume Raportul Voluntar Național (ENV) privind implementarea Agendei 2030 din 2020 până în 2023.

Procesul de fortificare a capacităților autorităților publice centrale pe componenta de integrare europeană a continuat în anul 2023. În acest sens, au fost consolidate capacitățile autorităților publice centrale atât pe componenta integrării europene cât și pe dimensiunea politicilor sectoriale, în mod special a entităților care au în gestiune elaborarea proiectelor de acte normative de transpunere a legislației UE.

La 14 decembrie 2023, Consiliul European a decis deschiderea negocierilor de aderare cu Republica Moldova. Decizia respectivă a pus bazele procesului de ajustare a Mecanismului existent de coordonare a procesului de integrare europeană, care se referă la etapa pregătirii RM pentru deschiderea negocierilor de aderare cu UE, prin demararea procesului de examinare analitică și de evaluare a gradului de transpunere și implementare a legislației Uniunii Europene în legislația Republicii Moldova. Astfel, la finele anului 2023 a fost **instituit Biroul pentru Integrare Europeană**¹³, structură a Cancelariei de Stat responsabilă de coordonarea, pe plan intern, a activității ministerelor și a altor autorități administrative centrale, pentru realizarea obiectivului strategic prioritar – integrarea europeană a țării.

În scopul stabilirii unui corp de funcționari stabili și stimulării personalului antrenat în activitățile de integrare europeană, a fost perfecționat mecanismul de acordare a sporului pentru realizarea sarcinilor prioritare în contextul implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană în valoare de până la 50% din salariul de bază. Astfel, pentru implementarea prevederilor respective în bugetul de stat pentru anul 2023 au fost prevăzute resurse financiare în valoare de circa 70 mil. lei pentru circa 600 de funcționari din cadrul autorităților publice centrale.

10 Hotărârea Guvernului nr.1070/2023

11 Dispoziția Guvernului nr.181-d/2023

12 https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_de_progres_odd_2023_vf_15_09_2023_final.pdf

13 Hotărârea Guvernului nr. 888/2023

Conform Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030, în domeniul **managementului funcției publice** și al funcționarilor publici, Guvernul a dezvoltat politici în următoarele direcții prioritare:

- **Sporirea atractivității funcției publice** prin aplicarea unui sistem meritocratic și transparent de acces și promovare în funcția publică, aplicarea remunerării competitive corelată cu performanța și specificul postului, precum și prin promovarea unei culturi organizaționale axată pe dezvoltarea capitalului uman din autoritățile publice.
- În scopul atragerii în funcția publică a tinerilor specialiști interesați de a dezvolta carieră în administrația publică, în legislația națională a fost introdus mecanismul de organizare și desfășurare a **programului de stagii plătite în serviciul public**. Astfel, stagiile plătite în serviciul public reprezintă o modalitate eficientă de atragere a tinerelor în serviciul public, ulterior fiind încadrați printr-un mecanism special în autoritățile publice centrale. Scopul major al exercițiului dat fiind dezvoltarea abilităților și dobândirii de experiență profesională, facilitând astfel tranziția de la sistemul de educație către piața muncii. Pe parcursul anului 2023 în cadrul programului au fost antrenați 30 de tineri, care și-au desfășurat stagiile în toate ministerele, aparatele Parlamentului și Președinției.
- **Profesionalizarea serviciului public** printr-un sistem modern de formare profesională a resurselor umane din administrația publică care acoperă nevoile reale, în continuă schimbare, de dezvoltare profesională, conform priorităților instituționale și atribuțiilor specifice ale acestora, cu asigurarea de oportunități egale furnizorilor de formare acreditați în domeniul administrației publice și consolidarea capacităților instituționale în domeniul formării și dezvoltării profesionale conform bunelor practici și standardelor europene în domeniu.

Fortificarea capacităților profesionale ale autorităților publice a fost asigurat prin intermediul a 40 sesiuni de instruire organizate pe parcursul anului 2023, în cadrul cărora peste 1300 de funcționari publici din cadrul tuturor autorităților administrative centrale, inclusiv funcționari publici de rang înalt, au fost instruiți în domeniul integrării europene, planificării strategice; estimării costurilor și bugetării documentelor de politici publice, elaborarea și monitorizarea politicilor publice.

Comunicarea sistematică și accesibilă pentru întreaga societate a activităților desfășurate de Executiv a fost realizată prin intermediul tuturor mijloacelor aflate la dispoziția cetățenilor. În anul 2023 a fost asigurată informarea cetățenilor referitor la subiectele și deciziile luate în cadrul a peste 800 de evenimente și ședințe desfășurate cu participarea Prim-ministrului Republicii Moldova și membrilor Guvernului, au fost organizate 60 de conferințe de presă, 50 de interviuri și declarații de presă oferite de membrii cabinetului de miniștri, peste 900 de comunicate de presă și 250 de reviste de presă au fost elaborate și publicate pe site-urile oficiale ale Guvernului.

Comunicarea cu cetățenii a fost asigurată inclusiv prin intermediul procesului de gestionare a fluxurilor petițiilor și solicitărilor de informație, în perioada de referință fiind prelucrate 2811 petiții și 26 de solicitări de acces la informație, cu elaborarea a 2268 răspunsuri și 1154 de propuneri de soluționare a problemelor semnalate de cetățeni.

Administrația publică locală

Evoluții importante au fost înregistrate în dezvoltarea și crearea condițiilor pentru avansarea în domeniul aferent reformei administrației publice locale (RAPL), un element central constituind aprobarea cadrului normativ și demararea implementării **amalgamării voluntare a unităților administrativ-teritoriale**¹⁴. Pentru realizarea

14 Legea nr.225/2023; Hotărârea Guvernului nr.925/2023

acestui deziderat de importanță națională pentru Republica Moldova conform Programului de implementare a SRAP pentru anii 2023-2026, a fost trasat obiectivul general privind capacitatea administrației publice locale de a furniza într-un mod echitabil servicii publice adecvate și accesibile populației. A fost constituită Unitatea de Implementare a procesului de amalgamare voluntară cu suportul partenerilor de dezvoltare: Proiectul „Comunitatea Mea”, Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID); Proiectul „Mă Implic” Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD Moldova); Institutul Național Democratic pentru Relații Internaționale (NDI).

Una dintre realizările majore cu impact asupra activității administrațiilor publice locale constituie aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la stabilirea indemnizației lunare pentru personalul din cadrul administrației publice locale¹⁵, care stabilește modul, condițiile, și criteriile de acordare a indemnizației lunare, inclusiv personalul cu funcții de demnitate publică (primar general, pretor, vicepretor, primar, viceprimar).

În scopul consolidării capacităților APL de prestare a serviciilor publice în vederea realizării în comun a proiectelor de dezvoltare de interes local sau regional ori în vederea furnizării/prestării în comun a serviciilor publice, a fost aprobat cadrul normativ care reglementează activitatea asociațiilor de dezvoltare intercomunitară¹⁶.

În contextul implementării **Foii de parcurs revizuite privind democrația locală și regională în Republica Moldova**, conform recomandărilor CALRE în domeniul bunei guvernări locale, descentralizării, consolidării autonomiei locale, a fost revitalizată activitatea Comisiei paritare pentru descentralizare și a grupurilor de lucru sectoriale pe domeniile: finanțe publice locale; infrastructură locală și patrimoniu; educație, sănătate; social; servicii publice; mediu și resurse naturale; cultură; afaceri interne. Revitalizarea Comisiei oferă posibilitatea Guvernului de a consulta și agreea viziunile sale de dezvoltare setate în proiectele documentelor de politici publice conexe domeniului administrației publice locale. Noua componentă a Comisiei asigură reprezentarea paritară a membrilor din partea autorităților administrației publice centrale și celor locale, desemnați de asociațiile reprezentative ale acestora prin intermediul Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM), asigurând implicarea decizională plenară a autorităților locale.

Angajamentele asumate conform Foii de parcurs revizuite privind democrația locală și regională în Republica Moldova, au fost implementate inclusiv la capitolul **creșterea capacității fiscale a autorităților locale și a resurselor financiare**. Astfel, începând cu 1 ianuarie 2023 au fost stabilite măsuri de politică fiscală cu impact asupra autorităților publice locale, și anume:

- anularea cotelor maxime a impozitului pe bunurile imobiliare și a cotei concrete pentru bunurile imobiliare/impozitului funciar, cu acordarea dreptului autorităților publice locale de a stabili cuantumul taxelor pentru o perioadă de 3 ani;
- modificarea modului de repartizare a taxei pentru extragerea mineralelor utile – 50% din volumul total colectat pe teritoriul unității administrativ-teritoriale de nivelul întâi se va vărsa la bugetul local respectiv, iar 50 % din volumul total colectat al taxei se va vărsa la bugetul local de nivelul al doilea.

Consultarea obligatorie a reprezentanților APL în procesul de luare a deciziilor de către administrația publică centrală - circa 100% de proiecte de acte normative au fost consultate cu reprezentanții autorităților publice locale atât prin intermediul Congresului Autorităților Locale din Moldova, cât și prin intermediul platformei - particip.gov.md, precum și a paginilor oficiale ale autorităților publice. Totodată, platforma informațională Registrul de Stat al Actelor Locale, prin intermediul căruia oficiile teritoriale ale Cancelariei de Stat asigură efectuarea controlului administrativ de legalitate a actelor emise de APL, constituie un mecanism pentru

¹⁵ Hotărârea Guvernului nr.308/2023

¹⁶ Legii nr.17/2023 cu privire la asociațiile de dezvoltare intercomunitară; Hotărârea Guvernului nr.609/2023 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.17/2023

transparentizarea activității APL. În acest sens, toate persoanele interesate pot vizualiza orice act al APL, plasat în sistem, inclusiv, la fiecare etapă de verificare din partea Instituției reprezentantului Guvernului în teritoriu.

Creșterea capacităților profesionale ale reprezentanților APL din perspectiva asigurării implementării la nivel teritorial a principiilor bune guvernări locale, aplicării standardelor europene de prestare a serviciilor publice, în procesul de aderare a RM la UE a fost realizată prin elaborarea și desfășurarea modulelor de instruire, acordarea asistenței metodologice prin intermediul Oficiilor Teritoriale ale Cancelariei de Stat.

Digitalizarea serviciilor publice

Accesul populației la serviciile publice electronice este în creștere. În general, în ultimii ani se constată un progres semnificativ în disponibilitatea și accesarea serviciilor publice digitalizate (Figura 11). În anul 2023 cota utilizatorilor care au accesat serviciile publice în format electronic a ajuns la 55,3%, în creștere cu circa 1 p.p. comparativ cu 2022.

Sondajul Național Anual realizat de Agenția de Guvernare Electronică arată că vârsta, disponibilitatea internetului și a computerului sunt factorii determinanți ai nivelului de utilizare a serviciilor electronice. Astfel, tinerii de 18-29 ani sunt categoria care de aproape 6 ori mai des au utilizat serviciile electronice comparativ cu persoanele în vârstă de 60-74 ani. Disponibilitatea computerului în gospodărie și conectarea gospodăriei la internet sporesc considerabil (de 2-3 ori) accesarea serviciilor publice electronice. Creșterea ratei de accesare este condiționată și de creșterea nivelului de venituri.

Figura 11. Ponderea cetățenilor care au accesat serviciile publice în format electronic

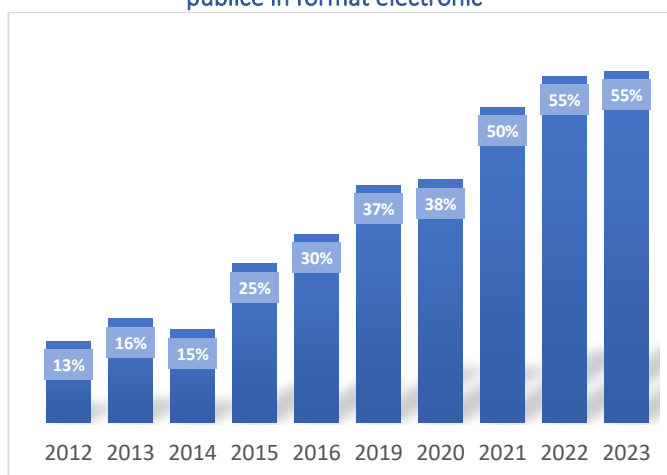
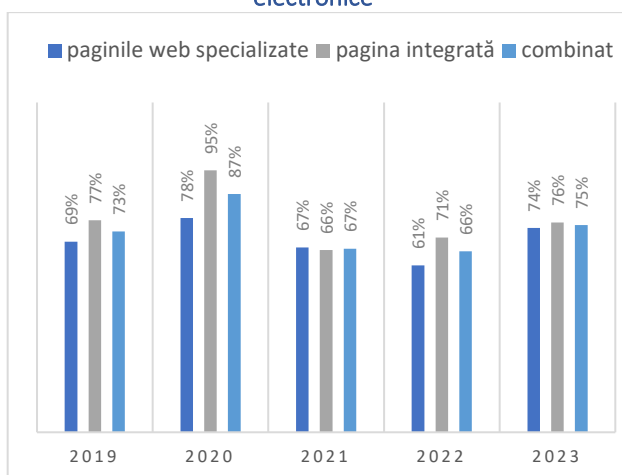

Figura 12. Gradul de satisfacție de serviciile publice electronice

Agenția de Guvernare Electronică

Spectrul de servicii accesate electronic este unul destul de complex. Totuși în top 5 se regăsesc următoarele servicii: serviciile de documentare (ASP) – 36,7%, serviciile electronice fiscale – 34,0%, serviciile electronice cadastrale – 22,3%, solicitarea online a duplicatelor de acte – 21,8%, e-CNAS – 21,2%. Fiind puși să aleagă între cele două moduri de accesare a unui serviciu - online sau offline, peste jumătate de respondenți susțin că ar alege să acceseze în mod online serviciul public.

Gradul de satisfacție a cetățenilor față de serviciile publice electronice accesate a fost în creștere în 2023¹⁷. Nivelul de satisfacție al respondenților care au accesat e-servicii prin portalul servicii.gov.md a fost de 76,3% în 2023 și a crescut cu 6 p.p. față de anul 2022, în timp ce nivelul de satisfacție de calitatea e-serviciilor accesate prin paginile web specializate ale prestatorilor de servicii a fost de 74,4% și a crescut cu 14 p.p. comparativ cu 2022 (Figura 12).

¹⁷ Gradul de satisfacție se măsoară ca ponderea utilizatorilor care au apreciat cu note de 5 și 6 nivelul de satisfacție, pe o scala de la 1 la 6 puncte

În medie indicatorul combinat de satisfacție indică o valoare ascendentă față de anul 2022 de 75,4% sau cu 10 p.p. mai mare.

În scopul sporirii accesului la serviciile publice la nivel local, au fost lansate 83 de centre unificate de prestare a serviciilor publice (CUPS) în parteneriat cu autoritățile publice locale, contribuind astfel la creșterea capacității de a realiza reforme și de a furniza servicii publice de calitate. Totodată, în vederea uniformizării modului de activitate a CUPS a fost aprobat Regulamentul privind modul de instituire și funcționare a CUPS¹⁸ și Standardele minime pentru organizarea activității centrelor unificate de prestare a serviciilor.

Au fost dezvoltate 48 servicii noi electronice pe Platforma de dezvoltare a serviciilor electronice (PDSE) și anume: 12 servicii cadastrale, 19 tipuri de acte de stare civilă, Serviciul e-Apostila, Serviciul E-Cazier, 5 Extrase din Registrul de stat al populației, 3 Extrase din Registrul de stat al conducătorilor de vehicule, 4 servicii care vizează solicitarea online a certificatelor de arhivă, 1 serviciu - extrasul din Registrul de stat al unităților de drept, 1 serviciu - Extrasul care confirmă înmatricularea vehiculelor în Registrul de stat al vehiculelor, 1 serviciu - Extras care confirmă dreptul de proprietate asupra vehiculului. În rezultat, **au fost înregistrate un număr total de peste 300 mii de accesări a acestor servicii publice electronice.**

Serviciile de înregistrare de stat a unităților de drept au fost digitalizate. Dezvoltarea SI Registrul de Stat al unităților de drept a fost lansată în 2023, fiind incluse mai multe funcționalități, inclusiv: modulul de eArhivă; instrumentul pentru migrarea dosarelor digitizate; depunerea online a cererilor: funcționalități pentru depunerea cererii pentru verificare a și rezervarea denumirii, funcționalități pentru depunerea cererii pentru înregistrare SRL cu fondator unic; Registrul denumirilor rezervate dezvoltat ca și componentă a RSUD; automatizarea verificării denumirilor la etapa depunerii cererii; funcționalități de examinare a cererilor pentru verificare și rezervare a denumirii recepționate online; integrări: SIA ASP- SGARI, Serviciile de platforma MPass, Mlog, MSign, MPay.

În scopul instituirii Serviciului guvernamental de suport clienți pentru serviciile publice, pentru gestionarea incidentelor, reclamațiilor, solicitărilor de informații, întrebărilor frecvente și a necesității de asistență în utilizarea serviciilor publice a fost aprobat Conceptul Serviciului Guvernamental de suport clienți și a conceptului sistemului informational „Serviciul guvernamental de suport clienți”¹⁹. Sistemul informațional „Serviciul Guvernamental de Suport Clienți” este în proces de dezvoltare, începând cu luna aprilie 2023.

Soluția tehnică de identitate electronică mobilă fără dispozitive specializate pe partea semnatarului EvoSign, are ca obiectiv principal oferirea instrumentului de autentificare în mediul digital și semnare a documentelor electronice, fapt ce va spori accesibilitatea serviciilor electronice, disponibile atât în sectorul public, cât și în sectorul privat.

A fost lansată aplicația mobilă guvernamentală integrată a serviciilor electronice EVO. Parte din Planul Național „Construim Moldova Europeană” (prioritatea 5), aplicația EVO are scopul să ofere acces la toate serviciile guvernamentale digitalizate și îmbunătățirea dialogului cu cetățenii, digitalizarea buletinelor de identitate și a permiselor de conducere. La finele anului 2023, versiunea Alpha a fost lansată în mediul de test. Această versiune cuprinde modulele: Documente, Plăți și Datele mele. Totodată, în scopul reglementării buletinului de identitate digital, permisului de conducere digital, certificatului de înmatriculare digital, precum și a unor elemente privind generarea și utilizarea acestora, au fost aprobate modificări la un set de acte normative (stimularea dezvoltării și utilizării serviciilor electronice)²⁰. De asemenea, a fost aprobată Hotărârea Guvernului cu privire la aplicația guvernamentală integrată a serviciilor electronice EVO²¹. Lansarea primelor 3 module se planifică în primul trimestru 2024.

18 Hotărârea Guvernului nr. 240/2023

19 Hotărârea Guvernului nr. 976/2023

20 Legea nr. 321/2023

21 Hotărârea Guvernului nr.5/2024

A fost aprobat cadrul normativ pentru dezvoltarea funcționalului de distribuire a salariilor prin MPay, care aduce o serie de beneficii pentru salariați, și anume libertatea de a alege la care bancă să fie deserviți pentru primirea salariului, facilități și oferte individualizate din partea băncilor, posibilitatea de a asocia contul bancar cu plata salarială prin intermediul Portalului guvernamental al cetățeanului (MCabinet) fără a fi necesară vizita la bancă. În acest sens, a fost aprobată decizia Guvernului cu privire la pilotarea distribuirii plăților salariale prin intermediul serviciului guvernamental de plăți electronice (MPay)²².

Au fost integrate 43 de servicii publice cu Serviciul guvernamental MDelivery, fiind înregistrate în numai un an și jumătate de la lansarea Serviciului peste 15 mii de solicitări de livrare a documentelor, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în peste 60 de destinații internaționale.

Implementarea Registrului resurselor și sistemelor informaționale de stat, reprezintă un mecanism eficient, fiabil și modern de înregistrare și evidență a resurselor și sistemelor informaționale de stat, ce are drept scop facilitarea reutilizării soluțiilor tehnice existente și a interoperabilității acestora, precum și eficientizarea investițiilor în sistemele informaționale de stat.

Au fost inserate diplomele de studii și certificatele de formare continuă digitale în cadrul Portalului Guvernamental al cetățeanului (MCabinet) în baza datelor Centrului Tehnologii Informaționale și Comunicaționale în Educație (CTICE). Astfel, orice persoană care deține o astfel de diplomă, eliberată după anul 2009, o poate accesa și descărca prin intermediul MCabinet, rubrica „Educație”.

Au fost dezvoltate a 8 module de instruire pe platforma guvernamentală de instruire la distanță e-Learning pentru sporirea gradului de alfabetizare digitală și a abilităților digitale în rândul funcționarilor și demnitarilor publici.

Sistemul statistic național

Republica Moldova s-a clasat pe locul 17 în lume din 192 de țări evaluate și locul 2 în Europa de Est după disponibilitatea și deschiderea datelor statisticilor oficiale, potrivit Organizației Open Data Watch – Open Data Inventory (ODIN), care efectuează anual o evaluare internațională a site-urilor statisticilor oficiale din mai multe țări ale lumii. Acest rezultat se datorează activității intense de producere și diseminare a statisticilor oficiale conform standardelor internaționale și bunelor practici internaționale.

Totodată, în anul 2023 în vederea asigurării disponibilităților datelor pentru procesul decizional, **a fost dezvoltată platforma de raportare a indicatorilor Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD)**, în baza platformei Open SDG dezvoltată de Departamentul pentru afaceri economice și sociale al Organizației Națiunilor Unite.

În același timp, activitatea în domeniul statisticii a fost orientată spre **dezvoltarea și implementarea graduală a metodologiilor statistice în corespundere cu prevederile Compendiului statistic european**, în vederea alinierii statisticilor naționale la cerințele europene și îndeplinirii criteriilor de aderare în domeniul statisticii.

Pregătirea recensământului populației și a locuințelor din 2024 a reprezentat o prioritate a Guvernului. În acest sens în 2023 a fost realizat recensământul de probă (pilot) și pregătit instrumentarul și infrastructura necesară pentru desfășurarea recensământului populației și a locuințelor din 2024.

22 Hotărârea Guvernului nr.362/2023

Dezvoltare economică și crearea locurilor de muncă

Economie și digitalizare

Dezvoltarea economică și crearea locurilor de muncă reprezintă priorități esențiale pentru Guvern, acestea fiind fundamentale pentru prosperitatea și stabilitatea societății. Creșterea veniturilor populației din surse durabile reprezintă un obiectiv de bază din Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și din Planul Național „Construim Moldova Europeană”.

Astfel, Guvernul s-a angajat să promoveze măsuri de dereglementare a economiei, să elimine barierele birocratice din calea antreprenorilor, să creeze precondiții pentru lansarea de noi afaceri, să majoreze influxul de investiții străine și locale în toate domeniile, inclusiv în industrie, IT, întreprinderi de prelucrare a producției agricole, să implementeze politici și măsuri coerente de accelerare a tranziției la economia circulară și economia verde, să extindă accesul la servicii electronice pentru cetățeni și antreprenori, să promoveze digitalizarea proceselor administrative din cadrul instituțiilor publice și a serviciilor publice.

Dezvoltarea mediului de afaceri

În scopul debirocratizării economiei și simplificării activității de afaceri au fost elaborate seturi noi de simplificări și dereglementări pentru mediul de afaceri, printre care:

- **Reformarea și asigurarea independenței operaționale a Consiliului Concurenței**,²³ inclusiv pentru exercitarea eficientă a atribuțiilor conferite de lege la investigarea și asigurarea respectării principiilor generale ale dreptului Uniunii Europene în materie de concurență.
- **Majorarea pragului de minimis**,²⁴ pentru a contribui la simplificarea procedurii de acordare a unor categorii de ajutoare și la eficientizarea activității Consiliului Concurenței, prin focusarea atenției autorității asupra ajutoarelor de stat cu un buget mai mare alocat, precum și reglementării modului de calculare a dobânzii pentru ajutorul de stat acordat ilegal care urmează să fie recuperat.
- **Reglementarea activității de crowdfunding**,²⁵ care presupune o alternativă de finanțare pentru întreprinderile nou-înființate, întreprinderile mici și mijlocii și pentru autoritățile administrației publice locale, prin intermediul platformelor de finanțare participativă.
- **Reducerea esențială a rigidității/complexității legislației muncii**,²⁶ în special în ceea ce privește relațiile de muncă, precum și eliminarea conflictului de interese pentru inspectorii de muncă, liberalizarea mai multor prevederi care erau obligatorii pentru afaceri, impunând costuri nejustificate și creând riscuri de corupție, desființarea așa-numitului pașaport medical albastru în domeniul alimentației publice și altele.
- **Modificări în domeniul vamal**²⁷: (i) prin introducerea unor forme moderne de declarare online a bunurilor introduse și scoase de pe teritoriul Republicii Moldova prin intermediul trimerilor poștale internaționale sau bagajului neînsoțit care anterior erau declarate doar în scris; (ii) prin includerea produselor petroliere și Gaz Petrolier Lichefiat în lista produselor admise pentru plasare în regimul de antrepozit vamal, în

²³ Legea nr. 199/2023 pentru modificarea Legii concurenței nr. 183/2012

²⁴ Legea nr. 341/2012 (pentru modificarea Legii nr. 139/2012 cu privire la ajutorul de stat)

²⁵ Legea nr. 181/2023 privind serviciile de finanțare participativă

²⁶ Legea nr. 112/2023 pentru modificarea unor acte normative (*facilitarea activității mediului de afaceri – pachetul I*)

²⁷ Legea nr. 325/2023 pentru modificarea unor acte normative (*facilitarea activității mediului de afaceri – pachetul II*)

vederea facilitării operării bazelor petroliere și terminalelor de gaz, în calitate de centre de tranzit pentru operațiuni de import-export, stocare, încărcare, descărcare a produselor petroliere și gaz petrolier lichefiat.

- **Modificări în domeniul fiscal**⁵: (i) prin instituirea dreptului de deducere a TVA pentru achizițiile de bunuri și servicii efectuate de contribuabili pe bază de bonuri fiscale și care au fost achitate prin intermediul cardului de plată de afaceri, cu valoarea achizițiilor până la 2000 lei (inclusiv TVA); (ii) asigurarea unei abordări corelative a tratamentului fiscal din perspectiva impozitului pe venit din activitatea de întreprinzător; (iii) anularea ținerii registrului mașinii de casă și control/imprimantei fiscale (Registrul MCC/IF), pentru aparatele de casă conectate la sistemul de monitorizare electronică a vânzărilor deținut de Serviciul Fiscal de Stat.
- **Liberalizarea activității asociațiilor/acționarilor societăților comerciale privind administrarea afacerilor**²⁸, preluarea bunelor practici internaționale în domeniul dezvoltării societăților comerciale, inclusiv instrumentelor și pârgurilor de atragere a investițiilor străine, precum și de simplificare și debirocratizare a afacerii (înregistrarea deciziilor proprii preponderent la Agenția Servicii Publice (ASP).

Suplimentar a fost redusă cu peste 20% povara de raportare asupra antreprenorilor prin simplificarea procedurilor de raportare către Serviciul Fiscal de Stat și Biroul Național de Statistică.

În rezultatul implementării măsurilor de debirocratizare a economiei și simplificare a activității de afaceri se estimează un impact asupra PIB-ului de cel puțin 0,5%.

Dezvoltarea antreprenoriatului și IMM-urilor

În perioada vizată s-au dezvoltat mecanisme menite să asigure bunăstarea comunității de afaceri și s-au implementat un șir de programe de susținere și creștere a competitivității sectorului IMM, în vederea dezvoltării durabile a economiei naționale și ridicării nivelului de viață a cetățenilor. Pe lângă Programele de suport existente, în anul 2023 au fost aprobat programul național de susținere a antreprenoriatului și 3 programe de suport noi care asigură, în continuare, antreprenorii prin sprijin financiar și consultanță în vederea lansării sau menținerii afacerii.

În concordanță cu prioritățile stabilite în cadrul național de politici, precum Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Acordul de Asociere, Agenda de dezvoltare durabilă 2030, Programul de Guvernare „Moldova prosperă, sigură, europeană”, **a fost aprobat Programul național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027**²⁹, care stabilește viziunea și obiectivele pe termen mediu de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii. Dezvoltarea economică competitivă, se va realiza prin îmbunătățirea cadrului de politici destinat mediului de afaceri și implementarea instrumentelor de susținere pentru mediul antreprenorial.

În scopul sporirii accesului la finanțare și stimulării investițiilor în economie, **a fost aprobat Regulamentul cu privire la activitatea Fondului pentru antreprenoriat și creștere economică a Moldovei (FACEM)**³⁰ și lansat **Programul de stimulare a investițiilor „373” (P373)**³¹. Prevăzute în Planul Național „Construim Moldova Europeană”, inițiativele prevăd crearea unui fond care oferă IMM-urilor acces la împrumuturi bancare competitive la o dobândă de 3% (USD/EUR) și 7% (LEI), pe o perioadă de până la 7 ani, cu posibilitatea de a renunța

²⁸ Legea nr. 229/2023 pentru modificarea unor acte normative (pachetul SRL)

²⁹ Hotărârea Guvernului nr. 653/2023

³⁰ Hotărârea Guvernului nr. 94/2023

³¹ Hotărârea Guvernului nr. 321/2023

la plata dobânzii în primii trei ani "373". Fondul total este de 260 milioane de lei și este administrat de Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului.

A fost aprobat Programul de sprijin pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii în domeniul turismului³² cu scopul de a susține dezvoltarea turismului și stimularea creșterii economice în teritoriu. Implementarea Programului va contribui la susținerea financiară a cel puțin 50 de întreprinderi mici și mijlocii anual, ținându-se următoarele rezultate: (i) cel puțin 60% din beneficiari vor înregistra o creștere economică; (ii) volumul de investiții în economia națională va crește cu circa 40 mil. lei; (iii) cel puțin 100 de locuri de muncă vor fi menținute și 50 noi create; (iv) cel puțin 25 de întreprinderi își vor diversifica gama de servicii și produse. În perioada 25.09.2023 – 31.10.2023, a fost desfășurat apelul de granturi, urmare a căruia au fost înregistrate 88 de aplicații.

Pentru femeile ce planifică înființarea unei afaceri, a fost aprobat Programul de Susținere a Antreprenoriatului Feminin³³. Dezvoltarea antreprenoriatului feminin este o prioritate a Guvernului, susținând femeile să aibă independență economică și să-și dezvolte abilitățile în domeniul financiar pentru a-și asigura drepturile și pentru a promova egalitatea de gen, să participe în egală măsură pe piața muncii și în inițiativele antreprenoriale. Programul va oferi acces la un set de măsuri care prevăd acordarea suportului financiar nerambursabil, îmbunătățirea abilităților manageriale ale antreprenoarelor prin facilitarea accesului la informație, instruire, consultanță și mentorat. Programul include și acțiuni privind promovarea imaginii femeii antreprenoare în societate și consolidarea comunităților de femei-antreprenoare din țara noastră.

În scopul promovării antreprenoriatului în rândul generației tinere pentru sprijinirea integrării socio-economice a acestora a fost implementat Programul START pentru Tineri. De la lansare până în prezent au fost aprobate 153 proiecte investiționale, din care 77 companii au obținut suport financiar nerambursabil în sumă de 11,67 mil. lei (în cadrul componentei II), iar 76 companii gestionate de către tineri au accesat credite cofinanțate cu porțiuni de grant în sumă de 13,95 mil. MDL (în cadrul componentei III). Suma totală a granturilor aprobate spre finanțare este de 25,62 mil. MDL, ceea ce va contribui la atragerea a circa 134,25 mil. MDL investiții în economie.

A fost facilitată tranziția la activitatea independentă a persoanelor care, la data de 31.12.2022, erau titulari de patente. Prin aprobarea Regulamentului privind modul de compensare a unor cheltuieli suportate de persoanele fizice ce desfășoară activități independente³⁴, s-a instituit mecanismul de compensare a cheltuielilor de trecere a titularilor de patente la activitatea independentă pentru desfășurarea comerțului cu amănuntul. În perioada 01 iulie - 15 septembrie 2023, au fost recepționate 3615 cereri de compensare. Pe parcursul perioadei de referință au fost aprobate 3552 cereri, iar valoarea compensațiilor alocate și recepționate de către beneficiari constituie 25 564,9 mii lei. Totalul cheltuielilor de implementare, înregistrate la data de 31 decembrie 2023, constituie 27 558,86 mii lei.

Republica Moldova a semnat Acordul privind participarea la Programul Uniunii Europene Programul Piața Unică (Single Market Programme)³⁵, care vine să sprijine și să promoveze o cultură a inovării, dezvoltând ecosisteme industriale capabile să încurajeze crearea de întreprinderi noi și dezvoltarea IMM-urilor existente, precum și sprijină procesul de adoptare a inovațiilor prin promovarea unor noi modele de afaceri prin colaborare, inclusiv în cadrul parteneriatelor europene între clustere și organizații ale rețelelor de afaceri.

³² Hotărârea Guvernului nr. 488/2023

³³ Hotărârea Guvernului nr. 809/2023

³⁴ Hotărârea Guvernului nr. 438/2023

³⁵ Legea nr. 343/2023

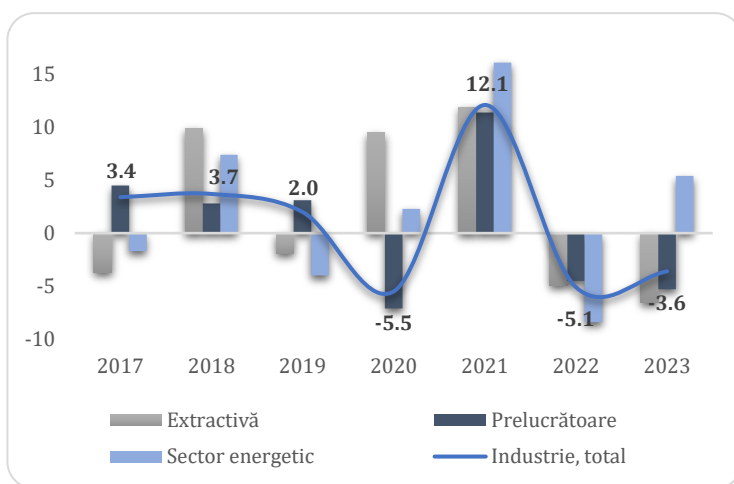
Dezvoltarea industrială și atragerea investițiilor

Dezvoltarea industrială și atragerea investițiilor sunt fundamentale pentru stimularea creșterii economice durabile și asigurarea prosperității pe termen lung a țării. Aceste două domenii sunt strâns interconectate și sunt cruciale pentru diversificarea economiei, crearea de locuri de muncă și sporirea competitivității pe plan internațional.

Politica industrială și investițională a Republicii Moldova este concentrată pe consolidarea și încurajarea factorilor care determină crearea unui sector industrial al economiei tehnologic avansat, eficient și competitiv, racordat la standardele europene.

Sectorul industrial pe parcursul ultimilor patru ani, rămâne să fie afectat de o serie de factori externi. Revitalizându-se ușor pe parcursul anului 2021 după o descreștere a volumelor de producție în anul 2020 ca urmare a consecințelor crizei pandemice COVID-19, în anul 2022 și 2023 sectorul din nou a fost supus încercărilor. Astfel, efectele crizei energetice, situația economică complicată din regiune, întreruperea/stoparea lanțurilor logistice, diminuarea cererii externe și interne a creat dificultăți enorme companiilor industriale. Prin urmare, în anul 2023 a fost înregistrată o descreștere cu 3,6% a producției industriale (Figura 13).

Figura 13. Evoluția sectorului industrial în anii 2017-2023, % față de anul precedent

Sursă: Biroul Național de Statistică

Micșorarea producției industriale a fost generată de descreșterea producției în industria extractivă și în industria prelucrătoare. Industria prelucrătoare a fost cea mai afectată ramură a sectorului industrial, care s-a diminuat cu 5,2% în 2023, inclusiv industria alimentară – cu 10,7%, sub-ramură care, pe lângă factorii externi, a fost constrânsă de producția agricolă redusă de seceta din anul 2022. Totodată, s-a înregistrat creștere la producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat (+5,4%).

Statul promovează politici active de pentru dezvoltarea sectorului industrial și susținerea acestuia în situații de criză. Un aport semnificativ la asigurarea creșterii investițiilor străine și autohtone, creării locurilor de muncă și a dezvoltării regiunilor țării îl au platformele industriale cum sunt: zonele economice libere (ZEL), parcurile industriale (PI), Portul Internațional Liber „Giurgiulești”.

Până în prezent au fost constituite 10 Parcuri Industriale în toate regiunile țării: PI „Tracom” din mun. Chișinău, PI „Răut” din mun. Bălți, PI „Cimișlia” din or. Cimișlia, PI „Edineț” din or. Edineț, PI „CAAN” și PI „Comrat” din or. Comrat, PI „Triveneta Cavi Development” din or. Strășeni, PI „Bioenergagro” din or. Drochia, PI „FAIP” din or. Durlăști și PI „Cahul” din or. Cahul.

În decursul a 10 ani, în cadrul parcurilor industriale au fost create peste 4 mii locuri de muncă și aproape a zecea parte din valoarea producției industriale la nivel național. În cadrul celor 10 Parcuri Industriale sunt înregistrate circa 120 agenți economici în calitate de rezidenți ai PI, care își desfășoară activitatea în diverse domenii preponderent producție industrială, inclusiv fabricarea de mașini și echipamente, producerea echipamentelor

electrice și electronice, producerea articolelor din metal, fabricarea de mobilier, fabricarea produselor din hârtie și carton, fabricarea produselor agroalimentare, tehnologii informaționale. Prin intermediul acestor platforme au fost atrase investiții în construirea și dezvoltarea infrastructurii tehnice și de producție, în utilaj în sumă de 3 950,6 mil. lei sau circa 72,7% din volumul investițiilor estimate în studiile de fezabilitate respective. În rezultat, s-au creat 4202 locuri de muncă, s-a fabricat și realizat producție în valoare de 26 630,43 mil. lei, ceea ce a reprezentat 6,8% din totalul cifrei de afaceri a sectorului industrial al Republicii Moldova. De la începutul activității parcurilor industriale valoarea totală a impozitelor și altor plăți obligatorii calculate a constituit 4 392,2 mil. lei.

Zonele Economice Libere reprezintă instrumente strategice ale statului de atragere a investițiilor, promovarea exporturilor, dezvoltarea industriei și crearea locurilor de muncă. Pe teritoriul Republicii Moldova activează 6 Zone Economice Libere cu cele 38 subzone: ZEL „Bălți”, ZEL „Ungheni-Business”, ZAL „Expo-Business-Chișinău”, ZAL „Valkaneș”, ZAL „Tvardița”, ZAL „Taraclia”. De menționat că, în anul 2023, ZAL PP „Otaci-Business” a fost lichidată³⁶ din cauza expirării termenului legal de activitate și a rezultatelor financiare nesemnificative.

În cadrul ZEL au fost create peste 21 mii locuri de muncă și atrase investiții de circa 10 mld. lei. La situația din 30 septembrie 2023, în cele 6 zone economice libere erau înregistrați 245 de rezidenți, iar numărul angajaților rezidenților economici constituia 21 385 persoane. Genul prioritar de activitate constituie activitatea industrială. Valoarea totală a investițiilor realizate în cadrul ZEL pe parcursul întregii activități, până la data de 30 septembrie 2023, a constituit 572,1 mil. dolari SUA, sporind în 2023 cu 50,4 mil. dolari SUA sau cu 9,7%. Valoarea totală a impozitelor și altor plăți obligatorii calculate a constituit 681 642 mii lei.

În scopul promovării concurenței loiale pe piața internă în 2023 au fost operate modificări la unele acte normative ce vizează activitatea zonelor economice libere³⁷, asigurându-se un climat investițional echitabil atât pentru rezidenții ZEL-urilor, cât și pentru agenții economici din afara zonelor economice libere, inclusiv pentru eliminarea elementelor de concurență neloială și inechității investiționale.

Pornind de la problema insuficienței de personal calificat pe piața muncii Republicii Moldova invocată de investitori și antreprenori, au fost reglementate condițiile de imigrare în scop de muncă în Republica Moldova. Operarea modificărilor la Legea nr. 200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova,³⁸ oferă acces pe piața muncii naționale a străinilor proveniți din cele 27 state membre ale Uniunii Europene, care la rândul său vor contribui la creșterea competențelor, dezvoltarea și inovarea companiilor autohtone. Totodată, în scopul extinderii listei statelor pentru cetățenii cărora se oferă acces pe piața muncii în temeiul Legii nr. 200/2010³⁹, a fost aprobată Lista celor 20 de state cu care Republica Moldova are relații de colaborare și care nu prezintă risc pentru securitatea statului.

A fost digitalizat procesul de emitere a certificatului de rezident și de eliberare a autorizației în Portul Internațional Liber „Giurgiulești”. Modificările operate în cadrul normativ în 2023⁴⁰ au asigurat digitalizarea în proporție de 100% a serviciilor de eliberare a certificatelor de rezident în PILG, oferindu-se mediului de afaceri acces la serviciile guvernamentale într-un mod simplu și rapid.

În anul 2023 s-a reușit atragerea investițiilor străine, prin reinvestirea profiturilor companiilor străine care deja își exercită activitatea pe teritoriul Republicii Moldova. În domeniul IT și-au deschis afacerile 34 companii cu capital străin sau mixt. S-a reușit atragerea următorilor investitori majori:

³⁶ Hotărârea Guvernului nr. 571/2023

³⁷ Legea nr. 183/2023

³⁸ Legea nr. 203/2023 pentru modificarea articolului 431 din Legea nr. 200/2010

³⁹ Hotărârea Guvernului nr. 55/2024

⁴⁰ Hotărârea Guvernului nr. 75/2024 pentru modificarea unor hotărâri ale Guvernului

- Bloomcoding – startup, care a atras 1 mil. EUR de la 3 fonduri de investiții cu capital de risc din Polonia, Ucraina și Cehia. Ca urmare, a deschis vânzări în Bulgaria și Polonia, cu desfășurarea suportului administrativ din Moldova - cursuri IT online pentru copii.
- Teraplast – cel mai mare producător de materiale de construcții din România, care a atras 1,8 mil EUR. Suma obținută va fi utilizată pentru diversificarea capacității de producție și extinderea platformei logistice.
- Erich Jaeger – recunoscut la nivel mondial pentru proiectarea și producția de conectori de înaltă calitate. Investitorul german colaborează cu producători de renume din industria auto și vehiculelor comerciale, precum și cu companii din alte sectoare. Cu 250 de noi locuri de muncă pentru personal calificat și specializat, această investiție va stimula economia locală și va contribui la dezvoltarea continuă a Republicii Moldova ca hub tehnologic și industrial.
- Verticrop – Marea Britanie cu un potențial investițional de 10 mil. EUR și Sopris – Germania, cu un volum al investițiilor de 500 mii EUR, care au reușit să creeze 23 locuri de muncă din perioada lansării.

Administrarea proprietății publice

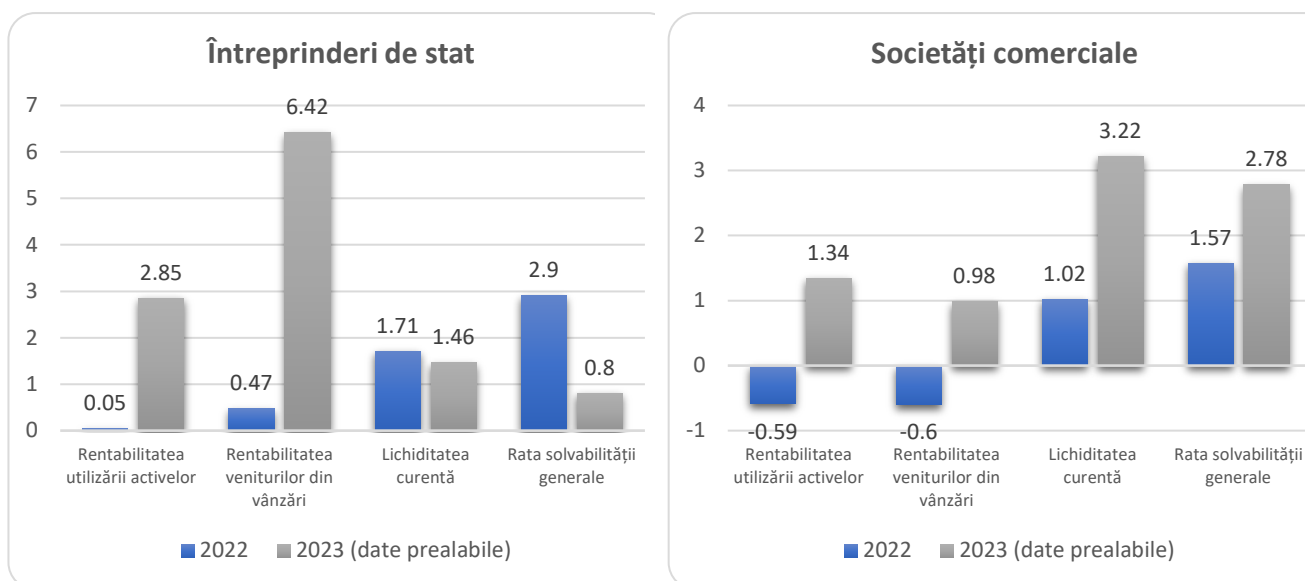
Administrarea proprietății publice reprezintă un domeniu complex și esențial pentru gestionarea resurselor și bunurilor deținute de stat. Acest domeniu implică elaborarea și implementarea unor politici și reguli care să asigure utilizarea eficientă, transparentă și echitabilă a proprietății publice în diverse sectoare ale economiei.

Obiectivul Guvernului în acest domeniu este să raționalizeze și eficientizeze administrarea sectorului întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, să consolideze capacitatea statului de management a proprietății publice în baza principiilor de transparență, eficiență și integritate și să îmbunătățească guvernanta corporativă a acestor entități economice.

În ultimii ani s-au făcut pași importanți în optimizarea dimensiunii și structurii de administrare a proprietății publice în direcția reorganizării întreprinderilor de stat în alte forme juridice de organizare prevăzute de legislație, în special transformarea multor întreprinderi de stat în instituții publice, acolo unde activitățile nu sunt specifice activității de antreprenariat, dar și proceduri de reorganizare sau dizolvare a unor întreprinderi de stat. Conform situației din 30.09.2023 statul deține 191 întreprinderi de stat și societăți pe acțiuni cu prezența cotelor statului, dintre care circa 40% sunt entități active. Pe parcursul a 9 luni din 2023, aceste entități au generat venituri din vânzări de circa 38,4 mild. lei, înregistrând per total un rezultat financiar pozitiv.

În 2023 se observă îmbunătățiri în ce privește unii indicatori de eficiență ai întreprinderilor de stat și societăților comerciale deținute de stat (Figura 14). Rentabilitatea utilizării activelor a crescut, constituind 2,85% în cazul întreprinderilor de stat și 1,34% în cazul societăților comerciale, situație explicată în mare parte de creșterea veniturilor generate în anul 2023 comparativ cu 2022. Totuși, pentru o gestionare și valorificare eficientă a activelor statului, indicatorul respectiv este binevenit să fie majorat până la cel puțin 3%. Rentabilitatea veniturilor din vânzări, de asemenea, indică o îmbunătățire a situației. În același timp, în cazul societăților comerciale, indicatorul arată că sunt generate venituri insuficiente în raport cu cheltuielile totale. Acest rezultat este cauzat de impactul crizei energetice în contextul războiului din Ucraina, în special, asupra activității societăților din domeniul energetic, precum și implementarea unor parteneriate publice-private. În ce privește lichiditatea curentă, datele arată că entitățile sunt capabile să-și plătească datoriile pe termen scurt și nu sunt expuse anumitor riscuri și dificultăți financiare, valoarea indicatorului fiind mai mare ca 1. Rata solvabilității generale arată o situație favorabilă în cazul societăților comerciale, acestea nefiind expuse anumitor riscuri financiare. În schimb, rata solvabilității generale în cazul întreprinderilor de stat a scăzut sub 1 în 2023, ceea ce arată o creștere a nivelului de îndatorare raportat la valoarea activelor și evidențiază expunerea la riscuri financiare și de insolvabilitate a unora dintre aceste entități.

Figura 14. Evoluția indicatorilor de eficiență în întreprinderile de stat și societățile comerciale, 2022-2023

Sursă: Agenția proprietății publice

În anul 2023, în vederea îmbunătățirii guvernancei corporative a întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital de stat au fost promovate un șir de inițiative și modificări la cadrul normativ:

- **A fost aprobat Codul-model de guvernanță corporativă a întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat**⁴¹, cu scopul de a asigura un cadru adecvat aferent guvernancei corporative, îmbunătățirea performanțelor financiare, transparență și responsabilitate, precum și reducerea riscului de corupție.
- **Au fost operate modificări la cadrul normativ privind parteneriatul public-privat**⁴². Implementarea modificărilor la Legea nr.179/2008 va contribui la modernizarea instituției parteneriatului public-privat în Republica Moldova, la excluderea lacunelor legislative în domeniul parteneriatului public-privat și a reglementărilor cu sens echivoc, la disciplinarea partenerilor publici și privați în procesul de atribuire și implementare a unui parteneriat public-privat, la selectarea tuturor partenerilor privați cu un potențial financiar înalt.
- **Au fost instituite norme noi pentru comisia de cenzori și comitetele de audit**⁴³, constituirea acestora devenind obligatorie pentru entitățile de interes public, inclusiv pentru întreprinderile cu capital public.

Dezvoltarea infrastructurii calității, supravegherii pieței și protecția drepturilor consumatorilor

Pe parcursul anului 2023 au fost operate modificări legislative importante pentru reglementarea diverselor aspecte legate de siguranța și calitatea produselor, pentru a proteja consumatorii, a preveni riscurile pentru sănătate și siguranță, a promova concurența corectă și a alinia cerințele în acest domeniu la standardele europene.

⁴¹ Hotărârea Guvernului nr. 820/2023

⁴² Legea nr. 193/2023

⁴³ Legea nr. 70/2023 pentru modificarea unor acte normative (modificări la Legea nr. 1134/1997 privind societățile pe acțiuni și Legea nr. 246/2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală)

Prin modificările aduse unor hotărâri de Guvern, **s-au actualizat reglementările tehnice referitoare la echipamente electrice, metrologie și siguranța jucăriilor, pentru a se conforma noilor cerințe și standarde europene în acest domeniu.** Aceste modificări vizează îmbunătățirea condițiilor de siguranță și calitate a produselor disponibile pe piață. În plus, prin aprobarea unor noi reglementări tehnice, cum ar fi cele referitoare la sticla cristal, materialele utilizate în producția de încălțăminte și denumirile fibrelor textile, s-a urmărit garantarea calității și siguranței acestor produse pentru consumatori. Astfel, s-au stabilit standarde clare și riguroase pentru industrie, promovând astfel un mediu concurențial echitabil și sigur pentru consumatori, fiind aprobate următoarele reglementări:

- Aprobarea modificărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului în domeniul metrologiei;⁴⁴
- Reglementări tehnice pentru echipamente electrice;⁴⁵
- Reglementări tehnice privind siguranța jucăriilor;⁴⁶
- Reglementări tehnice privind sticla cristal;⁴⁷
- Reglementări tehnice privind etichetarea materialelor folosite la producerea principalelor componente ale articolelor de încălțăminte destinate vânzării către consumatori;⁴⁸
- Reglementări tehnice privind denumirile fibrelor textile și etichetarea corespunzătoare și marcarea compoziției fibroase a produselor textile;⁴⁹
- Aprobarea Conceptului sistemului informațional „Registrul de stat al obiectivelor industriale și instalațiilor tehnice potențial periculoase”.⁵⁰

În cadrul eforturilor de dezvoltare a cadrului legal privind activitățile de supraveghere a pieței și a conformității produselor nealimentare, au fost realizate modificări semnificative în legislația Republicii Moldova:

- **A fost aprobată legea cadru privind supravegherea pieței și conformitatea produselor⁵¹, în scopul îmbunătățirii funcționalității pieței interne** prin consolidarea supravegherii produselor în concordanță cu reglementările tehnice europene, inclusiv consolidarea rolului Biroului Unic de Legătură și conferirea unor competențe sporite autorităților de supraveghere a pieței, facilitând astfel cooperarea și asistența reciprocă între acestea.
- **Au fost operate modificări la Legea privind protecția consumatorului⁵², pentru alinierea la cerințele europene și consolidarea protecției consumatorilor** prin modernizarea regimului de vânzare a produselor, dezvoltarea mecanismului de cooperare între autoritățile abilitate și crearea unui mecanism extrajudiciar de soluționare a litigiilor.

Cooperarea economică internațională

În contextul actual al Republicii Moldova, cooperarea economică internațională, inclusiv integrarea economică pe piețele europene reprezintă instrumente esențiale pentru creșterea economică, stabilitatea și prosperitatea abordarea provocărilor economice naționale și regionale.

După 5 runde de negocieri și numeroase grupuri de lucru sectoriale, **la data de 27 iunie 2023 a fost semnat Acordul de Comerț Liber dintre Republica Moldova și statele EFTA (Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția).** Semnarea acestuia aduce o serie de beneficii directe pentru Republica Moldova, în special crearea oportunităților

⁴⁴ Hotărârea Guvernului nr. 386/2023

⁴⁵ Hotărârea Guvernului nr. 443/2023

⁴⁶ Hotărârea Guvernului nr. 622/2023 cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr. 808/2015

⁴⁷ Hotărârea Guvernului nr. 718/2023

⁴⁸ Hotărârea Guvernului nr. 856/2023

⁴⁹ Hotărârea Guvernului nr. 11/2024

⁵⁰ Hotărârea Guvernului nr. 798/2023

⁵¹ Legea nr. 162/2023 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor

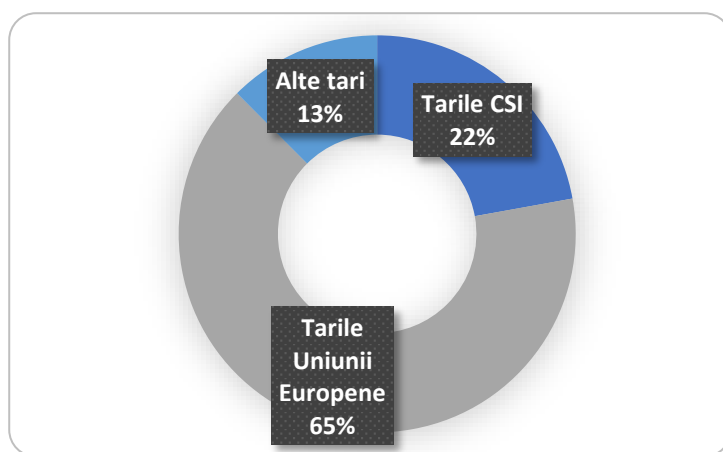
⁵² Legea nr. 342/2023 (modificări la Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor)

pentru creșterea exportului de produse autohtone pe noi piețe de desfacere și asigurarea unui acces facilitat la o nișă de consumatori din cele mai prospere economii la nivel mondial. Acordul prevede eliminarea tuturor taxelor vamale pentru produsele industriale, precum și eliminarea/reducerea taxelor pentru produsele agricole de bază, dar și pentru cele prelucrate.

Începând cu data de 1 august 2023, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a liberalizat în mod unilateral importul produselor originare din Republica Moldova. Acordul de amendare prevede eliminarea unilaterală a contingentelor tarifare la importul produselor agricole moldovenești pe piața britanică (roșii, usturoi, struguri de masă, mere, cireșe, prune, suc de struguri), dar și eliminarea prețurilor de intrare la produsele agricole indicate în Acord (castraveți, dovlecei, pere, caise, vișine, cireșe, piersici, etc). Facilitățile vor fi valabile pentru o perioadă inițială de 12 luni, cu posibilitatea de extindere.

Dialogul constant cu UE a contribuit la consolidarea relațiilor economice ale Republicii Moldova cu UE și la obținerea beneficiilor economice semnificative pentru economia națională. În anul 2023, exporturile Republicii Moldova spre Uniunea Europeană au crescut, în pofida contextului regional economic complicat. Volumul exporturilor către UE a totalizat 2,6 mild. dolari SUA și a crescut cu 4,3% comparativ cu anul 2022. UE reprezintă principalul partener comercial al țării noastre, iar în 2023 poziția sa s-a consolidat – ponderea exporturilor către țările europene majorându-se în 2023 de la 58,6% până la 65,4% (Figura 15).

Figura 15. Structura exporturilor pe grupe de țări, 2023,

Sursă: Biroul Național de Statistică

Rezultatele respective au fost favorizate de dialogul consolidat dintre UE și Guvernul Republicii Moldova. Astfel, prin **Regulamentul (UE) 2023/1524 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 iulie 2023, Uniunea Europeană a prelungit cu un an suspendarea taxelor și cotelor de import aplicabile produselor exportate din Republica Moldova către Uniunea Europeană.** Pentru un an producătorii autohtoni vor exporta pe piață europeană prune, struguri și alte produse agricole moldovenești, fără taxe și restricții cantitative. Companiile din Republica Moldova vor avea posibilitatea să-și extindă piața de acces pentru produsele pasibile exportului, ceea ce presupune avantaje financiare, experiență, sporirea competitivității, precum și utilizarea potențialului de dezvoltare al întreprinderilor autohtone. Prin prelungirea acestei măsuri, Uniunea Europeană continuă să demonstreze angajamentul și sprijinul său față de Republica Moldova.

În contextul acestor evoluții, **Republica Moldova a devenit cel mai mare exportator mondial de prune printre țările din emisfera nordică**, cu o cotă de 73% din volumul total de prune exportate în UE.

Dezvoltarea economiei digitale și securitate cibernetică

Dezvoltarea economiei digitale și asigurarea securității cibernetice în Republica Moldova reprezintă piloni esențiali pentru stimularea creșterii economice și a inovației, precum și pentru protejarea drepturilor și securității cetățenilor și întreprinderilor în contextul global al transformării digitale și al amenințărilor cibernetice tot mai complexe.

Tehnologia informațiilor reprezintă un domeniu prioritar pentru Guvern, cu mari perspective de creștere, creând valoare adăugată în toate sectoarele economiei naționale. Sectorul a contribuit cu circa 7% la formarea PIB-ului în ianuarie-septembrie 2023, fiind în creștere cu 11% comparativ cu perioada similară a anului precedent. Exporturile de servicii TI au crescut semnificativ și au contribuit la diminuarea deficitului comercial al Republicii Moldova. Valoarea exporturilor TI, în ianuarie-septembrie 2023, a atins suma de 452 mil. dolari SUA, în creștere cu circa 28,4% față de perioada similară a anului 2022. În sectorul TI activează circa 23,5 mii specialiști, care asigură vânzări anuale de circa 13,6 mild. lei.

Rezultatele de mai sus se datorează în mare parte **regimului fiscal special și altor avantaje oferite de către stat rezidenților „Moldova IT Park”**. Modelul de activitate propus pentru „Moldova IT Park” se bucură de succes, iar în prezent în Park sunt înregistrate 1 652 de companii rezidente active, dintre care 235 (sau 15% din total) sunt companii cu capital străin, provenite din 39 de țări, cu peste 20980 angajați. Venitul din vânzări prognozat de către rezidenții park-ului pentru anul 2023 este de 12,8 mild. lei. Activitatea rezidenților parcului IT a stimulat generarea de soluții și absorbția mai mare de tehnologii IT în diferite sectoare ale economiei, în special în domeniul comerțului electronic.

În ce privește comerțul electronic, se atestă o creștere semnificativă a plăților fără numerar efectuate de către cetățenii Republicii Moldova. Conform datelor Băncii Naționale a Moldovei (BNM), la sfârșitul trimestrului III al anului 2023, erau înregistrate 962 de platforme de comerț electronic, fiind atestată o creștere de 31% în comparație cu aceeași perioadă a anului 2022. Plățile online constituie parte integrantă a comerțului electronic, iar metodele de plată fără numerar iau amploare, datorită instrumentelor de plată disponibile pe piața care sunt în creștere, dar și a obiceiurilor de consum emergente. Valoarea totală a plăților fără numerar efectuate pe platforme de comerț electronic a constituit la sfârșitul trimestrului III al anului 2023 aproximativ 7 071 070 618 lei, în creștere cu 21% comparativ cu aceeași perioadă a anului 2022.

Rețeaua de acceptare a cardurilor de plată din Republica Moldova a crescut pe parcursul anului 2023, numărul POS terminalelor a crescut cu 3 804 de unități, față de anul precedent, constituind la finele semestrului III 2023 - 34 984 POS terminale. Aceste cifre reflectă faptul că prestatorii de servicii de plată sunt mai flexibili și deschiși necesităților IMM-urilor, băncile oferind servicii suplimentare aferente comerțului electronic, iar cetățenii Republicii Moldova manifestă o încredere tot mai mare în plățile fără numerar, reducând în acest sens dependența față de numerar.

În vederea asigurării tranziției spre o societate digitalizată, în 2023 Guvernul a aprobat Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030⁵³, care în concordanță cu prioritățile naționale stabilite în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și angajamentele internaționale privind integrarea europeană, stabilește viziunea de dezvoltare a Republicii Moldova în domeniul digitalizării. Conform acesteia, până în 2030 Republica Moldova va deveni o societate digitală inovatoare și incluzivă cu competențe digitale, cu o infrastructură digitală avansată, o guvernare pro-digitală și o comunitate de afaceri care exploatează la maximum oportunitățile digitale.

Considerând impactul pozitiv asupra economiei a activității Parcurilor pentru tehnologia informației, în 2023 au fost extins termenul de funcționare a acestora, genurile de activitate și garanțiile fiscale. Prin modificările operate la legea cu privire la parcurile pentru tehnologia informației⁵⁴ a fost asigurată: (i) extinderea funcționării parcului până în anul 2035, inclusiv, și a garanției de stat privind impozit unic de 7%; (ii) extinderea genurilor de activitate eligibile cu 2 genuri de activitate noi care au tangență cu domeniul tehnologiei informației, cu limitarea acestora exclusiv la export: a) activități ale centrelor de intermediere telefonică (call center), inclusiv bazate pe orice

⁵³ Hotărârea Guvernului nr. 650/2023

⁵⁴ Legea nr. 415/2023 cu privire la modificarea Legii nr. 77/2016 cu privire la parcurile pentru tehnologia informației

tehnologie/canal de comunicare cu clientul (contact center); b) alte servicii de furnizare a forței de muncă. Aceste servicii sunt indispensabile pentru activitățile centrelor de intermediere telefonică.

A fost aprobat cadrul normativ pentru dezvoltarea afacerilor la distanță în Republica Moldova⁵⁵, inclusiv reglementări privind fiscalitatea, regimul de muncă, mecanismul de interacțiune cu serviciile statului, etc. Cele mai importante prevederi vizează:

- Asigurarea obligatorie a versiunii Engleze a formularelor și serviciilor publice pentru business (formulare, documente de constituire, acte permissive, interacțiune cu ASP, etc.).
- Acordarea IDNP investitorilor străini (element inevitabil pentru înregistrarea și administrarea afacerilor la distanță), inclusiv pentru accesul la platformele digitale pentru străini, și în primul rând la Serviciul guvernamental de identificare a persoanei la distanță (eKYC), e-Notariat și MobiSign.
- Legalizarea muncii la distanță, clarificarea regimurilor salariului, taxelor, inclusiv a TVA, precum și a contribuțiilor sociale (CNAS, CNAM).
- Posibilitatea de angajare la distanță în aceste companii a cetățenilor străini, fără permis de ședere în Republica Moldova, clarificarea aspectelor procedurale de interacțiune între străini și autoritățile competente care eliberează diferite permise pentru străini, în scopul implementării posibilității depunerii actelor în adresa acestora în formatul electronic semnate prin semnătura electronică emisă în condițiile legii.
- Clarificarea regimului securității muncii, a certificatelor medicale și a riscurilor la locul de muncă.
- Perfecționarea mecanismului de IT Visa de extinderea arealului de aplicare, nu doar pentru rezidenții IT Park.
- Aplicarea pentru permisul de muncă în Republica Moldova la distanță.

A fost stabilit cadrul național general de organizare a securității cibernetice și gestionare a crizelor în acest domeniu, care este esențial pentru funcționarea societății. Legea cu privire la securitatea cibernetică⁵⁶ aprobată în 2023, reglementează cadrul normativ, organizațional și de cooperare în domeniul securității cibernetice, precum și determină cadrul național general de gestionare a crizelor în domeniul securității cibernetice, necesar pentru gestionarea incidentelor cibernetice. Drept urmare, **a fost creată Agenția pentru Securitate Cibernetică⁵⁷**, în calitate de autoritate competentă la nivel național în domeniul securității cibernetice și autoritate responsabilă de gestionarea crizelor în domeniul securității cibernetice la nivel național.

Totodată, având în vedere că dezvoltarea abilităților în domeniul securității cibernetice a personalului este o parte indispensabilă a procesului de asigurare a securității cibernetice a sistemelor și resurselor informaționale, a fost elaborat cadrul normativ⁵⁸ care stabilește abilitarea autorităților publice de a delega funcționari publici/ alte categorii de personal pentru participare la cursurile de instruire în domeniul securității cibernetice.

În domeniul digitalizării serviciilor publice și transformării digitale a Guvernului au fost reglementate mai multe servicii pentru cetățeni și servicii administrative, printre care:

- Aprobarea Conceptului serviciului guvernamental de notificare electronică (MNotify) și a Regulamentului privind modul de funcționare și utilizare a serviciului guvernamental de notificare electronică (MNotify).⁵⁹

⁵⁵ Legea nr. 126/2023 pentru modificarea unor acte normative (*Dezvoltarea afacerilor la distanță în Republica Moldova/ Contactless Business in Moldova*)

⁵⁶ Legea nr. 48/2023 privind securitatea cibernetică

⁵⁷ Hotărârea Guvernului nr. 1028/2023

⁵⁸ Hotărârea Guvernului nr. 671/2023 privind dezvoltarea profesională în domeniul securității cibernetice

⁵⁹ Hotărârea Guvernului nr. 880/2023 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 376/2020

- Reglementarea buletinul de identitate digital, permisul de conducere digital, certificatul de înmatriculare digital, precum și unele elemente privind generarea și utilizarea acestora.⁶⁰
- Pilotarea distribuirii plăților salariale prin intermediul serviciului guvernamental de plăți electronice (MPay).⁶¹
- Aprobarea procedurii de identificare a persoanei la distanță utilizând mijloace digitale.⁶²
- Instituirea Serviciului guvernamental de identificare a persoanei la distanță (e-KYC).⁶³

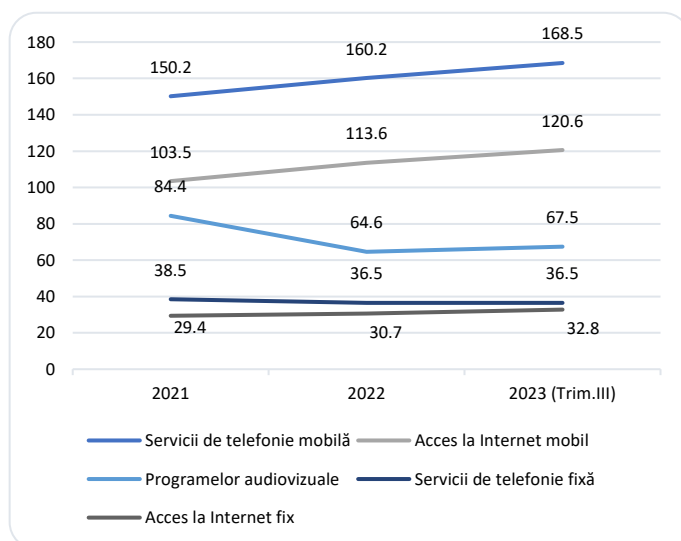
Comunicații electronice și poștale

O infrastructură de comunicații modernă și competitivă contribuie la eficientizarea proceselor de guvernare, îmbunătățire a calității vieții și incluziunii sociale, precum și la integrarea cetățenilor în mediul informațional global.

Potrivit datelor furnizate de Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI)⁶⁴, în 2023 se atestă o evoluție pozitivă a ratelor de penetrare a serviciilor de comunicații electronice (Figura 16).

Pe parcursul anului 2023, numărul abonaților la serviciul de acces la Internet fix a crescut cu 4,6% și a însumat circa 825 mii utilizatori, iar la serviciul de acces la Internet mobil s-a majorat cu 3,7% constituind 3,0 mil utilizatori. Analiza creșterii numărului de conexiuni fixe și mobile în valori absolute arată că, timp de 9 luni, numărul utilizatorilor serviciului de acces la Internet mobil a crescut cu 201,7 mii utilizatori, iar numărul abonaților la serviciul de acces la Internet fix a crescut cu circa 25,1 mii abonați. Comparativ cu sfârșitul anului 2022, rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix, raportată la 100 de locuitori în trimestrul III 2023, a alcătuit 32,8% (în creștere cu 2,2 p.p.), iar a serviciilor de acces la Internet mobil – 120,6% (în creștere cu 6,6 p.p.).

Figura 16. Rata de penetrare a serviciilor de comunicații electronice, %

Sursă: ANRCETI

Utilizatorii serviciilor Internet în Republica Moldova beneficiază de conexiuni de mare viteză (atât în cazul Internetului fix, cât și în cazul celui mobil), fapt confirmat și de Indicele global Speedtest⁶⁵, care oferă lunar o comparație a datelor privind viteza de acces la Internet pentru 100 de țări din întreaga lume. Republica Moldova se află pe locul 33 în ceea ce privește viteza pe bandă largă fixă (cu o viteză de descărcare de 128,87 Mbps, mai mare decât media globală de 90,93 Mbps) și pe locul 73 în ceea ce privește viteza pe bandă largă mobilă (cu o viteză de descărcare de 34,75 Mbps, comparativ cu media globală de 49,25 Mbps).

⁶⁰ Legea nr. 321/2023 pentru modificarea unor acte normative (stimularea dezvoltării și utilizării serviciilor electronice)

⁶¹ Hotărârea Guvernului nr. 362/2023

⁶² Hotărârea Guvernului nr. 977/2023

⁶³ Hotărârea Guvernului nr. 74/2024

⁶⁴ https://www.anrceti.md/files/filefield/Raport_CE_Q_III_2023_V.3_%20Final.pdf

⁶⁵ <https://www.speedtest.net/global-index/moldova>

În perioada ianuarie-septembrie 2023, numărul total al utilizatorilor de telefonie mobilă s-a majorat, față de finele anului 2022, cu 4,2% și a constituit circa 5,2 mil. utilizatori, dintre care – 4,2 mil. (în creștere cu circa 0,5%) au alcătuit utilizatorii activi, iar rata de penetrare pe numere active a fost de 168,5%, cu 4,2 p.p. mai mult, față de finele anului 2022.

Volumul veniturilor provenite din activitățile desfășurate în sectorul comunicațiilor electronice (telefonie mobilă și fixă, Internet mobil și fix, retransmisie a programelor audiovizuale și alte activități în domeniul comunicațiilor electronice) în trimestrul III al anului 2023 a înregistrat o descreștere nesemnificativă de 0,1%, față de perioada similară a anului 2022 și a totalizat puțin peste 1,56 miliarde lei.

Din 21 decembrie 2023 au fost reduse semnificativ tarifele la apelurile în roaming între Republica Moldova și statele Uniunii Europene, ale căror operatori mobili au semnat la data de 31 mai 2023 *Declarația voluntară de reducere a tarifelor de roaming*, cei trei operatori de servicii de comunicații mobile din Republica Moldova inclusiv asigurând abonaților săi pentru unele abonamente posibilitatea utilizării minutelor și traficului din abonament în roaming.

Pentru a elimina tarifele excesive de roaming și pentru a facilita utilizarea serviciilor mobile transfrontaliere fără costuri suplimentare, precum și pentru recunoașterea semnăturilor electronice din Republica Moldova în UE, a fost semnată Decizia Comitetului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană reunit în configurația Comert, de modificare a anexei XXVIII-B (Norme aplicabile serviciilor de telecomunicații) și a anexei XXVIII-C (Norme aplicabile serviciilor poștale și de curierat). Implementarea prevederilor Deciziei va crea baza legală care va oferi cetățenilor Republicii Moldova să beneficieze de tarife ca acasă aflându-se în roaming în statele UE conform principiului „roam like at home”. Același principiu va fi aplicat prin reciprocitate și cetățenilor statelor UE, care se vor afla în roaming în Republica Moldova. De asemenea, implementarea Deciziei va face posibilă recunoașterea în statele UE a semnăturilor electronice din Republica Moldova.

În anul 2023 pentru circa 99,1% din populația țării (inclusiv regiunea transnistreană), a fost asigurată posibilitatea recepției gratuite a 14 posturi TV din spațiul audiovizual național, difuzate prin intermediul multiplexului A de televiziune digitală terestră.

În urma implementării și aplicării modificărilor legislative în domeniul comunicațiilor electronice⁶⁶, începând cu 01.01.2024 a fost eliminată obligația achitării „taxei de portabilitate” – unei taxe inechitabile, care nu se aplică agenților economici din orice alt sector al economiei, și de-facto era plătită doar de furnizorii de servicii de telefonie fixă și/sau mobilă. Totodată, a fost majorat de la 15 la 25 ani termenul de valabilitate a licențelor de utilizare a resurselor de spectru radio, care vor fi eliberate în situația în care numărul licențelor este limitat, în vederea asigurării previzibilității și coerenței acordării și reînnoirii drepturilor de utilizare a spectrului de frecvențe radio, pentru a promova investițiile pe termen lung.

Prin modificarea la data de 15.09.2023 a Tabelului Național de Atribuire a Benzilor de Frecvențe, cadrul normativ național privind utilizarea spectrului de frecvențe radio a fost armonizat cu cel european, în scopul implementării tehnologiilor avansate, precum tehnologia de bandă ultra-largă (UWB) și rețele mobile departamentale ale căilor ferate.

Proprietatea intelectuală

⁶⁶ Legea nr. 207/2023 pentru modificarea unor acte normative (fortificarea autorității de reglementare în domeniul comunicațiilor electronice și sincronizarea termenului de valabilitate a licențelor de utilizare a frecvențelor radio)

Protecția proprietății intelectuale joacă un rol esențial în stimularea inovării, promovarea concurenței loiale și asigurarea valorificării adecvate a creativității și inovației, reprezentând un domeniu esențial în politicile Guvernului.

În anul 2023 au fost digitalizate serviciile AGEPI în proporție de 76% (60 din totalul de 79 de servicii incluse pe portalul <https://servicii.gov.md>), facilitându-se accesul antreprenorilor, cercetătorilor și altor beneficiari la aceste servicii. Astfel, în anul 2023 comparativ cu anul 2022 s-a majorat numărul cererilor și documentelor conexe obiectelor de proprietate intelectuală (OPI) depuse online prin platforma e-servicii⁶⁷, care a înregistrat o creștere considerabilă de 44% sau 921 de solicitări.

Totodată, din anul 2023, toate tarifele incluse în Nomenclatorul serviciilor cu semnificație juridică în domeniul protecției obiectelor proprietății intelectuale, pot fi achitate prin intermediul serviciului guvernamental de plăți electronice MPay, accesibil din orice locație și la orice oră. Astfel, pe parcursul anului de bilanț prin serviciul MPay au fost efectuate circa 300 de plăți în sumă totală de peste 1 mil. de lei.

În ce privește numărul total al solicitărilor de protecție asupra OPI, **în anul 2023 se atestă o ușoară tendință de diminuare a numărului de cereri depuse.** Astfel, la capitolul „Cereri pentru obținerea protecției asupra OPI”, s-a înregistrat o descreștere de circa 4% în comparație cu indicatorii anului 2022, fiind depuse în total peste 6300 de cereri. Această diminuare, în mare parte, se datorează interesului scăzut al solicitanților față de brevetarea invențiilor, dar și a dinamicii negative a cererilor de validare a brevetelor europene care rezultă din trendul similar înregistrat la nivelul întregului sistem al brevetelor europene.

Cu referire la „Protecția acordată OPI”, în anul 2023 se înregistrează un număr total de 4791 de OPI, pentru care a fost acordată protecție pe teritoriul Republicii Moldova. Pe parcursul anului 2023 au fost înregistrate 5 specialități tradiționale garantate (STG).

Totodată, **în anul 2023 s-a atestat o creștere a indicatorului „Prelungirea protecției asupra OPI”** cu circa 10% față de anul precedent sau mai mult cu 414 OPI. Această majorare indică asupra faptului că OPI protejate sunt funcționale și că există un interes sporit din partea titularilor pentru a fi utilizate în perioadele următoare.

Pe parcursul anului 2023, activitatea normativă în domeniul proprietății intelectuale a fost orientată spre dezvoltarea și promovarea în continuare a sistemului de protecție a proprietății intelectuale din Republica Moldova, fiind realizate, inclusiv, acțiuni în vederea atingerii angajamentelor aferente procesului de Integrare Europeană.

În această ordine de idei, printre cele mai importante realizări ale perioadei de referință, pot fi remarcate următoarele aspecte:

- **Ratificarea Acordului dintre Republica Moldova și Georgia**⁶⁸ cu privire la recunoașterea și protecția reciprocă a indicațiilor geografice. Semnat la data de 01.02.2023, Acordul are scopul stabilirii unui mecanism sigur și eficient de protecție a indicațiilor geografice înregistrate de către părțile semnatare, pentru a oferi producătorilor autohtoni cadrul juridic oportun accesării noilor piețe externe.
- **În scopul optimizării procedurii de acordare a licențelor obligatorii și stabilirii unui mecanism de punere în aplicare a acestei proceduri,**⁶⁹ **au fost revizuite integral normele generale privind licența obligatorie și condițiile aplicabile acesteia,** fiind delimitate clar cazurile și condițiile de acordare a licenței obligatorii. În acest sens, pentru cazurile de interes public care trebuie soluționate de urgență de către autoritățile publice, au fost stabilite termene restrânse de examinare și acordare a licențelor obligatorii de către

⁶⁷ <https://e-servicii.agepi.gov.md>

⁶⁸ Legea nr. 81/2023

⁶⁹ Legea nr. 98/2023 pentru modificarea unor acte normative (*îmbunătățirea mecanismului de acordare a licențelor obligatorii*)

instanța de judecată (Curtea de Apel – în termen de 20 de zile calendaristice de la depunere, recursul – în termen de 10 zile de la primirea dosarului respectiv).

- **S-a aprobat reglementarea juridică a statutului operelor orfane**,⁷⁰ care este dictată de mai multe motive, printre care absența informațiilor cu referire la autorul sau titularul de drepturi al operei, ceea ce constituie un obstacol în privința reproducerii sau punerii la dispoziția publicului a operelor protejate prin dreptul de autor sau drepturile conexe.
- **A fost aprobat cadrul legislativ privind protecția secretelor comerciale**⁷¹, prin care se: (i) reglementează modurile de dobândire, utilizare și divulgare a secretelor comerciale (acțiunile legale / acțiunile ilegale); (ii) se stabilesc drepturile deținătorilor secretelor comerciale; (iii) se instituie măsurile, procedurile și acțiunile reparatorii, ca instrumente juridice de intervenție în vederea contracarării acțiunilor de utilizare ilegală a secretelor comerciale, în special măsuri provizorii și asiguratorii, măsuri corective, măsuri alternative; (iv) se stabilește achitarea despăgubirilor deținătorilor secretelor comerciale, în cazul constatării săvârșirii acțiunilor de dobândire, utilizare sau divulgare ilegală a acestor informații.
- **A fost aprobată modificarea legislației privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate**⁷², pentru a oferi producătorilor din Republica Moldova posibilitatea de a beneficia de avantajele desemnării cu indicații geografice, denumiri de origine sau specialități tradiționale garantate a produselor ce se disting prin anumite calități deosebite, specifice, reputație sau tradiție, dar și în vederea implementării Actului de la Geneva al Aranjamentului de la Lisabona privind denumirile de origine și indicațiile geografice, s-au înlăturării deficiențelor sistemului de protecție.

⁷⁰ Legea nr. 329/2023 pentru modificarea Legii nr. 230/2022 privind dreptul de autor și drepturile conexe

⁷¹ Legea nr. 384/2023 privind protecția secretelor comerciale

⁷² Proiectul de lege nr. 52/2023 de modificare a Legii nr. 66/2008 privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate

Agricultură și industrie alimentară

Sectorul agricol, în condiții meteorologice relativ favorabile, a susținut economia națională în anul 2023, contribuind pozitiv la formarea PIB. În 2023 producția globală agricolă s-a majorat cu 23,6%. Producția vegetală a fost în creștere 35,1%, iar producția animalieră a scăzut cu 1,9% comparativ cu anul 2022.

Schimbările în producția agricolă, reglementările comerciale, condițiile climatice și evenimentele de pe piața globală, au influențat semnificativ evoluția prețurilor în domeniul agroalimentar. Astfel, indicele prețurilor pentru produse agroalimentare - după trei ani de creștere galopantă, în primele trei trimestre ale anului 2023, a înregistrat o micșorare semnificativă, atingând cel mai scăzut nivel din ultimii 5 ani – 78,3% (Figura 17)

În perioada de raportare, *sectorul vegetal* a fost supus la o serie de metamorfoze și încercări în materie de sustenabilitate și volatilitate pe piața fertilizanților și a produselor fitosanitare, care au dezechilibrat semnificativ prețurile la materia primă cultivată.

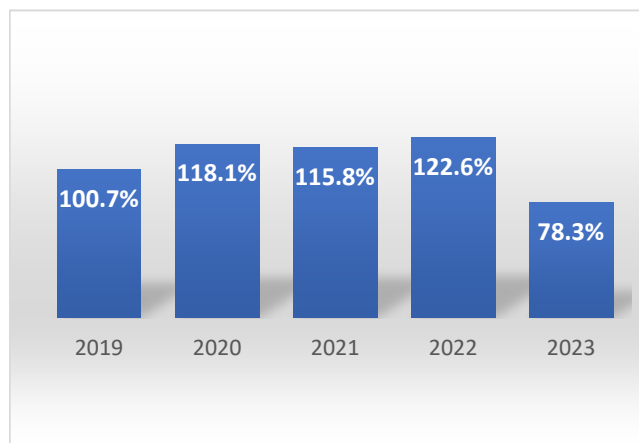
Recolta anului 2023 se caracterizează prin majorarea semnificativă a volumului principalelor culturi agricole: rapiță – de 2,7 ori, culturi etero-oleaginoase – de 2,0 ori, cereale și leguminoase boabe – cu 79,1% (din ele, orzul – cu 82,8%, grâul – cu 81,5%, porumbul pentru boabe – cu 77,7%, leguminoasele pentru boabe – cu 43,2%), culturi bostănoase alimentare – cu 29,3%, floarea-soarelui – cu 20,0%, soia – cu 17,4%, fructe, nuci și pomușoare – cu 15,9%, legume – cu 9,4%, struguri – cu 6,9%. Doar recolta de sfeclă de zahăr s-a micșorat cu 15,1%.

În anul 2023 *întreprinderile agricole* au produs peste 61% din producția agricolă, inclusiv partea principală a volumului de culturi etero-oleaginoase – peste 99%, sfeclă de zahăr – 94,1%, rapiță – 86,4%, floarea-soarelui – 68,3%, cereale și leguminoase pentru boabe – 61,5%, soia – 56,3%. Totodată, estimativ, 93,7% din volumul total de culturi bostănoase, 93,1% – din cartofi, 78,3% – din legume, 68,2% – din struguri, 61,8% – din fructe, nuci și pomușoare, 59,4% – din porumb pentru boabe au fost produse de *gospodăriile populației și gospodăriile țărănești* (de fermier).

Sectorul zootehnic în anul 2023 a înregistrat evoluții eterogene, pentru unii indicatori înregistrând tendințe de scădere, iar pentru alți indicatori se constată progrese semnificative. Astfel, producția (creșterea) animalelor (în greutate vie) în gospodăriile de toate categoriile s-a micșorat cu circa 1,4% comparativ cu anul 2022, această situație fiind generată de descreșterea producției în gospodăriile populației (-2,5%) și în întreprinderile agricole (-0,5%). În pofida faptului că, în întreprinderile agricole producția de lapte a crescut cu 15,1%, în gospodăriile de toate categoriile producția a scăzut cu 3,4%, în rezultatul micșorării acesteia în gospodăriile populației cu 6,4%. Producția de ouă în gospodăriile de toate categoriile a scăzut cu 4,5% din cauza micșorării producției în întreprinderile agricole (-8,5%) și în gospodăriile populației (-1,2%). Conform stării la 1 ianuarie 2024 față de data respectivă a anului precedent a fost înregistrată micșorarea efectivului de animale în gospodăriile de toate categoriile (cu excepția efectivului de porcine), ca rezultat al scăderii șeptelului de animale în gospodăriile populației.

Datorită implementării politicii statului de acordare a plăților directe per cap de animal din perioada 2020-2023, în 2023 se atestă creștere a șeptelului de bovine, ovine și caprine în întreprinderile agricole, față de anul 2022:

Figura 17. Indicele prețurilor pentru produsele agroalimentare, trim. III

bovine de la 22,3 la 28 mii capete ceea ce reprezintă cu 5,7 mii capete mai mult sau cu 25% mai multe animale; ovine caprine de la 19,7 la 34,4 mii capete, ceea ce reprezintă cu 14.7 mii capete mai mult sau cu 57,2% mai multe animale. În anul 2023, **pentru primă dată statul a acordat plăți directe per kilogram de lapte și datorită acestui fapt, se observă o creștere a producției de lapte cu 16% față de anul 2022.**

Pe parcursul anului 2023, *sectorul vitivinicol* s-a remarcat prin îmbunătățiri semnificative în performanța sa financiară, depășind rezultatele înregistrate în anii anteriori, reflectând o tendință ascendentă în evoluția sa, cu accent deosebit exporturi. Ca rezultat, constatăm o expansiune semnificativă a volumului de export pentru struguri și produse vitivinicole (Figura 18). Aceste evoluții indică o îmbunătățire considerabilă a competitivității și a poziționării internaționale a sectorului vitivinicol. Astfel, în anul 2023 valoarea exporturilor de struguri de masă a înregistrat o creștere de circa 47%, constituind 71,4 mil. dolari SUA, iar valoarea

Figura 18. Exportul strugurilor de masă (mii tone)

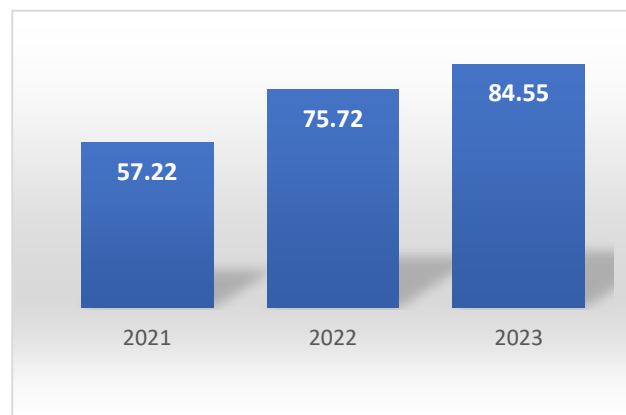
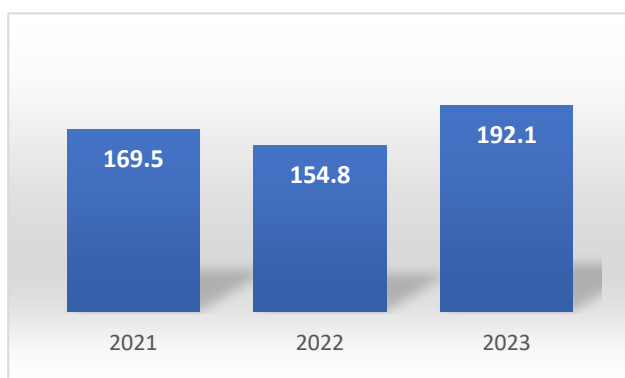

Figura 19. Exportul de produse vitivinicole (mil. dolari SUA)

exporturilor de struguri pentru vin a crescut de 2,7 ori, constituind 4,3 mil. dolari SUA.

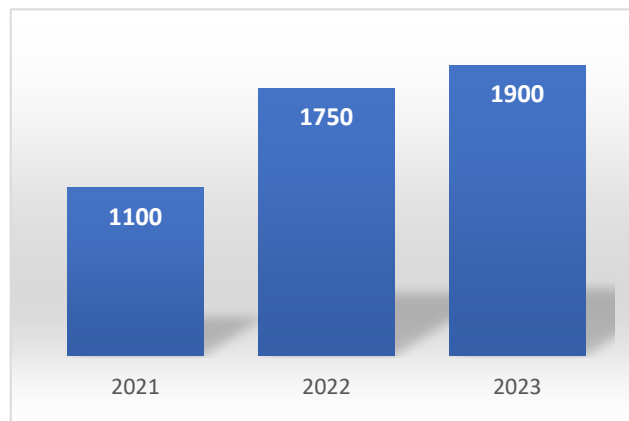
Exportul total al produselor vitivinicole în anul 2023 a constituit 12,3 mil. dal, cu 18% mai mult față de aceeași perioadă a anului 2022, dintre care: 4,4 mil. dal îmbuteliate (+1%) și 7,9 mil. dal în vrac (+31%) mai mult față de aceeași perioadă a anului 2022. În total valoarea exporturilor a constituit 192,1 mil. dolari SUA sau cu 24 % mai mult față de aceeași perioadă a anului 2022 (Figura 19), dintre care: 116 mil. dolari SUA produse îmbuteliate și 76,1 mil. dolari SUA produse în

vrac.

Dezvoltarea rurală constituie parte integrantă din agricultură, susținând de altfel progresul localităților, devenind un catalizator în contextul fortificării statutului cetățeanului în mediul rural, oferind perspectiva unui trai decent în sate. *Grosso modo*, vorbim despre un sector care permite dezvoltarea uniformă și ghidată a localităților, accentul fiind pus pe sustenabilitate și reziliență la crize. Drept urmare, în ultimii ani revizuirea abordării asupra sectorului sus-menționat, a generat o serie de progrese la capitolul investiții în mediul rural și a proiectelor realizate.

În acest sens, în anul 2023 a continuat tendința de majorare a valorii resurselor financiare orientate către agricultură din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (FNDAMR), acestea atingând valoarea de 1,9 mild. lei (+8,5%) (Figura 20).

Figura 20. Evoluția FNDAMR, mil.lei

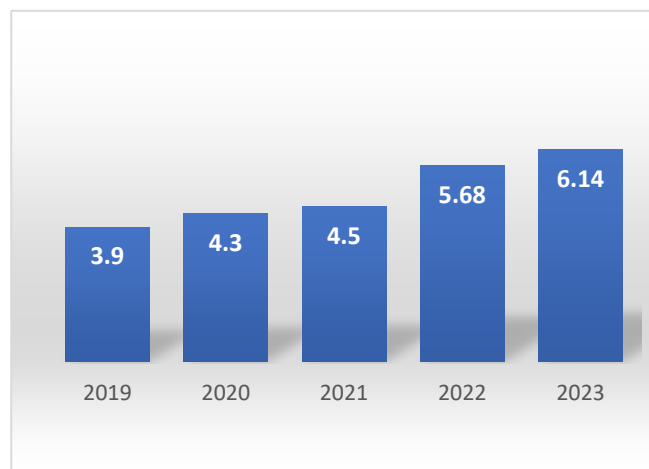

Numărul proiectelor subvenționate și valoarea subvențiilor acordate în agricultură au crescut în 2023. În vederea stimulării afacerilor agricole dotate cu sisteme de producere a energiei regenerabile, în anul 2023 numărul proiectelor subvenționate a crescut cu 13% (+4), valoarea subvenției acordate fiind cu 52% mai mare față de anul 2022. Drept urmare, pe lângă dezvoltarea propriu-zisă a mediului rural accentul este pus inclusiv pe preservarea mediului.

Subvenții în valoare de peste 6 mild. lei au fost acordate fermierilor din sectorul agricol în 2023. Pe parcursul ultimilor 3 ani valoarea investițiilor în agricultură și mediul rural este în continuă creștere. Astfel, în anul 2023 valoarea totală a investițiilor (subvenții post-investiții și complementare) a fost de 6.14 mild. lei, ceea ce reprezintă o creștere cu 8% față de anul 2022.

A sporit numărul de exploatații agricole susținute. Astfel, în anul 2023, s-au înregistrat 174 proiecte, ceea ce constituie o creștere cu 20% față de anul 2022. De asemenea, valoarea subvenției alocate a fost în creștere 99,3% (83,39 mil. lei).

Figura 21. Investițiile în agricultură și mediul rural (mild. lei)

În perioada de raportare **principalele măsuri întreprinse de Executiv în domeniul agroalimentar** au vizat:

- i) Consolidarea cadrului de politici publice aferent segmentului agroalimentar, menit să optimizeze dezvoltarea sectorului, prin *adoptarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru anii 2023-2030*⁷³ și alinierea acesteia la Politica Agricolă Comună a UE.
- ii) *Dezvoltarea unei noi politici de subvenționare și valorificarea Fondului Național de Dezvoltare Agricolă și Rurală* prin adoptarea Legii cu privire la subvenționarea în agricultură și mediul rural⁷⁴ și perfecționarea cadrului normativ de profil, întru promovarea unei noi paradigme și diversificarea formelor de stimulare financiară din partea statului. Noua politică de subvenționare încurajează dezvoltarea fermierilor mici și mijlocii și vine cu un șir de inovații⁷⁵:
 - Diversificarea formelor de subvenționare de la subvenții post-investiții, la plăți directe pentru dezvoltarea sectorului zootehnic, subvenții în avans pentru APL, fermierii micro și mici și instituțiile de cercetări și inovare cu profil agroindustrial.
 - Alocarea subvențiilor majorate pentru tinerii fermieri, femeii fermieri, grupuri de producători, cooperative de întreprinzători și ferme zootehnice cu profil – lapte.
 - Alocarea plăților directe pe kg de produs: în acest an în premieră au fost recepționate cereri pentru subvenționarea cu 3 lei per kg la lapte de vacă facturat.
- iii) Pentru a susține fermierii, au fost aprobate măsuri de intervenție, cu efect de diminuare a costului de producție, și anume:
 - Rambursarea accizei la motorină utilizată în anul agricol 2023, pentru efectuarea lucrărilor în exploatațile agricole în cuantum de până la 100%. În acest sens, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA)

⁷³Hotărârea Guvernului nr. 56/2023

⁷⁴ Legea nr. 71/2023

⁷⁵ Hotărârea Guvernului nr. 4643/2023; Hotărârea Guvernului nr. 465/2023; Hotărârea Guvernului nr. 491/2023; Hotărârea Guvernului nr. 492/2023

a recepționat de la fermieri – 4818 cereri, dintre care - 4714 beneficiari, fiind deja achitate 139,5 mil lei pentru motorina utilizată pe parcursul anului 2023.

- Suplimentar, din partea României urmează a fi acordat ajutor umanitar exprimat în motorină, în cuantum de 4000 tone, destinat fermierilor micro și mici, dar și instituțiilor publice, care dispun și exploatează teren arabil de până la 1500 ha, au însămânțat cu culturi de fitotehnie pentru roada anului 2022 și au fost afectate de secetă. În context, au fost selectați/declarați eligibili circa 1490 fermieri. Conform calculelor estimative, pentru 1 ha, urmează a fi distribuite 35 kg de motorină, sau echivalentul a 40 litri de motorină pentru 1 ha afectat.
- Susținerea fermierilor micro și mici prin acordarea suportului financiar din Fondul de Rezervă a Guvernului, în valoare de 200 mil. lei - pentru fermierii afectați de consecințele crizelor din anul 2022. În context, la AIPA au fost depuse și examinate 2209 cereri de solicitare a ajutorului financiar. Ca rezultat, 2161 fermieri au beneficiat de banii alocați (acțiune finalizată).

iv) Prin intermediul Agenției pentru Intervenții și Plăți în Agricultură au fost debursate pe contul beneficiarilor de subvenții 1,7 mld. lei (100%), care au fost executate pentru:

- achitarea a 1135,3 mil. lei subvenții post-investiționale;
- susținerea a 32 proiecte start-up pentru care au fost alocate 14,6 mil lei;
- implementarea a 115 proiecte ce contribuie la dezvoltarea localităților rurale în sumă de 140,8 mil. lei;
- funcționarea a 37 GAL și implementarea a 425 proiecte investiționale în sumă de 66,7 mil. lei;
- subvenționarea accizei la motorina utilizată de fermieri pe parcursul anului 2023 – 139,5 mil. lei;
- plăți directe pentru sectorul zootehnic – 129,6 mil. lei;
- plăți complementare (asigurare riscuri) – 52,9 mil. lei pentru 157 cereri executate în anul 2023;
- ajutor financiar pentru multiplele crize din anul 2022 – 200 mil. lei (2161 beneficiari);
- contribuția statului la Fondul Național al Viei și Vinului – 19,7 mil. lei.

v) Prin intermediul Agenției pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii (ADMA) au fost gestionate 7 proiecte destinate finanțării fermierilor, acestea fiind:

- finanțări pentru 322 de fermieri pentru procurarea tehnicii și a echipamentelor agricole în valoare totală de aprox. 4237 mil lei;
- finanțarea a 13 proiecte fotovoltaice întru creșterea independenței energetice a fermierilor cu aprox. 1,7 MW;
- finanțarea a 45 producători agricoli pentru dezvoltarea sistemelor de irigare și sporirea suprafeței totale irigate cu peste 1060 ha;
- lansarea primului Program AgriMBA de formare profesională continuă în domeniul agricol „Management în Agribusiness” din Republica Moldova, cu suportul financiar al proiectului OPTIM și Erasmus, în parteneriat cu UTM;
- lansarea AgroTech Arena – un spațiu destinat expunerii de către furnizori a tehnologiilor agricole avansate și studierii de către agricultori și studenți a tehnologiilor de digitalizare a agriculturii, cu suportul Proiectului Tehnologiile Viitorului, în parteneriat cu UTM.

vi) În vederea accelerării procesului de armonizare a politicilor conform legislației UE au fost adoptate un șir de acte normative în toate domeniile de intervenție, inclusiv:

- ✓ în sectorul zootehnic și sanitar-veterinar:

- Legea privind produsele alimentare și hrana pentru animale modificate genetic, ce prevede procedurile pentru înregistrarea, supravegherea și etichetarea produselor alimentare și a hranei pentru animale modificate genetic la toate etapele de introducere pe piață⁷⁶;
- În vederea soluționării lipsei acute de medici veterinari, au fost reglementate mecanismele de atragere a medicilor veterinari - tineri specialiști, în mediul rural, fiindu-le acordate facilități, sub formă de indemnizații și compensări pentru chirie și resurse termoelectrice⁷⁷;
- Cerințele privind modelele de certificate zootehnice pentru animalele de reproducție și materialul germinativ provenit de la acestea, prin reglementarea clară a modelelor de certificate care însoțesc animalele la momentul comercializării acestora⁷⁸;
- Cerințele de calitate pentru lapte și produse lactate, aprobate prin HG nr. 158/2019, menite să asigure cetățenii cu lapte și produse lactate din lapte de oaie și capră calitative și sigure⁷⁹;
- Cerințele de calitate pentru pește și produsele din pește⁸⁰, care vor asigura plasarea pe raft a peștelui și produselor din pește la standarde de calitate UE;
- Regulamentul privind recunoașterea societăților de ameliorare, exploatațiilor de ameliorare și a fermelor zootehnice de prăsilă⁸¹, menit să îmbunătățească fondul genetic al animalelor productive și asigurarea pe viitor a securității alimentare a țării;
- Conceptul Sistemului Informațional Beeprotect⁸², menit să soluționeze problema intoxicării albinelor, prin utilizarea unui instrument de comunicare și informare reciprocă a producătorilor agricoli și apicultorilor despre tratarea terenurilor agricole și amplasarea stupinelor.

✓ *în sectorul vegetal și fitosanitar:*

- Legea privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice⁸³ care stabilește principiile producției ecologice și instituie normele privind certificarea și utilizarea indicațiilor referitoare la producția ecologică în etichetare și în publicitate, nefiind permisă utilizarea organismelor modificate genetic, a fertilizanților pentru sol și a altor produse interzise în agricultura ecologică;
- Legea privind introducerea pe piață a produselor fitosanitare⁸⁴, care are drept scop îmbunătățirea funcționării pieței interne prin armonizarea normelor de introducere pe piață a produselor fitosanitare și ridicarea nivelului de protecție a sănătății oamenilor, a animalelor și a mediului;
- Legea privind măsurile de protecție împotriva organismelor dăunătoare plantelor⁸⁵, care prevede aplicarea principiului prevenției în neadmiterea pătrunderii și răspândirii organismelor dăunătoare, care pot influența recoltele și calitățile scontate ale producătorilor agricoli, dar și securitatea alimentară a țării, per ansamblu;
- Lista produselor agricole și alimentare, conform normelor comunitare⁸⁶;

⁷⁶ Legea nr. 394/2023

⁷⁷ Hotărârea Guvernului nr. 611/2023

⁷⁸ Hotărârea Guvernului nr. 262/2023

⁷⁹ Hotărârea Guvernului nr. 329/2023

⁸⁰ Hotărârea Guvernului nr. 610/2023

⁸¹ Hotărârea Guvernului nr. 632/2023

⁸² Hotărârea Guvernului nr. 369/2023

⁸³ Legea nr. 237/2023

⁸⁴ Hotărârea Guvernului nr. 621/2023

⁸⁵ Hotărârea Guvernului nr. 756/2023

⁸⁶ Hotărârea Guvernului nr. 328/2023

- Regulamentul privind definirea, descrierea, prezentarea și etichetarea băuturilor ce conțin alcool⁸⁷, care stabilește norme specifice privind calitatea, siguranța și circulația băuturilor alcoolice, în vederea prevenirii practicilor frauduloase și a asigurării unui nivel înalt de informare și protecție a consumatorului;
- modificări la Regulamentul privind organizarea pieței vitivinicole⁸⁸, ce prevede îmbunătățirea mecanismului de reglementare a produselor vitivinicole și ajustarea cadrului normativ național la rigorile UE, mai exact: ajustarea condițiilor de plantare a viței de vie, completarea cerințelor specifice pentru procesul de producere, comercializare și etichetare a vinurilor cu denumire de origine și indicație geografică, excluderea certificării obligatorii pentru produsele vitivinicole, etc.
- Planul național de acțiuni privind diminuarea riscurilor asociate utilizării produselor de uz fitosanitar pentru anii 2023-2027 care vine să implementeze Cerințe privind utilizarea durabilă a produselor de uz fitosanitar.

✓ *În sectorul funciar și al hidroameliorației:*

- Noul Cod funciar, în vederea creării unui cadru legislativ nou de reglementare a relațiilor funciare adaptat realităților existente⁸⁹;
- Modificări ale cadrului normativ privind gestionarea terenurilor agricole cu modul de folosință pășuni și fânețe și asigurarea exploatării sistemelor centralizate de irigare transmise în comodat⁹⁰;

vii) *Atragerea asistenței externe aferente dezvoltării și modernizării sectorului agroalimentar, inclusiv:*

- **A fost ratificat Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare pentru realizarea proiectului „Investiții pentru Guvernanță, Creștere și Reziliență în Agricultură (AGGRI)”⁹¹**, în valoare de 55 mil. dolari SUA, care integrează următoarele domenii și direcții prioritare de intervenție pentru dezvoltarea durabilă a agriculturii:
 - Consolidarea capacităților instituționale ale entităților de profil: AIPA, ANSA și a Centrului de Consiliere Agricolă și Rurală;
 - Reabilitarea sistemelor centralizate de irigare - indispensabilă pentru a spori reziliența sectorului agricol la schimbările climatice;
 - Dezvoltarea sectorului zootehnic, cu accente pe: reziliența energetică, modernizarea fermelor și sporirea șeptelului cu genetică performantă.
- Au fost extinse activitățile eligibile în cadrul Proiectului „Livada Moldovei”, finanțat de BEI, cât și termenul final de tragere a resurselor din împrumutul acordat de BEI – cu 2 ani, până la 27 mai anul 2025. Astfel, cultivatorii de cereale și agenții economici cu activități în domeniul zootehnic, vor putea obține credite preferențiale, fiind puse la dispoziția agricultorilor 28 milioane euro.
- A fost semnat Acordul de grant dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Japoniei (6 decembrie 2023) privind realizarea Proiectului „Asigurarea Fermierilor cu Fertilizanți”, în valoare de 1,9 mil. EUR, care are drept scop: asigurarea fermierilor mici și mijlocii cu fertilizanți la un preț redus, scutit de TVA la import, cu posibilitatea de achitare în rate și fără gaj.
- Cu sprijinul Agenției Franceze de Dezvoltare a fost inițiată elaborarea studiului de fezabilitate privind reabilitarea sistemelor centralizate de irigare, fiind stabilite două componente de investiții: pentru Sistemele

87 Hotărârea Guvernului nr. 589/2023

88 Hotărârea Guvernului nr. 356/2015

89 Hotărârea Guvernului nr. 429/2023

90 Legea nr. 305/2023

91 Legea nr. 217/2023

de irigare centralizate și Acumularea apei pentru dezvoltarea irigațiilor la scară mică (estimativ circa 40 mil. Euro).

- Cu sprijinul UE a fost lansată inițiativa de importanță strategică pentru Republica Moldova - Platforma de Parteneriat Agroalimentar, menită să stimuleze cooperarea și să accelereze reformele din sector. În acest scop, oficiali de nivel înalt, ambasadori, experți și factori de decizie din 11 state UE au sosit la Chișinău, unde și-au arătat deschiderea de a sprijini sectorul agroalimentar al RM în parcursul său de reformare și racordare la Politica Agricolă Comună a UE.

viii) *Reorganizarea structurilor cu funcții de elaborare și implementare a politicilor* agroalimentare și de dezvoltare rurală, inclusiv:

- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare a fost reorganizat, punându-se accent pe consolidarea instituției în vederea realizării sarcinilor privind integrarea europeană, armonizarea legislației și adaptarea la noile realități, precum industria alimentară, digitalizare în agricultură, analiza piețelor, hidroameliorație, consiliere agricolă și rurală, etc⁹².
- AIPA a fost restructurată prin dublarea numărului de angajați, crearea de subdiviziuni noi, optimizarea activităților de control și ajustarea structurii organizatorice pentru a corespunde unei Agenții de plăți la standarde UE⁹³.
- A fost creată Agenția Națională de Îmbunătățiri Funciare – prima autoritate responsabilă de implementarea politicii statului în domeniul îmbunătățirilor funciare, precum: conservarea, ameliorarea și sporirea fertilității solurilor, dar și *hidroameliorație*⁹⁴;
- A fost creată Instituția Publică „Centrul pentru Ameliorarea și Reproducția Animalelor” - responsabilă de conservarea și păstrarea resurselor genetice ale animalelor de reproducție, bonitarea animalelor, ameliorarea și reproducția efectivelor de animale în zootehnie⁹⁵, care va garanta o calitate sporită a producției animaliere.
- A fost creat Centrul de Consiliere Agricolă și Rurală - responsabil de implementarea politicilor în domeniul consilierii agricole și rurale, care își va concentra activitatea pe necesitățile fermierilor, în vederea facilitării accesului la informații tehnico-economice, financiare și manageriale⁹⁶;
- A fost creată Instituția Publică „Centrul Național de Cercetare și Producere a Semințelor”, prin reorganizarea a 2 instituții din domeniile cercetării și inovării (IP Institutul de Fitotehnie „Porumbeni” și a IP Institutul de Cercetări pentru Culturile de Câmp „Selecția”), care va avea misiunea de a realiza cercetări fundamentale și aplicative în domeniul culturilor de câmp.

92 Hotărârea Guvernului nr. 695/2017

93 Hotărârea Guvernului nr. 291/2023

94 Hotărârea Guvernului nr.390/2023

95 Hotărârea Guvernului nr.368/2023

96 Hotărârea Guvernului nr.538/2023

În contextul constrângerilor economice generate de consecințele crizelor multiple din anul precedent, criza energetică, războiul din țara vecină, depășirile inflaționiste, obiectivul principal al Guvernului în anul 2023 a fost îndreptat spre promovarea unei politici bugetare stimulative orientate spre stabilitate și reforme care să favorizeze relansarea și creșterea economică.

În acest scop, prioritățile de politici în această perioadă au fost focusate pe asigurarea securității energetice a țării, finanțarea măsurilor economice și sociale anticriză, protecția socială a populației, în special a persoanelor vulnerabile, precum și susținerea mediului de afaceri.

Veniturile bugetare în anul 2023 au fost în creștere (Figura 22). În 2023 la bugetul public național au fost încasate venituri în valoare de 102,3 mild. lei, ceea ce reprezintă o creștere cu 11,8% față de perioada similară a anului 2022. Evoluția veniturilor a fost determinată în mare parte de încasările din impozite și taxe pe mărfuri și servicii, care în 2023 s-au majorat cu 8,7% (Figura 23). În structura impozitelor și taxelor pe mărfuri și servicii se evidențiază veniturile din TVA la mărfurile produse și serviciile prestate pe teritoriul Republicii Moldova, care au crescut cu 22%, semnalând relansarea consumului intern.

Figura 22. Evoluția lunară a veniturilor și cheltuielilor bugetare, %

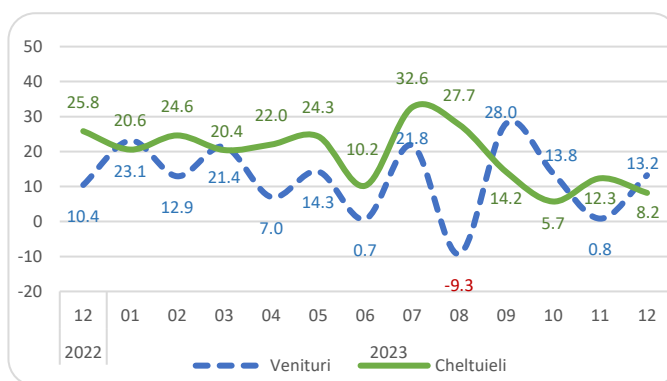
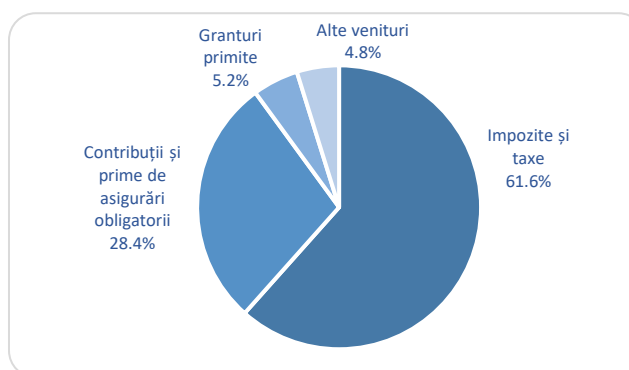

Figura 23. Structura veniturilor bugetare în 2023 (%)

Sursă: Ministerul Finanțelor

În același timp, se atestă o diminuare a veniturilor din TVA la mărfurile importate (-3%). Descreșterea prețurilor externe și aprecierea monedei naționale sunt factorii de bază care au diminuat valoarea mărfurilor importate, fapt ce a influențat reducerea încasărilor din TVA pe importuri.

Încasările din accize au fost în creștere. De la începutul anului 2023, veniturile obținute din accize s-au majorat cu 26,5% în contextul creșterii cotelor la anumite categorii de mărfuri și extinderii listei subiecților care au obligația de a calcula și achita accize.

S-au menținut în creștere încasările din veniturile salariale. Veniturile din prime de asigurare obligatorie de asistență medicală s-au majorat cu 18,1% și cu 15,9% - din contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii.

Au fost în creștere și **încasările pe venitul atât al persoanelor fizice (+20,6%), cât și al persoanelor juridice (+7,9%),** ceea ce denotă că activitatea agenților economici înregistrează rezultate pozitive în pofida crizelor care s-au suprapus.

Intrările de granturi s-au majorat. În anul 2023 au fost primite granturi de la organizații internaționale pentru realizarea proiectelor investiționale în valoare de 5 347 mil. lei, valoare mai mare cu 17,8% comparativ cu perioada anului precedent (4 539,4 mil. lei).

Veniturile la Bugetul de Stat au constituit 64,6 mild. lei, fiind realizate la un nivel de 98,2% față de prevederile anuale și de 109,0% față de anul 2022. Totodată, pe parcursul anului 2023, au fost debursate în bugetul de stat granturi pentru suport bugetar în suma de 4,5 mild. lei (*echivalent 228,7 mil. euro*) și împrumuturi pentru suport bugetar în sumă totală de 10,0 mild. lei (*echivalent 549,5 mil. dolari SUA*).

Veniturile bugetelor unităților administrativ teritoriale au constituit 28,7 mild. lei, fiind realizate la un nivel de 98,2% față de prevederile anuale și de 120,2% față de anul 2022. Cheltuielile bugetelor UAT au fost valorificate în sumă de 29 mild. lei, fiind la un nivel de 91.2% din prevederile anuale și 120.2% față de volumul realizat în anul 2022. Depășirea cheltuielilor (deficit bugetar) față de venituri a constituit 322,5 mil. lei.

Situația economică complicată din regiune și consecințele crizei energetice **mențin cheltuielile bugetare în creștere**, generând presiune asupra bugetului.

În perioada anului 2023 se atestă creșterea tuturor cheltuielilor bugetare. Din valoarea totală a cheltuielilor bugetare ponderea cea mai mare (38,2%) revine cheltuielilor pentru protecția socială, care în 2023 au înregistrat o creștere cu 15,4% față de anul precedent. Serviciile de stat cu destinație generală au crescut cu 39,7%, cheltuielile pentru serviciile în domeniul învățământ – cu 18,5%, ocrotirea sănătății – cu 16,8%, gospodăria de locuințe și gospodăria serviciilor comunale - cu 30,1%, cultură, sport, culte, tineret și odihnă - cu 27,9%, apărare națională – cu 70,9%, ordine publică și securitate națională – cu 7%, serviciile în domeniul economiei - cu 3,5%.

Cheltuielile bugetului de stat au fost executate în volum de 80,7 mild. lei, la nivel de 96% din prevederile anuale și 117,7 % față de volumul realizat în anul 2022. Comparativ cu deficitul prevăzut în sumă de 18,3 mild. lei, rezultatul executării bugetului de stat s-a soldat cu un deficit de 16.1 mild. lei sau 5.3 % ca pondere în PIB, față de 9.3 mild. lei sau 3.4 % în PIB în anul 2022.

Ținând cont de cadrul de resurse disponibil, pe parcursul anului prin modificările operate în Legea bugetului de stat pentru anul 2023, au fost alocate mijloace pentru implementarea politicilor și măsurilor prioritare ale Guvernului, și anume:

- **revizuirea sistemului de salarizare** pentru unele categorii de angajați în sectoarele teatral-concertistic, ocrotirea sănătății și justiție, acordarea unei plăți unice cu caracter excepțional angajaților din instituțiile sistemului educațional, personalului din cadrul organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, personalului din cadrul instituțiilor sportive, unor funcționari publici cu statut special și militarilor cu atribuții în domeniul asigurării, menținerii și restabilirii ordinii publice;
- **implementarea proiectelor de dezvoltare locală în cadrul proiectului „Satul european”** din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală;
- **susținerea producătorilor agricoli** prin intermediul Fondului național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural;
- **dezvoltarea infrastructurii drumurilor** din mijloacele alocate Fondului rutier și transferuri către bugetele locale pentru infrastructura drumurilor;
- **susținerea dezvoltării sectorului IMM** prin programele ODA;
- **compensarea diferenței de tarife la facturile de gaze naturale și agentul termic consumatorilor casnici** și acordarea compensației sub formă de plată monetară pentru consumatorii vulnerabili energetic (din Fondul de reducere a vulnerabilității energetice);
- **onorarea serviciului datoriei de stat.**

De asemenea, din fondurile de urgență ale Guvernului au fost executate următoarele cheltuieli în sumă totală de 737,2 mil. lei, dintre care:

- pentru acordarea ajutorului fermierilor afectați de consecințele crizelor din anul 2022 și a despăgubirilor pentru lichidarea focarului de pestă porcină în sumă de - 263,3 mil. lei;

- pentru gestionarea crizei energetice - 221,2 mil. lei;
- pentru gestionarea crizei refugiaților - 67,0 mil. lei;
- pentru măsuri de asistență socială, conform Memorandumului de Înțelegere între Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii în Republica Moldova - 37,2 mil. lei;
- pentru acordarea indemnizațiilor unice unor categorii de angajați - 39,9 mil. lei;
- pentru lichidarea și prevenirea unor situații excepționale - 14,9 mil. lei;
- pentru alte scopuri - 93,7 mil. lei.

A fost asigurată alocarea a 2 343,2 mii lei pentru restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice⁹⁷.

Subsidiar aprobării Cadrului bugetar pe termen mediu CBTM (2024-2026)⁹⁸, Guvernul a stabilit obiectivele politicii bugetar-fiscale, principalii indicatori macroeconomici și bugetari pentru anii 2024-2026 care au servit drept bază pentru elaborarea și aprobarea Bugetului de Stat pentru anul 2024⁹⁹.

Datoria de stat administrată de Guvern

Tendința de creștere a datoriei de stat (internă și externă) s-a menținut în anul 2023. La situația din 31 decembrie soldul datoriei de stat a însumat 104 mild. lei și a înregistrat o majorare cu 9,9% comparativ cu aceeași dată din anul precedent, fiind influențat de majorarea soldului datoriei de stat externe și interne (Figurile 24-25). Majorarea soldului datoriei de stat a fost cauzată de necesitățile finanțării deficitului bugetar.

Conform datelor privind PIB-ul prognozat pentru anul 2023, la situația din 31 decembrie 2023, ponderea datoriei de stat în PIB a constituit 34,0%, înregistrând o micșorare în raport cu situația de la sfârșitul anului 2022 cu 0,5 p.p.

Figura 24. Datoria de stat la data de 31 decembrie, anii 2019-2023, mil. lei

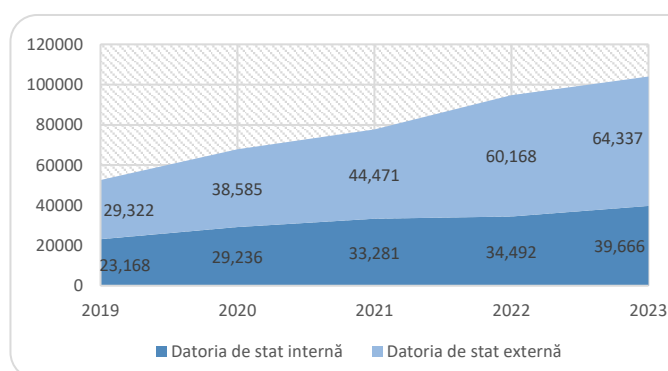
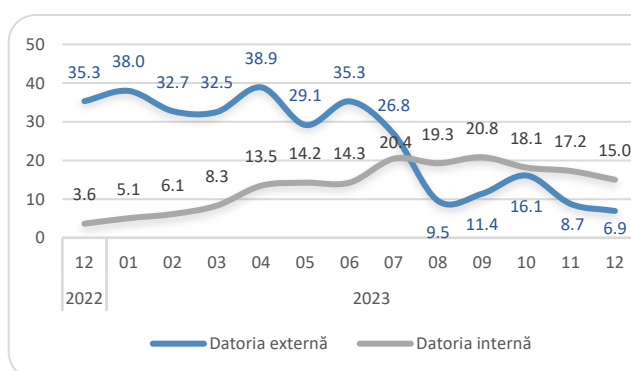

Figura 25 Evoluția lunară a datoriei de stat internă și externă (%), anii 2022-2023

Sursă: Ministerul Finanțelor

Cu o pondere de 38,1% în valoarea totală a datoriei de stat, **datoria internă** la sfârșitul lunii decembrie 2023 a constituit 39,7 mild. lei și s-a majorat cu 15% față de anul 2022. Modificarea datoriei de stat interne s-a produs preponderent din contul majorării emisiunii valorilor mobiliare de stat pe piața primară, al căror volum de la începutul anului curent a crescut cu 27,7%.

Datoria de stat externă (pondere de 61,9% în total), a însumat 64,3 mild. lei și s-a majorat cu 6,9%. În valută străină datoria de stat externă a constituit 3696,2 mil. dolari și a înregistrat creștere cu 17,7% comparativ cu

97 Hotărârea Guvernului „Cu privire la alocarea mijloacelor financiare” nr.366/2023;

Hotărârea Guvernului „Cu privire la alocarea mijloacelor financiare” nr.800/2023.

98 Hotărârea Guvernului nr.408/2023

99 Legea nr.418 din 22 decembrie 2023

sfârșitul lunii decembrie 2022. Majorarea intrărilor de surse externe de finanțare a condiționat creșterea datoriei de stat externe.

În anul 2023, **pentru finanțarea deficitului** bugetar au fost direcționate din surse interne nete suma de 6 190,0 mil. lei și din contul împrumuturilor externe suma de 8 488,6 mil. lei.

În scopul finanțării deficitului bugetar, pe parcursul anului 2023 au fost organizate și desfășurate 38 **licitații de vânzare a VMS pe piața primară**, finanțarea netă din contul cărora la situația din 31 decembrie 2023 a constituit 6 500,0 mil. lei la prețul de cumpărare, ceea ce reprezintă 100,0% din valoarea precizată pentru anul 2023. Astfel, soldul VMS plasate pe piața primară prin intermediul licitațiilor, aflate în circulație la 31 decembrie 2023, a constituit 25 781,5 mil. lei sau 65,0% din totalul datoriei de stat interne. Rata nominală medie ponderată a dobânzii la VMS comercializate în anul 2023 a constituit 8,62%, în descreștere cu 9,14 p.p. față de anul 2022.

Volumul total al intrărilor de împrumuturi de stat externe a constituit 17 262,3 mil. lei (948,3 mil. dolari SUA) sau 85,0% din suma planificată pentru anul 2023, care după destinația lor sunt:

- pentru realizarea proiectelor finanțate din surse externe - 7 283,7 mil. lei (395,4 mil. dolari SUA), ceea ce reprezintă 42,2% din sumă totală de intrări din împrumuturi de stat externe;
- pentru susținerea bugetului de stat - 9 978,6 mil. lei (552,9 mil. dolari SUA), ceea ce reprezintă 57,8% din sumă totală de intrări din împrumuturi.

Pe parcursul anului 2023, **pentru serviciul datoriei de stat**, din bugetul de stat au fost utilizate mijloace în sumă de 5 301,5 mil. lei, care se compune din:

- Serviciul datoriei de stat externe în valoare de - 1 434,0 mil. lei (27,0%);
- Serviciul datoriei de stat interne în valoare de 3 867,5 mil. lei (73,0%).

În anul 2023 suma destinată serviciului datoriei de stat s-a majorat cu 2 656,2 mil. lei sau de două de ori comparativ cu anul 2022, datorită creșterii ratelor dobânzii care afectează costul datoriei de stat.

Soldul garanțiilor de stat la situația de 31 decembrie 2023 a constituit 1 682,5 mil. lei micșorându-se cu 151,0 mil. lei comparativ cu finele anului precedent, fiind formate în totalitate din garanții de stat interne acordate în cadrul Programului de stat „Prima casă”. În anul 2023 au fost activate și executate 8 garanții de stat acordate în cadrul Programului de stat „Prima casă” în sumă de 1 931,7 mii lei. În aceeași perioadă, în bugetul de stat de către debitorii garantați au fost restabilite 456,7 mii lei.

În ce privește **creanțele**, pe parcursul anului 2023 băncile comerciale în proces de lichidare BC „Investprivatbank” S.A., „Banca de Economii” S.A. , BC „Banca Socială” S.A și BC „Unibank” S.A. au transferat în bugetul de stat din valorificarea activelor sale mijloace bănești în sumă de 102,5 mil. lei. La situația din 31 decembrie 2023, datoria a celor 4 bănci în proces de lichidare față de Ministerul Finanțelor a constituit 11 640,4 mil. lei.

Activele și patrimoniul statului. Monitoringul financiar al activității întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat are drept obiectiv evaluarea și analiza riscurilor bugetar-fiscale aferente activității economico-financiare a întreprinderilor de stat/ municipale și a societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, ce pot avea efect substanțial asupra situației bugetar-fiscale.

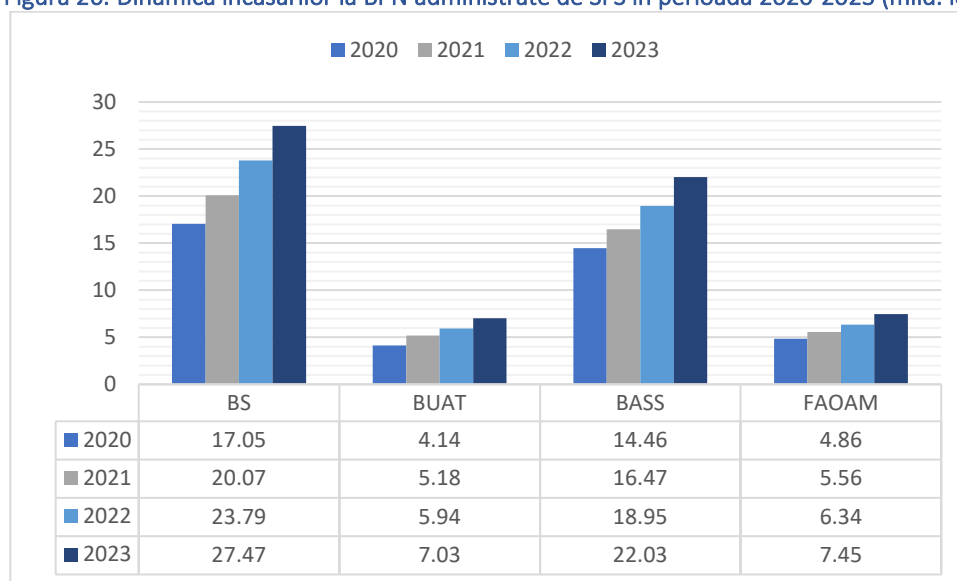
Conform datelor Trezoreriei de Stat, la situația din 31.12.2023, pentru rezultatele obținute în anul 2023 **întreprinderile de stat au contribuit la buget** cu defalcări în mărime de 86,336 mil. lei (rata îndeplinirii fiind de 100,5%), iar **societățile pe acțiuni au transferat** dividende în mărime de 215,706 mil. lei (rata îndeplinirii fiind de 100,1%). Rata îndeplinirii la categoria indicatorului „de eficiență” ce vizează nivelul vărsării în buget a defalcărilor și dividendelor în total, la situația din 31.12.2023, constituie 100,21% sau cu 0,642 mil lei mai mult față de suma precizată prin Legea bugetului.

Cheltuieli capitale publice. Pe parcursul anului 2023 în bugetul de stat au fost prevăzute cheltuieli pentru investiții capitale în mărime de 2042,4 mil. lei, din care au fost executate 1704,3 mil. lei sau 83,4 la sută. În scopul simplificării procesului de pregătire planificare a proiectelor investiționale, în vederea sporirii gradului de valorificare a investițiilor capitale finanțate din bugetul de stat, odată cu aprobarea Instrucțiunii privind evaluarea proiectelor de investiții capitale publice¹⁰⁰, a fost elaborat și pus în funcțiunea Sistemul Informațional „Registrul proiectelor de investiții capitale II” (SI RPIC) care va permite facilitarea evaluării proiectelor prin digitalizarea procesului de înaintare de către autoritățile publice centrale a propunerilor de proiecte de investiții capitale noi, precum și procesul de evaluare a acestora.

Domeniul fiscal

Veniturile din taxe și impozite au fost în creștere în 2023. Pe parcursul anului de raport au fost promovate un set de măsuri bugetar-fiscale care au contribuit la creșterea încasărilor la Bugetul public național cu 8 975,8 milioane lei sau cu 16,4 % în raport cu anul precedent.

Figura 26. Dinamica încasărilor la BPN administrate de SFS în perioada 2020-2023 (mild. lei)

Sursa: Ministerul Finanțelor

Odată cu aprobarea politicii fiscale și vamale pentru anul 2023¹⁰¹ au fost promovate următoarele măsuri de politică:

- Amânarea condiționată a termenului de achitare a impozitului pe venitul aferent profitului net pentru perioadele fiscale 2023-2025;
- Amortizarea accelerată a investițiilor pentru întreprinderile mari (deducerea în primul an de punere în funcțiune a mijlocului fix a 50% din valoare de intrare a acestuia);
- Impozitarea veniturilor nerezidenților obținute din Republica Moldova;
- Majorarea cotei impozitului pe venit de la 3% la 7% din venitul obținut de persoanele fizice rezidente sub formă de dobânzi;
- Reglementarea obligației reținerii impozitului pe venit la sursa de plată din veniturile aferente valorilor mobiliare de stat;

100 Ordinul Ministrului Finanțelor nr.104/2023

101 Legea nr.356/2022 pentru modificarea unor acte normative;

Hotărârea Guvernului nr.92/2023 cu privire la punerea în aplicare a Codului vamal nr.95/2021;

Hotărârea Guvernului nr.1029/2023 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului (implementarea politicii bugetar-fiscale).

- Anularea scutirii de TVA la: (i) importul și livrarea aeronavelor, elicopterelor, locomotivelor, vagoanelor automotoare pentru calea ferată antrenate în transportul public de pasageri; părților acestora; (Impact + 12,9 mil. lei); (ii) serviciile de leasing operațional sau financiar ale aeronavelor, elicopterelor, locomotivelor, vagoanelor automotoare pentru calea ferată antrenate în transportul public de pasageri; (iii) importul și livrarea deșeurilor și reziduurilor de metale feroase și neferoase, reziduurilor industriale care conțin metale sau aliaje ale acestora și utilizate nemijlocit în activitatea de întreținător în Republica Moldova;
- Taxarea inversă a TVA la importul de servicii;
- Implementarea conceptului privind restituirea sumei TVA acumulată în cont începând cu 1 ianuarie 2023;
- Majorarea accizelor la produsele din tutun cu 25%;
- Majorarea accizei cu 15% la alcoolul etilic;
- Anularea scutirii de acciză aferent: (i) alcoolului etilic nedenaturat de la poziția tarifară 220710000, destinat utilizării în industria de parfumerie; (ii) mărfurilor de la pozițiile tarifare 280430000 (azot) și 280440000 (oxigen) produse pe teritoriul țării;
- Anularea cotelor maxime a impozitului pe bunurile imobiliare și a impozitului funciar, cu acordarea dreptului APL de a stabili cuantumul taxelor pentru o perioadă de 3 ani;
- Alocarea în cuantumul de 100% din volumul total al taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova, autorităților locale sub formă de transferuri cu destinație generală;
- Implementarea conceptului "Prețului de transfer";
- Majorarea plafoanelor valorice a tichetele de masă: de la 35 lei plafon minim și 55 de lei plafon maxim la 55 lei plafon minim și 70 de lei plafon maxim.

Domeniul vamal

Veniturile din operațiunile vamale au fost în creștere. Prin activitatea în domeniul vamal, pe parcursul anului 2023 au fost încasate venituri în sumă de **35169,29 mil. lei**, ceea ce constituie o majorare cu 3,8% (+1 290,02 mil. lei) comparativ cu anul 2022, când nivelul încasărilor au fost de 33 879,27 mil. lei. Din totalul veniturilor 66,4% (23348,4 mil. lei) au fost încasări din taxa pe valoarea adăugată, 25,7% - din accize (9025,8 mil. lei), 5,7% - din taxa vamală (1987,3 mil. lei), 2,19% - din taxa pentru proceduri vamale (771,4 mil. lei).

Acest rezultat a fost asigurat prin canalizarea în continuare a eforturilor pe domeniul de facilitare a comerțului și dezvoltării procedurilor simplificate de vămuire a mărfurilor, dezvoltării și modernizării posturilor vamale de frontieră, a sistemelor informaționale, intensificarea acțiunilor antifraudă, de control ulterior, consolidarea parteneriatului cu mediul de business. În acest sens, au fost realizate următoarele activități:

- Facilitarea comerțului și dezvoltarea procedurilor simplificate de vămuire a mărfurilor prin majorarea numărului de agenți economici care beneficiază de statutul "Exportator aprobat" și digitalizarea procesului de acordare a statutului operator economic autorizat (AEO), conform angajamentelor UE.
- Dezvoltarea simplificărilor vamale pentru agenții economici autorizați (procedura declarației simplificate).
- Dezvoltarea continuă a conceptului de declarare electronică a mărfurilor.
- Finalizarea dezvoltării și modernizării posturilor vamale de frontieră Sculeni, Leușeni și Giurgiulești. Promovarea conceptului de control comun la frontiera moldo-ucraineană prin organizarea controlului în comun în punctul comun de trecere pentru trafic feroviar Basarabeasca-Serpniovo-1 pe teritoriul Republicii Moldova și semnarea protocoalelor interinstituționale cu privire la organizarea controlului comun în 7 puncte de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene: „Briceni - Rossoșani", „Criva - Mamalâga",

„Giurgiulești – Reni, „Larga – Kelmenți”, „Palanca - Maiaki-Udobnoe”, „Pervomaisc - Kuciurgan” și „Platonovo-Goianul Nou”.

- Promovarea conceptului de control comun la frontiera moldo-română prin aplicarea procedurii în comun a controlului coordonat în punctul de trecere a frontierei Leușeni-Albița, pe sensul de intrare în România.
- Intensificarea acțiunilor antifraudă, rezultate cu valoarea mărfurilor reținute cifrându-se la suma 19,1 mil. lei.

Domeniul achiziții publice

Achizițiile publice reprezintă unul dintre domeniile prioritare care contribuie la dezvoltarea infrastructurii economice și sociale, furnizarea de servicii publice, la sporirea încrederii în instituțiile statului.

Acțiunile în acest domeniu au fost orientate spre asigurarea unui cadru legal funcțional, eficient și transparent în domeniul achizițiilor publice, inclusiv prin armonizarea acestuia la Directivele Uniunii Europene și standardele internaționale, îmbunătățirea capacității instituționale și a mecanismului de coordonare și consolidare a implementării la nivelul autorităților contractante, consolidarea integrității și combaterea corupției în sistemul de achiziții publice, racordate la necesitățile și așteptările societății.

Pe parcursul anului 2023, în domeniul achizițiilor publice au fost aprobate următoarele acte normative:

- **Aprobarea „Programul național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2023-2026”¹⁰²**, care stabilește prioritățile și măsurile în vederea dezvoltării unui sistem performant de achiziții publice, capabil să furnizeze „valoare pentru bani” în utilizarea fondurilor publice prin documentul de politici.
- **Trasarea prevederilor legislației UE relevante achizițiilor efectuate de entitățile care își desfășoară activitatea în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale¹⁰³.**
- **Ajustarea cadrului normativ-metodologic privind modul de asumare a angajamentelor multianuale¹⁰⁴**, care a statuează modalitatea, domeniile de aplicare pentru care se permite asumarea angajamentelor multianuale în limita cheltuielilor prevăzute de cadrul bugetar pe termen mediu.
- **A fost dezvoltat noul funcțional de raportare a achizițiilor de valoare mică în cadrul Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender), în scopul implementării noilor reglementări care vizează achizițiile publice de valoare mică.**

Asistența externă

Negocierile programelor/proiectelor de asistență externă cu comunitatea donatorilor, s-au focusat pe necesitățile de dezvoltare ale țării și prioritățile sectoriale stabilite. Astfel, pe parcursul anului 2023, Republica Moldova a beneficiat de un volum mai mare de asistență externă comparativ cu anul precedent în sumă de 3034,4 mil. lei (inclusiv granturi).

Au fost negociate și semnate **12 Acorduri de finanțare:**

- Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare privind realizarea **Proiectului „Deșeuri solide în Republica Moldova”**, semnat la 04 ianuarie 2023 (*suma împrumutului 25,0 mil. euro, maturitatea de 15 ani, inclusiv perioada de grație de 4 ani, rata dobânzii variabilă: EURIBOR 6m + 1 p.p., comisionul de angajament 1%*);
- Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare pentru realizarea **Proiectului „Investiții pentru Guvernanță, Creștere și Reziliență în Agricultură (AGGRI)”**,

102 Hotărârea Guvernului nr.625/2023

103 Legea nr. 291/2023 pentru modificarea unor acte normative

104 Hotărârii Guvernului nr.652/2023

semnat la 05 iunie 2023 (suma împrumutului 50,1 mil. euro, maturitatea împrumutului - 30 ani, inclusiv perioada de grație de 5 ani, rata dobânzii este variabilă, comisionul de angajament constituie 0,25% calculat din suma nedebersată, comisionul unic constituie 0,25% din suma împrumutului);

- Acordul de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare în vederea realizării **Programului „Moldova, măsuri în situație de urgență, reziliență și competitivitate. Operațiunea de politici de dezvoltare 2”**, semnat la 09 iunie 2023 (suma împrumutului 92,1 mil. euro, maturitatea împrumutului este de 21 ani, inclusiv perioada de grație de 3 ani, rata dobânzii este variabilă, comisionul de angajament constituie 0,25% calculat din suma nedebersată, comisionul unic constituie 0,25% din suma împrumutului, acesta urmează a fi debursat într-o singură tranșă);
- Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare **„RLF – Răspuns de urgență – Căile Ferate din Moldova”**, semnat la 27 iunie 2023 (suma împrumutului 23,0 mil. euro, maturitatea de 15 ani, inclusiv perioada de grație de 3 ani, rata dobânzii variabilă: EURIBOR 6m + 1 p.p, comisionul de angajament 1,0%, debursarea împrumutului este divizată în 2 tranșe);
- Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare pentru **Proiectul Îmbunătățirea Calității Educației**, semnat la 30 iunie 2023 (suma împrumutului 36,9 mil. euro, maturitatea împrumutului este de 25 ani, inclusiv perioada de grație de 15 ani, rata dobânzii este variabilă, comisionul de angajament constituie 0,25% calculat din suma nedebersată, comisionul unic constituie 0,25% din suma împrumutului);
- Acordul de împrumut dintre Guvernul Republicii Moldova și Agenția Japoneză pentru Cooperare Internațională pentru realizarea **Proiectului „Politici de dezvoltare întru redresarea economică”**, semnat la 10 iulie 2023 (suma împrumutului 13 500,0 mil. Yen japonezi, maturitatea de 40 de ani, inclusiv perioada de grație de 10 ani, la rata dobânzii – rata de referință Tokyo Term Risk Free Rate (TORF) pentru 6 luni plus marja de 1,3 p.p. anual, comisionul unic constituie 0,1% calculat din suma împrumutului);
- Addendumul la Acordul de facilitare de împrumut dintre Republica Moldova, Uniunea Europeană și Banca Națională a Moldovei privind **asistența macrofinanciară pentru Republica Moldova**, în sumă de 100,0 mil. Euro semnat la 20 iulie 2023, maturitatea împrumutului este de până la 15 ani. Rata dobânzii aplicată pentru fiecare tranșă va depinde de costul la care se va împrumuta Comisia Europeană pe piața financiară internațională, pentru tranșa nr. 2, rata este de 3,375%;
- Acordul de modificare nr.1 la Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare în vederea realizării **proiectului "Securitatea furnizării gazelor naturale"**, semnat la 13 octombrie 2023, în sumă de 165,0 mil. euro, la rata dobânzii variabilă: EURIBOR 6m + 1 p.p, comisionul de angajament 1% din soldul nedebersat, comisionul unic de 1% din duma împrumutului, termenul limită de rambursare fiind 15 mai 2025;
- Acordul-cadru de împrumut dintre Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru realizarea **proiectului „Construcția Spitalului Regional Bălți”**, semnat la 16 octombrie 2023, în sumă de 86,0 mil. euro, condițiile financiare se stabilesc în momentul debursării fiecărei tranșe, maturitatea fiind de până la 20 ani, inclusiv perioada de grație de până la 5 ani;
- Acordul de facilitare de credit dintre Republicii Moldova și Agenția Franceză pentru Dezvoltare, semnat la 17 octombrie 2023, în vederea **implementării reformelor în domeniul energiei și silviculturii**, în sumă de 40,0 mil. euro, cu maturitatea de 15 ani, inclusiv perioada de grație de 5 ani, rata dobânzii variabilă (Euribor 6m+marja de 0,9 p.p.), comisionul de angajament constituie 0,5% calculat din suma nedebersată începând cu data semnării Acordului, iar comisionul unic constituie 0,5% calculat din suma totală a împrumutului;

- Contractul de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții „**EFSD+ Fereastra Dedicată Investiției 1**”, în sumă de 41 205 000,0 euro, semnat la data de 15 decembrie 2023, condițiile financiare se stabilesc în momentul debursării fiecărei tranșe maturitatea maximă fiind de până la 30 de ani, inclusiv perioada de grație de până la 4 ani, comisionul unic constituie 50 000,0 euro;
- Acordul de împrumut dintre Guvernul Republicii Moldova și Bank Gospodarstwa Krajowego (Polonia) **pentru susținerea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii** prin intermediul Instituției Publice Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului, în sumă de 5,0 mil. euro, semnat la data de 19 decembrie 2023, maturitatea de 7 ani, inclusiv perioada de grație de un an, rata dobânzii 0,5% anual.

Au fost semnate **9 Acorduri noi de grant**, dintre care:

- Acordul de grant dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare în vederea realizării **proiectului "Securitatea furnizării gazelor naturale"**, semnat la Chișinău la 13 octombrie 2023, în sumă de 34,0 mil. euro;
- Acordul de grant **"RLF – Răspuns de urgență – Căile Ferate din Moldova"** dintre Republica Moldova, Î.S. "Calea Ferată din Moldova" și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, semnat la 27 iunie 2023, în sumă de 19 590, 0 mii euro;
- Acordul de grant Fondul fiduciar multidonator pentru cofinanțarea suplimentară a **Programului "Moldova, măsuri în situație de urgență, reziliență și competitivitate"**. Operațiunea de politici de dezvoltare 2"" dintre Republica Moldova și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare și Asociația Internațională pentru Dezvoltare, semnat la 09 august 2023, în sumă de 88,4 mil. dolari SUA;
- Acordul de grant al Fondului fiduciar cu donatori multipli al Parteneriatului pentru învățarea timpurie pentru **Proiectul "Îmbunătățirea calității educației"** dintre Republica Moldova și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, în calitate de administrator al ELP, semnat la 30 iunie 2023, în sumă de 5,0 mil. dolari SUA;
- Acordul de grant al Parteneriatului Global pentru Educație pentru **Proiectul "Îmbunătățirea calității educației"** dintre Republica Moldova și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, în calitate de agent de grant al Parteneriatului Global pentru Educație, semnat la 30 iunie 2023, în sumă de 4,8 mil. dolari SUA;
- Acordul de grant dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucții și Dezvoltare privind finanțarea **proiectelor investiționale orientate spre dezvoltarea infrastructurii în domeniul managementul deșeurilor solide**, în sumă de 5 600 000,0 EUR, în vederea realizării Proiectului „Deșeuri Solide în Republica Moldova” semnat la 30 martie 2023;
- Proces verbal al negocierilor bilaterale (inter-guvernamentale) privind cooperarea pentru dezvoltare (tehnică și financiară) între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania, semnat la 03 iulie 2023 privind acordarea unei asistențe nerambursabile în valoare de 45 mil. euro;
- Acordul de grant dintre Ministerul Mediului al Republicii Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare privind finanțarea asistenței tehnice, în sumă de 600 000,0 de euro, în vederea realizării **Proiectului "Deșeuri solide în Republica Moldova"**, semnat la Chișinău la 20 decembrie 2023.
- Acordul de grant dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Japoniei (6 decembrie 2023) privind realizarea Proiectului „**Asigurarea Fermierilor cu Fertilizanți**”, în valoare de 1,9 mil. EUR, care are drept scop: asigurarea fermierilor mici și mijlocii cu fertilizanți la un preț redus, scutit de TVA la import, cu posibilitatea de achitare în rate și fără gaj.

Au fost semnate **5 amendamente la Acordurile de grant**:

- Addendumul, semnat la 20 iulie 2023, la Acordul de grant dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind **asistența macrofinanciară** Republicii Moldova, semnat la Bruxelles la 22 iunie 2022;
- Amendamentul nr. 2 la Acordul de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană privind Contractul de **consolidare a statului și rezilienței** pentru Republica Moldova, semnat la Bruxelles la 15 decembrie 2021;
- Amendamentul nr. 2 la Acordul de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Uniunea Europeană privind **dezvoltarea zonelor rurale** în Republica Moldova, semnat la Chișinău la 21 iulie 2017;
- Amendamentul nr. 14 la „Acordul de asistență privind obiectivul de dezvoltare dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statelor Unite ale Americii **pentru consolidarea democrației participative**, semnat la Chișinău la 28 septembrie 2016”, semnat la 25 septembrie 2023;
- Amendamentul nr. 16 la „Acordul de asistență privind obiectivul de dezvoltare dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statelor Unite ale Americii **pentru creștere economică durabilă ancorată în integrarea europeană**, semnat la Chișinău la 28 septembrie 2016”, semnat la 25 septembrie 2023.

În domeniul cooperării cu Uniunea Europeană, inclusiv în cadrul programelor transfrontaliere s-au înregistrat următoarele progrese:

- **Au fost semnate și ratificate Acordurile de Finanțare pentru participarea Republicii Moldova la Programele Interreg Next 2021-2027: Programul Interreg Next Bazinul Mării Negre 2021-2027, Programul Interreg Next România-Republica Moldova 2021-2027, Programul Regiunii Dunărea 2021-2027**, fapt care va permite beneficiarilor din Republica Moldova accesarea resurselor financiare sub formă de grant din cadrul programelor. Concomitent, au fost lansate apelurile de propuneri în cadrul celor trei programe.
- **A fost finalizat procesul de implementare a proiectelor finanțate de programele de cooperare „Instrumentul european de vecinătate - Cooperare transfrontalieră” ENI CBC 2014-2020.**
- **A fost extins numărul de programe de cooperare pentru care Republica Moldova este eligibilă pentru participare**, prin intensificarea cooperării cu Comisia Europeană (DG REGIO). Drept rezultat, Comisia Europeană a lansat Republicii Moldova invitația de asociere la încă trei programe de cooperare ale UE: Interreg Europe/Urbact/Espon, dintre care pentru primele au fost semnate acordurile naționale de asociere la programe. Pentru programul Espon, Republica Moldova a fost invitată să se asocieze cu statut de observator;
- **A fost semnat la data de 23 ianuarie 2024, a Acordul cadru, încheiat prin schimb de scrisori, dintre Republica Moldova și Comisia Europeană, pentru aplicarea suspendării contribuțiilor financiare ale Republicii Moldova la programele Uniunii Europene.**

Controlul financiar-public intern

Datele monitorizării sistematice și analizei în dinamică a situației în domeniul **Controlului financiar-public intern** (CFPI), cât și Raportul de monitorizare a administrației publice din Republica Moldova, elaborat de SIGMA în octombrie 2023, constată faptul că deși cadrul normativ-metodologic privind Controlul Intern Managerial (CIM) este bine dezvoltat, punerea în aplicare este mai lentă. Astfel, 3% din autoritățile publice centrale au raportat o conformitate deplină, 90% - conformitate parțială, iar 7% – neconformare a propriilor sisteme CIM la standardele și principiile generale de organizare. Aceeași situație se constată la nivel local, 80% din autorități publice locale (APL) de nivelul II raportând o conformitate parțială și 20% APL II – neconformitatea organizării sistemelor CIM. Aspectele-cheie pentru funcționarea adecvată a CIM, cum ar fi delegarea procesului decizional și gestionarea riscurilor, sunt deficitare. În plus, conștientizarea redusă a conceptului CFPI, angajamentul limitat și deficiențele în materie de capacitate, împiedică punerea în aplicare a unor sisteme eficiente de CIM.

Cu privire la **auditul intern**, se constată că Standardele naționale de audit intern sunt aliniate la cadrul de cerințe profesionale recunoscute la nivel internațional, iar orientările și instruirile aferente au fost realizate pentru a sprijini implementarea funcției în sectorul public. Potrivit ultimelor raportări, 131 de entități publice ale administrației centrale și locale au instituit subdiviziuni de audit intern în propria structură organizațională. Cu toate acestea, subdiviziunile de audit intern nu dispun de personal suficient, 66% dintre acestea fiind create dintr-o singură unitate de personal. Problema dimensionării subdiviziunilor de audit intern este una din cele mai importante provocări aferentă capacității de funcționare conformă și eficientă a auditului intern, insuficiența resurselor de personal reducând impactul acesteia. Concomitent se constată, că planificarea strategică și anuală a activității de audit intern nu se bazează întotdeauna pe o analiză solidă a riscurilor, deși calitatea rapoartelor de audit este rezonabilă, iar punerea în aplicare a recomandărilor de audit este încă relativ scăzută.

Pentru stabilirea priorităților și măsurilor de intervenție pe termen mediu în domeniul CFPI, în anul 2023 s-a elaborat și promovat **Programul de dezvoltare a controlului financiar public intern pentru anii 2024-2027**. Acest document de politici publice este orientat spre accelerarea procesului de pregătire a țării pentru a corespunde criteriilor de aderare la Uniunea Europeană, domeniul CFPI fiind vizat în Capitolul 32 „Control financiar” al acquis-ului Uniunii Europene, precum și spre realizarea progreselor în reforma managementului finanțelor publice, ca parte a criteriului politic de negocieri.

De asemenea, s-au conturat spre instituționalizare **Criteriile de dimensionare a subdiviziunilor de audit intern din cadrul ministerelor și al autorităților administrative din subordinea acestora**¹⁰⁵, care vor avea ca impact restructurarea prin centralizare la nivelul ierarhic superior, concomitent cu suplinirea la necesitate a numărului posturilor de auditor intern.

Salarizarea în sectorul bugetar

În prezent, în sectorul bugetar se identifică o serie de discrepanțe salariale, unele apărute în urma aplicării cadrului normativ anterior privind salarizarea personalului bugetar, iar altele identificate pe parcursul implementării Legii nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. Din momentul aprobării, Legea nr. 270/2018 a făcut obiectul mai multor modificări succesive. Unele dintre acestea au vizat corectarea unor posibile inadvertențe în salarizare în raport cu sistemul de carieră din anumite sectoare, altele au introdus drepturi salariale mai avantajoase pentru anumite categorii de personal din sectorul bugetar.

În acest sens, printre deficiențele sistemice constatate se evidențiază inechitatea sistemului de salarizare, atât în rândul unor categorii de personal din sectorul bugetar (personalul din domeniul educației, sănătății, organelor de forță, de specialitate, de deservire tehnică, auxiliar și muncitoresc precum și alte categorii de funcționari publici), cât și în raport cu sectorul real.

Conform rezultatelor preliminare, în anul 2023, la compartimentul „Cheltuieli de personal” în bugetul de stat au fost precizate alocații în sumă de 25 309,8 mil. lei, dintre care au fost executate 24 403,5 mil. lei, sau un nivel de 96,4%. Cheltuielile executate în anul 2023 sunt în creștere față de anul 2022 cu 3003,8 mil. lei sau cu 14,0%.

Pornind de la constrângerile și deficiențele menționate supra, întru **creșterea nivelului salarial, corectarea și eliminarea discrepanțelor salariale existente**, în perioada de raportare principalele obiective au fost axate pe operarea modificărilor de rigoare la mai multe acte normative care reglementează sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar¹⁰⁶, inclusiv cu identificarea, elaborarea și analiza scenariilor cu propuneri de măsuri de politici salariale noi pentru anul 2023, care în speță se referă la:

105 Hotărârea Guvernului nr.655/2023

106 Legea nr. 418/2023 a bugetului de stat pentru anul 2024

Legea nr. 168/2023 pentru modificarea unor acte normative

Legea nr. 295/2023 privind modificarea Legii bugetului de stat pentru anul 2023

Legea nr. 298/2023 pentru modificarea Legii nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar

- respectarea uneia din garanțiile Legii nr.270/2018, privind majorarea valorilor de referință utilizate la calcularea salariilor pentru o categorie largă de personal din cadrul mai multor autorități publice, inclusiv indexarea valorii de referință de bază de la 1900 lei la 2100 lei;
- susținerea populației cu venituri mici, prin majorarea și acordarea plăților compensatorii angajaților a căror salariu lunar, calculat începând cu 01 ianuarie 2024, pentru o funcție cu durata normală a timpului de muncă, este mai mic decât 5000 lei, în conformitate alin.(2) art.27 din Legea nr.270/2018 sau cu o creștere de circa 25% a nivelului minim garantat al salariului lunar;
- alocarea resurselor financiare necesare în contextul stabilirii personalului nemijlocit implicat în realizarea sarcinilor prioritare în contextul implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană a unui spor suplimentar la salariu, în mărime de până la 50% din salariul de bază;
- majorarea nivelului salarial a mai multor categorii de personal din sectorul bugetar prin majorarea corespunzătoare a claselor de salarizare aplicabile la calcularea salariilor acestora;
- în contextul asigurării analizei permanente a cheltuielilor de personal în unitățile bugetare finanțate din bugetul de stat și bugetele locale și respectiv identificarea insuficiențelor, au fost asigurate alocări de resurse financiare suplimentare la capitolul cheltuieli de personal, întru asigurarea prevederilor cadrului legal privind salarizarea în sectorul bugetar, inclusiv pentru instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal, care se finanțează în bază de cost standard .

Legea nr. 421/2023 pentru modificarea Legii nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar
 Hotărârea Guvernului nr. 9/2023 cu privire la modificarea anexei nr.6 la Hotărârea Guvernului nr.1231/2018 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar
 Hotărârea Guvernului nr. 626/2023 cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr.1231/2018
 Hotărârea Guvernului nr. 57/2024 cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr.1231/2018
 Hotărârea Guvernului nr. 936/2023 privind redistribuirea și repartizarea alocațiilor aprobate în Legea bugetului de stat pentru anul 2023 nr.359/2022
 Hotărârea Guvernului nr. 658/2023 privind redistribuirea și repartizarea unor alocații aprobate în Legea bugetului de stat pentru anul 2023 nr.359/2022
 Hotărârea Guvernului nr. 248/2023 cu privire la repartizarea unor alocații aprobate în Legea bugetului de stat pentru anul 2023 nr.359/2022

Modernizarea infrastructurii și creșterea calității vieții în localități

Infrastructură și dezvoltare regională

Dezvoltare regională și locală

Modernizarea orașelor și satelor reprezintă una din cele 20 priorități guvernamentale înscrise în Planul Național „Construim Moldova Europeană”. Îmbunătățirea accesului la infrastructură, utilitățile publice și condiții decente de trai este esențială pentru asigurarea oportunităților de dezvoltare economică și creșterea bunăstării individuale. În același timp, asigurarea accesului la sisteme eficiente, durabile și sigure de transport nu numai că îmbunătățește calitatea vieții, dar facilitează și accesul la oportunități de muncă și de dezvoltare economică.

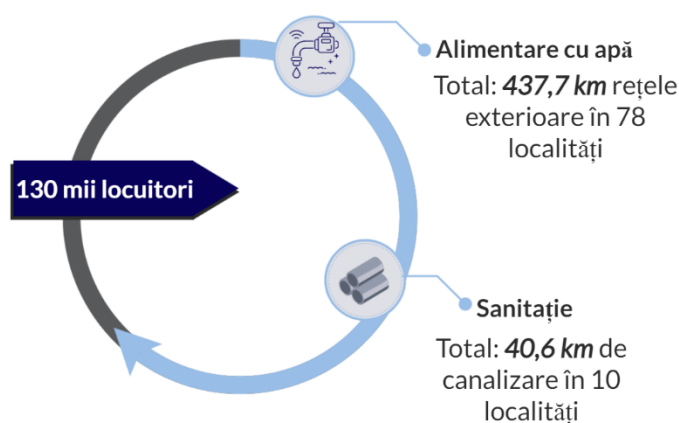
În anul 2023 a continuat implementarea Programului național „Satul european”, inclusiv a fost lansată componenta „Satul european expres”, fiind în desfășurare implementarea a 989 proiecte de dezvoltare, dintre care 603 proiecte de dezvoltare locală și 16 proiecte de dezvoltare regională au fost finalizate.

Circa 1,5 miliarde lei au fost investite în proiecte de dezvoltare regională și locală în anul 2023 pentru modernizarea orașelor și satelor din resursele Fondului Național pentru Dezvoltarea Regională și Locală (FNDRL) și ale partenerilor de dezvoltare. Pe parcursul anului 2023 au fost operate modificări la cadrul normativ privind finanțarea proiectelor de dezvoltare regională și locală din FNDR¹⁰⁷, care a sporit accesul localităților din țară la programe de finanțare destinate îmbunătățirii condițiilor de trai. În același timp, politica de dezvoltare regională, în conformitate cu prevederile Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028, a fost extinsă pentru regiunea municipiului Chișinău, fiind instituit în anul 2023 Consiliul Regional pentru Dezvoltare a Municipiului Chișinău și Agenția de dezvoltare regională Municipiul Chișinău¹⁰⁸.

Astfel, în 2023, pentru circa 80 de mii de locuitori din 78 localități a fost asigurat accesul la servicii de alimentare cu apă și pentru circa 50 de mii de locuitori din 10 localități – accesul la servicii de canalizare (Figura 27). În raionul Florești a fost extins accesul la apă potabilă pentru circa 6000 locuitori din 6 sate defavorizate, în raionul Soroca a fost oferit acces la apă potabilă pentru 20236 locuitori din 6 localități rurale, precum și pentru 1500 copii de la IP Tabăra de odihnă „La Dumbravă”, fiind asigurată conectarea la apeductul regional Soroca-Bălți. Totodată, în orașul Hâncești s-au construit peste 15 km de rețele gravitaționale, 2 stații de pompare, 5 mini stații de pompare și 550 de fântâni de revizie. Concomitent, 207 instituții publice au obținut acces la apă și 21 instituții publice – la sistem de canalizare.

Concomitent, au fost inițiate lucrările pentru construcția apeductului magistral Chișinău – Strășeni – Călărași, în acest sens asigurându-se decizia cu privire la exproprierea pentru cauză de utilitate publică a bunurilor imobile (terenurilor) și a dreptului de folosință asupra bunurilor imobile (terenurilor) situate pe amplasamentul lucrărilor

Figura 27. Proiecte de infrastructură de alimentare cu apă și sanitație finanțate din FNDRL în anul 2023

¹⁰⁷ Hotărârea Guvernului nr. 236/2023

¹⁰⁸ Hotărârea Guvernului nr.79/2023

de interes național de construcție a apeductului magistral respectiv¹⁰⁹. În același timp, au fost inițiate un șir de alte proiecte de importanță regională și locală: construcția stației de epurare a apelor uzate în **municipiul Comrat**, stației de epurare a apelor uzate din **municipiul Soroca**, sistemului de aprovizionare cu apă potabilă în **raionul Rîșcani-Cluster Prut**, apeductului magistral **Cahul, Vulcănești, Alexandru Ioan Cuza**, etapa II.

Sistemele de iluminat public au fost construite și extinse în 124 localități, asigurându-se mai multă lumină și siguranță pe străzi pentru circa 200 mii oameni, inclusiv 408 agenți economici și 181 instituții publice.

În același timp, 23 localități au fost susținute la elaborarea documentației de urbanism, care va reglementa dezvoltarea teritorială într-o manieră ordonată și sustenabilă.

Edificiile publice din 23 localități au fost eficientizate energetic, îmbunătățindu-se confortul și calitatea serviciilor pentru peste 42 mii locuitori, diminuându-se astfel consumul de energie și costurile operaționale. De asemenea, au fost instalate 12 stații fotovoltaice.

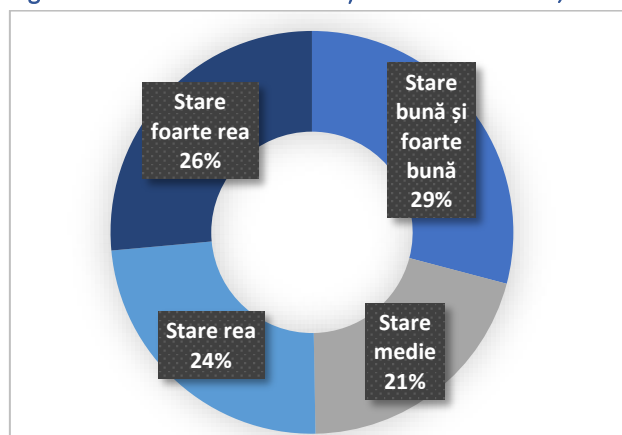
Infrastructura spațiilor publice a fost reabilitată prin implementarea proiectelor de revitalizare urbană în 6 orașe din țară și alte 380 localități, inclusiv au fost reabilitate sau reconstruite 185 de instituții publice. Au fost construite 9 parcuri publice, renovate 79 de instituții de educație timpurie și 32 de gimnazii, asigurându-se condiții de muncă mai bune pentru circa 4 mii cadre didactice și acces îmbunătățit la educație pentru circa 12 mii elevi și 34 mii copii de vârstă preșcolară.

Economia locală și regională a fost susținută prin construirea a 3 obiective turistice, beneficiari ai cărora sunt circa 50 mii de turiști. De asemenea, au fost finalizate 3 proiecte destinate valorificării infrastructurii de afaceri de care au beneficiat 20 de rezidenți-agenți economici. Sunt măsuri importante care susțin dezvoltarea locală, promovarea patrimoniului cultural și creșterea veniturilor populației. Prin aceste măsuri au fost create 56 de locuri de muncă noi.

Infrastructura de transport

Guvernul s-a angajat să dezvolte o infrastructură modernă, sigură și durabilă în întreaga țară pentru a susține creșterea economică și bunăstarea populației. În anul 2023 circa 29% din lungimea drumurilor naționale a fost de calitate bună și foarte bună și circa 21% - de calitate medie (Figura 28). În același timp, mai mult de jumătate din drumurile naționale rămân a fi de calitate rea sau foarte rea, iar tendința celor de calitate bună și foarte bună este în diminuare, fapt ce confirmă subfinanțarea sectorului infrastructurii rutiere și necesitatea creșterii investițiilor publice în rețeaua drumurilor naționale.

Figura 28. Starea drumurilor naționale în anul 2023, %

Sursa: Datele Î.S. Administrația de Stat a Drumurilor

Astfel, în anul 2023 suma alocațiilor financiare pentru acoperirea cheltuielilor necesare pentru efectuarea lucrărilor de reabilitare, modernizare și construcție a drumurilor publice a fost majorată până la 2,3 mild. lei¹¹⁰, cu 28% mai mult comparativ cu anul 2022. Mijloacele financiare au fost repartizate pentru întreținerea și reparația drumurilor publice naționale, cu o lungime totală de 5958,6 de km și a construcțiilor ingineresti ale

¹⁰⁹ Hotărârea Guvernului nr.834/2023

¹¹⁰ Legea bugetului de stat pe anul 2023 nr. 359/2022

acestora în conformitate cu prevederile *Programului privind repartizarea mijloacelor Fondului rutier pentru drumurile publice naționale pe anul 2023*¹¹¹, fiind asigurat un grad de realizare al Programului de **99,98%**. Astfel, din mijloacele Fondului rutier au fost finalizate lucrările de reabilitare/modernizare a **166 km de drumuri și 4 poduri**:

- M1 Frontieră cu România-Leușeni-Chișinău-Dubăsari-frontieră cu Ucraina (108,97 km);
- M5 Frontieră cu Ucraina-Criva-Bălți-Chișinău-Tiraspol-frontiera cu Ucraina (133,00 km) (*reparația nodului rutier în preajma or. Bălți*);
- M5 Frontieră cu Ucraina-Criva-Bălți-Chișinău-Tiraspol (264 km);
- R16 Bălți-Fălești-Sculeni-Ungheni (62,38 km).

Alte 76 de km de drumuri naționale au fost reabilitate și construite din surse externe (BERD, BEI, CE, BM), fiind investite circa 742 mil. lei: coridorul 10 (drumurile regionale G46, G47, G49) - 36,48 km și drumul M3 Chișinău - Giurgiulești - 39,55 km.

În același timp, **în proces de reabilitare este drumul R34 Hîncești - Leova – Cahul**¹¹², până la finele anului 2023 fiind asigurat un progres de 65%. Concomitent, au fost semnate contractele pentru lucrările de reabilitare/construcție a următoarelor drumuri: R33 Hîncești - Lăpușna - M1¹¹³, R8.1: R8 - Arionestii - R14¹¹⁴, R14 R6 – Codrul Nou – Soroca – Unguri – frontieră cu Ucraina¹¹⁵, M3 Chișinău - Comrat - Giurgiulești, ocolire a or. Vulcănești¹¹⁶.

Integrarea Republicii Moldova în rețelele Trans-Europene de Transport (TEN-T) este esențială pentru promovarea conectivității, dezvoltarea economică și socială și consolidarea relațiilor cu Uniunea Europeană, reprezentând o prioritate pentru Guvernul Republicii Moldova pe termen mediu și lung. În acest sens, au fost inițiate mai multe proiecte investiționale de importanță națională care urmăresc scopul integrării rețelelor naționale de drumuri în rețelele TEN-T.

La 9 mai 2023, Republica Moldova a devenit prima țară non-UE care a aderat la Programul „Mecanismul pentru interconectarea Europei (Connecting Europe Facility)”, care este cel mai important instrument al UE pentru sprijinirea proiectelor de infrastructură transeuropeană. În cadrul acestui Program Comisia Europeană a aprobat Decizia privind acordarea finanțării pentru trei proiecte moldo-române de dezvoltare a infrastructurii transfrontaliere: Ungheni (MD) - Ungheni (RO), Leușeni (MD) – Albița (RO) și Giurgiulești (MD) – Galați (RO). Astfel, în rezultatul implementării proiectelor va fi îmbunătățită capacitatea infrastructurii, a interoperabilității și eficienței serviciilor în aceste puncte de trecere a frontierei care asigură un flux continuu al traficului de mărfuri și de persoane, venind în sprijinul accesibilității țării noastre către rețeaua trans-europeană de transport (TEN-T), coloana vertebrală a economiei Uniunii Europene. Valoarea totală a proiectelor este de 90.987.230 euro, din care contribuția Uniunii Europene este de 45.493.615 Euro (valori fără TVA).

În același timp, **Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova au aprobat și ratificat acordurile cu privire la construirea și modernizarea a trei poduri peste Prut:** construirea unui nou pod rutier între localitățile Albița (România) și Leușeni (Republica Moldova)¹¹⁷, modernizarea podurilor rutiere deja existente între localitățile Sculeni (Republica Moldova) și Sculeni (România)¹¹⁸ și localitățile Cahul (Republica Moldova) și Oancea

¹¹¹ Hotărârea Guvernului nr.73/2023

¹¹² sector 1 km 0+000 – km 42+200 și sector 2 km 42+200 - km 83+000

¹¹³ km 0+000 - km 37+200

¹¹⁴ km 0+000 - km 9+470

¹¹⁵ km 92+620 – km 123+620

¹¹⁶ km 0+000 - km 8+580

¹¹⁷ Legea nr. 139/2023 pentru ratificarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind podul rutier peste râul Prut, la frontiera între cele două state, între localitățile Leușeni (Republica Moldova) – Albița (România)

¹¹⁸ Legea nr. 137/2023 pentru ratificarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind podul rutier peste râul Prut, la frontiera între cele două state, între localitățile Sculeni (Republica Moldova) – Sculeni (România)

(România)¹¹⁹. Modernizarea podurilor va fluidiza traficul între cele două state, va facilita comerțul pe piața internă și cea internațională, va oferi beneficii pentru sporirea conectivității Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.

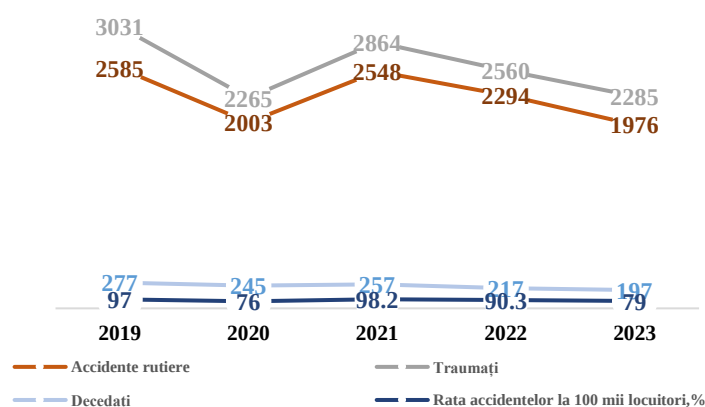
A fost inițiat proiectul investițional de importanță națională privind construirea autostrăzii Iași-Ungheni-Chișinău-Odesa. În acest scop, prin intermediul mecanismului european „Investiții în Conectivitate pentru Țările Parteneriatului Estic” (EPIC), a fost semnat Acordul de Cooperare cu Banca Europeană de Investiții pentru realizarea studiului de fezabilitate și fezabilitate al proiectului, care urmează să finalizeze până la finalul anului 2024 și respectiv 2025. Autostrada își propune să fie un coridor al Republicii Moldova spre Uniunea Europeană, care va conecta centrele economice și industriale regionale ale celor trei țări, va facilita comerțul, dezvoltarea economică și socială a Republicii Moldova.

Construirea un pod peste râul Nistru, la frontiera de stat moldo-ucraineană, în zona localităților Cosăuți – Yampil, reprezintă un alt proiect ambițios demarat de Guvern în anul 2023. În acest sens, a fost ratificat Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind construcția acestei infrastructuri¹²⁰. Construcția podului va asigura conexiunea rețelei de drumuri prin zona de est a Republicii Moldova la rețeaua de drumuri transeuropene TEN-T, va spori rolul pe care îl are Republica Moldova în calitate de legătură dintre statele Uniunii Europene și statele vecine, va facilita legăturile economice între cele două regiuni și va fluidiza traficul în zona de nord a țării.

La data de 22 ianuarie 2024, la Londra, a fost semnat Acordul cu BERD pentru realizarea Proiectului de reabilitare a drumurilor „Moldova V”. Acordul prevede contractarea unui împrumut în valoare totală de 150 mil. Euro pentru reabilitarea drumului M2, centura orașului Chișinău, sectorul doi, prin extinderea acestuia la patru benzi de circulație și 85 de km ai drumului M1, frontieră cu România-Leușeni-Chișinău-Dubăsari-frontieră cu Ucraina. Aceste două drumuri naționale fac parte din rețeaua transeuropeană de transport TEN-T și au o importanță națională și strategică atât pentru fluidizarea traficului, cât și pentru îmbunătățirea conectivității Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.

Au fost întreprinse măsuri pentru îmbunătățirea siguranței rutiere pe drumurile publice. Indicatorii siguranței rutiere arată evoluții pozitive în anul 2023. Numărul accidentelor rutiere și a deceselor cauzate de

Figura 29. Indicatorii siguranței rutiere

Sursa: Datele Ministerului Afacerilor Interne

accidentele rutiere arată o tendință de descreștere (Figura 29). Rata accidentelor rutiere la 100 de mii de locuitori a înregistrat o scădere de 11.3 p.p, fiind înregistrate 1976 de accidente cu 318 mai puține comparativ cu anul 2022. Tendințele progresive înregistrate de acești indicatori se datorează implementării măsurilor de siguranță rutieră pasivă și activă, care au condus la responsabilizarea participanților la trafic și îmbunătățirea apreciabilă a parametrilor de stare caracteristici sistemului rutier.

¹¹⁹ Legea nr. 138/2023 pentru ratificarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind podul rutier peste râul Prut, la frontiera între cele două state, între localitățile Cahul (Republica Moldova) – Oancea (România)

¹²⁰ Legea nr. 219/2023 pentru ratificarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind construcția podului rutier transfrontalier peste râul Nistru, la frontiera de stat moldo-ucraineană, în zona localităților Cosăuți – Yampil

În acest sens, în scopul îmbunătățirii siguranței rutiere a fost adoptată **Legea privind gestionarea siguranței rutiere**¹²¹, care stabilește cadrul instituțional și modul de gestionare a siguranței infrastructurii pe rețeaua de drumuri publice. Astfel, activitățile de evaluare de impact asupra siguranței rutiere, de audit și inspecție de siguranță rutieră vor putea fi efectuate, la cererea investitorului sau administratorului drumului, atât pe infrastructurile rutiere noi proiectate, cât și pe cele existente. Lege transpune parțial Directiva 2008/96/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind gestionarea siguranței infrastructurii rutiere.

Totodată, pentru ajustarea marcajului și indicatoarelor rutiere la standardele naționale privind semnalizarea rutieră au fost operate modificări la Regulamentul circulației rutiere¹²².

Transport

Transportul rutier reprezintă principalul operator de transport de mărfuri și călători, deținând o cotă de 78% în traficul de mărfuri și 99% în traficul de pasageri (Figurile 30-31). Deși transportul rutier joacă un rol important în economie, pentru a răspunde nevoilor de mobilitate ale unei societăți moderne, pentru a descongiona traficul rutier și a reduce presiunea asupra infrastructurii rutiere, precum și pentru a reduce impactul asupra mediului eforturile depuse pentru promovarea diversificării modalităților de transport și dezvoltarea transporturilor alternative celui rutier sunt argumentate.

Figura 30. Structura transportului de pasageri

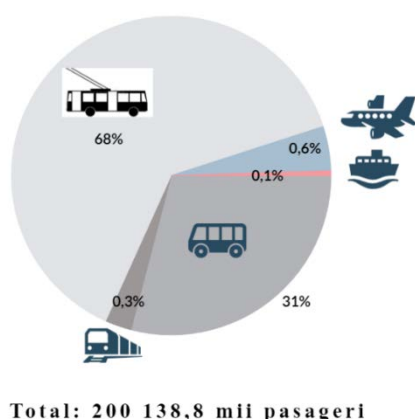
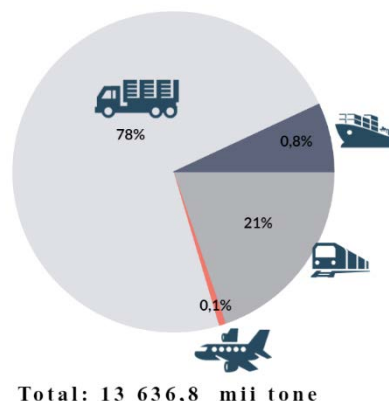

Figura 31. Structura transportului marfar, %

Sursă: Biroul Național de Statistică

Transportul de pasageri este în creștere. În ianuarie-septembrie 2023 numărului de pasageri transportați a crescut practic pe toate căile: feroviar (în creștere cu 36,1%), rutier (autobuze și microbuze) - cu 16,2%, electric (troleibuze) – cu 14,9%, aerian – cu 8,8%. Se observă o creștere a cererii populației pentru **transport public**, în 9 luni 2023 fiind transportați cu 15,3% pasageri mai mult comparativ cu 9 luni 2022, (circa 200,1 mil. pasageri). A fost în descreștere doar numărul pasagerilor transportați cu transportul pe căi navigabile interioare (fluvial) – cu 0,8%.

Transportul de mărfuri a fost afectat de crizele actuale. Diminuarea fluxurilor comerciale naționale și internaționale a cauzat scăderea volumului mărfurilor transportate cu 8,3% în ianuarie-septembrie, evoluție determinată în totalitate de scăderile înregistrate în transportul feroviar (-2,7%), transportul rutier (-9,7%) și transportul fluvial (-1,4%). A fost în creștere doar transportul aerian de mărfuri (+21,3%), însă cu impact minor asupra rezultatului sectorului datorită ponderii neînsemnate.

¹²¹ Legea nr. 350/2023

¹²² Hotărârea Guvernului nr.973/2023

Eforturile Guvernului sunt direcționate spre sporirea mobilității cetățenilor prin sisteme de transport eficiente, durabile și sigure, prin dezvoltarea huburilor multimodale, promovarea siguranței rutiere, dezvoltarea infrastructurii drumurilor și transporturilor rutiere, restructurarea, modernizarea și sporirea interconectării transportului feroviar.

Transport rutier

În domeniul transportului rutier în 2023 au fost promovate mai multe inițiative normative pentru asigurarea dezvoltării sectorului, promovării concurenței sănătoase, digitizării serviciilor prestate în sector și integrării în sistemele de transport ale UE, printre care:

- **În scopul creșterii nivelului de siguranță și confort a serviciilor de transport rutier, precum și descentralizării administrării domeniului, a fost modificată legislația în domeniul transportului rutier¹²³.** Pentru mediul de afaceri aceste modificări vor simplifica activitatea administrativă, precum și va stimula concurența sănătoasă, în special în cazul serviciilor în regim de taxi.
- **A fost integrată platforma digitală „e-Autorizație transport” în serviciul guvernamental de livrare MDelivery.** Această platformă permite companiilor de transport rutier și furnizorilor de servicii conexe din industria transportului să primească autorizațiile și actele permissive eliberate online, facilitând accesul la documente într-un mod eficient și sigur. Ca rezultat circa 92,3% din serviciile prestate de către ANTA sunt digitalizate.
- **A fost simplificat procesul de inspecție tehnică periodică a autovehiculelor,** prin aprobarea Regulamentului de funcționare a Subsistemului informațional „Autotest”, care va optimiza procesele de efectuare a inspecției tehnice periodice, asigurând astfel eficiență, corectitudine și transparență. Sistemul va avea printre funcții introducerea, stocarea și gestionarea datelor cu privire la inspecția tehnică. Datele vor contribui la îmbunătățirea eficienței întregului lanț administrativ și la reducerea costurilor.
- **S-a ratificat Acordul dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind transportul rutier de mărfuri,** semnat pe 29 iunie 2022, la Lyon, cu prelungirea termenului de acțiune până la data de 30 iunie 2024. Semnarea Acordului va contribui la creșterea exporturilor spre țările UE. Astfel, întreprinderile care dețin întâietate în structura mărfurilor transportate (80,9%), au transportat 16,9 mil. tone de mărfuri, din care 4,5 mil. tone (26,8%) în trafic internațional.

Transport feroviar

Modernizarea transportului feroviar reprezintă o direcție strategică de acțiune pentru Guvern, măsurile de politici fiind orientate spre restructurarea sectorului, atragerea investițiilor pentru îmbunătățirea infrastructurii, modernizarea și reabilitarea liniilor feroviare, achiziționarea de echipamente și tehnologii noi, precum și spre implementarea de standarde europene în domeniul feroviar și creșterii eficienței operaționale a întreprinderi de stat "Calea Ferată din Moldova". În acest scop, pe parcursul anului 2023 au fost implementate următoarele acțiuni:

- **Au fost negociate și semnate Acorduri cu BERD și BEI în valoare de 83,79 de mil. de Euro** pentru reabilitarea coridorului feroviar Vălcineț-Ocnița-Bălți-Ungheni-Chișinău-Căinari, în cadrul inițiativei Solidarity Lines.
- **Au avansat lucrările de reparație pe tronsonul de cale ferată Bender-Căușeni-Basarabeasca-Etulia-Giurgiulești.** În context, au fost efectuate lucrări pe 40 de km de cale ferată, s-au schimbat 38 de aparate de cale, 13000 de traverse, precum și s-a curățit albia podurilor feroviare din stația Căușeni.

¹²³ Legea nr.284/2023 (Codul transporturilor rutiere nr.150/2014, Legea nr.131/2007 privind siguranța rutieră, Legea nr.160/2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător)

- **S-a asigurat controlul comun moldo-ucrainean feroviar la Reni**, astfel fiind facilitat tranzitul pe tronsonul de cale ferată Etulia-Reni-Giurgiulești și sporită capacitatea punctelor de trecere Fricăței-Etulia și Reni-Giurgiulești.
- **A fost aprobat Regulamentul privind serviciile publice de transport feroviar de pasageri**¹²⁴, prin care sunt reglementate condițiile privind prestarea serviciilor publice, contractele de servicii publice și conținutul acestora, modul de atribuire a contractelor de servicii publice, materialul rulant feroviar utilizat în servicii de transport, controlul respectării clauzelor contractelor, modul de calculare a compensației și raportarea privind obligațiile de serviciu public.
- **A fost aprobat Regulamentul privind drepturile și obligațiile călătorilor în transportul feroviar**¹²⁵, în vederea îmbunătățirii serviciilor de transport feroviar de pasageri și de protecție împotriva incidentelor, riscurilor și amenințărilor legate de drepturile pasagerilor și al transportatorului față de pasageri. Luând în considerare că cheltuielile estimate sunt de cca 15-20 de mil. lei, documentul respectiv urmează să intre în vigoare treptat, oferind posibilitate mediului de afaceri să analizeze oportunitatea efectuării investițiilor în material rulant și infrastructurii feroviare.
- În vederea stabilirii condițiilor și procedurilor de certificare a mecanicilor de locomotivă **s-au aprobat Regulile privind certificarea mecanicilor de locomotivă UE**¹²⁶.

Transport naval

În domeniul transportului naval, în scopul dezvoltării bazei legale și alinierii acesteia la legislația UE, în 2023 fost promovate următoarele reglementări:

- **Au fost aprobate Regulile de înregistrare de stat a navelor în Republica Moldova**¹²⁷, drept rezultat vor spori cerințele față de navele care solicită înregistrarea în Registrul de Stat al Navelor aducând claritate și transparență în acest proces.
- Pentru ridicarea nivelului de siguranță a navelor de navigație interioară, care se exploatează sub Pavilionul de Stat al Republicii Moldova sau fac escală în porturile Republicii Moldova, **în conformitate cu cerințele minime aplicate la nivelul UE**¹²⁸, **au fost aprobate normele și standardele privind examinarea tehnică a navelor de navigație interioară și de recunoaștere a societăților de clasificare de navigație interioară**.
- În scopul simplificării procedurilor administrative aplicate în sectorul transporturilor maritime, s-a aprobat **Aderarea Republicii Moldova la Convenția privind facilitarea traficului maritim internațional (FAL)**¹²⁹, adoptată la Londra la 9 aprilie 1965.
- Întru asigurarea supravegherii eficiente a navelor de navigație maritimă înregistrate în Registrul de Stat al Navelor și navelor maritime indiferent de pavilionul arborat, care fac escală în Complexul Portuar Giurgiulești, **a fost aprobat Regulamentul privind siguranța navigației maritime**¹³⁰.
- **A fost aprobat Conceptul Sistemului Informațional „Ghișeul unic în domeniul maritim”**¹³¹. Implementarea sistemului va oferi autorităților publice cât și companiilor de transport un acces sporit și rapid la informații, transparență consolidată și eficiență în valori pecuniare și timp economisit. Costurile aferente dezvoltării și

¹²⁴ Hotărârea Guvernului nr.47/2023

¹²⁵ Hotărârea Guvernului nr.593/2023

¹²⁶ Hotărârea Guvernului nr.792/2023

¹²⁷ Hotărârea Guvernului nr.1035/2023

¹²⁸ Hotărârea Guvernului nr.723/2023

¹²⁹ Legea nr.13/2023

¹³⁰ Hotărârea Guvernului nr.441/2023

¹³¹ Hotărârea Guvernului nr.1078/2023

implementării sistemului informațional se estimează la cca 20-30 de mil. de lei, surse financiare care se preconizează a fi acoperite cu suportul partenerilor de dezvoltare.

- În vederea consolidării și supravegherii eficiente a securității portuare în fața amenințării posibilelor atentate și acte ilegale la adresa securității infrastructurii portuare, construcțiilor de pe teritoriul porturilor, mărfurilor și a persoanelor fizice din perimetrul portului, **au fost aprobate reglementări privind consolidarea securității portuare și a securității la bordul navelor**¹³².
- **A fost lansat proiectul de dezvoltare a Portului de Stat Giurgiulești**, care prevede îmbunătățirea infrastructurii portuare, construcția unei noi dane și dezvoltarea facilităților de acces, încărcare/descărcare și depozitare a bunurilor.

Transport aerian

În domeniul transportului aerian, anul 2023 a fost marcat de revenirea Aeroportului Internațional Chișinău în gestiunea statului și atragerea a mai multor operatori aerieni noi pe piața Republicii Moldova: Wizz Air, Georgian Wings, Aegean Airlines, AirBaltic, Eurowings, Southwind Airlines, Isirair, Azerbaijan Airlines-AZAL, Arkia Airlines).

Suplimentar, în scopul asigurării siguranței și calității serviciilor prestate în domeniul transportului aerian, promovării competitivității în sector au fost aprobate următoarele reglementări:

- **A fost aprobat Regulamentul privind stabilirea cerințelor și procedurilor administrative pentru furnizorii de management al traficului aerian și serviciilor de navigație aeriană**¹³³. Astfel, furnizarea serviciilor de navigație aeriană are loc în condiții de maximă siguranță și la un standard înalt de calitate, asigurându-se în acest fel mai multă libertate de circulație și o mai mare disponibilitate a acestor servicii.
- În vederea ajustării cadrului normativ național la prevederile cadrului normativ european aferent operațiunilor aeriene cu planoarele/baloanele, precum și pentru acordarea certificatelor de echipaj de zbor, **au fost aprobate normele de operare a baloanelor și planoarelor UE**¹³⁴.
- Pentru crearea condițiilor necesare pentru sporirea calității serviciilor prestate și competitivității operatorilor de aerodrom/aeroport și furnizorilor de servicii de administrare a platformei naționale în vederea promovării intereselor economice ale Republicii Moldova în cadrul cooperării internaționale, **au fost aprobate modificări la Regulamentul privind procedurile administrative referitoare la aerodromuri**¹³⁵.
- **A fost aprobat Regulamentul privind înmatricularea aeronavelor civile și administrarea Registrului aerian al Republicii Moldova**,¹³⁶ prin care au fost stabilite cerințele și procedurile administrative detaliate referitoare la înmatriculare, radiere și administrarea Registrului aerian al Republicii Moldova.
- În scopul stabilirii normelor și cerințelor privind certificarea întreprinderilor de deservire la sol, etapele procesului de certificare, precum și supravegherea continuă **a fost aprobat Regulamentul privind procedurile administrative referitoare la întreprinderile de deservire la sol**¹³⁷.
- **Au fost operate modificări la Regulamentul privind organizarea Sistemului național de căutare-salvare în cazul producerii unui accident aeronautic**,¹³⁸ pentru stabilirea aspectelor organizatorice și procedurale de

¹³² Hotărârea Guvernului nr.23/2024

¹³³ Hotărârea Guvernului nr.119/2023

¹³⁴ Hotărârea Guvernului nr.85/2023

¹³⁵ Hotărârea Guvernului nr. 506/2023

¹³⁶ Prin Hotărârea Guvernului nr. 473/2023

¹³⁷ Hotărârea Guvernului nr. 623/2023

¹³⁸ Hotărârea Guvernului nr. 751/2023

intervenție rapidă și coordonată a instituțiilor statului, abilitate în acest sens, în scopul gestionării și înlăturării efectelor situațiilor de urgență în cazul producerii unui accident aeronautic.

Totodată, în 2023 a fost consolidat dialogul cu UE și alte state în vederea dezvoltării sectorului transportului aerian în conformitate cu cele mai bune practici internaționale, integrării țării în spațiul aerian internațional, participării și operării în cadrul sistemului global de transport aerian, asigurând respectarea standardelor și regulilor internaționale:

- Urmare a celei de-a treia Reuniuni oficiale a Comitetului mixt de aviație UE-Republica Moldova și a Protocolului semnat de Părți la Bruxelles, în noiembrie 2023, **a fost acordat dreptul de pilotare a aeronavelor înmatriculate în Republica Moldova** pentru deținătorii de certificate emise de către statele membre ale UE și ale Agenției Uniunii Europene pentru Siguranță a Aviației (EASA).
- **La data de 24 ianuarie 2024 a fost semnat Acordul privind serviciile aeriene între Republica Moldova și Marea Britanie, la Londra.** Drept urmare, Republica Moldova va opera zboruri regulate directe dinspre și înspre Marea Britanie și Irlanda de Nord în baza principiilor de reglementare a funcționării serviciilor aeriene bilaterale, și anume: securitatea aviației, tarife, taxe și certificate de navigabilitate și competență.
- **La data de 18 mai 2023 a fost semnat Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statelor Unite ale Americii privind serviciile aeriene,** care stabilește pentru prima dată relații de cooperare în domeniul transporturilor aeriene dintre ambele state, stabilind principiile de reglementare a funcționării serviciilor aeriene bilaterale, cuprinzând norme privind securitatea aviației, taxe și certificate de navigabilitate și competență. Acordul contribuie la deschiderea pieței serviciilor aeriene din Republica Moldova și diversificarea destinațiilor din Aeroportul Internațional Chișinău, facilitând totodată accesul la piețele din America de Nord.
- **La data de 2 mai 2023 a fost semnat Acordul dintre Organizația Europeană pentru Siguranța Navigației Aeriene (EUROCONTROL) și Republica Moldova** referitor la implementarea Fondului de solidaritate voluntară privind managementul traficului aerian european (MTA), ce prevede susținerea financiară nerambursabilă, trimisă din partea statelor-membre EUROCONTROL, prin intermediul organizației internaționale, în vederea îmbunătățirii siguranței zborurilor și asigurării continuității serviciilor MTA în regiune.
- Pe domeniul cooperării serviciilor aeriene **au fost inițiate negocierile cu mai multe state, dintre care Guvernul Islandei¹³⁹, Guvernul Regiunii Administrative Hong Kong¹⁴⁰, Guvernul Regatului Maroc¹⁴¹ și Guvernul Republicii Arabe Egipt¹⁴².**

139 Hotărârea Guvernului nr.673/2023

140 Hotărârea Guvernului nr.639/2023

141 Hotărârea Guvernului nr.897/2023

142 Hotărârea Guvernului nr.898/2023

Construcțiile reprezintă un sector important pentru economia națională, contribuția la formarea PIB variind între 6-10% (Figura 32). În același timp, sectorul este foarte volatil la influența crizelor economice și a factorilor externi. Incertitudinea majoră creată de conflictul armat din Ucraina, menținerea prețurilor înalte la materialele de construcții au condus la **micșorarea cererii pentru serviciile de construcții** în perioada ianuarie-septembrie 2023. În rezultat, Valoarea Adăugată Brută creată de activitatea de construcții s-a diminuat cu 9% și a influențat negativ evoluția PIB.

Figura 32. Contribuția activității de construcții la PIB

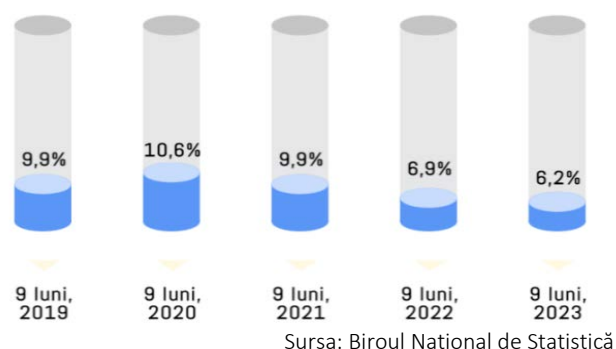
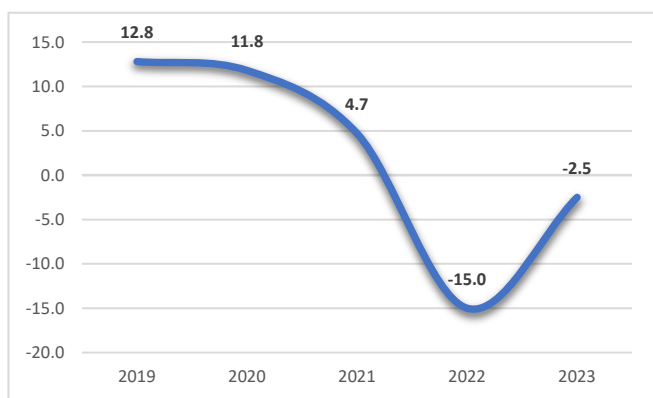

Figura 33. Indicii volumului de lucrările de construcții executate

Sursa: Biroul Național de Statistică

construcții (+17%).

În domeniul urbanismului și amenajării teritoriului, în conformitate cu Programul de guvernare „Moldova prosperă, sigură, europeană”, Guvernului are setate următoarele obiective:

- **Adoptarea Codului urbanismului și al construcțiilor și reducerea în jumătate a numărului actelor permise în construcții.**
- **Reformarea gestionării fondului locativ și creșterea numărului de blocuri locative administrate de asociații de proprietari în condominiu.**

Astfel, Codul urbanismului și construcțiilor a fost adoptat¹⁴³. Actul prevede:

- **Simplificarea procedurii de emitere a actelor permise în domeniul construcțiilor în cazul localităților cu o populație de până la 3000 de locuitori (de procedura simplificată vor beneficia aproximativ 679 de localități, estimativ 1,5 mil. de locuitori).**

¹⁴³ Legea nr. 434/2023

- **Caracterul facultativ al Certificatului de urbanism pentru proiectare**, în cazul în care documentația de urbanism și de amenajare a teritoriului nu va depăși 10 ani.
- **Eliberarea de către instituția din subordinea organului central de specialitate a Actelor permissive în domeniul construcțiilor pentru obiectele declarate de utilitate publică de interes național**, ceea ce va reduce din sarcinile autorităților publice locale;
- **Anularea conceptului de autorizare tacită** în temeiul căruia au fost comise un șir de încălcări în domeniu;
- **Stabilirea prevederilor clare și exhaustive referitoare la statutul, obligațiile și responsabilitățile specialiștilor în domeniu** (conform modelului din România);
- **Prevederea creării Registrului de stat al companiilor din domeniul urbanismului și construcțiilor**, ținut de către Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică, ceea ce va duce la o mai mare claritate și transparență în domeniu.

În scopul dezvoltării arhitecturii naționale ca parte integrantă a culturii mondiale, bazată pe cele mai reușite realizări ale științei și practicii din domeniul arhitecturii, arhitecturii peisajeră, amenajării teritoriului și urbanismului cu păstrarea și dezvoltarea diversității culturale și coloritului ei tradițional, precum și constituirea Ordinului Arhitecților din Republica Moldova, ca formă de organizare independentă, nonprofit, autonomă, apolitică și de interes public, Guvernul **a aprobat proiectul de lege pentru modificarea Legii nr. 1350/2000 cu privire la activitatea arhitecturală**¹⁴⁴.

Întru modernizarea și simplificarea accesului la informații esențiale în domeniul construcțiilor, a fost lansat portalul tematic www.ednc.gov.md. Prin intermediul portalului eDNC, specialiștii din domeniul construcțiilor, arhitecți, ingineri, antreprenori și toți cei interesați de acest sector pot căuta și accesa rapid informații actualizate cu privire la normativele tehnice, standardele de construcție, regulamentele și instrucțiunile necesare pentru a realiza proiecte de construcție de calitate și conform legislației în vigoare.

A fost constituită Instituția Publică Oficiul Amenajarea Teritoriului, Urbanism, Construcții și Locuințe¹⁴⁵, responsabilă de contribuirea la realizarea politicii de stat și gestionarea unor domenii precum, amenajarea teritoriului, urbanism, construcții și locuințe.

A fost aprobată reorganizarea prin transformare a Agenției pentru Supraveghere Tehnică în Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică¹⁴⁶, în scopul consolidării capacității instituționale și funcționale și creării unui sistem eficient și modern de supraveghere tehnică și control, în special în partea ce vizează „lupta” cu construcțiile neautorizate.

Pentru eliminarea prevederilor depășite și a blocajelor care au condus la nerecunoașterea și neînregistrarea contractelor multianuale, care nu au permis în ultimii 5 ani achiziționarea și elaborarea/ actualizarea documentelor normative în construcții, valorificarea surselor financiare alocate, precum și neachitarea serviciilor acordate de comitetele tehnice pentru normare tehnică în construcții, **a fost modificat Regulamentul cu privire la administrarea mijloacelor pentru finanțarea sistemului de documente normative în construcții**¹⁴⁷.

Pentru îmbunătățirea funcționării pieței produselor pentru construcții, prin unificarea terminologiei din domeniul reglementării tehnice cu privire la cerințele minime pentru comercializarea produselor pentru construcții și furnizarea unor definiții mai clare a domeniului de aplicare **s-au aprobat modificările la Reglementarea tehnică cu privire la cerințele minime pentru comercializarea produselor pentru construcții UE**¹⁴⁸.

¹⁴⁴ Hotărârea Guvernului nr. 835/2023

¹⁴⁵ Hotărârea Guvernului nr.633/2023

¹⁴⁶ Hotărârea Guvernului nr.391/2023

¹⁴⁷ Hotărârea Guvernului nr.592/2023 (modificarea Hotărârii Guvernului nr.1436/2008)

¹⁴⁸ Hotărârea Guvernului nr.14/2024

De asemenea pe parcursul anului 2023, **au fost aprobate 8 normative tehnice în domeniul construcțiilor**, prin care se stabilesc condițiile de calitate cerute construcțiilor, produselor și procedeele utilizate în construcții, precum și modul de determinare și verificare a acestora. Totodată, **au fost aprobate 21 de standarde ocupaționale în construcții** în scopul determinării clare a atribuțiilor și sarcinilor de lucru, specifice ocupațiilor din domeniul construcțiilor.

A fost consolidat dialogul cu partenerii sociali. Ca rezultat al negocierilor colective în 2023 a fost semnată Convenția colectivă la nivel de ramură și a fost aprobată majorarea salariu tarifar pentru categoria I de calificare de la 5000 de lei la 6500 de lei.

În vederea perfecționării și transparentizării procesului de administrare și exploatare a blocurilor locative au fost elaborate și aprobate un șir de acte normative necesare pentru punerea în aplicare a Legii cu privire la condominiu nr. 187/2022 și anume: Regulamentul privind controlul administrării condominiului¹⁴⁹, Regulamentul privind modul de funcționare a fondului de reparații și dezvoltare al asociației de proprietari din condominiu¹⁵⁰, Regulamentul privind organizarea și desfășurarea concursului pentru desemnarea gestionarului condominiului¹⁵¹, Regulamentul cu privire la modul de calculare a cotelor-părți din condominiu¹⁵².

A fost inițiată negocierea pentru lansarea Fazei III a Proiectului Locuințe publice, în vederea asigurării creșterii capacității fondului public de locuințe, destinat transiterii în locațiune persoanelor cu venituri mici, care nu pot accesa condiții satisfăcătoare de locuințe, precum și pentru angajații din sectorul public care activează în domeniul asistenței sociale, învățământ, medicină. Scopul proiectului este construcția a 450 de locuințe pentru 1600 de beneficiari, reconstrucția căminelor studențești pentru 730 de beneficiari și azilurilor pentru bătrâni pentru 730 de beneficiari. Costul estimativ al proiectului este de 34 mil. Euro.

¹⁴⁹ Hotărârea Guvernului nr. 568/2023

¹⁵⁰ Hotărârea Guvernului nr. 296/2023

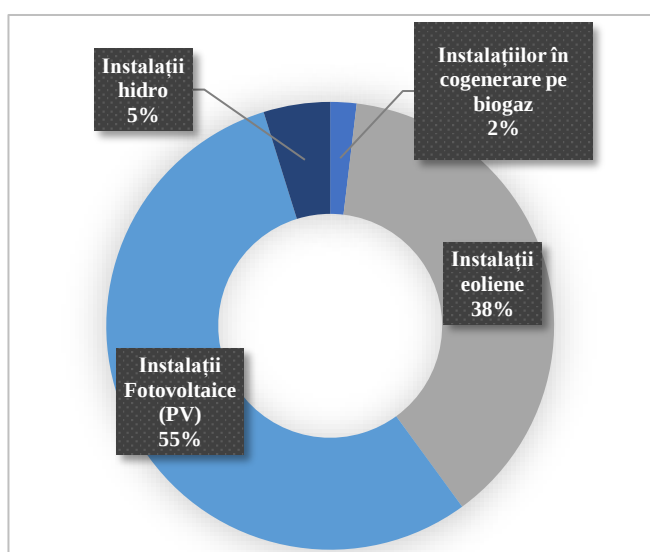
¹⁵¹ Hotărârea Guvernului nr. 243/2023

¹⁵² Hotărârea Guvernului nr. 879/2022

Energie

Pornind de la importanța strategică a sectorului energetic, în 2023 în structura Guvernului a fost creat Ministerul Energiei prin separare de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale¹⁵³, preluând întreg portofoliul pe domeniul energiei, devenind astfel organul central de specialitate al administrației publice, care asigură realizarea politicii guvernamentale în domeniul securității energetice și eficienței energetice. În acest sens, obiectivele politicilor promovate de către Minister cuprind: asigurarea **securității energetice a țării**, oferirea soluțiilor eficiente în asigurarea tranziției verzi și a digitalizării sectorului energetic prin **promovarea producției de energie electrică din surse regenerabile și a eficienței energetice**.

Figura 34. Structura surselor de energie regenerabilă, 2023

Sursa: Ministerul Energiei

Pe parcursul anului 2023 Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative la capitolul energie din surse regenerabile. Astfel, puterea instalată a capacităților de generare a energiei electrice din surse regenerabile a atins valoarea de 348,55 MW, ceea ce reprezintă o valoare cu 76% mai mare comparativ cu anul 2022, când aceasta constituia 198,589 MW. **Instalațiile Fotovoltaice, inclusiv Contorizarea Netă**, ocupă o pondere semnificativă, contribuind cu aproximativ 55% la capacitatea totală de energie regenerabilă (Figura 34), înregistrând o creștere impresionantă de circa 3,2 ori în anul 2023 (192,5 MW), comparativ cu anul 2022 (60.139 MW). **Instalațiile eoliene** au contribuit la puterea totală disponibilă din surse regenerabile cu 132,7 MW, atestându-se o majorare de aproximativ 15,3% față de anul 2022, capacitatea

instalată fiind de 115,1 MW. Cât privește, **Instalațiile hidro**, acestea au contribuit cu aproximativ 5% la puterea instalată totală, atingând 16,75 MW, în timp ce **Instalațiile în Cogenerare pe Biogaz**, contribuie cu aproximativ 2% la puterea instalată totală, atingând 6,6 MW.

Numărul consumatorilor finali de energie fotovoltaică, prin mecanismul Contorizării nete, a crescut de 2,7 ori în 2023, iar puterea instalată de energie de 3,4 ori, fapt ce înseamnă economii la facturile de energie electrică și mai puțină dependență de fluctuațiile tarifului la energia electrică, întrucât o parte din consum este acoperită de energia generată de propriul sistemul fotovoltaic. Mecanismul de sprijin contorizare netă¹⁵⁴ este un element esențial în vederea promovării surselor de energie regenerabile, ce permite consumatorilor finali (persoane fizice, companii) să producă și să consume propria energie electrică prin instalarea panourilor fotovoltaice pe acoperiș. În acest sens, dacă în anul 2021 numărul consumatorilor finali, care au beneficiat de mecanismul contorizării nete, era de 473 beneficiari, cu o putere instalată de 9,993 MW, atunci în anul 2022 acest număr a înregistrat o creștere impresionantă, ajungând la 1885 de beneficiari cu o putere instalată de 33,477 MW și, respectiv în 2023, numărul a continuat să crească până la 5051 de participanți, cu o putere instalată de 115,305 MW (Figura 35).

153 Hotărârea Guvernului nr. 117/2023

154 Conform art. 39 din Legea nr. 10/2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile

Aceste date indică nu doar o evoluție semnificativă în direcția energiei curate, ci și un progres vizibil pentru Republica Moldova în atingerea obiectivelor sale de dezvoltare durabilă în domeniul energetic, inclusiv atingerea țintelor de decarbonizare.

În pofida atractivității, mecanismul de stimulare a autoconsumului de energie produsă din surse de energie regenerabilă (mecanismul de contorizare netă), creează o tendință de supradimensionare a instalațiilor regenerabile utilizate de unii consumatori finali, în detrimentul celorlalți consumatori care și-ar dori și ei să beneficieze de opțiunea de autogenerare a energiei electrice, fapt care determină conturarea unei inechități sociale între consumatorii finali cu nivel diferit de venit.

Din aceste considerente, la data de 9 noiembrie 2023, a fost votată modificarea Legii nr.10/2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile¹⁵⁵, care prevede că din 1 ianuarie 2024, toți doritorii de a produce energie electrică din surse regenerabile, vor beneficia de mecanismul de sprijin **facturare netă**, iar toți producătorii care au reușit să semneze contracte de contorizare netă până la 31 decembrie 2023, vor putea beneficia de acest mecanism până la 31 decembrie 2027, ulterior vor tranzita la mecanismul de facturare netă.

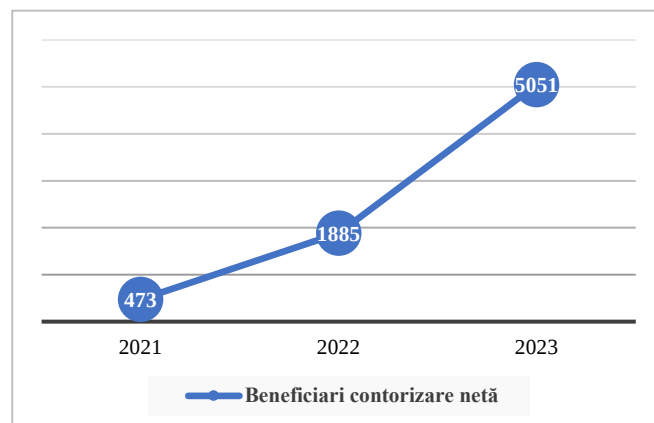
Prin urmare, dacă mecanismul de contorizarea netă a energiei regenerabile prevedea transferul surplusului de energie electrică într-o rețea energetică, atunci **facturarea netă** îi va permite unui producător de energie regenerabilă să-și contabilizeze surplusul de energie injectat în rețea în formă de bani dar nu energie, având posibilitatea de a fi acumulat pe o perioadă de 12 luni și transferat pentru altă perioadă sau achitat. Prețul energiei în surplus este egal cu prețul mediu de procurare a energiei electrice pentru perioada de facturare de la toate sursele, cu excepția cantităților de energie electrică procurată de la furnizorul central de energie electrică. În acest sens, în vederea implementării mecanismului de facturare netă, au fost stabilite cotele de capacitate, pe categorii de beneficiari finali, pentru care pot fi stabilite și plafoane de capacitate individuală per centrală electrică. Astfel, limita agreeată pentru **instalații fotovoltaice**, se va stabili în valoarea de 100 MW, alocată pe trei categorii de consumatori, după cum urmează:

- Consumatorii casnici - 43 MW;
- Instituții publice - 7 MW;
- Consumatori alții decât cei din categoriile de mai sus - 50 MW.

Limita de capacitate individuală pentru mecanismul de facturare netă pentru instalații fotovoltaice urmează a fi stabilită individual pentru fiecare consumator final, conform formulei stabilite, luând în calcul cea mai mare valoare dintre: *valoarea maximă a consumului anual din ultimii 3 ani calendaristici a consumatorului final de energie electrică sau produsul dintre puterea contractată a locului de consum și consumul mediu anual pentru 1 kW al consumatorilor din categoria din care face parte consumatorul final.*

Promovarea eficienței energetice și valorificarea surselor de energie regenerabilă, constituie elemente importante pentru reducerea dependenței de importul resurselor energetice.

Figura 35. Număr beneficiari contorizare netă

Sursa: Ministerul Energiei

155 Legea nr. 331/2023

În acest sens, este în proces de implementare **Proiectul „Eficiența Energetică în Republica Moldova”**, care este orientat spre îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor publice din întreaga țară, având planificate beneficii semnificative de mediu prin economii de energie și reducerea emisiilor de carbon și conducând la economii estimate de 16,8 GWh/an la energie electrică și de 55,3 GWh/an la căldură, ceea ce reprezintă echivalentul unei economii monetare de 5,2 milioane de Euro pe an.

În prima etapă, proiectul se focusează pe cele mai mari 10 instituții medicale din Republica Moldova (9 în mun. Chișinău și 1 în mun. Bălți). **În etapa II**, accent va fi pus pe instituțiile sociale (școli, grădinițe, spitale, etc.) aflate în subordinea autorităților administrației publice locale (APL I și II).

Un alt program, lansat la data de 15.11.2023, este **Programul „Rabla pentru electrocasnice”**, ce are drept scop reducerea consumului de energie și costurile în gospodăriile casnice prin înlocuirea echipamentelor vechi și mari consumatoare de energie cu altele noi și eficiente energetic. Au fost inaugurate două sesiuni, în cadrul cărora au beneficiat:

- Sesiunea Lămpi LED (15.11.2023-03.12.2023) - aproximativ 50.000 de gospodării;
- Sesiunea Electrocasnice (23.11.2023-03.12.2023) - circa 6.000 de gospodării pentru echipamente mari.

În rezultatul desfășurării Programului, până la data de 10 ianuarie 2024, au fost valorificate 18.840 de vouchere, în baza cărora au fost procurate 1.438 de electrocasnice mari și 143.676 de becuri LED. Începând cu anul 2024, va fi inițiată faza II a programului cu 17 000 de vouchere destinate achiziționării de becuri LED.

Surse de energie regenerabilă

Promovarea surselor de energie regenerabilă în politicile statului este importantă pentru creșterea securității energetice, diversificarea surselor de energie, reducerea costurilor energetice, redresarea schimbărilor climatice, promovarea inovației și tehnologiilor verzi. În acest scop, în anul 2023 au fost realizate următoarele acțiuni:

A fost instituit mecanismul de guvernare energetică și a acțiunilor climatice¹⁵⁶, care prevede angajamentul Republicii Moldova de a elabora și aproba Planuri naționale integrate privind energia și clima (*în continuare PNIEC*), pe toate cele 5 dimensiuni ale Comunității Energetice: piețe energetice integrate, securitate energetică, dezvoltare durabilă, cooperare și dialog, integrare europeană. Punerea în aplicare a Mecanismului de guvernare energetică presupune o reducere semnificativă a sarcinii administrative și a complexității pentru părțile nemijlocit implicate, stimularea cooperării la nivel regional, național și local pentru atingerea obiectivelor axate pe constrângerile dezvoltării cu emisii reduse de carbon.

Legea nr. 10/2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile a fost aliniată la prevederile Directivei UE nr. 2018/2001 privind energia regenerabilă, care face parte din Pachetul Energetic „Energie curată pentru toți europenii”¹⁵⁷ și a fost ajustat cadrului normativ secundar în acest sens. Prin acest pachet normativ s-a reușit introducerea unei serii de inovații, după cum urmează:

- **Obligația Guvernului de stabilire a țintei naționale în domeniul ponderii energiei din surse regenerabile în consumul final de energie pentru orizontul de timp 2030.** Această țintă va fi stabilită în PNIEC, și va fi de 27% ponderea energiei regenerabile în consumul final brut de energie. Contribuția energiei electrice din surse regenerabile va fi de 30%. Astfel, se dorește ca în anul 2030 cel puțin 30% din energia electrică consumată să provină din surse regenerabile. La moment, aceasta constituie doar cca 10%.

¹⁵⁶ Legea nr. 281/2023 pentru modificarea unor acte normative (instituirea mecanismului de guvernare energetică și a acțiunilor climatice) și Hotărârea Guvernului nr. 10/2024 pentru aprobarea Regulamentului privind mecanismul de guvernare energetică și a acțiunilor climatice

¹⁵⁷ Legea nr. 331/2023

- **Extinderea domeniului de aplicare a garanțiilor de origine**, Republica Moldova urmând să devină parte a sistemului de garanții de origine al Comunității Energetice, permițând comerțul transfrontalier de garanții între statele participante. Producătorii de energie din surse regenerabile vor obține o garanție de origine pentru fiecare MWh de energie electrică, termică, biogaz sau hidrogen produs, această garanție va putea fi comercializată prin intermediul unei platforme on-line unui consumator de energie național sau de peste hotare (exemplu – Kaufland), care dorește să se asigure că consumă doar energie din surse regenerabile.
- **Promovarea utilizării energiei regenerabile în sectoarele încălzire, răcire și transporturi** prin stabilirea criteriilor de durabilitate a biocarburanților, cât și a obligației achiziției biocarburanților produși local de către companiile petroliere;
- **Introducerea mecanismului de facturare netă** - trecerea la mecanismul de facturare netă este considerată un mijloc de a aborda preocupările legate de potențiala subvenționare a unor categorii de consumatori finali și viabilitatea financiară pe termen lung a întreprinderilor energetice;
- **garanții suplimentare pentru investitorii care vor să participe la licitațiile pentru construcția parcurilor fotovoltaice și eoliene de capacități mari, 60 MW și 105 MW** respectiv, care, conform calendarului indicativ urmează a fi organizate pe parcursul anului 2024.

În vederea implementării mecanismului de facturare netă, **a fost aprobată modificarea la Hotărârea Guvernului nr. 401/2021 cu privire la aprobarea limitelor de capacitate¹⁵⁸, a cotelor maxime și a categoriilor de capacitate în domeniul energiei electrice din surse regenerabile valabile până la data de 31 decembrie 2025**, au fost stabilite cotele de capacitate, pe categorii de beneficiari finali, pentru care pot fi stabilite și plafoane de capacitate individuală per centrală electrică.

Eficiență energetică

În scopul majorării investițiilor în eficiență energetică, prin adoptarea modificărilor la Legea nr. 139/2018 cu privire la eficiența energetică¹⁵⁹, s-a stabilit ca o parte din banii plătiți de consumatori pentru servicii și combustibili vor fi utilizați pentru a investi în eficiență energetică. La fel, operatorii sistemelor de distribuție a energiei electrice și gaze naturale, dar și importatorii de produse petroliere vor contribui financiar, prin intermediul unei taxe, la fondul de eficiență energetică. Prin urmare, resursele acumulate vor fi folosite în exclusivitate pentru finanțarea programelor de eficiență energetică. Totodată, modificările la Legea menționată, vizează instituirea unui sistem informațional național în domeniul eficienței energetice privind clădirile publice și performanța energetică a acestora, a unui subsistem informațional de monitorizare și verificare a economiilor de energie și a unui Registru electronic al auditorilor energetici.

În vederea reducerii consumului final de energie pentru sectorul rezidențial, care consumă circa 50% din consumul total de energie, precum și amenajării infrastructurii necesare pentru reîncărcarea vehiculelor electrice în clădirile nerezidențiale și clădirile de locuit, a fost adoptată Legea privind performanța energetică a clădirilor¹⁶⁰. Legea stabilește cadrul primar care va sta la baza dezvoltării mai multor documente normative secundare pentru calculul performanței energetice a clădirilor și certificarea performanței energetice a acestora.

Prin adoptarea **Legii privind etichetarea produselor cu impact energetic¹⁶¹**, aliniată la versiunea actualizată a directivei UE în domeniu, **produsele electrocasnice vor avea etichete energetice noi, pe o scară de la A la G, A fiind cele mai eficiente energetic**. Legea presupune simplificarea informațiilor afișate despre consumul de energie

¹⁵⁸ Hotărârea Guvernului nr. 26/2024

¹⁵⁹ Legii nr. 113/2023

¹⁶⁰ Legea nr. 282/2023

¹⁶¹ Legea nr. 306/2023

al produselor introduse pe piață sau puse în funcțiune. Inițial, etichetele ar urma să fie aplicate pe frigidere și congelatoare, mașini de spălat vase, mașini de spălat rufe, televizoare și lămpi.

A fost creată Instituția Publică Centrul Național pentru Energie Durabilă (CNED)¹⁶², astfel fiind reorganizată Agenția pentru Eficiență Energetică (AEE). Instituirea CNED presupune extinderea activității AEE, ce va avea rol de pilot a tranziției energetice către neutralitate climatică și decarbonizarea sectorului energetic din țara noastră.

În vederea implementării *Programului de Vouchere pentru electrocasnice și Programului de modernizare a sistemului intern de distribuție a agentului termic pentru încălzire și alimentare cu apă caldă menajeră și/sau implementarea altor programe, ce au drept scop sporirea securității energetice, a fost reglementat mărimea și modul de percepere a contribuțiilor de la beneficiarii programelor de eficientizare a consumului de resurse energetice¹⁶³.*

În vederea îmbunătățirii eficienței energetice în clădiri, prin renovarea acestora și valorificarea surselor de energie regenerabilă, a fost aprobată Hotărârea Guvernului privind implementarea schemei de obligații în domeniul eficienței energetice pentru perioada 2024-2026¹⁶⁴. Prin implementarea hotărârii se estimează contribuții și cheltuieli specifice pentru economiile de energie, iar furnizorii de energie vor beneficia de plăți fixe. Beneficiarii acestei hotărâri sunt consumatorii din sectorul rezidențial, care urmează să beneficieze de proiecte de eficiență energetică și/sau valorificare a surselor regenerabile de energie în cadrul blocurilor locative și a caselor individuale.

Conex la Hotărârea sus-menționată, **în scopul realizării în fiecare an a noi economii de energie pe durata implementării schemei de obligații în domeniul eficienței energetice, a fost aprobată Metodologia pentru determinarea mecanismului unic de determinare a contribuțiilor anuale¹⁶⁵, care urmează a fi achitate de părțile obligate (operatorii sistemelor de distribuție a energiei electrice și gazelor naturale, importatorii de produse petroliere, furnizorii de energie termică), pentru implementarea măsurilor de eficiență energetică și de valorificare a surselor regenerabile de energie.**

Cu suportul GEF/ PNUD Moldova, **a fost pus în funcțiune Sistemul Informațional de Management Energetic (EMIS), care permite analiza datelor lunare a consumului de energie și apă în toate instituțiile publice.** În cadrul acestui proiect s-au analizat consumurile de energie și apă pentru majoritatea clădirilor publice din țară, la moment, fiind introduse circa 3500 de clădiri. În baza datelor sistemului s-a elaborat lista cu 330 clădiri cu cel mai mare potențial de reducere a consumului, care vor fi selectate în regim prioritar pentru măsurile de reabilitare energetică.

Energie electrică

În anul 2023 a fost finalizată implementarea Pachetului energetic III în sectorul electroenergetic, fiind aprobat cadrul legislativ¹⁶⁶ care a armonizat legislația națională cu legislația UE privind preluarea modelului de separare a operatorului sistemului de transport a energiei electrice, ceea ce reprezintă o garanție pentru investitori în producerea și furnizarea energiei electrice de acces liber la rețea pentru a vinde energia atât în țară cât și peste hotare. Datorită liberalizării sectorului electroenergetic, pe piața liberă au apărut încă 2 furnizori alternativi activi la prețuri negociate, iar 8 consumatori non-casnici industriali au beneficiat de schimbarea furnizorului la prețuri negociate.

162 Hotărârii Guvernului nr.1060/2023

163 Hotărârea Guvernului nr. 612/2023

164 Hotărârea Guvernului nr.1064/2023

165 Hotărârea Guvernului nr.1068/2023 pentru determinarea contribuțiilor ce urmează a fi achitate de părțile obligate

166 Legea nr. 414/2023 privind modificarea unor acte normative (modificarea Legii nr. 107/2016 cu privire la energia electrică)

Prin aprobarea amendamentelor la Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică a fost transpus în legislația națională, versiunea adaptată a Regulamentului UE nr. 1227/2011, prin care **se va asigura integritatea și transparența pieței angro de energie, inclusiv prețuri corecte care vor exclude o posibilă activitate defectuoasă ale unor participanți la piața energiei electrice**. La fel, au fost introduse „*Mecanisme aplicabile în cazul unor crize de energie electrică*” (care substituie mai multe decizii ale Comisiei pentru Situații Excepționale aprobate în contextul situației de urgență care a durat aproximativ 2 ani) precum și au fost create condiții necesare pentru numirea și desemnarea Operatorului Pieței Energiei Electrice.

Pentru a asigura posibilitatea integrării pieței energiei electrice în piața unică europeană cât și întru respectarea acquis-ului Comunitar, la data de 01 iunie 2022 au fost puse în aplicare Regulile pieței energiei electrice, similare cu cele aplicate în țările membre ale Uniunii Europene, obligație asumată în calitate de parte contractantă la Tratatul de constituire a Comunității Energetice și urmare a semnării Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

Întru asigurarea funcționării sigure, fiabile și eficiente a sistemului electroenergetic, garantării furnizării neîntrerupte a energiei electrice a fost adoptată *Hotărârea Guvernului cu privire la impunerea obligației de serviciu public*¹⁶⁷, care va asigura securitatea aprovizionării cu energie electrică, fiind creat un mecanism legal prin care, SA „Energocom” va putea achiziționa cantitățile necesare de energie electrică pentru acoperirea necesităților consumatorilor finali la prețuri favorabile pentru consumatori.

Pentru avansarea implementării proiectului construcția liniei electrice aeriene 400 kV Vulcănești-Chișinău, având în vedere declararea acesteia ca fiind de utilitate publică, a fost aprobată decizia cu privire la exproprierea pentru cauză de utilitate publică a bunurilor imobile și a dreptului de folosință asupra bunurilor imobile situate pe amplasamentul lucrărilor de interes național de construcție a liniei electrice aeriene (LEA) 400 kV de transport al energiei electrice Vulcănești – Chișinău. Proiectul este în plină desfășurare, documentația tehnică a fost elaborată și verificată de către instituția autorizată, testările tip sunt în desfășurare, livrările de materiale în derulare (95%), bugetul valorificat – 32,3%. Proiectul va oferi țării noastre mai multă independență prin crearea unei alternative de livrare a energiei electrice din România, dezvoltarea unei piețe energetice competitive atât la nivel național cât și regional, precum și îmbunătățirea productivității și competitivității pe piață.

Cu referire la dezvoltarea și/sau inițierea proiectelor investiționale privind **interconectarea sistemelor electroenergetice ale Republicii Moldova și României, au fost inițiate procedurile privind dezvoltarea proiectului unei noi interconexiuni prin intermediul LEA 400 kV Bălți-Suceava**. În acest sens, au fost identificate surse de finanțare și demarată negocierea și semnarea acordurilor necesare. A fost aprobată¹⁶⁸ inițierea negocierilor asupra proiectului Acordului de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare privind realizarea Proiectului „Interconectarea rețelelor de energie electrică dintre Republica Moldova și România, Faza II” și acordarea împuternicirilor delegației oficiale pentru negocierea acestuia.

În contextul realizării proiectelor privind interconectarea rețelelor de gaze naturale și energie electrică din Republica Moldova și România, **la data de 11.12.2023 a fost semnat Memorandumul de Înțelegere dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României**. Scopul prezentului Memorandum de Înțelegere este de a crea cadrul necesar aferent continuității cooperării în domeniul energiei între Republica Moldova și România, precum și realizarea proiectelor de infrastructură necesare schimbului de energie pe termen lung, schimb de cunoștințe tehnice, abilități și expertiză. Memorandumul de Înțelegere include obiective privind realizarea proiectelor de importanță strategică precum, linia electrică aeriană 400 kV Suceava – Bălți precum și construcția unei noi linii de interconexiune de 400 kV între Strășeni și o stație electrică de pe teritoriul României.

167 Hotărârea Guvernului nr. 1059/2023

168 Hotărârea Guvernului nr. 28/2024

Energie termică și cogenerare

Au fost reconectate la sistemul de alimentare centralizată cu energie termică 57 clădiri publice din Chișinău și Bălți (inclusiv complexele de clădiri a Președinției și Parlamentului), ceea ce asigură economii anuale de gaze naturale de circa 4,7 mil. m³/an, precum și reducerea emisiilor de CO₂¹⁶⁹.

A fost aprobată¹⁷⁰ o nouă metodologie de repartizare a consumului direct/indirect de energie termică între consumatorii unui bloc locativ conectat la sistemul de alimentare centralizată cu energie termică, ce asigură mai multă echitate între consumatorii conectați și cei debransați de la SACET.

În vederea instalării a două centrale de cogenerare noi de înaltă eficiență ce vor avea o putere electrică totală de circa 55 MW (sau mai mare) și termică de cel puțin 43 Gcal/h, în cadrul celui de-al doilea Proiect de îmbunătățire a eficienței sistemului de alimentare centralizată cu energie termică PIESACET-2, a fost adoptată *Hotărârea Guvernului cu privire la autorizarea instalării a două centrale electrice cu termoficare noi în municipiul Chișinău*¹⁷¹. Acestea vor contribui la majorarea capacității de producere internă a energiei electrice și asigurarea securității energetice a țării, precum și la dezvoltarea sistemului de termoficare din mun. Chișinău și asigurarea eficientă și fiabilă cu energie termică a consumatorilor.

Gaze naturale și produse petroliere

În pofida limitării de către SAP „Gazprom” a livrărilor de gaze naturale către Republica Moldova și a crizei energetice naționale și regionale, **în țara noastră a fost asigurată furnizarea, fără întrerupere, cu gaze naturale, a energiei electrice și energiei termice a consumatorilor.** Acest fapt, a demonstrat implicarea eficientă a autorităților și întreprinderilor din sectorul energetic în gestionarea eficientă a situației energetice, excluzând orice deconectări de la sursele energetice a consumatorilor.

În scopul sporirii rezilienței sistemului energetic pentru a asigura aprovizionarea consumatorilor finali cu gaze naturale, a fost creat un mecanism legal prin care statul este obligat să facă stocuri de gaze naturale. În conformitate cu reglementările UE, anual până la începutul sezonului de încălzire, va fi asigurat un volum minim de gaze naturale de aproximativ 150-160 mil. m³ sau echivalentul a aproximativ a 15% din consumul zilnic mediu pentru perioada 1 noiembrie–31 martie din ultimii 5 ani calendaristici.

A fost asigurată diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale a țării și eliminată dependența de importul exclusiv de gaze naturale de la o singură sursă, SAP „Gazprom”. Începând cu luna decembrie 2022, întreg volumul de gaze naturale de 5,7 mil. m³/zi livrat către Republica Moldova de SAP „Gazprom” a fost alocat de către SA „Moldovagaz” pentru acoperirea cererii de consum a malului stâng al Nistrului și pentru producerea energiei electrice de către „Moldavskaia GRES” pentru consumatorii ambelor maluri ale Nistrului. Consumul malului drept de gaze naturale, practic, a fost acoperit de SA „Energocom”, care în anul 2023 a vândut gaze naturale către SA „Moldovagaz” la un preț mai mic decât cel livrat de SAP „Gazprom”. Procurarea gazelor naturale s-a realizat din mai mult de 10 surse – furnizori/traderi de gaze naturale.

Aderarea la Coridorul Vertical de gaze naturale și asigurarea accesului la gazele naturale lichefiate reprezintă o altă oportunitate pentru Republica Moldova care asigură diversificarea surselor de aprovizionare și consolidarea securității energetice.

169 Hotărârea Guvernului nr. 489/2023 cu privire la implementarea unor măsuri de promovare a sistemelor centralizate de alimentare cu energie termică

170 Hotărârea Guvernului nr. 752/2023 pentru modificarea Regulamentului cu privire la modul de prestare și achitare a serviciilor locative, comunale și necomunale pentru fondul locativ, contorizarea apartamentelor și condițiile deconectării acestora de la/reconectării la sistemele de încălzire și alimentare cu apă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 191/2002

171 Hotărârea Guvernului nr. 1041/2023

Garantarea accesului nediscriminatoriu la rețelele de transport a gazelor naturale a implicat avansarea în realizarea procesului de separare a operatorului sistemului de transport. Operatorul sistemului de transport SRL „Moldovatransgaz” nu a reușit să finalizeze acest proces în termenul stabilit, ceea ce a dus la retragerea licenței de transport a gazelor naturale de către ANRE, în anul 2023. Astfel, începând cu data de 19 septembrie 2023, operatorul sistemului de transport SRL „Vestmoldtransgaz” a fost numit provizoriu în calitate de operator al sistemului de transport al gazelor naturale în Republica Moldova, conform modelului operatorului de sistem independent, preluând gestionarea întregului sistem al rețelelor de transport al gazelor naturale din Republica Moldova, conform prevederilor Legii nr. 108/2016.

A fost reglementată procedura de transport a gazelor naturale în regim backhaul, facilitând crearea de capacități întreruptibile la punctele de interconectare. Astfel, a fost asigurată diversificarea rutelor de aprovizionare cu gaze naturale a țării prin asigurarea fluxului de gaze naturale în regim revers pe conducta Trans-Balcanică.

În luna septembrie a fost finalizat Auditul financiar și juridic al datoriei SA „Moldovagaz” către SAP „Gazprom” și ООО „Факторинг-Финанс”, în legătură cu furnizarea de gaze către consumatorii din partea dreaptă a Nistrului. Auditul a fost realizat de companiile Wikborg Rein Advokatfirma AS și Forensic Risk Alliance LLC.

Mediu

Politicile promovate și realizate de Guvern în domeniul protecției mediului în perioada de raportare au fost axate pe asigurarea realizării obiectivelor setate în Programul de activitate, și anume:

- implementarea principiilor de management integrat al resurselor naturale și al deșeurilor, dezvoltarea sistemului de monitorizare, control și de responsabilitate a utilizării resurselor;
- dezvoltarea durabilă a sectorului forestier, prin conservarea și extinderea resurselor forestiere naționale, în vederea sporirii rezilienței climatice pe termen lung și a satisfacerii necesităților țării în produse și servicii generate de păduri.

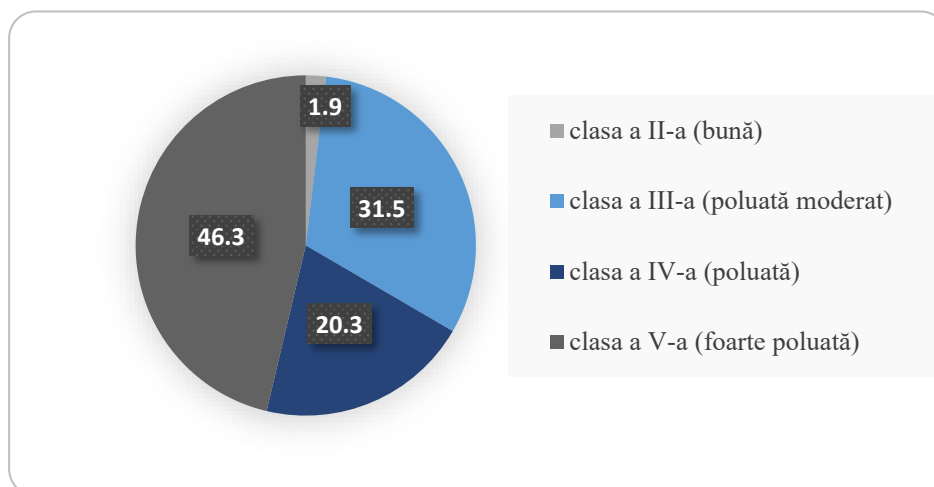
Evoluțiile și schimbările înregistrate pe parcursul anului 2023 în domeniul calității mediului înconjurător, reconfirmă constatarea că rezultate palpabile ale măsurilor realizate vor putea fi confirmare doar în perspectivă medie sau chiar lungă.

Creșterea calității apelor de suprafață rămâne în continuare un obiectiv și o necesitate stringentă pentru Republica Moldova. În perioada de raportare au fost întreprinse activități de curățire și decolmatare a unor porțiuni de râuri mici din țară și lichidate mai multe focare de poluare a apelor, per general. Au fost implementate un șir de proiecte naționale privind reabilitarea corpurilor de apă și, în special, a celor strategice, inclusiv:

- realizat proiectul de decolmatare a albiei râului „Răuțel” pe o lungime de 5,6 km cu regularizarea scurgerii apelor în hotarul administrativ-teritorial al s. Răuțel, raionul Fălești și plantarea fâșiilor riverane de protecție pe o suprafață de 5 ha, costul lucrărilor fiind de 4,3 mil. lei alocați din bugetul de stat, beneficiari fiind 3860 locuitori ai acestei localități.
- elaborate 6 proiecte de curățare și adâncire a albiei pe 156 km pe râurile: *Botna* (68 km cu plantarea fâșiilor riverane de protecție pe o suprafață de 56 ha); *Cogîlnic* (38 km); *Lăpușna* (39 km și plantarea fâșiilor riverane de protecție pe o suprafață de 80 ha); *Bîc* (11 km).

Cu toate acestea, *calitatea apelor stabilită pentru bazinul râului Nistru rămâne în continuare de clasa a III-a: „poluată moderat”, pentru apele din bazinul râului Prut - clasa a IV-a: „poluată”, iar pentru apele interne ale râurilor mici – clasa a – V-a: „foarte poluată” (Figura 36).*

Figura 36. Repartizarea procentuală la clasele de calitate a apelor râurilor (conform secțiunilor de monitorizare)

Astfel, obiectivul de creștere a calității apelor de suprafață rămâne valabil în continuare, acesta urmând a fi asigurat, în special, printr-un control mai riguros al activităților de evacuare a apelor uzate în corpurile de apă

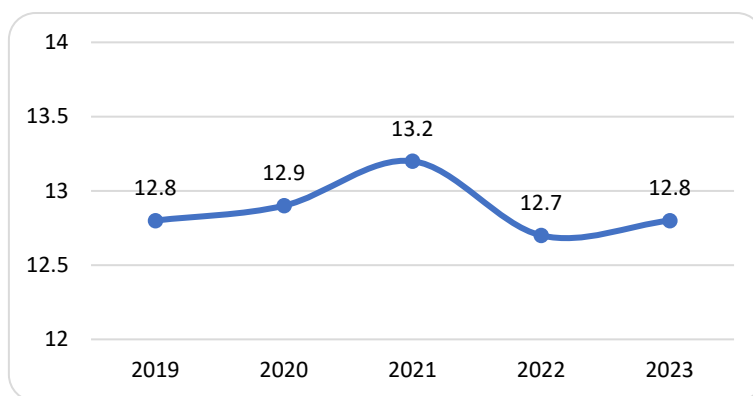
naturale, pentru a crește procentul de ape normativ epurate, care pe parcursul ultimilor ani nu a depășit nivelul de 18%, ceea ce reprezintă o pondere foarte mică.

În vederea **perfecționării proceselor de gestionare și protecție a resurselor de apă**, au fost aprobate modificări la Legea nr. 272/2011¹⁷², care vizează reglementarea modului de transmitere a segmentelor unui curs de apă din administrarea statului către gestionarea unităților administrativ-teritoriale, regimului de atribuire în folosință a corpurilor de apă proprietate publică, procedurii de emitere a autorizației de mediu pentru folosință specială a apei, inclusiv reglementarea cerințelor pentru prelevarea probelor de apă de către laboratoarele acreditate.

Evoluția ascendentă înregistrată în ultimii ani a suprafețelor acoperite de păduri a fost ranversată de impactul crizei energetice cu care s-a confruntat Republica Moldova în anul 2022 și necesității de a asigura a populației cu lemn de foc. Deși începând cu anul 2019 s-au depus eforturi de a crește suprafața pădurilor de la 12,8% până la 13,2% în anul 2021, pe parcursul anului 2022 suprafața pădurilor s-a redus din nou cu 0,5%, ajungând la 12,8% din suprafața țării (Figura 37).

Pentru a recupera și restabili tendința de extindere a suprafețelor împădurite, în anul 2023 **Guvernul a aprobat Programul național de extindere și reabilitare a pădurilor pentru perioada 2023-2032 (PNERP).** Astfel, doar în primul an de implementare au fost deja efectuate plantări pe o suprafață de 7,2 mii ha, ceea ce va contribui la creșterea cu 0,1% a suprafețelor acoperite cu păduri și vegetație forestieră. Pentru lucrările respective au fost alocate surse bugetare în sumă de circa 126 mil. lei, dintre care valorificate au fost doar 102,3 mil. lei.

Figura 37. Ponderea suprafețelor acoperite cu păduri și cu vegetație forestieră din suprafața țării %

Pentru dezvoltarea sectorului forestier și extinderea suprafețelor împădurite a fost atrasă asistență externă în valoare de **11,3 mil. lei** din cadrul **Programului „Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agricolă” (IFAD)** și de **1.6 mil. lei acordat de Centrul Național de Mediu.**

În același timp, **procesul de extindere a suprafeței de arii naturale protejate de stat nu a suferit schimbări** pe parcursul ultimilor 5 ani, cota acestora fiind de 5,8% din suprafața țării. În scopul îmbunătățirii managementului ariilor naturale protejate de stat din Republica Moldova și creșterii rezilienței acestora la schimbările climatice, în anul 2023 au fost inițiate 2 proiecte noi:

- Îmbunătățirea managementului, dezvoltarea instituțională, consolidarea capacităților administrative și restaurarea habitatelor în cadrul a 3 arii naturale protejate: Parcul național „Nistrul de Jos”, Parcul Național Orhei și Rezervația Naturală „Codrii”. Proiectul va fi implementat în perioada octombrie 2023–2026, având un buget de 1,65 mil. Euro, finanțat de Agenția Austriacă pentru Dezvoltare
- Conservarea și managementul sustenabil al zonelor umede cu valoare de conservare înaltă din bazinul râului Prut, care se va concentra inclusiv pe sporirea eficienței gestiunii zonelor protejate din cadrul Rezervației Biosferei „Prutului de Jos” și Rezervației Științifice „Pădurea Domnească”, având un buget în valoare de 913,2 mii dolari SUA, finanțat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și Fondul Global de Mediu.

172 Legea nr.352/2023

Măsuri cu caracter sistemic au fost întreprinse întru stimularea *creșterii ratei de reciclare a deșeurilor* și reducerea cantităților de deșeuri eliminate prin depozitare. Începând cu anul 2021, odată cu *punerea în aplicare a principiului de responsabilitate extinsă a producătorilor (REP)* pentru anumite fluxuri de deșeuri, rata de colectare a acestor deșeuri pentru reciclare sau recuperare este în creștere de la an la an, în anul 2023 rata respectivă constituind 25,2% (Figura 38).

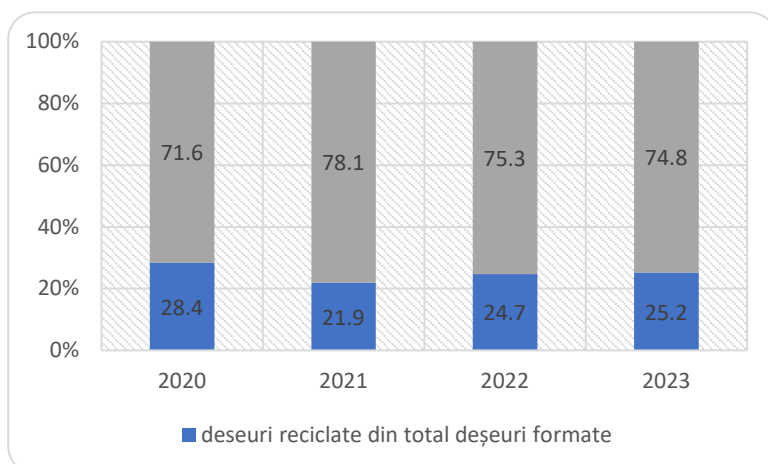
În prezent, mecanismul REP este aplicat pentru produsele plasate pe piață (potențiale deșeuri): echipamente electrice și electronice, baterii și acumulatori, ambalaje, anvelope uzate. Începând cu aprilie 2024 mecanismul REP va fi pus în aplicare și pentru vehiculele scoase din uz¹⁷³ și uleiurile uzate. Măsurile menționate vor contribui la creșterea ratei de colectare și reciclare a deșeurilor și la atingerea țintelor naționale de reciclare stabilite prin actele normative specifice.

Un mecanism de stimulare a aplicării cerințelor REP de către mediul de afaceri a fost stabilit, în anul 2023, prin includerea modificărilor în Legea nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului¹⁷⁴, care prevăd scutiri pentru agenții economici de la plata pentru ambalajele plasate pe piață, în cazul în care aceștia își ating obiectivele de colectare și valorificare a deșeurilor de ambalaje aprobate la nivel individual. Prin acest lucru se oferă agenților economici posibilitatea de a redirecționa resursele financiare economisite către activitățile de dezvoltare a rețelelor de colectare a deșeurilor de ambalaje. Or, la finele anului 2023 erau deja înregistrați: i) pentru deșeurile de echipamente electrice și electronice - 5 sisteme colective cu 263 operatori economici; ii) pentru deșeurile de ambalaje - 5 sisteme colective cu 272 de operatori economici; iii) pentru deșeurile de baterii și acumulatori - 3 sisteme colective și 5 operatori economici, care implementează REP individual; iv) pentru anvelope uzate - 1 sistem colectiv, care cuprinde 4 operatori. În total, la finele anului 2023 numărul operatorilor înregistrați ca implementatori ai sistemului REP constituia 547, ceea ce reprezintă o creștere de 2 ori față de anul 2022 (273 operatori), fapt ce denotă creșterea gradului de responsabilizare și conformare a mediului de afaceri pentru implementarea cerințelor de mediu, în special a celor de REP.

Totodată, în perspectivă medie, este preconizată o creștere mai semnificativă a ratei de reciclare a deșeurilor, țintele de reciclare stabilite pentru mediul de afaceri crescând anual. Noul **Program național pentru gestionarea deșeurilor pe anii 2023-2027**¹⁷⁵ urmărește creșterea cu până la 40-60% a ratei de recuperare și reciclare a produselor până în anul 2027, în special a celor supuse regimului de responsabilitate extinsă a producătorului.

Suplimentar, **pentru reglementarea activităților de gestionare a deșeurilor au fost** adoptate modificări la Legea nr. 209/2016 privind deșeurile¹⁷⁶. Au fost aprobate și urmează a fi puse în aplicare reglementări noi, ajustate la standardele europene privind activitățile de depozitare a deșeurilor, de incinerare și co-incinerare a deșeurilor¹⁷⁷.

Figura 38. Pondere deșeurilor reciclate din total deșeuri formate %

173 Hotărârea Guvernului nr. 93/2023

174 Legea nr. 247/2023

175 Hotărârea Guvernului nr. 972/2023

176 Legea nr. 18/2023

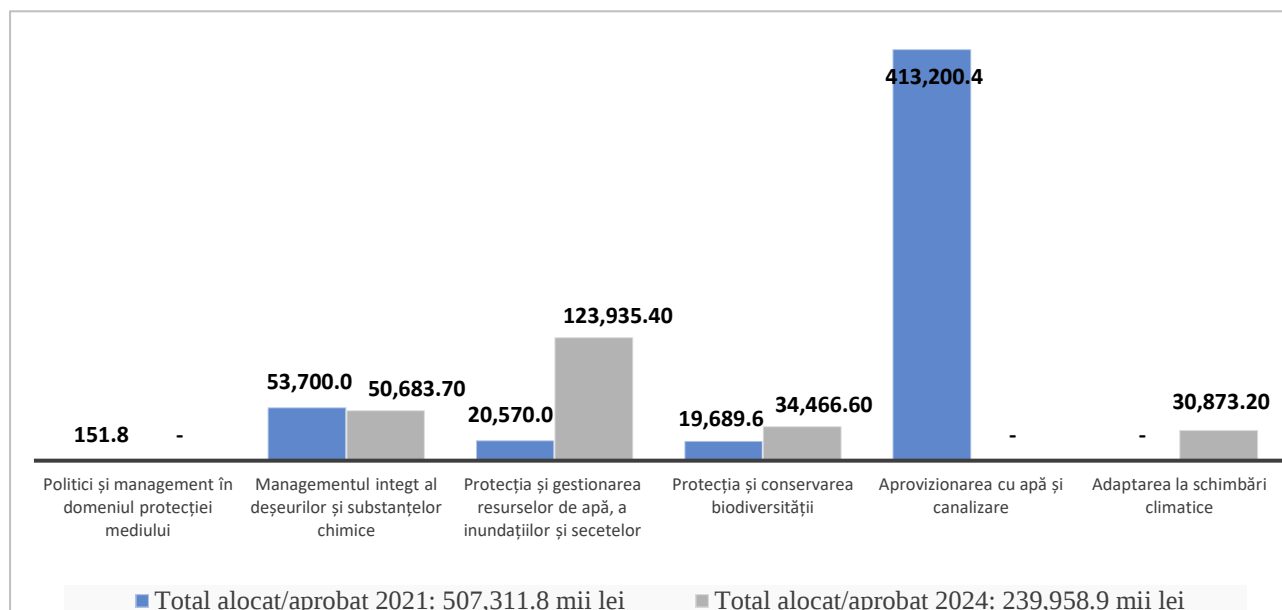
177 Hotărârea Guvernului nr. 205/2023; Hotărârea Guvernului nr. 939/2023

Prin intermediul Proiectului „Deșeuri solide în Republica Moldova”, finanțat prin Acordul de împrumut de 25 mil. Euro contractat de la BERD în anul 2023¹⁷⁸ și prin Contractul de finanțare de 25 mil. Euro contractat cu BEI¹⁷⁹ au fost lansate activități de creare a **infrastructurii de gestionare a deșeurilor în trei regiuni de management al deșeurilor**: Regiunea nr. 1 care cuprinde raioanele Cahul, Cantemir, Taraclia, Vulcănești, Ceadâr-Lunga și Comrat, Regiunea nr. 5 care cuprinde raioanele Ungheni, Călărași și Nisporeni și Regiunea nr. 8 care cuprinde raioanele Edineț, Briceni, Ocnița și Dondușeni. Suplimentar au fost semnate și ratificate Acordurile de grant dintre Republica Moldova și BERD în sumă de 5,6 mil. Euro¹⁸⁰ și **în sumă de 600 mii Euro**¹⁸¹. Principala categorie de beneficiari vor fi autoritățile publice locale și populația, instituțiile publice și sectorul privat din cele trei regiuni de management a deșeurilor.

Prin aderarea la Acordul de la Paris, Republica Moldova s-a angajat să asigure contribuția sa națională determinată de **reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră (GES)**, stabilindu-și o țintă ambițioasă de reducere a emisiilor respective cu 70% până în anul 2030, comparativ cu nivelurile din anul 1990. Deși, suntem aproape la jumătate de cale în atingerea acestei ținte (33,5% atinse), punerea în aplicare a Programului de Dezvoltare cu Emisii Reduse a Republicii Moldova până în anul 2030¹⁸² va accelera procesul prin măsuri de reducere a emisiilor generate de principalele sectoare ale economiei naționale: energie, transport, clădiri, procese industriale, agricultură, silvicultură și utilizarea terenurilor și deșeurile.

Eficiențizarea procedurilor de funcționare a Fondului Național de Mediu (FNM), operate în anul 2023, au avut un impact semnificativ pentru proiectele de mediu. Astfel, dacă în anul 2021 FNM finanța preponderent proiecte în domeniul dezvoltării infrastructurii de apă și sanitație (Figura 39), începând cu anul 2024, ponderea acestora a fost redusă la zero, fiind colectate solicitări de finanțare exclusiv pe domenii de mediu: managementul integrat al deșeurilor și substanțelor chimice, protecția și conservarea biodiversității, prevenirea calamităților naturale și managementul resurselor de apă, schimbările climatice. Urmare a reformei FEN, în premieră, s-a lansat și un apel de proiecte de mediu, a căror implementare va demara în anul 2024 și va dura până la 36 de luni, în dependență de activitățile proiectelor.

Figura 39. Alocațiile FNM pentru proiecte de mediu, anul 2021 comparativ cu ianuarie 2024

178 Legea nr. 14/2023

179 Legea nr. 89/2023

180 Legea nr. 12/2023

181 Hotărârea Guvernului nr. 43/2024

182 Hotărârea Guvernului nr. 659/2023

Contribuția la dezvoltarea durabilă a țării și a bunăstării oamenilor prin implementarea Pactului Verde European și alinierea la politica de neutralitate la schimbările climatice a UE pe toate domeniile de activitate a fost asigurată prin:

- aderarea Republicii Moldova la Amendamentul de la Kigali la Protocolul de la Montreal privind substanțele care distrug stratul de ozon¹⁸³;
- ii) interzicerea plasării pe piață a produselor și a echipamentelor ce conțin gaze fluorurate cu efect de seră¹⁸⁴, fiind descurajată utilizarea substanțelor ce distrug stratul de ozon și reducerea emisiilor de GES, cu impact semnificativ asupra mediului și climei. În acest sens, agenții economici au fost motivați să utilizeze alternative sigure și eficiente din punct de vedere ecologic și energetic;
- iii) aprobarea *Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030*, care stabilește acțiunile-cheie pentru diferite sectoare ale economiei (energie, transport, clădiri, procese industriale, agricultură, silvicultură și folosința terenurilor și deșeuri) în vederea reducerii emisiilor de GES în comparație cu nivelul înregistrat în anul 1990;
- iv) aprobarea *Programului național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030*¹⁸⁵, care stabilește măsuri de adaptare a sectoarelor vulnerabile ale economiei naționale (agricultura, resursele de apă, sănătatea, sectorul forestier, energetic și transport) la schimbările climatice pentru a asigura reziliența climatică pe termen mediu și lung a sistemelor economice, sociale și ecologice.

Realizarea obiectivului privind integrarea principiilor de dezvoltare durabilă și de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale, inclusiv în politicile economice, de achiziții publice și de subvenționare a fost ținut de următoarele acțiuni:

- dezvoltate măsuri de adaptare a sectoarelor vulnerabile ale economiei naționale (agricultura, resursele de apă, sănătatea, sectorul forestier, energetic și transport) la schimbările climatice, acestea fiind planificate în *Programul național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030*;
- elaborate studii privind îmbunătățirea rețelei de observare meteorologică și hidrologică, privind măsurile de adaptare a sectoarelor vulnerabile ale economiei naționale (agricultura, resursele de apă, sănătatea, sectorul forestier, energetic și transport) la schimbările climatice¹⁸⁶;
- aprobate modificări la Regulamentul cu privire la planificarea gestionării secetei¹⁸⁷, care au ca scop reglementarea aspectelor referitoare la gestionarea fenomenelor hidrometeorologice ce au ca efect producerea secetei, stării de secetă și a consecințelor acesteia, precum și stabilirea clară a atribuțiilor și responsabilităților autorităților cu tangență în domeniul planificării gestionării secetei.
- revizuite restricțiile care urmează a fi aplicate, încât să fie asigurat accesul la resursele de apă pentru toți utilizatorii, dar în același timp să fie asigurată protecția și gestionarea durabilă a acestora, stabilirea clară a cerințelor ecosistemelor în condiții de secetă, precum și evaluarea impactului consumului de apă asupra stării resurselor de apă.

Elaborarea și implementarea unui sistem transparent, integrat de monitorizare automatizată a indicatorilor de calitate a apelor, a aerului și a solului, inclusiv a condițiilor meteorologice și asigurarea controlului calității mediului pe întreg teritoriul țării

183 Legii nr. 178/2023

184 Legea nr. 43/2023 privind gazele fluorurate cu efect de seră

185 Hotărârea Guvernului nr. 624/2023

186 Măsurile au fost dezvoltate cu suportul Programului privind avansarea în cadrul procesului național de planificare a adaptării la schimbările climatice (NAP II) finanțat de Fondul Verde pentru Climă

187 Hotărârea Guvernului nr. 21/2024

În scopul *monitorizării calității aerului* în zona industrială Râbnița-Rezina, unde își desfășoară activitatea cele mai mari activități industriale - Uzina de Cement de la Râbnița și Uzina Metalurgică de la Râbnița, a fost pusă în funcțiune o nouă stație automată de control a nivelului de poluare a aerului de tip fond rural cu elemente industriale. Stația înregistrează și transmite date privind nivelul de poluare a aerului în regim continuu, care va permite informarea atât a populației din zonă asupra calității aerului, cât și factorilor de decizie în scopul elaborării politicilor de mediu, menite să protejeze sănătatea umană și mediul ca întreg.

La capitolul monitorizării fenomenelor meteorologice și hidrologice periculoase¹⁸⁸, au fost aprobate amendamente, care vor contribui la prevenirea și minimizarea impactului acestor fenomene asupra vieții umane, proprietății și securității statului. Informațiile și datele în domeniul hidrometeorologic sunt puse la dispoziție publicului conform unor noi tarife ajustate, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 494/2023.

În scopul fortificării capacităților de informare precoce în cazurile de urgențe radiologice, cu suportul Agenției Internaționale pentru Energia Atomică (AIEA), au fost amplasate în diferite regiuni ale țării 8 stații automatizate de monitorizare a fondului ambiental gama „IRMIS” pentru *monitoringul radiologic* al mediului, prin intermediul cărora orice stat membru al AIEA are accesul la informația on-line cu privire la situația radiologică din diferite țări, inclusiv din Republica Moldova.

În scopul reducerii și eliminării impactului substanțelor chimice asupra mediului și sănătății populației, au fost inițiate activități de **dezvoltare a unui sistem durabil de management al substanțelor chimice din punct de vedere legislativ, instituțional, tehnic și informațional**, planificate și puse în aplicare, conform Programului de management durabil al substanțelor chimice pentru anii 2023-2030 și Planului Național de Implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenti (POPs)¹⁸⁹. **În același scop, a fost:**

- **aprobat Regulamentul privind monitorizarea radiologică a materialelor metalice reciclabile pe întregul ciclu de colectare, comercializare și procesare**¹⁹⁰, care va contribui la reducerea riscului de trafic ilicit cu materiale radioactive și la diminuarea riscului sporit de expunere a lucrătorilor, populației și a mediului la radiațiile ionizante;
- **creat Centrul de Date a Organizației Tratatului de Interzicere Completă a Testelor Nucleare (CTBTO)**, în cadrul Agenției Naționale de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice, prin intermediul căruia Republica Moldova v-a beneficia de suport din partea CTBTO, în special în domeniul formării/perfecționării profesionale, schimbului de date și informații privind monitoringul de explozii nucleare (și alte tipuri de explozii), aplicarea datelor și tehnologiilor nucleare în scopuri civile și științifice, etc.

188 Legea nr. 368/2023

189 Hotărârea Guvernului nr. 816/2023

190 Hotărârea Guvernului nr. 698/2023

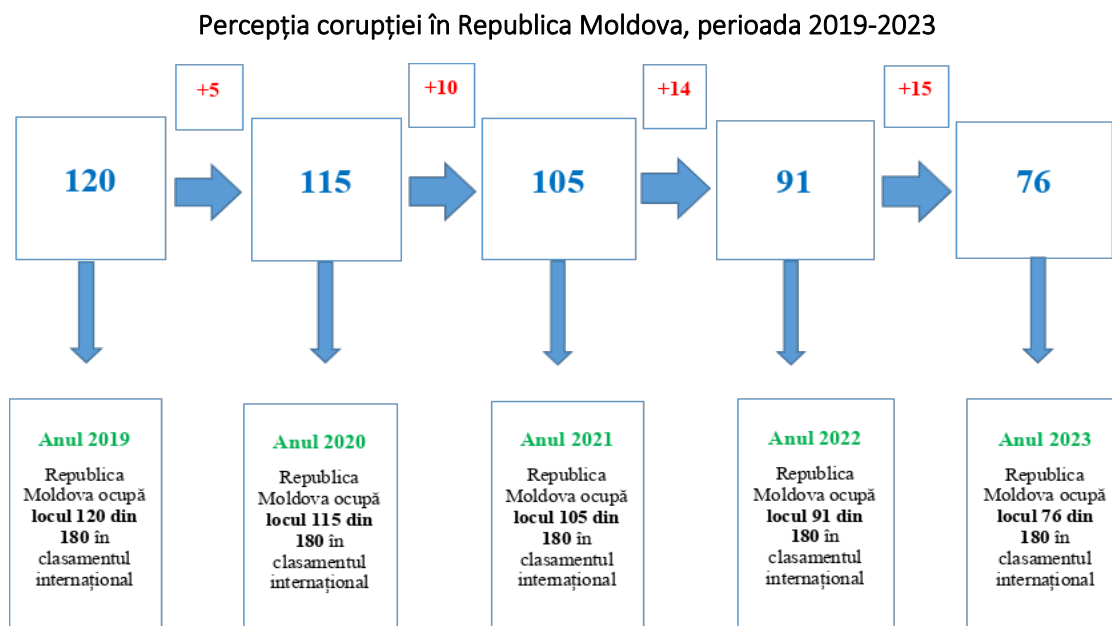
Justiție și respectarea drepturilor omului

Justiție

În anul 2023 realizările în domeniul justiției au fost congruente cu angajamentele care derivă din măsurile propuse de către Comisia Europeană în contextul acordării Republicii Moldova a statutului de țară candidată, fiind axate pe: i) asigurarea independenței și integrității sectorului justiției; ii) combaterea corupției în special a celei de nivel înalt; iii) implementarea angajamentului de „deoligarhizare” prin eliminarea influenței excesive a intereselor private asupra vieții economice, politice și publice; iv) recuperarea activelor și combaterea spălării banilor; v) consolidarea protecției drepturilor omului.

În ultimii ani, Republica Moldova a fost confruntată cu numeroase probleme legate de corupție, care au influențat în mod semnificativ percepția publică și evoluția țării. Corupția a fost și rămâne un flagel pentru Republica Moldova, afectând toate domeniile de la politică și administrație publică până la economie și justiție. Evoluția percepției corupției în Republica Moldova a fost variată și influențată de diferiți factori, inclusiv de eforturile autorităților de combatere a corupției și de angajamentul societății civile.

Republica Moldova și-a exprimat angajamentul față de comunitatea europeană în ceea ce privește combaterea corupției. În acest sens, țara a făcut pași pentru implementarea reformelor anticorupție și a cooperat cu instituțiile europene și internaționale în acest sens. Deși există progrese înregistrate, există încă mult de făcut pentru a consolida statul de drept și pentru a eradica corupția în toate aspectele sale. Analizând figura de mai jos, se observă o îmbunătățire semnificativă a poziționării Republicii Moldova în clasamentul internațional cu privire la percepția corupției în perioada 2019-2023 – Republica Moldova ocupând în anul 2023 locul 76 din 180.

Sursă: Transparency International

Pentru a consolida angajamentul privind lupta împotriva corupției, Executivul a continuat să promoveze măsuri de ordin legislativ să fortifice capacitățile instituțiilor anticorupție și să sporească transparența sistemului judiciar. De asemenea, consolidarea dialogului și cooperării cu partenerii europeni și internaționali în acest domeniu a fost considerată esențială pentru progresul continuu în combaterea corupției în Republica Moldova.

Urmare a implementării primei etape mecanismului de evaluare a integrității actorilor din sectorul justiției, conform Legii nr. 26/2022, au fost constituite noile organe de autoadministrare a corpului de judecători și

procurori, CSM și CSP, la moment ambele fiind funcționale. Acestea sunt implicate plenar în procesul subsecvent de evaluare a judecătorilor și procurorilor vizați de mecanismul de vetting¹⁹¹.

Evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor constituie obiectivul major asumat de către Republica Moldova în contextul imperativului de a asigura un sector al justiției cu actori integri și responsabili. Această etapă a reformei ține de evaluarea judecătorilor curților de apel; președinților și vicepreședinților judecătoriilor; Procurorului General, adjuncților Procurorului General, procurorilor șefi ai secțiilor Procuraturii Generale, inclusiv cei care au ocupat aceste funcții sau care au asigurat interimatul acestora pentru un termen mai mare de un an; toți procurorii din cadrul procuraturilor specializate; procurorii-șefi și adjuncții acestora din cadrul procuraturilor teritoriale.

Au fost constituite Comisiile nr. 2 de evaluare a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător la CSJ și nr. 3 de evaluare a procurorilor. Astfel, procesul de evaluare extraordinară va fi mai dinamic. De asemenea, la moment se desfășoară procesul de evaluare a candidaților pentru funcțiile de membri ai Colegiului pentru selecția și evaluarea judecătorilor din cadrul CSM și Colegiul pentru selecția și evaluarea procurorilor din cadrul CSP.

Îmbunătățirea mecanismelor privind selecția și evaluarea judecătorilor și a procurorilor și privind răspunderea disciplinară. În scopul eficientizării mecanismelor/proceselor privind răspunderea disciplinară a judecătorilor, principalele aspecte vizate se referă la: drepturile, obligațiile și garanțiile inspectorilor-judecători; revocarea mandatului și alte aspecte de consolidare a capacităților Inspecției Judiciare; asigurarea clarității și previzibilității criteriilor care constituie abateri disciplinare; procedura de examinare și alte aspecte deficitare constatate urmare a examinării practicilor. Cu privire la selecția și evaluarea performanțelor judecătorilor a fost comasat Colegiul de selecție cu Colegiul de evaluare și a fost creat un colegiu unic - Colegiul de selecție și evaluare a judecătorilor. De asemenea, a fost reglementat criteriile de selecție a candidaților la funcția de judecător și a criteriilor de evaluare a performanțelor judecătorilor. Un element de novăție a legii îl constituie atribuirea competenței de evaluare a judecătorilor sub aspectul integrității. La fel, a fost îmbunătățit mecanismul de selecție, evaluare și răspundere disciplinară a procurorilor¹⁹². Principalele aspecte țin de: comasarea Colegiului pentru selecția și cariera procurorilor și Colegiului de evaluare a performanțelor procurorilor într-un colegiu unic - *Colegiul pentru selecția și evaluarea procurorilor*; modificarea componenței Consiliul Superior al Procurorilor – va fi format din 10 membri (5 procurori; 4 reprezentanți ai societății civile și membru de drept va rămâne Președintele Consiliului Superior al Magistraturii). Avocatul Poporului și Procurorul General încetează a fi membri de drept în Consiliul Superior al Procurorilor începând cu 1 ianuarie 2024 iar ministrul justiției începând cu 1 ianuarie 2026. O reformă importantă, conform mai multor recomandări, a fost transferul Inspecției procurorilor din cadrul Procuraturii Generale în structura Consiliului Superior al Procurorilor, ceea ce va consolida independența și eficiența verificării procurorilor pe aspecte disciplinare. La moment, noul CSP deja a selectat 4 membri ce vor face parte din noua Inspecție a Procurorilor.

Reforma Curții Supreme de Justiție (CSJ). Impactul major al reformei constituie reducerea numărului de cauze examinate de CSJ, accentul fiind pus pe ordonarea modului de interpretare și aplicare a legii în sistemul de justiție. Astfel fiind asigurat rolul principal al CSJ de a consolida practica judiciară. Reforma vizează și reducerea numărului de judecători în Curtea Supremă de Justiție (CSJ) de la 33 la 20; modificarea compoziției CSJ pentru a permite accesul la funcțiile de judecător CSJ reprezentanților profesiiilor juridice (avocați, procurori), reprezentanților mediului academic în domeniul dreptului. În scopul asigurării formării noii componențe a instanței supreme din persoane integre și profesioniste, a fost adoptat cadrul legislativ privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție¹⁹³. Până în prezent, Comisia a evaluat dosarele a 12 candidați la funcția de judecător CSJ, iar CSM a aprobat 6 rapoarte.

¹⁹¹ Legii nr. 65/2023, Legii nr. 252/2023

¹⁹² Legea nr. 200/2023

¹⁹³ Legea nr.65 din 30.03.2023

În scopul sporirii accesului la justiție, degrevării instanțelor de judecată de dosare, reducerii cheltuielilor judiciare dar și a timpului justițiabililor, creșterii satisfacției prin identificarea unor soluții reciproc acceptabile pentru părțile litigante au fost promovate modificări legislative. Serviciile de mediere garantată de stat sunt astăzi integrate în sistemul de asistență juridică garantată de stat, fiind revizuite categoriile de dosare care pot fi referite medierii garantate de stat (nu doar cauzele penale, dar și cauzele civile, contravenționale). La fel, este extinsă lista categoriilor de persoane care pot beneficia de mediere garantată de stat (persoanele ale căror venit este mai mic decât salariul minim lunar pe țară stabilit de Guvern, minori, persoanele care au atins vârsta de 18 ani, dar nu au atins vârsta de 21 de ani, persoanele cu dizabilitate severă sau accentuată).

În scopul creșterii accesului cetățenilor la serviciile de asistență juridică garantată de stat, au fost operate modificări la Legea nr. 198/2007, prin care s-a asigurat extinderea categoriilor de subiecți ce pot beneficia de asistență juridică garantată de stat.

S-au asigurat servicii mai accesibile pentru cetățeni (apostila online accesibilă din orice colț al lumii, programarea online la serviciile de arhivă națională, interoperabilitatea dintre sistemul informațional e-Apostilă cu sistemul informațional al Ministerului Afacerilor Interne).

Au fost modificate substanțial reglementările legale în materie de activitate a executorilor judecătorești, precum și a administratorilor autorizați. Astfel, astăzi există o determinare clară a modalității de constituire a comisiilor profesionale de licențiere și disciplină; mecanisme noi de intervenție în situații de blocare a funcționării organului profesional; garanții suplimentare oferite persoanelor implicate în procedurile de executare în derulare la executorul judecătoresc a cărui activitate se suspendă sau a încetat precum și o determinare a cerințelor în raport cu sesizările prin care se deplâng acțiunile/activitățile desfășurate de către executorii judecătorești.

Pentru asigurarea **accesului la justiție și sporirii transparenței activității instanțelor judecătorești,** cu suportul Proiectului USAID „Instanțe Judecătorești Model”, în cadrul a trei judecătorii (Bălți, Ungheni și Edineț) au fost amenajate spații pentru ghidarea și informarea justițiabililor. În fiecare sediu al acestor instanțe sunt instalate info-chioșcuri pe monitoarele cărora sunt derulate spoturi video privind: structura sistemului judecătoresc; Portalul Național al Instanțelor de Judecată; ciclul de viață al unui dosar; categoria serviciilor oferite de instanțe etc. Specialiștii principali ai secretariatelor instanțelor judecătorești se află zilnic în acele spații, fiind instruiți cu privire la diverse aspecte legate de interacțiunea cu vizitatorii. Acești specialiști îi ghidează pe justițiabili către birourile corespunzătoare și le oferă informații despre activitatea judecătorei.

Amenajarea acestor spații contribuie la sporirea transparenței activității instanțelor judecătorești, asigurarea serviciilor centrate pe om și crearea percepției de deschidere a judecătoriilor față de justițiabili. Astfel, conform sondajelor de evaluare a satisfacției justițiabililor privind activitatea Judecătoriilor Bălți, Ungheni și Edineț, între 72% și 84% din respondenți au apreciat organizarea activității acestor judecătorii ca fiind clară, în timp ce între 71% și 85% din respondenți au calificat activitatea acestora drept una transparentă. În 2023, în 9 din 15 instanțe de fond au activat Centrele de informare. Grație suportului Proiectului USAID actualmente încă 4 instanțe sunt la etapa de debut în implementarea acestui proiect (Criuleni, Drochia, Hîncești și Strășeni). În vederea înfăptuirii actului de justiție, de a îmbunătăți eficiența și accesibilitatea serviciilor judiciare pentru toți cetățenii, în 4 instanțe judecătorești în calitate de instanțe-pilot a fost implementată aplicația informatică e-Dosar Judiciar (*Judecătoria Strășeni, Judecătoria Cimișlia, Judecătoria Soroca și Judecătoria Cahul, împreună cu sediile secundare a acestora*).

De asemenea, instanțele au fost dotate cu echipamente moderne de videoconferință, înregistrare audio a ședințelor de judecată, infochioșcuri, echipamente pentru audierea martorilor cu distorsionarea vocii, calculatoare, ecrane LED. Au fost realizate instruirii ale judecătorilor și personalului instanțelor, inclusiv pe aspect de integritate, examinarea dosarelor, utilizarea E-Dosar judiciar.

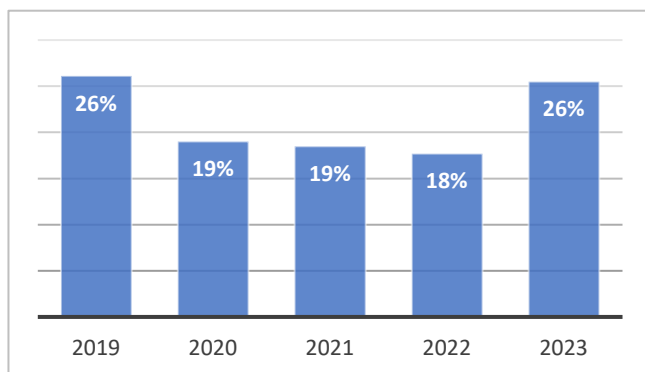
A crescut rata dosarelor examinate, în multe instanțe fiind de peste 100% din cele parvenire în perioada de referință. Totodată, se atestă o scădere a stocului de cauze pendinte (restante) și micșorarea duratei de examinare a dosarelor.

A fost extinsă pilotarea E-dosar judiciar în 7 instanțe de fond și cele 4 curți de apel și a fost finalizat procesul de pilotare a Portalului național al instanțelor de judecată, ceea ce a sporit semnificativ gradul de digitalizare a instanțelor judecătorești. Cu titlu permanent este asigurată funcționarea stabilă a Sistemului informațional judiciar, în special Programul integrat de gestionare a dosarelor (PIGD) în toate instanțele, dezvoltarea acestuia și adaptarea la noile modificările legislative (ex. taxa de stat, acces la informație, etc.). În anul 2023 a fost lansat oficial Sistemului informațional online „JUSTAT”, care oferă publicului larg în regim on-line informații despre datele statistice din sistemul judecătoresc. Toate 19 instanțe judecătorești (judecătoriile și Curțile de Apel) întocmesc rapoarte de analiză a performanței activității în baza metodologiei unificate a Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției (CEPEJ).

De asemenea, urmare a eforturilor conjugate ale Guvernului, angajații din sistemul judecătoresc și cel al procuraturii (grefieri, asistenți judicari, consultanți, etc.) din octombrie 2023 au beneficiat de salarii majorate. Astfel, potrivit noilor modificări:

- salariile angajaților din cadrul instanțelor de judecată (CSJ, curți de apel și judecătorii) și procuraturilor (Procuratura Generală, procuraturile specializate și teritoriale), cu excepția judecătorilor și procurorilor, au fost majorate, în mediu, cu 30%. De aceeași majorare va beneficia personalul din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) și cel al Consiliului Superior al Procurorilor (CSP), care va avea noi sarcini în implementarea reformei justiției;
- salariile judecătorilor din cadrul CSM și CSJ, care au promovat evaluarea externă, sunt majorate, prin creșterea valorii de referință de la 3000 de lei - la 3600 de lei (în prezent, cea mai mare valoare de referință), ceea ce constituie o majorare cu aproximativ 20%. Cumulativ cu majorarea cu 15%, operată în cadrul rectificărilor bugetare din luna iunie, reprezintă o majorare salarială cu 35% de la începutul acestui an. De această creștere vor beneficia și judecătorii candidați la funcția de membru în CSM, care au susținut evaluarea externă, dar nu au fost aleși în funcție sau nu au fost numiți în calitate de judecători la CSJ;
- salariile procurorilor din cadrul CSP și a procurorilor candidați la funcția de judecător al CSJ, care au promovat evaluarea externă și au fost aleși în funcție, dar și a celor care nu au fost aleși în funcție vor fi majorate, prin creșterea valorii de referință de la 2500 de lei - la 3600 de lei, ceea ce constituie o majorare a salariului cu 44%;
- începând cu 1 ianuarie 2023 a fost majorată remunerația lunară fixă a avocaților publici de la 13 570 lei la 16 962 lei;
- începând cu 1 ianuarie 2023 a fost majorată remunerarea parajuriștilor de la 1640 lei la 4100 (cu circa 250%);
- angajații din sistemul penitenciar și de probațiune au beneficiat, de asemenea, de majorare de salarii.

Figura 40. Gradul de satisfacție a populației privind calitatea serviciilor în cadrul sistemului judiciar (încrederea în justiție), perioada 2019-2023, %

Sursa: Datele Ministerul Justiției

Populația își bazează încrederea în sistemul juridic pe calitatea și imparțialitatea deciziilor luate de către judecători și procurori. Integritatea și profesionalismul judecătorilor și procurorilor sunt factorii care împreună cu un angajament continuu pentru reformele și îmbunătățirile instituționale, contribuie la consolidarea încrederii populației în sistemul juridic. În figura 40 este ilustrat gradul de încredere a populației în justiție în perioada 2019-2023. Creșterea ușoară din ultimii doi ani (2022-2023) sugerează că au fost luate măsuri pentru a aborda preocupările anterioare. Aceste măsuri includ îmbunătățiri în furnizarea de servicii, transparență sporită și eficiență crescută în procesele judiciare.

Încrederea populației în sistemul juridic prin intermediul organizațiilor societății civile este esențială pentru funcționarea și integritatea acestuia. Organizațiile societății civile (OSC-uri) joacă un rol crucial în monitorizarea, evaluarea și influențarea sistemului juridic în beneficiul cetățenilor. În acest sens, s-au îmbunătățit mecanismele de cooperare a statului cu organizațiile societății civile, s-au dezvoltat platformele de comunicare și coordonare a deciziilor, s-au diversificat sursele de finanțare a organizațiilor societății civile și sporirea capacităților sectorului asociativ.¹⁹⁴

În scopul **eficientizării procesului de coordonare a politicilor în domeniul anticorupție**, a fost creată „Platforma Anticorupție”, din care fac parte reprezentanții ai instituțiilor cheie în implementarea politicilor anticorupție. Acest organ consultativ facilitează cooperarea interinstituțională și a reușit, în cadrul ședințelor, să identifice măsuri necesare (de ordin legislativ sau instituțional) pentru lichidarea constrângerilor legate de resursele umane sau financiare ale autorităților, identificarea soluțiilor juridice pentru condiționalitățile setate în agenda de integrare cu UE.

În vederea asigurării unui **proces decizional transparent și participativ** a fost creat și Consiliul Consultativ pe lângă Ministerul Justiției din reprezentanții sectorului justiției și societății civile. În cadrul Consiliului sunt puse în discuție aspecte privind: prioritățile în sectorul justiției; problemele stringente din sector cu identificarea posibilităților soluții; implementarea cadrului normativ cu privire la reforma sectorului justiție, alte aspecte.

În domeniul **legislației penale și contravenționale** au fost întreprinse *modificări la Codul de procedură penală și la Codul contravențional*,¹⁹⁵ în vederea simplificării și eficientizării procedurilor de examinare a cauzelor penale atât la etapa prejudiciară, cât și la cea judiciară, precum și revizuirea mecanismelor procesuale care ar asigura un echilibru adecvat între învinuire și apărare din perspectiva egalității armelor. Principalele aspecte ale legii vizează: ajustarea cadrului normativ în vederea prevenirii încălcării termenului rezonabil; extinderea utilizării aplicației de videoconferință în ședințele de judecată; excluderea unor prevederi care creau predispoziții pentru tergiversarea procedurilor judiciare revizuirea prevederilor privind admiterea, desemnarea și înlocuirea apărătorului; instituirea procedurii acordului de cooperare; instituirea consemnului la frontieră și consemnului de informare; reglementare clară a nulităților în procesul penal; obligativitatea pronunțării hotărârilor integrale în toate cazurile; perfecționarea mecanismului despăgubirii pentru condițiile de detenție, etc.

Pentru asigurarea eficienței activității speciale de investigații, pe de o parte și ocrotirea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor împotriva acțiunilor abuzive și în exces ale agenților statului, pe de altă parte,

¹⁹⁴ Hotărârea Guvernului nr.845/2023

¹⁹⁵ Legea nr. 245/2023

au fost operate modificări la un șir de acte normative . Respectivile modificări au înlăturat deficiențele constatate în procesul activității speciale de investigații, semnalate de organele care exercită activitate specială de investigații, organele cu funcții de supraveghere și de reprezentanții societății civile.

Codul de procedură penală a fost modificat pentru a permite urmărirea penală și audierea cauzei în lipsă. Acest lucru a permis progrese într-o serie de cazuri de rezonanță în care învinuții au fugit din țară, de exemplu cauzele lui Vladimir Plahotniuc, Ilan Șor ș.a.

Statisticile actuale¹⁹⁶ demonstrează că au fost finalizate și trimise în instanță cazuri de corupție împotriva fostului prim-ministru, fostului ministru al economiei, fostului șef al Agenției Proprietății Publice, unui fost viceguvernator al Băncii Naționale a Moldovei, actualilor și foștilor membri ai Parlamentului, judecătorilor și procurorilor.

De asemenea, am îmbunătățit reglementările privind **procedurile penale simplificate**, permițând soluționarea rapidă a anumitor categorii de cauze, o serie de opțiuni de soluționare și, prin urmare, eliberând capacitatea autorităților de aplicare a legii pentru cazuri mai semnificative (de exemplu acordul de recunoaștere a vinovăției, acordul judiciar de interes public, procedura simplificată de judecată în baza probelor administrate în faza de urmărire penală).

Prin modificarea Codului penal se propun intervenții ce vizează următoarele aspecte: extinderea aplicabilității alternativelor la pedeapsa cu închisoarea pentru mai multe categorii de infracțiuni; reconceptualizarea instituției prescripției privind tragerea la răspundere penală revizuirea instituției prescripției în vederea excluderii riscului eschivării de la răspunderea penală (din momentul sesizării instanței de judecată va curge un nou termen de prescripție, oferind în acest sens un termen suficient și util, atât pentru organele de urmărire penală în vederea investigării eficiente a cazului, cât și pentru instanță la examinarea obiectivă a tuturor circumstanțelor cauzei); ajustarea și completarea cu noi infracțiuni pe segmentul ecologiei pentru o mai bună protecție a mediului înconjurător; revizuirea infracțiunilor de corupție în contextul unor constatări ale Curții Constituționale; revizuirea infracțiunilor cibernetice; decriminalizarea Codului penal prin transpunerea unor componente de infracțiuni în Codul contravențional.

În vederea **sporirii capacității de urmărire penală a infracțiunilor de corupție la nivel înalt**, au fost operate modificări în Codul de procedură penală¹⁹⁷, cu scopul de a delimita competența între Procuratura Anticorupție și Centrul Național Anticorupție. La fel, a fost demarat și un amplu proces de fortificare operațională a procuraturii specializate în combaterea corupției.

Adoptarea noii Legi privind avertizorii de integritate¹⁹⁸ a avut drept scop transpunerea Directivei Uniunii Europene (UE) 2019/1937 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2019 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii, oferind mai multă protecție avertizorilor de integritate. De asemenea, noua lege are drept scop îmbunătățirea și eficientizarea modalităților de dezvăluire de încălcări ale legii, precum și descurajarea încălcărilor legale.

Un aspect distinct care urmează a fi menționat, a fost contribuția la realizarea practică a uneia dintre condiționalitățile UE pentru acordarea statutului de candidat a RM și anume la implementarea conceptului „de deoligarhizare” prin eliminarea influenței excesive a intereselor private asupra a vieții politice, sociale, economice și publice”. În acest sens, la 26 mai 2023 a fost aprobat *Planul măsurilor pentru limitarea influenței excesive a intereselor private asupra vieții economice, politice și publice de către Comisia Națională pentru Integrare Europeană*. În acest s-a asigurat perfecționarea legislației naționale cu privire la măsurile restrictive internaționale; dezvoltarea cadrului normativ privind deoffshorizarea și asigurarea transparenței beneficiarilor

¹⁹⁶ Raportul Procuraturii Anticorupție pentru anul 2023

¹⁹⁷ Legea nr. 245 din 31.07.2023

¹⁹⁸ Legea nr.165/2023

efectivi, plafonarea plăților în numerar realizate în cadrul unor tranzacții încheiate cu suportul liber profesioniștilor, fortificarea capacităților Procuraturii Anticorupție etc.

În domeniul drepturilor omului au fost îmbunătățite mecanismele instituționale care vizează asigurarea egalității și combaterea discriminării, în acest sens fiind extinse criteriile de nediscriminare, îmbunătățit mecanismul de colectare de date în materia egalității, monitorizarea, evaluarea și raportarea anuală a rezultatelor. Au fost și consolidate competențele și structura Consiliului egalității prin majorarea efectivului limită de la 20 la 33 de unități în statul de personal. Cu referire la instituția Avocatului Poporului, fost acordată imunitate Avocatului Poporului, mai exact, acesta nu va putea fi reținut, arestat sau percheziționat fără acordul Parlamentului (cu excepția infracțiunilor flagrante), iar adjuncții – fără informarea prealabilă a Legislativului. De asemenea, a fost modificată procedura de selectare, numire și revocare din funcție a Ombudsmanului. Au fost extinse competențele Avocatului Poporului și majorat efectivul limită de la 65 la 72 de unități în statul de personal.

În sistemul penitenciar pentru prima data de la obținerea independenței nr. deținuților a scăzut sub 6000, un factor important în vederea reducerii suprapopulării. Pe parcursul anului 2023, rata de implicare a condamnaților la munci remunerate a constituit 27% din numărul deținuților apti de muncă, fiind create 1336 locuri noi de muncă. În premieră, au fost create locuri de muncă pentru condamnații la detențiune pe viață. Totodată, au fost îmbunătățite condițiile de detenție în penitenciare, fiind renovate circa 570 spații de detenție.

Pentru avansarea în implementarea proiectului de construcție a noului penitenciar în mun. Chișinău, s-a obținut reproiectarea design-ului pentru a reduce capacitatea și a diminua costurile de construcție. În septembrie 2023, s-a încheiat reproiectarea construcției, prin care a fost redusă capacitatea penitenciarului de la 1536 de locuri la 1050, ceea ce a dus la micșorarea costurilor cu circa 13 milioane de euro. De asemenea, pe teritoriul adiacent penitenciarului va fi construit un parc fotovoltaic pentru eficiență energetică. Actualmente, se află în proces de negociere un acord între Republica Moldova și UNOPS pentru externalizarea managementului proiectului și a demararea în termeni proximi lucrările de construcție.

Cu referire la Casa de arest Bălți, au fost deblocate procesele pentru a asigura demararea următoarei etape de construcție. O realizare importantă este transferul minorilor preveniți din Penitenciarul nr. 13 în Penitenciarul nr. 10 (pentru minori), aceasta fiind o recomandare a Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (CPT).

În sistemul de probațiune în anul 2023, se atestă o creștere a hotărârilor judecătorești cu aplicarea sancțiunii contravenționale/ pedepsei penale, sub formă de munca neremunerată în folosul comunității: 2020 - 66%; 2023- 75%. Totodată, ca urmare a executării pedepsei penale/sancțiunii contravenționale sub formă de munca neremunerată în folosul comunității, se estimează a o sumă de 15 833 923 lei economii la bugetele locale. În perioada anului 2023, numărul serviciilor de asistență acordate a crescut semnificativ, ajungând la peste 3800.

În ceea ce privește subiecții minori, numărul minorilor implicați în activități culturale educative în cadrul programului de probațiune a crescut de la 394 la 714. Cu referire la monitorizarea electronică, începând cu implementarea monitorizării electronice pentru agresorii familiali în 2021, rata de recidivă a scăzut progresiv, de la 19% până la 11% în anul 2023.

Asigurarea accesului la informații de interes public¹⁹⁹ – noua lege a extins lista subiecților care constituie furnizori de informații; s-a stabilit expres că solicitanții de informații nu sunt obligați să aplice semnătura electronică sau olografă pe cerere; a fost micșorat semnificativ termenele-limită pentru examinarea și soluționarea cererilor (10 zile calendaristice, cu posibilitatea extinderii cu cel mult 7 zile – anterior termenul era de 15 zile lucrătoare cu posibilitatea extinderii cu cel mult 7 zile); au fost fortificate/detaliate prevederile privind „transparența proactivă” a furnizorilor de informații, în calitate de modalitate primară de comunicare a informațiilor de interes public,

¹⁹⁹ Legea nr. 148/2023

precum și reglementat expres catalogul de informații care urmează a fi publicat din oficiu de către autoritățile publice; au fost instituite prevederi speciale cu privire la examinarea și soluționarea cauzelor judiciare privind contestarea acțiunilor sau inacțiunilor furnizorilor de informații, care vor asigura celeritatea și flexibilitatea proceselor judiciare; a fost introdus mecanismul de răspundere pecuniară a furnizorilor de informații pentru încălcările legii; a fost instituit sistemul de monitorizare și control al implementării legii, constituit din Avocatul Poporului (Ombudsmanul) și Cancelaria de Stat.

Prin ratificarea **Protocolului nr.16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului** și a libertăților fundamentale s-a acordat drepturi instanțelor supreme naționale de a solicita Curții europene a drepturilor omului (CtEDO) avize consultativ privind chestiunile de principiu, privind interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților definite în Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și în protocoalele adiționale ale acesteia. Totodată, s-a desemnat Curtea Constituțională și a Curtea Supremă de Justiție în calitate de instanțe naționale abilitate cu dreptul de a solicita avizul consultativ al CtEDO.

În scopul creșterii gradului de participare a Republicii Moldova în cadrul forurilor internaționale, s-a aderat în anul 2023 la Convenția privind acordurile de alegere a forului (30 iunie 2005, Haga). Obiectivul tratatului este asigurarea eficienței raporturilor juridice în tranzacții comerciale internaționale, sporind previzibilitatea soluțiilor judiciare în cadrul unor asemenea operațiuni.

Un alt instrument care asigură un mecanism pentru schimbul de date privind declarațiile de avere a fost semnat de Republica Moldova în luna septembrie (Tratatul internațional privind schimbul de date în scopul verificării declarațiilor de avere). Acesta va constitui temeiul juridic pentru accesul Autorității Naționale de Integritate la informații privind bunurile cetățenilor moldoveni aflați peste hotare.

Muncă și protecție socială

Ocuparea forței de muncă

Politicile statutului în domeniu ocupării forței de muncă au fost orientate spre promovarea ocupării tinerilor din grupul inactivi, a persoanelor cu dizabilități și a șomerilor în general, prin fortificarea capacităților Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă, creșterea investițiilor în programele de ocupare și simplificarea acestora, reducerea fenomenului muncii nedeclarate și a salariilor în plic și sporirea eficienței și a integrității activității Inspectoratului de Stat al Muncii.

În anul 2023 (trim. III) rata de ocupare a populației în vârstă cuprinsă între 20-64 de ani a fost în creștere cu 3,8%, constituind circa 57% comparativ cu 53,2% în trimestrul respectiv al anului precedent. Creșterea respectivă se datorează măsurilor de susținere a economiei, măsurilor de ocupare a forței de muncă, precum și eficientizării activității instituțiilor statului, responsabile de plasarea în câmpul muncii.

Astfel, **în anul 2023, comparativ cu anul 2022, s-a înregistrat o creștere cu 20% a numărului persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă** cu suportul Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă (ANOFM). Rezultatele date au fost generate de reforma ANOFM demarată în anul 2023 care a pus accent pe:

- plasarea persoanelor în câmpul muncii: pe parcursul anului 2023, cu suportul ANOFM, au fost încadrate în câmpul muncii circa 10800 de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, inclusiv 8477 de persoane cu statut de șomer. Din totalul persoanelor angajate, 3784 sunt femei, 1507 – persoane cu vârsta 55-65 de ani, 260 – persoane cu dizabilități, 3110 – tineri cu vârsta cuprinsă între 16 și 35 de ani, 221 de cetățeni ai Republicii Moldova reîntorși din străinătate
- ajustarea unor proceduri interne, măsurarea impactului măsurilor de ocupare, fortificarea capacităților și a bazei tehnico-materiale a instituției;
- instituirea a 15 echipe mobile, formate din specialiști ai ANOFM, pentru a se deplasa în localitățile îndepărtate din raioanele republicii, în scopul informării și înregistrării persoanelor inactive pe piața muncii.

Din 1 ianuarie 2023, salariul minim pe țară a fost majorat cu circa 12,5% - până la 4000 de lei, iar din 1 ianuarie 2024 - salariul minim pe țară a fost majorat cu încă circa 25%, până la 5000 lei. Prin acest mecanism, Guvernul²⁰⁰ a unificat salariul minim, acesta fiind aplicat în același quantum atât în sectorul bugetar, cât și în cel real. Astfel, salariul minim pentru sectorul bugetar s-a dublat în ultimii 2 ani. Pentru creșterea salariilor în anul 2023 statul a alocat bugetarilor suplimentar circa 294,6 mil. lei.

Protecție socială

În scopul creșterii calității prestării serviciilor sociale și îmbunătățirii exercitării controlului asupra implementării prevederilor actelor normative referitoare la stabilirea dreptului și acordarea prestațiilor de asistență socială a fost reorganizată Inspectia socială și instituit Inspectoratului Social de Stat²⁰¹, în calitate de autoritate administrativă care exercită controlul de stat și acreditarea prestatorilor de servicii sociale din domeniul asistenței sociale. În perioada ianuarie - decembrie 2023 Inspectoratul Social de Stat a efectuat 29 misiuni de control asupra modului de aplicare corectă și unitară a legilor și a altor acte normative care reglementează acordarea prestațiilor și serviciilor sociale, inclusiv 14 misiuni planificate și 15 misiuni inopinate. Ca urmare, sumele rambursate pe parcursul anului 2023 a fost asigurată restituirea sumei de 1,37 mil. lei. În același timp, a fost instituit Grupul de lucru pentru monitorizarea și controlul inopinat al Centrelor de plasament pentru persoane vârstnice și Azilelor pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități, în scopul implementării eficiente a prevederilor Legii nr.123/2010 cu privire la serviciile sociale. Grupul de lucru a evaluat 62 de Servicii de plasament pentru persoane

200 Hotărârea Guvernului nr.985/2023

201 Hotărârea de Guvern nr. 313/2023 (modificarea Hotărârii Guvernului nr. 802/2011)

vârstnice. Urmare efectuării misiunilor de control a serviciilor sociale au fost înaintate recomandări prestatorilor de servicii sociale privind revizuirea cazurilor de admitere în serviciu a persoanelor ne-eligibile, precum și revizuirea cazurilor de admitere/menținere în serviciu a beneficiarilor cu încălcarea prevederilor legale.

Guvernul a susținut familiile vulnerabile în perioada rece a anului prin acordarea compensațiilor la plata facturilor pentru energie. Programul „Ajutor la contor” este unul dintre cele mai ample programe guvernamentale prin care statul acordă al doilea an consecutiv suport financiar în perioada rece a anului gospodăriilor casnice din Moldova, compensând o parte din cheltuielile pentru resursele energetice. Acest sistem a permis practic tuturor cetățenilor să obțină compensații la plata facturilor pentru energie, fiind clasificați pe categorii de vulnerabilitate în baza a mai multor parametri aprobați de Guvern. În anul 2023, prin operarea unor noi reglementări la cadrul normativ²⁰², programul dat a fost perfecționat, prin:

- majorarea plății monetare achitată în perioada rece a anului de la **700 la 800 lei**, respectiv și a numărului de beneficiari până la **260 mii** de familii;
- integrarea celor două instrumente de bază menite să susțină cetățenii în perioada rece a anului: ajutorul pentru perioada rece a anului și compensațiile în factură într-un mecanism unic;
- simplificarea procedurii de aplicare a plății monetare, prin introducerea acestei prestații în sistemul informațional „*Vulnerabilitate energetică*”.

Pentru acordarea compensațiilor la energie pentru anul 2023 a fost achitat un buget de circa 3615 mil. lei. Începând cu 1 noiembrie și până în ianuarie 2024, în sistemul informațional „*Vulnerabilitate energetică*” s-au înscris 790 830 gospodării casnice. Circa 91% dintre familiile care beneficiază de compensație în facturi vor achita același preț final ca și anul trecut.

Prestația de ajutor social acordat familiilor vulnerabile a fost majorată în anul 2023. La 1 aprilie 2023 nivelul venitului lunar minim garantat a fost indexat cu 15,0%, reieșind din creșterea procentuală a veniturilor proprii ale bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2022 în raport cu anul 2021. După indexare²⁰³, nivelul venitului lunar minim garantat a constituit: 1568 lei pentru un adult și 1631 lei pentru un copil.

Pe parcursul anului 2023, au fost efectuate lunar 33 mii de plăți familiilor vulnerabile, dintre acestea peste 35% au fost destinate familiilor care au în componența lor cel puțin o persoană în etate, circa 45% destinate familiilor care au în componența lor cel puțin un copil, iar la peste 73% plata a fost direcționată către mediul rural. Pentru acordarea ajutorului social a fost aprobat în bugetul de stat 795,0 mil. lei.

Suplimentar, **a fost acordat ajutor financiar de urgență în mărime de 4900 lei** pentru:

- familiile care au beneficiat de ajutor social și/sau ajutor pentru perioada rece a anului conform Legii nr.133/2008 privind ajutorul social pentru luna noiembrie 2022, domiciliat pe teritoriul Republicii Moldova;
- familiile care nu au beneficiat de prestații stabilite prin Legea nr.133/2008 privind ajutorul social, domiciliat pe teritoriul Republicii Moldova.

Aproximativ 55873 de familii au beneficiat de ajutorul menționat, cu un buget de 273,7 mil lei.

Grație parteneriatului MMPS cu Programul Alimentar Mondial al Națiunilor Unite (WFP), Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) și Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), **pe 7 decembrie 2023 a fost lansat un pachet de măsuri suplimentare de suport pentru populația vulnerabilă în perioada rece a anului.** Programul prevede acordarea unui suport financiar unic pe parcursul lunilor decembrie 2023-februarie 2024, în mărime

202 Legea nr.261/2023 pentru modificarea unor acte normative

Hotărârea Guvernului nr.806/2023

Hotărârea Guvernului nr.920/2023

203 Hotărârea Guvernului nr.150/2023

de 5000 lei pentru următoarele categorii de beneficiari: 3019 familii care au la îngrijire și supraveghere copii cu dizabilități severe; 7195 familii cu persoane cu dizabilități încadrate în serviciul social „Asistență personală”; 1261 femei însărcinate sau care alăptează copii între 0 și 13 luni, beneficiare de ajutor social. Totodată, programul prevede și suport financiar unic, în mărime de 3000 lei pentru 56236 pensionari născuți până în 1945 și care au pensia mai mică de 3000 lei. Bugetul total pentru aceste măsuri de suport constituie 226,0 mil. lei.

A fost majorată alocația lunară de stat cu 250 lei²⁰⁴, pentru circa 36967 persoane, printre care veterani de război, participanți la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl, victimele reabilitate ale represiunilor politice, precum și membrii familiilor acestora, începând cu 1 aprilie 2023. Pentru realizarea acestei măsuri de asistență socială au fost alocate mijloace financiare suplimentare din bugetul de stat în valoare de circa 84,0 mil. lei. Suplimentar, prin Legea nr.433/2023 au fost majorate alocațiile lunare de stat cu o sumă fixă de 250 lei, pentru circa 27535 de beneficiari din rândul veteranilor de război, începând cu 1 ianuarie 2024. Pentru realizarea acestei măsuri au fost alocate mijloace financiare în valoare de circa 82,0 mil. lei.

Famiiliile cu copii se confruntă cu un risc sporit al sărăciei. Pornind de la această situație, Guvernul a extins programele de protecție socială pentru famiiliile cu copii.

Astfel, în scopul susținerii famiiliilor cu copii a fost **majorată indemnizația unică la nașterea copilului de la 10 932 lei la 20 000 lei**, începând cu 01 ianuarie 2024²⁰⁵.

O nouă lege privind drepturile copilului a fost adoptată²⁰⁶, racordată în totalitate la prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. Ținând cont de Observațiile Comitetului ONU privind Drepturile Copilului, în noua Lege privind drepturile copilului au fost introduse prevederi noi cu referire la: principalele definiții din domeniul protecției copilului (copil, interesul superior al copilului, familie); elucidarea principiilor de asigurare a drepturilor copilului; fiecare drept al copilului este descris pe deplin, conform Convenției ONU; textul legii conține articole noi, ce vizează dreptul copilului la libera exprimare, opinie și participare.

Au fost extinse creșele pentru copii, fiind aprobate Regulamentele cu privire la organizarea și funcționarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor²⁰⁷. În scopul extinderii serviciilor de creșă prin finanțarea directă din bugetul de stat, Guvernul a alocat în 2023 10 mil. lei. Cu ajutorul acestor fonduri, 20 APL au creat 15 grupe noi de creșă (300 locuri noi) și 20 grupe renovate/echipate. Pentru anul 2024 suma a fost dublată constituind 20 mil. lei. Cu suportul partenerilor de dezvoltare au fost create 7 grupe de creșe (UN Women - 2, Street Child - 5, UNHCR - 1) în Cojușna, Căușeni, Sângerei, Glodeni, Râșcani, Dănceni și Chișinău, cu un număr de 160 copii.

Au fost aprobate Standardele minime de calitate pentru serviciul social „Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni-3 ani”, care reprezintă puncte de referință și norme obligatorii la nivel național, a căror aplicare garantează asigurarea unui nivel minim de calitate în procesul de prestare a serviciilor în cadrul Centrului și presupune un proces continuu de analiză, evaluare, acreditare, monitorizare și control din partea autorităților statului și a prestatorilor de servicii sociale. Menționăm că, Republica Moldova este printre primele țări din regiune care implementează *Liniile Directoare ONU pentru îngrijirea alternativă a copilului*, care sunt adoptate de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite și au drept scop îmbunătățirea implementării Convenției cu privire la drepturile copilului precum și a prevederilor relevante din alte instrumente internaționale privind protecția și bunăstarea copiilor rămași fără ocrotire părintească sau care sunt expuși riscului de a ajunge într-o astfel de situație.

A fost aprobat Regulamentul-cadru cu privire la instituirea custodiei și asigurarea organizării și funcționării Serviciului de tutelă/curatelă²⁰⁸ care stabilește modul de organizare și funcționare a serviciului de tutelă/curatelă,

204 Legea nr. 58/2023

205 Hotărârea Guvernului nr.1025/2023

206 Legea nr. 370/2023

207 Hotărârea Guvernului nr.572/2023

208 Hotărârea Guvernului nr.81/2023

procedura și etapele de plasare a copilului în familia tutorelui/curatorului, inclusiv lista completă de acte necesare în acest sens, monitorizarea situației copiilor aflați în plasament, modalitatea de depunere și examinare a plângerilor, precum și procedura de revocare a tutorelui/curatorului și de încetare a plasamentului copilului în serviciu. Totodată, documentul aprobat reglementează modalitatea și etapele pentru instituire a custodiei asupra copiilor ai căror reprezentanți legali/unicul reprezentant legal se află temporar în altă localitate din țară sau de peste hotare ori nu-și pot realiza obligațiile privind creșterea, îngrijirea și educația copilului din motive de sănătate.

Conform datelor statistice, la începutul anului 2023, în evidența autorităților tutelare se aflau peste 33 053 copii separați de părinți, inclusiv 28 570 copii ai căror reprezentanți legali/unicul reprezentant legal se află temporar în altă localitate din țară sau de peste hotare, dintre care, în cazul a 12 801 copii a fost instituită custodia ca formă de protecție temporară (11 569 copii în familia extinsă și 1 232 copii în familia persoanelor terțe). Totodată, din totalul de 3 672 copiii plasați în servicii de plasament de tip familial, cel mai mare număr îi revine copiilor rămași temporar fără ocrotire părintească/ rămași fără ocrotire părintească, 2 615 copii care sunt plasați în Serviciul de tutelă/curatelă.

Au fost majorate indemnizațiile zilnice pentru copii plasați în serviciile de asistentă parentală profesionistă, casă de copii de tip familial, tutelă/curatelă, casă comunitară pentru copii în situație de risc și centrul de plasament pentru copii separați de părinți²⁰⁹. Majorările au fost calculate în raport cu indicele prețurilor de consum pentru anul precedent (2022) care a constituit 128,74%. Astfel, majorările au constituit: în zilele obișnuite de la 15 lei la 20 lei; în ziua de naștere a copilului de la 129 lei la 167 lei; în zilele de sărbătoare de la 92 lei la 119 lei.

A fost aprobată²¹⁰ **acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina** în vederea stabilirii, persoanelor cărora li s-a acordat protecție temporară, a indemnizației unice la nașterea copilului, indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani, indemnizației lunare de suport pentru creșterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină, alocației sociale de stat pentru copiii cu dizabilitate severă, accentuată și medie până la vârsta de 18 ani, precum și alocației de însoțire, îngrijire și supraveghere a unui copil până la vârsta de 18 ani cu dizabilitate severă.

Reforma sistemului de asistență socială „Restart”²¹¹ își propune să îmbunătățească guvernanta și transparența în sistemul de asistență socială și să asigure accesul uniform și echitabil al populației vulnerabile la prestații și servicii sociale de calitate. Serviciile sociale sunt componente importante ale sistemului de asistență socială, însă în prezent acestea reprezintă o pondere foarte mică în totalul cheltuielilor pentru protecția socială.

În acest scop, **au fost instituite Agențiile Teritoriale de Asistență Socială (ATAS)**,²¹² care reprezintă autorități administrative subordonate MMPS, responsabile direct și prin intermediul Serviciilor Teritoriale de Asistență Socială (STAS), pentru implementarea politicii de stat în domeniul asistenței sociale și furnizarea suportului metodologic autorităților administrației publice locale de nivelul întâi și furnizorilor de servicii sociale, atât publici, cât și privați. Reforma are ca scop aducerea legislației și practicilor instituționale la standardele europene, consolidând astfel integrarea europeană și îmbunătățind calitatea serviciilor publice.

În paralel, **s-a aprobat regulamentul de organizare și funcționare a ATAS-urilor**²¹³, **precum și s-a realizat transferul a 23 de instituții publice**²¹⁴ **către stat**, cu scopul de a consolida controlul și coordonarea politicilor sociale la nivel teritorial. Astfel, ca urmare a dezvoltării și unificării sistemelor informaționale, serviciile de protecție socială, atât

209 Hotărârea Guvernului nr.149/2023

210 Hotărârea Guvernului nr.21/2023

211 Vezi <https://restart.gov.md>

212 Legii nr.256/2023 pentru modificarea unor acte normative (reforma sistemului de asistență socială „Restart”)

213 Hotărârea Guvernului nr. 957/2023 cu privire la constituirea, organizarea și funcționarea a agențiilor teritoriale de asistență socială

214 Hotărârea Guvernului nr.1076/2023

cele de asistență socială, cât și cele de ocupare sau de protecție a muncii, de stabilire a gradului de dizabilitate, de stabilire și acordare a indemnizațiilor, alocațiilor și a drepturilor de asigurări sociale implementate de CNAS, vor fi unificate atât pe o platformă digitală unică, cât și în cadrul unor ghișee/centre de prestări servicii fizice unice. De asemenea, în cadrul agențiilor teritoriale de asistență socială și structurilor teritoriale de asistență socială, începând cu 02.01.2024 au fost instituite funcții de specialiști în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunilor.

În scopul susținerii persoanelor în etate, promovării învățării pe tot parcursul vieții și îmbătrânirii active a fost lansată în premieră „Universitatea pentru vârsta a treia”, în cadrul Universității de Stat, cu suportul Fondului Națiunilor Unite pentru Populație în parteneriat cu MMPS, Ministerul Educației și Cercetării, Universitatea de Stat din Moldova și Fundația Moldcell. Din cei 40 de studenți cu vârsta de 60+, 33 sunt din Republica Moldova și 7 – refugiați din Ucraina. Cursurile au fost organizate în limbile română și rusă, având următoarea tematică: „Dezvoltarea abilităților digitale” și „Starea de bine și comunicarea între generații”. Totodată, **a fost inițiată dezvoltarea abilităților digitale pentru vârstnici,** în conformitate cu prevederile obiectivului 4 al Programului privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027.²¹⁵

În scopul asigurării securității sociale, **au fost încheiate noi acorduri internaționale în domeniul social:**

- A fost aprobată semnarea Acordului dintre Republica Moldova și Republica Letonia în domeniul securității sociale²¹⁶, semnat la Bruxelles pe data de 11 decembrie 2023.
- La 01 decembrie 2023 a intrat în vigoare Acordul dintre Republica Moldova și Republica Italiană în domeniul securității sociale, semnat la Roma, la 18 iunie 2021.
- Au fost inițiate negocierile asupra proiectului Acordului în domeniul securității sociale dintre Republica Moldova și Canada²¹⁷.
- Au fost inițiate negocierile asupra proiectului Acordului în domeniul securității sociale dintre Republica Moldova și Confederația Elvețiană²¹⁸.
- Au fost demarate procedurile interne necesare pentru inițierea negocierilor în domeniul securității sociale cu state ca: Republica Slovacă, Republica Cipru, Ucraina, Republica Slovenia.

A fost aprobat Programul de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027²¹⁹, care v-a contribui la diseminarea informației cu privire la drepturile în materie de asigurare a plății egale pentru muncă egală sau muncă de valoare egală prin diferite mijloace de comunicare, implementarea măsurilor de asigurare a principiului de plată egală pentru munca egală sau munca de valoare egală, încurajarea bărbaților de a implica în inițiative de îngrijire, educație și alte domenii feminizate de pe piața muncii, antrenarea femeilor, inclusiv femeile din grupurile subreprezentate, în acțiuni de dezvoltare a abilităților de participare și liderism., ș.a.

A fost aprobat Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027²²⁰, care v-a avea ca impact dezvoltarea serviciilor integrate pentru victimele violenței față de femei și a violenței în familie.

A fost creată Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței Împotriva Femeilor și Violenței în Familie²²¹, funcțională începând cu data de 02.01.2024, având ca scop implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor

²¹⁵ Hotărârea Guvernului nr.434/2023

²¹⁶ Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.883/2023

²¹⁷ Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 912/2023

²¹⁸ Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 473/2022

²¹⁹ Hotărârea Guvernului nr.203/2023

²²⁰ Hotărârea Guvernului nr.332/2023

²²¹ Hotărârea Guvernului nr.926/2023

de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, coordonarea activității interinstituționale și facilitarea cooperării autorităților administrației publice abilitate cu societatea civilă.

A fost lansat Serviciul integrat regional pentru victimele violenței sexuale în or. Ungheni²²², având ca scop asigurarea intervenției complexe și prompte în examinarea cazurilor de violență sexuală în vederea prevenirii revictimizării și/sau a retraumatizării acestora în procesul de acordare a asistenței.

²²² Hotărârea Guvernului nr.508/2023

Educație și cercetare

Obiectivele setate de Programul de activitate al Guvernului în domeniul educației vizează eliminarea deficiențelor constatate la începutul mandatului Executivului în întreg sistemul educațional și de cercetare, inclusiv subdezvoltarea infrastructurii educaționale, insuficiența resurselor umane, calitatea joasă a conținuturilor educaționale, asigurarea insuficientă cu resurse financiare și non-financiare. În acest context, activitatea desfășurată pe parcursul anului 2023 a vizat identificarea celor mai aplicabile și cost-eficiente soluții pentru demararea unor reforme ample și de lungă durată.

Astfel, în perioada de raportare a fost determinată viziunea de dezvoltare a politicilor statului în domeniul educației și tineretului, cercetării și inovării, precum și relațiilor interetnice, fiind aprobate: *Strategia de dezvoltare „Educația 2030” și Programul de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025*²²³; *Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030” și a Programului privind implementarea acesteia pentru anii 2023-2026*²²⁴; *Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027*²²⁵; *Programul național de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2023-2027*²²⁶; *Programul de învățare a limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025*²²⁷. În vederea consolidării relațiilor interetnice și asigurării drepturilor minorităților Naționale, a fost aprobat *Programul pentru anii 2023–2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027*²²⁸.

Sistemul de formare și dezvoltare profesională a resursei umane în educație a fost îmbunătățit prin:

- Crearea *Institutului Național pentru Educație și Leadership*²²⁹, responsabil de modernizarea proceselor de formare inițială și continuă a cadrelor didactice și manageriale, modernizarea și consolidarea activității de mentorat în sistemul educațional.
- Alocarea a 4 milioane de lei pentru a susține recalificarea a 800 de cadre didactice, într-un efort de a contracara deficitul de personal din sistemul educațional și pentru a îmbunătăți calitatea procesului de învățământ.
- Inițierea *Programului de formare continuă „Investim în profesori”*, cu o alocare bugetară de 6 mil. lei, care presupune formarea a 3000 de cadre didactice din 90 de instituții de învățământ general. Scopul programului a fost să ofere formare direct la nivelul instituțiilor, facilitând colaborarea întregului corp didactic. Astfel, noile cunoștințe și competențe dobândite au fost integrate în activitățile școlare, contribuind la îmbunătățirea culturii organizaționale și la obținerea unor rezultate școlare superioare.
- Stabilirea unei plăți unice de 5000 lei pentru cadrele didactice, personalul de conducere, cercetători și angajații structurilor de asistență psihopedagogică, iar pentru personalul auxiliar suma a fost de 3000 lei, cu ocazia Zilei lucrătorului din învățământ. În plus, a fost implementată o creștere salarială de 15% pentru cadrele didactice începând cu 1 ianuarie 2024. Această inițiativă reflectă un angajament semnificativ al Guvernului în îmbunătățirea condițiilor de muncă pentru personalul din învățământ și implică o investiție estimată la 915 milioane de lei.
- Formarea a circa 660 cadrele didactice din 160 instituții de învățământ privind utilizarea echipamentelor moderne din laboratoarele de fizică, chimie, biologie.
- Modificarea *Regulamentului privind acordarea compensațiilor bănești anuale personalului de conducere și didactic din instituțiile de învățământ general public, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.*

223 Hotărârea Guvernului nr.114/2023

224 Hotărârea Guvernului nr.168/2023

225 Hotărârea Guvernului nr. 1049/2023

226 Hotărârea Guvernului nr. 950/2023

227 Hotărârea Guvernului nr. 115/2023

228 Hotărârea Guvernului nr.169/2023

229 Hotărârea Guvernului nr. 807/2023

969/2018²³⁰, astfel fiind exclusă necesitatea de raportare, din partea cadrelor didactice, la finele anului financiar privind utilizarea compensației de 4000 lei conform destinației și excluderea cazurilor de corupție din partea conducerii instituțiilor de învățământ.

- Pentru prima dată după anul 1999 au fost aprobate *Normele de personal pentru instituțiile de învățământ primar și secundar (ciclul I și II)*²³¹. Lista personalului din instituțiile de învățământ urmează a fi completată cu posturi precum: contabil-șef, contabil, economist; cadru didactic de sprijin, psiholog, psihopedagog, logoped, kinetoterapeut; specialist în resurse umane etc.
- Aprobarea la nivel național a *Cadrului de competențe digitale al cadrelor didactice din educație - DigCompEdu*²³², care va asigura racordarea competențelor digitale ale cadrelor didactice la standardele europene; va pune la dispoziție un cadru de referință fundamentat științific, pentru a îndruma evaluarea și programele de dezvoltare a competențelor digitale ale cadrelor didactice.
- Aprobarea Metodologiei de evaluare a performanțelor individuale ale personalului didactic din instituțiile de învățământ primar și secundar²³³, scopul constând în diminuarea de la 4 la 2 ori pe an a numărului de raportări efectuate de cadrele didactice în vederea stabilirii sporului pentru performanța individuală și stabilirea sporului respectiv membrilor echipei manageriale cu funcții didactice, precum și pentru personalul didactic care activează prin cumul intern și extern, care nu se achita anterior.

În perioada de raportare a **continuat implementarea politicilor de dezvoltare a învățământului primar, gimnazial și liceal**, și anume:

- Au fost achiziționate și editate 40 de titluri de manuale școlare și lansată achiziția pentru alte 67 de titluri noi. În contextul declarării neconstituționalității aplicării sistemului de închiriere a manualelor în învățământul gimnazial a fost modificată Hotărârea Guvernului nr. 876/2015 cu privire la asigurarea cu manuale a elevilor²³⁴, totodată fiind completată cu prevederi privind introducerea unui tarif minim al remunerației pentru evaluarea proiectelor de manuale școlare, în mărime de 550 de lei pentru o coală de autor.
- Au fost dezvoltate și dotate 65 Laboratoare digitale în școli (EduTechLab) cu suportul UNICEF, care vin să răspundă necesităților de educație ale elevilor și îi vor ajuta să-și formeze, îmbunătățească și testeze abilitățile digitale necesare pentru profesiile viitorului, să creeze proiecte digitale cu impact social, folosind tehnologiile de ultimă generație, care le permite să transforme ideile creative în produse reale cu influență pozitivă asupra comunității locale. De asemenea, vor asigura accesul la studii a copiilor din familiile refugiate din Ucraina, care au decis să studieze individual prin intermediul lecțiilor online organizate de instituțiile de învățământ din Ucraina, să comunice cu prietenii și colegii săi.
- A fost modificat mecanismul de finanțare în bază de cost standard per elev a instituțiilor de învățământ primar și secundar general din subordinea autorităților publice locale de nivelul al doilea²³⁵, pentru eficientizarea alocării finanțelor, asigurarea transparenței și corectitudinii în repartizarea alocațiilor bugetare pentru instituțiile educaționale, precum și optimizarea alocării resurselor financiare pentru promovarea creșterii.
- A fost reorganizat Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică²³⁶ cu scopul de a eficientiza activitățile serviciilor de asistență psihopedagogică la nivelul raioanelor și municipiilor. Reforma presupune transferul responsabilității acestor servicii în gestiunea Centrului Republican de Asistență

230 Hotărârea Guvernului nr.833/2023

231 Ordinul MEC nr. 1388/2023

232 Ordinul MEC nr. 1110/2023

233 Ordinul MEC nr. 1027/2023

234 Hotărârea Guvernului nr.127/2023

235 Hotărârea Guvernului nr.1026/2023 cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr. 868/2014

236 Hotărârea Guvernului nr. 1042/2023

Psihopedagogică, contribuind astfel la îmbunătățirea calității și accesibilității serviciilor în domeniul psihopedagogic la nivel național.

- Prin aprobarea reglementărilor privind organizarea odihnei copiilor și adolescenților în sezonul estival 2023²³⁷, un total de 28,444 de copii au beneficiat de tabere de odihnă în vara anului 2023. Această inițiativă a contribuit la asigurarea unui mediu sigur și reconfortant pentru dezvoltarea și relaxarea tinerilor în timpul perioadei de vacanță.
- Au fost aprobate 3 documente importante în domeniul educației: *Instrucțiunea privind integrarea copiilor din familii refugiate din Ucraina în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova* (peste 2000 de copii din aceste familii sunt încadrați în sistemul educațional); *Metodologia de monitorizare a implementării curriculumului la disciplina școlară Educație pentru societate*. și *Ghidul de guvernare democratică a școlii*. Aceste inițiative reflectă angajamentul și preocuparea autorităților pentru a asigura integrarea și succesul educațional al copiilor refugiați, precum și pentru îmbunătățirea procesului educațional prin monitorizare și promovarea valorilor democratice în școli.
- Pentru a standardiza și îmbunătăți predarea limbii franceze în școlile cu program bilingv, și pentru a facilita astfel procesul de învățare și dezvoltare a competențelor lingvistice ale elevilor în această limbă, au fost elaborate și aprobate două documente: *Curriculumul pentru disciplina Limba franceză destinate claselor bilingve francofone* și *Ghidul de implementare a acestui curriculum, acoperind nivelurile de învățământ primar, gimnazial și liceal*²³⁸.
- Pentru a promova și a facilita procesul de învățare a limbii române în rândul adulților proveniți din minoritățile naționale, având în vedere importanța integrării acestora în societatea românească și consolidarea coeziunii sociale, au fost elaborate și aprobate două documente esențiale: *Curriculumul de Limbă Română* și *Ghidul de implementare a acestuia pentru populația adultă din rândul minorităților naționale*²³⁹.
- În scopul debirocratizării a fost revizuit *Nomenclatorul tipurilor de documentație școlară și raportare în învățământul general*²⁴⁰.
- Au fost finalizate lucrările de construcție și reabilitare a grupurilor sanitare în 30 instituții de învățământ primar, gimnazial și liceal²⁴¹, iar 125 de instituții deja au fost selectate pentru a beneficia de investiții în blocurile sanitare cu sprijinul UNICEF.
- A fost majorată cu 100% valoarea premiilor acordate elevilor și profesorilor animatori ai acestora pentru rezultatele obținute în cadrul olimpiadelor și concursurilor republicane, regionale și internaționale²⁴². De asemenea au fost majorate cu circa 67% normele de remunerare a persoanelor implicate în activitățile de evaluare în cadrul olimpiadelor și concursurilor republicane, a persoanelor implicate în elaborarea probelor de concurs pentru olimpiadele regionale/internaționale care se desfășoară în Republica Moldova. Au fost majorate cu 50% alocațiile zilnice de alimentare a participanților la taberele de pregătire a loturilor olimpice naționale, centrele de pregătire a elevilor capabili de performanțe înalte la nivel republican. Suplimentar din bugetul de stat au fost alocate cca 3700,0 mii lei.
- 6557 de adulți au beneficiat de cursuri de instruire gratuită prin intermediul Programului de învățare a limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025²⁴³. A fost

237 Hotărârea Guvernului nr. 212/2023

238 Ordinul MEC nr. 916/2023

239 Ordinul MEC nr. 916/2023

240 Ordinul MEC nr.1699/2023

241 Hotărârea Guvernului nr. 260/2023

242 Hotărârea Guvernului nr. 1002/2023

243 Hotărârea Guvernului nr. 115/2023

asigurată organizarea și desfășurarea taberelor de vară cu un program educațional complex în limba română, axat pe imersiunea culturală, pentru 1000 de elevi care au fost încadrați în aceste tabere.

În 2023, **domeniul învățării pe tot parcursul vieții a înregistrat rezultate remarcabile**, incluzând dezvoltarea a 154 programe de formare continuă, înființarea a 5 Centre noi de validare a competențelor profesionale și furnizarea serviciilor de validare în 92 de meserii și specialități noi, cu emiterea a 466 de certificate de competențe profesionale, evidențiind astfel o performanță semnificativă în consolidarea și recunoașterea abilităților adulte.

Centrele de validare au avut un impact semnificativ prin certificarea competențelor profesionale dobândite în diverse contexte, de la locul de muncă la educația nonformală și informală, facilitând astfel angajarea specialiștilor în piața muncii. În plus, au fost realizate următoarele: aprobată *Metodologia de elaborare a programelor de formare profesională a adulților și a curriculumului în cadrul învățării pe tot parcursul vieții*²⁴⁴, oferind suport prestatorilor de servicii de educație în dezvoltarea și implementarea programelor de formare destinate adulților. Procesul de evaluare a cadrelor a fost sincronizat cu procesul de atestare prin modificarea și aprobarea *Regulamentului de atestare a cadrelor de conducere în învățământul general și profesional tehnic*²⁴⁵, precum și *Regulamentului de evaluare a cadrelor de conducere din învățământul general*²⁴⁶.

În perioada de raportare **a fost aprobat cadrul normativ**²⁴⁷ **pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii privind învățământul dual**²⁴⁸. Astfel, a fost instituit *Registrul unităților în învățământul dual* în cadrul Sistemului informațional de management în educație (SIME), programat pentru implementare începând cu 1 septembrie 2024. De asemenea, au fost stabilite *Criteriile de conformitate pentru participarea la procesul de formare profesională în învățământul dual*, iar Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova a verificat 126 de programe din 92 de unități economice, eliberând certificatul de conformitate pentru 48 dintre acestea. Totodată, a fost aprobat *Regulamentul privind compensarea cheltuielilor unităților în învățământul dual*, în parteneriat cu Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenorialului fiind dezvoltate formulare de aplicare pentru 29 de unități economice, 26 dintre acestea fiind acceptate pentru compensare în sumă de aproximativ 3.5 milioane de lei, în perioada 1 august- 15 septembrie 2023.

În scopul promovării învățământului dual, au fost aprobate *Ghidul practic pentru elaborarea și perfecționarea contractului de formare profesională* în acest domeniu și *Ghidul practic pentru elaborarea și perfecționarea acordului de cooperare în învățământul dual*²⁴⁹. În decursul anului 2023, au fost organizate 8 ateliere de informare destinate agenților economici, cu scopul de a evidenția oportunitățile oferite de învățământul dual. În cadrul acestor ateliere, au fost informați și instruiți peste 250 de antreprenori.

Măsurile de **reformare a învățământului profesional tehnic** au constat în:

- aprobarea *Metodologiei de finanțare bugetară*²⁵⁰ a instituțiilor profesionale tehnice, care clarifică și stabilește modul de alocare a finanțării pentru formarea profesională în instituțiile publice de învățământ profesional tehnic, în conformitate cu Planul (comanda de stat) de pregătire a cadrelor de specialitate pe meserii și specialități;
- consolidarea capacităților celor 8 centre de excelență cu alocarea în anul 2023a circa 1,0 mil. lei pentru formarea a peste 600 de cadre didactice;

²⁴⁴ Ordinul MEC nr. 93/2023

²⁴⁵ Ordinul MEC nr. 1100/2023

²⁴⁶ Ordinul MEC nr. 1100/1099

²⁴⁷ Hotărârea Guvernului nr. 97/2023

²⁴⁸ Legea nr. 110/2022

²⁴⁹ Ordinul MEC nr. 326/2023

²⁵⁰ Hotărârea Guvernului nr. 628/2023

- consolidarea rețelei instituțiilor de învățământ profesional tehnic prin transferul funcției de fondator pentru 8 instituții de învățământ profesional tehnic de la Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare la Ministerul Educației și Cercetării și lichidarea a 3 școli profesionale din Cimișlia, Drochia și Călărași²⁵¹.
- actualizarea Planului Cadru²⁵² cu alocarea resurselor financiare suplimentare în valoare de circa 36 mil. lei și aprobarea curriculum-urilor pentru aproximativ 90% din programele de formare profesională oferite de instituțiile de învățământ profesional tehnic;
- majorarea salariilor personalului de conducere în 2022²⁵³ și coeficientul pentru diverse categorii de personal în 2023²⁵⁴, inclusiv pentru dirigenție.

În anul 2023 au fost demarate un șir de **reforme în învățământul superior** din Republica Moldova, și anume:

- Comanda *de Stat pentru învățământul superior*²⁵⁵ a inclus un total de 8732 locuri bugetare pentru studii superioare de licență, masterat (din care 25% sunt destinate specialităților pedagogice), rezidențiat și secundariat clinic. De asemenea, alocările au fost făcute și pentru cetățenii străini, pentru a îndeplini angajamentele Republicii Moldova în cadrul contractelor bilaterale încheiate cu diverse țări, acordând o prioritate specială cetățenilor Ucrainei. În contextul dezvoltării companiilor de creație din Republica Moldova, inclusiv cu investiții străine, a fost majorat numărul de locuri bugetare pentru profesiile viitorului, cum ar fi Producția multimedia, Designul jocurilor și Animație, precum și pentru domeniul Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor.
- Nomenclatorul *specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior și mediu de specialitate* a fost actualizat prin operarea modificărilor la Codul Educației și abrogarea Legii nr. 1070/2000²⁵⁶.
- a fost actualizat *Regulamentul-cadru privind organizarea admiterii la studii superioare de licență și studii superioare integrate pentru anul universitar 2023/2024*²⁵⁷ și a fost aprobat *Conceptul Sistemului Informațional Unificat „e-Admitere”*²⁵⁸, având ca scop îmbunătățirea eficienței și vitezei de procesare a documentelor în cadrul procesului de admitere la instituțiile de învățământ superior, pentru a asigura o experiență optimă pentru toți actorii implicați.
- a fost revizuită *Metodologia de finanțare bugetară a instituțiilor publice de învățământ superior*²⁵⁹, pentru a asigura o gestionare eficientă și transparentă a resurselor publice, promovând responsabilitatea publică și modernizarea infrastructurii universitare. Noile prevederi vizează consolidarea autonomiei universitare și eficiența utilizării fondurilor publice, cu o atenție specială acordată indicatorilor de performanță și realizării obiectivelor de politică publică. În acest cadru, Regulamentele privind finanțarea compensatorie și finanțarea complementară au fost actualizate pentru a se conforma modificărilor aduse Metodologiei de finanțare a instituțiilor de învățământ superior publice.
- Instituțiilor *de învățământ superior publice li s-au alocat resurse financiare pentru renovări*, suma totală alocată în anul 2023 a depășit 35 mil. lei, inclusiv: 4.200 mii lei pentru Universitatea de Stat din Moldova, 4.740 mii lei pentru Universitatea Tehnică din Moldova, 4.740 mii lei pentru Academia de Studii Economice, 4.740 mii lei pentru Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” și 3.500 mii lei pentru Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți.

²⁵¹ Hotărârea Guvernului nr. 679/2023

²⁵² Ordinul MEC nr. 1003/2023

²⁵³ Hotărârea Guvernului nr. 8/2023

²⁵⁴ Hotărârea Guvernului nr.1039/2023

²⁵⁵ Hotărârea Guvernului nr. 468/2023

²⁵⁶ Hotărârea Guvernului nr. 258/2023

²⁵⁷ Ordinul MEC nr. 458/2023

²⁵⁸ Hotărârea Guvernului nr.4/2024

²⁵⁹ Hotărârea Guvernului nr.700/2023

- *Nomenclatorul domeniilor și specialităților în învățământul superior*²⁶⁰ a fost actualizat cu specialități noi, printre care se numără Știința Datelor, Tehnologii Digitale în Fabricație și Agrobusiness și Dezvoltare Rurală. Acestea sunt considerate specialități cheie pentru progresul țării și oferă oportunități de inovare, dezvoltare rurală și avansare în era tehnologiilor digitale. Noua ofertă educațională va forma specialiști capabili să inițieze și să conducă afaceri agricole în mediul rural, să contribuie la dezvoltarea durabilă din punct de vedere economic, ecologic, social și cultural, și să gestioneze eficient investițiile și fondurile disponibile, inclusiv cele din cadrul Uniunii Europene.
- În anul de studii 2023-2024, au fost acordate burse de merit (Bursa Guvernului, Bursa Președintelui, Bursa Republicii) studenților din instituțiile de învățământ superior și elevilor din instituțiile de învățământ superior și profesional tehnic²⁶¹, în scopul sprijinirii performanțelor academice și implicării acestora în rezolvarea problemelor socio-economice ale statului. De asemenea, s-a elaborat un proiect pentru dublarea bursei pentru studenții de la specialitățile pedagogice²⁶², astfel încât cei mai buni studenți, încadrați în categoria I, să primească o bursă de 3280 lei, în timp ce cea mai mică bursă, pentru categoria III, va fi de 2200 lei.
- În cadrul eforturilor de integrare a sistemului național de învățământ în Spațiul European al Educației, au fost aprobate următoarele inițiative: *Cadrul Național al Calificărilor*²⁶³, *Registrul Național al Calificărilor*²⁶⁴ și *Regulamentul de recunoaștere și echivalare a titlurilor științifice și științifico-didactice obținute în străinătate*²⁶⁵.

Pentru **optimizarea sistemului național de cercetare și inovare** a fost modificat Codul privind știința și inovarea în Republica Moldova²⁶⁶, în conformitate cu recomandările formulate în Raportul „Cu ambiție pentru transformare – Evaluarea finanțării cercetării, infrastructurilor de cercetare și legăturilor dintre știință și industrie în Republica Moldova” din 2023, care reprezintă evaluarea exhaustivă a sistemului de cercetare și inovare din Republica Moldova, realizat de Comisia Europeană prin Mecanismul de sprijin al politicilor din cadrul Programului-cadru al Uniunii Europene pentru Cercetare și Inovare „Orizont Europa”.

*Metodologia de finanțare instituțională pentru organizațiile publice din domeniile cercetării și inovării*²⁶⁷ a fost aprobată, pentru a optimiza sistemul de finanțare al acestora prin reglementarea distribuirii și contractării fondurilor destinate cheltuielilor de personal și infrastructurii. Implementarea acestei metodologii va contribui semnificativ la îmbunătățirea eficienței întregului sistem național de cercetare și inovare.

Planul de admitere la studiile superioare de doctorat, ciclul III, cu finanțare la bugetul de stat pentru anul academic 2023-2024 a fost aprobat²⁶⁸, având ca obiectiv principal asigurarea pregătirii cadrelor pentru cariera științifică. Acesta prevede acordarea finanțării din bugetul de stat sub formă de granturi doctorale. De asemenea, a fost aprobat *Planul de admitere la programele de postdoctorat pentru anul 2024*, cu accent pe pregătirea avansată a cadrelor științifice. Aceste programe oferă oportunități de evoluție profesională și susțin realizarea de cercetări de înalt nivel, atât fundamentale, cât și aplicative. Prin acest demers, se urmărește adaptarea la cerințele pieței muncii și consolidarea mediului de cercetare²⁶⁹.

²⁶⁰ Hotărârea Guvernului nr. 360/2023

²⁶¹ Hotărârile Guvernului nr. 701 și 702/ 2023

²⁶² Hotărârea Guvernului nr. 949/2023

²⁶³ Hotărârea Guvernului nr.330/2023

²⁶⁴ Hotărârea Guvernului nr. 3/2024

²⁶⁵ Hotărârea Guvernului nr. 7/2024

²⁶⁶ Legea nr. 266/2023

²⁶⁷ Hotărârea Guvernului nr. 864/2023

²⁶⁸ Hotărârea Guvernului nr. 678/2023

²⁶⁹ Hotărârea Guvernului nr. 660/2023

În vederea susținerii procesului de formare a cadrelor de înaltă calificare a fost modificată *Metodologia de conferire și confirmare a titlurilor științifice*²⁷⁰, prin extinderea perioadei pentru susținerea tezelor de doctorat și postdoctorat până la data de 30 iunie 2024, în conformitate cu legislația în vigoare la momentul aprobării temelor.

În vederea optimizării procesului de formare a cadrelor științifice prin doctorat și stimulării implicării tinerilor în activitatea de cercetare și inovare, a fost aprobat cadru normativ referitor la Bursele de Excelență ale Guvernului și la Bursele pe Domenii Științifice destinate studenților doctoranzi pentru anul 2023²⁷¹.

Politicile de susținere și dezvoltare a domeniului culturii fizice și sportului au vizat:

- majorarea considerabilă a burselor lunare pentru sportivii de performanță și stabilirea unei formule clare pentru stabilirea indemnizației viagere sportivilor de performanță și antrenorilor sportivilor de performanță²⁷²;
- modificarea *modului de calcul și de plată a indemnizației viagere antrenorilor sportivilor de performanță*²⁷³, astfel antrenorii sportivilor de performanță pot beneficia anual de recalcularea indemnizației viagere asemenea ca sportivii de performanță.
- modificarea *Regulamentului cu privire la modul de stabilire și de plată a burselor lunare sportivilor de performanță*²⁷⁴. Astfel, sportivii de performanță care au ocupat locurile 1-16 la Campionatele Mondiale (seniori), 1-12 la Campionatele Europene (seniori), locurile 1-6 la Jocurile Mondiale Universitare vor beneficia de bursă lunară pentru doi ani dacă aceste competiții se desfășoară o dată la doi ani. Până în anul 2023 doar medaliații beneficiau de aceste drepturi;
- aprobarea *Regulamentului cu privire la mecanismul de finanțare a sportului de performanță* conform criteriilor distincte²⁷⁵, inițiativa include stabilirea unei metodologii de repartizare a alocațiilor, adaptată specificului fiecărei federații sportive, precum și stabilirea condițiilor de eligibilitate pentru diverse acțiuni;
- aprobarea *Regulamentului pentru organizarea și funcționarea lotului național al Republicii Moldova*²⁷⁶, care stabilește un cadru legal și organizatoric adecvat pentru pregătirea, participarea și sprijinirea sportivilor în competițiile sportive internaționale. Regulamentul servește ca instrument de implementare și oferă claritate în ceea ce privește procedurile, responsabilitățile și criteriile specifice pentru pregătirea și participarea lotului național la competițiile internaționale. Această inițiativă promovează echitatea și meritocrația în procesul de selecție a sportivilor.

În perioada de raportare a fost **asigurată continuitatea politicilor promovate în domeniul tineretului**, și anume:

- Au fost eliminate neconcordanțele între prevederile privind *activitatea Centrelor de tineret*, diversificarea instrumentelor de finanțare a politicilor și programelor de tineret, dezvoltarea mecanismelor de recunoaștere a competențelor dobândite într-un context non-formal de învățare, precum și dezvoltarea mecanismelor sustenabile de cooperare eficientă între actorii sectorului de tineret, prin modificarea Legii nr.215/2016 cu privire la tineret²⁷⁷.

²⁷⁰ Hotărârea Guvernului nr. 703/2023

²⁷¹ Hotărârea Guvernului nr.70/2023

²⁷² Hotărârea Guvernului nr.251/2023 pentru aprobarea Avizului asupra proiectului de lege pentru modificarea art.341 din Legea nr.330/1999 cu privire la cultura fizică și sport

²⁷³ Hotărârea Guvernului nr.1030/2023

²⁷⁴ Hotărârea Guvernului nr.48/2024

²⁷⁵ Hotărârea Guvernului nr.22/2023

²⁷⁶ Ordinul MEC nr. 1304/2023

²⁷⁷ Hotărârea Guvernului nr.551/2023

- Pentru a eficientiza activitatea centrelor de tineret și de a extinde gama de servicii pe care acestea le prestează au fost aprobate²⁷⁸: *Regulamentul-cadru privind activitatea Centrului de tineret; Regulamentul privind angajarea personalului de conducere în centrele de tineret; Metodologia de organizare a concursului pentru angajarea personalului de specialitate în centrele de tineret; Fișele-tip de post ale personalului de conducere și personalului de specialitate din centrele de tineret;*
- Au fost instituite mecanisme eficiente pentru implicarea elevilor în procesele decizionale²⁷⁹: *Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliilor Elevilor*, stabilind cadrul și procedurile pentru funcționarea acestor organisme la nivelul fiecărei școli; *Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a Consiliilor Școlare ale Elevilor*, care reglementează modul de constituire și activitatea acestor consilii la nivelul unităților de învățământ; *Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a Consiliilor Regionale ale Elevilor*, oferind directoarele pentru structurarea și operarea acestor consilii la nivel regional; *Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Național al Elevilor*, stabilind cadrul pentru funcționarea și responsabilitățile acestui organism la nivel național. Aceste mecanisme constituie un pas semnificativ în asigurarea participării active a elevilor în procesele decizionale din sistemul educațional, promovând astfel transparența, responsabilitatea și implicarea democratică în conducerea și dezvoltarea învățământului.
- Au fost implementate 4 programe dedicate tinerilor, inclusiv:
 - ✓ *Programul național de asistență pentru dezvoltarea și consolidarea Consiliilor raionale/municipale ale tinerilor*: Acest program vizează creșterea capacității instituționale a structurilor reprezentative ale tinerilor, facilitând participarea lor în procesele decizionale la nivel local. A fost alocat un buget de 512,450,00 lei pentru implementare timp de 4 luni.
 - ✓ *Programul anual de granturi pentru organizațiile de tineret*: Acest program a susținut și dezvoltat sectorul de tineret din Republica Moldova prin acordarea de suport logistic și financiar pentru proiectele și inițiativele de tineret. Bugetul executat a fost de 9 111 492,69 lei, beneficiind de peste 50 de mii de beneficiari și acoperind 31 de unități administrativ-teritoriale de nivelul II, precum și UTA Găgăuzia și UTA Nistru. Programul a inclus finanțarea a 31 de proiecte pentru tineri.
 - ✓ *Programul „Capitala Tineretului”*: Acest program se axează pe dezvoltarea unui model eficient de implementare a politicii de tineret la nivel local, prin concentrarea activităților și proiectelor de tineret într-o localitate selectată pe parcursul unui an. Bugetul executat a fost de 1,311,910.00 lei (contribuția APL Ungheni - peste 500 mii lei), implicând peste 50 de activități/evenimente majore și 3 contracte de finanțare cu asociații obștești locale.
 - ✓ *Programul de dezvoltare a Centrelor de tineret*: Acest program vizează consolidarea capacităților instituționale pentru dezvoltarea și extinderea serviciilor de tineret. Implementat în parteneriat cu Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) și Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), programul are trei componente de bază: dezvoltarea profesională a resurselor umane din cadrul centrelor de tineret, asigurarea suportului pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale a acestora și sprijinirea dezvoltării programelor de granturi pentru finanțarea inițiativelor/proiectelor de tineret.

În perioada 2022-2023, în colaborare cu Departamentul pentru Relația cu Republica Moldova din România, au fost implementate mai multe proiecte educaționale, printre care două ediții ale proiectului de premiere a olimpicilor la limba și literatura română și istorie, asigurarea accesului instituțiilor de învățământ din Republica Moldova la Platforma digitală de resurse educaționale www.citeste.ro, furnizarea de rechizite și cărți pentru peste

²⁷⁸ Hotărârea Guvernului nr.951/2023

²⁷⁹ Ordinul MEC nr. 1486/2023

3000 de elevi din 25 de școli prin Proiectul Cutia Școlarului și implementarea mijloacelor educaționale digitale în cadrul Proiectului Digitalizarea Educației, contribuind la îmbunătățirea calității educației și rezilienței sistemului de învățământ din Republica Moldova. De asemenea, în anul 2023, Departamentul a furnizat un laborator inteligent.

Aproximativ 10 acorduri de cooperare au fost semnate cu organizații internaționale și partenerii de dezvoltare, care au adus investiții substanțiale în sistemul educațional și de cercetare, consolidând capacitățile umane și instituționale ale instituțiilor din domeniu. Printre acestea se numără parteneriatele cu reprezentanțele agențiilor ONU din Moldova (UNICEF, PNUD, UNFPA, UN Women), Fundația Servicii de Dezvoltare din Liechtenstein, Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF), Agenția Austriacă pentru Dezvoltare și Biroul de cooperare al Elveției în Moldova. Aceste proiecte au avut un accent special asupra învățământului profesional tehnic, inclusiv promovarea învățământului dual, digitalizarea sistemului, formarea cadrelor didactice, incluziunea și elaborarea curriculumului și a materialelor didactice.

Rezultatele din domeniul sănătății, obținute în anul 2023 reflectă angajamentul Guvernului de a asigura accesul populației la servicii de sănătate de calitate și la tratamente eficiente pentru toți cetățenii, contribuind astfel la îmbunătățirea sănătății și a calității vieții populației, fapt stabilit și în Strategia Națională de Sănătate „Sănătatea 2030”.²⁸⁰ Statisticile privind starea de sănătate a populației din Republica Moldova indică o tendință de îmbunătățire, produsă inclusiv de redresarea post-pandemică.

În anul 2023, eforturile au fost focusate pe modernizarea sistemului de sănătate în unul capabil să ofere populației acces real la servicii medicale de calitate, medicamente sigure, eficiente și la prețuri accesibile, precum și soluții viabile de tratament și prevenire a bolii. Astfel, s-au făcut investiții importante în infrastructura medicală, asigurând instituțiile medicale cu echipamente și dispozitive medicale performante.

Circa 760 mii persoane au beneficiat de medicamente compensate în 2023, în valoare totală de peste 930 de milioane de lei (Figura 41), înregistrând o creștere de aproximativ 158 de milioane de lei (+20,5%) în comparație cu perioada similară din 2022.

Tendința de scădere a beneficiarilor de medicamente compensate înregistrată în anul 2023 reflectă schimbările în necesitățile de tratament ale populației. Nevoia de tratament a crescut, iar numărul pacienților tratați de COVID-19 în condiții de ambulator a scăzut, permițându-le să beneficieze de medicamente compensate (Figura 41).

În anul 2023, s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului pacienților beneficiari de dispozitive medicale compensate, 77.788 de persoane față de 22.428 de persoane în anul 2022. Totodată, în anul 2023, Guvernul a alocat resurse financiare suplimentare pentru medicamente și dispozitive medicale compensate din Fondurile Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală (FAOAM), în suma de 930 097,4 mii lei, cu 155 823,4 mii lei mai mult comparativ cu anul 2022. Adicional, cheltuielile FAOAM pentru medicamente și dispozitivele medicale compensate beneficiarilor în 2023 au crescut cu 22,6% față de 2022 la 1.227,12 lei, cu 223,74 lei mai mult decât în 2022.

Valoarea medie a compensației per rețetă a constituit 156,74 lei, în creștere cu 12,8 %, față de anul 2022. Totodată, au fost actualizate schemele de tratament cu medicamente compensate pentru 32 maladii episodice frecvent întâlnite în practica medicului de familie, ajustate la Protocoalele clinice și ghidurile naționale de tratament, și extinse indicațiile terapeutice cu maladii noi pentru 45 DCI. La fel, au fost excluse limitările în prescriere pentru alte 8 DCI din lista celor compensate.²⁸¹

Figura 41. Dinamica numărului de pacienți beneficiari de medicamente compensate, 2019-2023

280 Hotărârea Guvernului nr.387/2023 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de sănătate „Sănătate 2030”.

281 Nebivololum, Lercanidipinum, Clopidogrelum, Carvedilolum, Valsartanum, Telmisartanum, Gliclazidum, Dapagliflozinum

Totodată, pentru a extinde lista de medicamente și dispozitive medicale compensate, au fost întreprinse mai multe acțiuni, printre care:

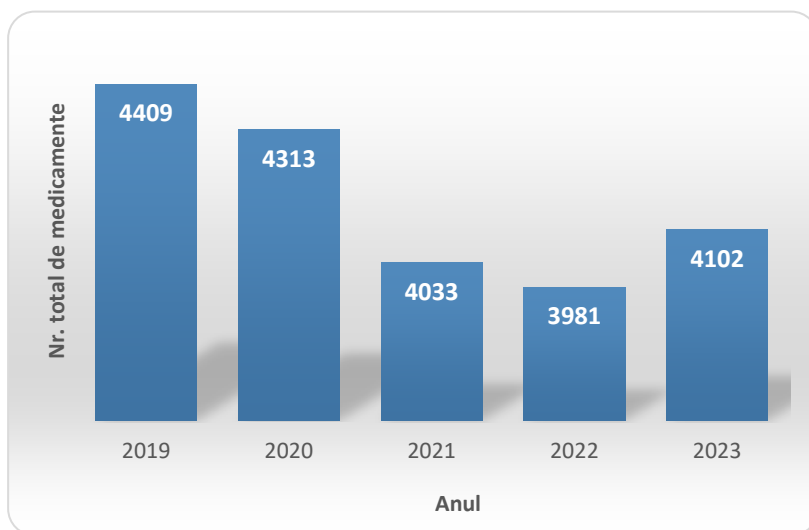
- Au fost incluse 8 denumiri comune internaționale (DCI) de medicamente noi.
- S-au revizuit și actualizat planurile terapeutice care implică medicamente compensate pentru 32 de afecțiuni episodice frecvent întâlnite în practica medicală a medicului de familie, adaptându-le conform protocoalelor clinice și ghidurilor naționale de tratament.
- S-au extins indicațiile terapeutice cu maladii noi la 45 DCI, urmare a actualizării și expunerii în redacție nouă a schemelor de tratamente compensate pentru toate maladiile episodice și cronice în acutizare.
- Au fost excluse limitările în indicația de compensare pentru 8 DCI din Lista medicamentelor compensate.
- A fost extinsă Lista dispozitivelor medicale compensate prin adăugarea a două noi categorii - ace și seringi.

În vederea asigurării accesului populației la medicamente și dispozitive medicale compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, s-au încheiat contracte cu 208 furnizori de servicii farmaceutice, reprezentând 1329 de unități farmaceutice (farmacii și filiale), distribuite pe întreg teritoriul Republicii Moldova (906 în zonele urbane și 423 în cele rurale).

În rezumat, Guvernul a negociat prețurile pentru medicamentele și dispozitivele medicale compensate în fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, extinzând indicațiile terapeutice pentru unele dintre acestea. Această acțiune a avut un impact pozitiv asupra fondurilor asigurării medicale și a cheltuielilor de buzunar ale beneficiarilor. În prezent, Lista conține 63 de denumiri comune de medicamente și 57 de modele de dispozitive medicale, la care s-au negociat prețuri, acestea fiind disponibile în farmaciile contractate cu discounturi medii de aproximativ -19% pentru medicamente și -24% pentru dispozitivele medicale.

În anul 2023, **domeniul autorizărilor medicamentelor** s-a concentrat pe autorizarea a 656 de produse medicamentoase. Numărul de medicamente autorizate în acest an este cu 353 mai mic decât în 2022, din cauza modificărilor legislative intervenite în 2017.²⁸² Prin urmare, se estimează că în anii următori, rata de autorizare a medicamentelor va înregistra o scădere cu aproximativ 30-35%. În schimb, numărul de medicamente autorizate în Nomenclatorul de stat va înregistra o creștere. În luna ianuarie 2023, în Nomenclator erau autorizate 3981 de medicamente, iar până în luna decembrie 2023, acest număr a crescut la 4100. (figura 4) De asemenea, au fost aprobate 5373 variații pentru 1626 medicamente autorizate.

Figura 42. Nr. total de medicamente în Nomenclatorul de stat al medicamentelor

282 Legea nr. 1456/1993, art. 11, pct. 2.

O creștere de la 1596 la 1604 a fost înregistrată în ceea ce privește numărul total de farmacii și filiale licențiate în perioada 2022-2023. De asemenea, au fost înființate 103 noi farmacii și filiale, indicând un interes crescut în dezvoltarea acestui sector. Este interesant de menționat că numărul de farmacii nou înființate în localitățile rurale a crescut de la 32 la 57, ceea ce poate reflecta o atenție sporită acordată accesului la servicii farmaceutice în aceste zone. În cadrul **domeniul juridic**, s-au elaborat și revizuit o serie de acte normative.²⁸³

În **domeniul autorizare activitate farmaceutică**, conform standartelor GMP, GDP, GPP au fost îndeplinite cu o rată de 100% planificarea și desfășurarea inspecțiilor GMP, GDP și dezvoltarea și actualizarea documentelor sistemului de management din cadrul subdiviziunii. Așadar, în decursul anului 2023, au fost efectuate 4 inspecții la fabricanții locali de medicamente destinate uzului uman, rezultând în eliberarea Certificatelor de Conformitate cu Bunele Practici de Fabricație a Medicamentelor destinate uzului uman (GMP) și a Autorizațiilor de Fabricație a Medicamentelor destinate uzului uman.

Politici de sănătate publică

În contextul agendei de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, au fost transpuse o serie de acte normative centrate pe asigurarea unui nivel înalt de protecție a sănătății consumatorilor și garantarea dreptului acestora la produse sigure. Astfel, conținutul de acizi grași trans, alții decât acizii grași trans prezenți în mod natural în grăsimea de origine animală, din alimentele destinate consumatorului final, și care reprezintă un risc pentru bolile de inimă și a accidentelor vascular-cerebrale, din septembrie 2023 nu depășește 2 g la 100 g de grăsime.²⁸⁴ La fel, au fost aprobate norme pentru detalierea și transparentizarea procedurilor de notificare și

înregistrare a suplimentelor alimentare, care asigură punerea pe piață a suplimentelor alimentare eficiente și inofensive și minimizează dauna asupra sănătății consumatorilor legate de utilizarea suplimentelor alimentare.²⁸⁵ Totodată, a fost actualizat cadrul normativ care reglementează aditivii

Tabel cu privire la statistica numărului de farmacii și filialele înființate acestora pentru perioada 2022 – 2023

Perioada	Anul 2022	Anul 2023
Nr. total de farmacii și filialele acestora licențiate	1596	1604
Nr. de farmacii și filiale fondate	103	102
Nr. de farmacii și filiale înființate prin deciziile instanțelor judecătorești	71	45
Nr. De farmacii înființate în localități rurale	32	57

alimentari, în contextul absenței riscurilor acestora din produsele alimentare pentru consumatori.²⁸⁶

În același timp, au fost aprobate proceduri de supraveghere a calității apei potabile furnizată prin sisteme centralizate de alimentare cu apă (apa de la robinet), cu transpunerea principiilor de gestionare a riscurilor de contaminare de către furnizorii de apă și agențiile statului.²⁸⁷

În contextul asigurării punerii pe piață a produselor cu un conținut de reziduuri de pesticide care nu prezintă riscuri pentru sănătate, au fost stabilite proceduri pentru asigurarea procesului de actualizare a limitelor de

²⁸³ Legea nr. 1456/1993; Legea nr. 1409/1997; Hotărârea Guvernului nr.71/2013; Hotărârea Guvernului nr.1165/2016; Hotărârea Guvernului nr. 348/2014.

²⁸⁴ Reglementat de Hotărârea Guvernului nr.120/2023 cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr. 899/2017 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind adaosul de vitamine și minerale, precum și de anumite substanțe de alt tip în produsele alimentare.

²⁸⁵ Hotărârea Guvernului nr.442/2023 cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr. 538/2009 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind suplimentele alimentare.

²⁸⁶ Hotărârea Guvernului nr.941/2023 cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr. 229/2013 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind aditivii alimentari.

²⁸⁷ Hotărârea Guvernului nr.651/2023.

pesticide aliniat proceselor de modificare a cadrului european,²⁸⁸ iar conform reglementărilor UE a fost accentuată dimensiunea sistemului de alertă precoce și răspuns rapid la urgențele de sănătate.²⁸⁹

În efortul de a reduce factorii de risc pentru sănătate, a fost aprobat **Programul național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027**.²⁹⁰ Astfel, pentru realizarea obiectivelor au fost adoptate o serie de acte normative, inclusiv în domeniul tutunului, care au venit cu reglementări suplimentare la aspectele de fabricare, prezentare și vânzare a produselor din tutun și a celor conexe.²⁹¹

În ceea ce privește **modificarea tabelelor și listelor substanțelor stupefiante, psihotrope și precursorilor acestora supuse controlului**,²⁹² de menționat că au fost completate listele acestora cu 640 de poziții noi, care se află sub controlul statului, pentru a proteja sănătatea publică și a combate traficul ilicit de substanțe stupefiante și psihotrope, inclusiv în corespundere cu Convențiile și acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.²⁹³

Pentru a asigura un acces rapid și facil la rețete pentru pacienți, de a reduce timpul necesar și erorile umane în procesul de prescriere, procesare și eliberare a rețetelor, precum și de a monitoriza eficient utilizarea medicamentelor și a dispozitivelor medicale compensate, prin operarea modificărilor cadrului normativ, din aprilie 2024, va fi posibilă prescrierea acestora prin intermediul **Sistemului informațional „eRețeta pentru medicamente și dispozitive medicale compensate”**.²⁹⁴

Au fost operate modificări a actelor normative cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, precum și la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală.²⁹⁵ La fel, a fost aprobat Regulamentul privind procedurile de restituire a primei de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă, plătite de titularii de patentă de întreprinzător care, în același timp se încadrează în categoria de persoană cu dizabilitate severă, accentuată sau medie sau sunt pensionari.²⁹⁶ Prin urmare, în anul 2023 au fost depuse 638 de cereri de restituire a primei de asigurare obligatorie de asistență medicală achitate în sumă fixă pentru acel an, iar în luna ianuarie 2024 s-au înregistrat 174 de cereri de restituire.

Guvernul a acordat **statutul de persoană asigurată mamelor neangajate care îngrijesc copiii până la vârsta de 2 ani**. Se estimează că aproximativ 7 883 de persoane vor fi asigurate de Guvern, cu un impact financiar anual de aproximativ 33,4 mil. lei. Serviciile medicale de urgență obstetricale (naștere, iminență de avort/naștere, avort spontan, sarcină extrauterină) vor fi acoperite din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, având un impact financiar estimat de aproximativ 3,3 mil. lei pe an. **Statutul de persoană asigurată va fi prelungit până la 31 ianuarie a anului următor** pentru cei care achită primele de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă. În luna ianuarie 2024, 31 906 persoane s-au asigurat individual. Persoanele din sectorul justiției și medicii de familie independenți vor menține statutul de persoană asigurată chiar și în timpul concediilor de maternitate sau de îngrijire a copilului până la vârsta de 3 ani. De asemenea, s-au reglementat condițiile de încadrare a prestatorilor de servicii medicale în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală, în vederea asigurării previzibilității și clarității. S-a stabilit, în același timp dreptul la restituirea primei de asigurare obligatorie de

288 Hotărârea Guvernului nr.867/2023.

289 Hotărârea Guvernului nr.30/2024.

290 Hotărârea Guvernului nr.129/2023

291 Legea nr. 25/2023; Legea nr.278/2007; Legea nr.10/2009; Legea nr.160/2011; CP985/2002; CC218/2008.

292 Hotărârea Guvernului nr.631/2023.

293 Hotărârea Guvernului nr.1088/2004.

294 Hotărârea Guvernului nr. 8/2024.

295 Legea nr. 336/2023.

296 Hotărârea Guvernului nr. 825/2023.

asistență medicală în sumă fixă pentru cei care achită alte contribuții care depășesc cuantumul primei de asigurare. Impactul financiar estimat asupra fondurilor de asigurare medicală este de 2028 lei/persoană.

Au fost **aprobate fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2023**, atât la partea de venituri cât și la partea de cheltuieli în sumă de 14,138 595,7 mii lei.²⁹⁷ Ulterior, în temeiul rectificărilor operate²⁹⁸, valoarea veniturilor și a cheltuielilor a fost precizată în sensul majorării și stabilită în mărime de 14 554 650,0 mii lei și respectiv 14 538 364,2 mii lei, cu un excedent bugetar în sumă de 16 285,8 mii lei. Executarea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală în anul 2023 a constituit la partea de venituri 14 570 567,8 mii lei/la nivel de 100,1% în raport cu prevederile anuale și la partea de cheltuieli 13 776 134,8 mii lei/la nivel de 94,8% față de suma planificată pe an și s-a încheiat cu un excedent în sumă de 794 433,0 mii lei. Din totalul veniturilor acumulate în valoare de 14 570 567,8 mii lei, 52,7% (7 682 936,1 mii lei) provin din veniturile proprii, 47,1% (6 863 881,5 mii lei) din transferurile primite de la bugetul de stat, iar 0,2% (23 750,2 mii lei) din donațiile primite de la organizațiile internaționale cu scopul de a finanța serviciile medicale acordate persoanelor refugiate din Ucraina, în conformitate cu condițiile stabilite în acordurile de parteneriat. Prin urmare, în comparație cu anul precedent, încasările fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală în anul 2023 au înregistrat o creștere de 15,3%.

Accesul populației la servicii medicale

Într-un efort continuu de a îmbunătăți starea de sănătate a populației Republicii Moldova, pe parcursul anului 2023 au fost **înființate două rețele mari de servicii cu scopul de a extinde accesului pacienților la servicii de înaltă calitate**: i) serviciul național de asistență medicală în cazul accidentelor vasculare cerebrale (AVC), care presupune crearea a 13 centre, activitatea primelor șase fiind deja inițiată, ce vor oferi o gamă largă de servicii medicale pacienților cu AVC, inclusiv evaluarea rapidă a stării de sănătate, investigații, tratament eficient, servicii de reabilitare, pentru care au fost procurate opt tomografe computerizate, dintre care unul cu inteligență artificială; ii) lansarea rețelei de colposcopie, compusă din 12 cabinete asigurate cu echipamentele necesare, pentru depistarea timpurie a leziunilor precanceroase și cancerului de col uterin, inclusiv colposcoape, care sunt unite în regim video cu instituțiile din Chișinău – Institutul Oncologic și Institutul Mamei și Copilului.

Cu suportul UNICEF a fost **extinsă rețeaua serviciilor de intervenție timpurie pentru copii (ITC)** cu 4 instituții medico-sanitare publice în raioanele: Cimișlia, Fălești, Cantemir, Strășeni, pentru care a fost valorificată suma de 601 233 dolari USA. La sfârșitul anului 2023, 15 instituții medico-sanitare publice prestau servicii ITC. Totodată, a fost extins volumul de servicii medicale acoperite din asigurării obligatorii de asistență medicală, în special pentru stabilirea precoce a diagnosticului în cazul maladiilor rare și maladiilor congenitale, și în tratamentul pacienților cu tumori.²⁹⁹ Astfel, din anul 2023, este asigurat accesul pacienților cu tumori benigne la reabilitare funcțională, anatomică, estetică și psihologică, precum și s-au extins indicațiile pentru Tomografie cu emisie de pozitroni-tomografia computerizată (PET-CT) cu administrarea radiotrasorului FDG F-18, cod 1359.3, care contribuie la lărgirea spectrului de beneficiari de servicii în conformitate cu prevederile procedurilor standard de operare internaționale.

Au fost eliminate barierele excesive birocratice prin **simplificarea procedurii de examinare medicală pentru obținerea permiselor auto pentru șoferii amatori**, anularea obligativității biletului de trimitere de la medicul de familie pentru specialiști, simplificarea procedurii de organizare și desfășurare a examenelor medicale obligatorii pentru unele categorii de angajați și modificarea cadrului normativ aferent asigurării obligatorii de asistență medicală.

²⁹⁷ Legea nr.358/2022.

²⁹⁸ Legea nr.297/2023 pentru modificarea Legii fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2023 nr.358/2022 și Dispoziția CSE nr.61/2023.

²⁹⁹ Hotărârea Guvernului nr. 171/2023.

Pentru a menține în continuare securitatea transfuzională și biosecuritatea produselor sanguine, a fost aprobat **Programul național de securitate transfuzională și autoasigurare cu produse sanguine pentru anii 2023-2027**.³⁰⁰ În ceea ce privește cerințele de siguranță și biosecuritate a produselor sanguine în asistența hemotransfuzională, au fost asigurate în 100% de donări și transfuzii sanguine, iar 99,3% din donările de sânge/componente sanguine au fost voluntare. În comparație cu anul 2022, se observă o creștere de 43% a donatorilor permanenți.

În vederea **standardizării asistenței medicale acordate populației de către prestatorii de servicii medicale**, în baza principiilor medicinei bazate pe dovezi științifice/evidențelor de bună practică internațională, au fost elaborate 19 acte normative noi: 6 Ghiduri practice; 9 Protocoale clinice naționale; 1 Protocol clinic standardizat; 1 Standard de conduită medicală; 2 Algoritmi de conduită medicală. Au fost revizuite și actualizate 21 de acte; 18 Protocoale clinice naționale; 2 Protocoale clinice standardizate; 1 Standard de conduită medicală.

În același timp, a fost modificat **Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală** pentru îmbunătățirea accesului pacienților la serviciile medicale,³⁰¹ cu scopul de a îmbunătăți accesul populației la serviciile medicale, simplificând și debirocratizând procedurile de acces în sistem, eficientizând timpul de lucru, facilitând stabilirea precoce a diagnosticului și asigurând tratamente eficiente și personalizate. S-a introdus o procedură simplificată pentru accesul la asistența medicală specializată ambulatorie, eliminând necesitatea prezentării biletului de trimitere de la medicul de familie pentru consultația medicului specialist. Această inițiativă a permis asigurarea pacienților cu tumori benigne cu proteze individuale și consumabile necesare pentru reabilitarea protetică și chirurgicală din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală. De asemenea, pacienților cu tumori maligne și benigne li s-a furnizat, la recomandare, exoproteze mamare. În anul 2023, s-au alocat 242 mii lei pentru 101 persoane cu tumori ale capului și gâtului și 1 727,5 mii lei pentru 239 persoane pentru exoproteze mamare. De asemenea, lista serviciilor medicale incluse în anexele nr. 4 și nr. 5 ale Programului unic a fost actualizată, inclusiv prin introducerea sau actualizarea serviciilor medicale noi, pentru a implementa tehnologii moderne și a utiliza eficient dispozitivele medicale performante. Aceste măsuri au implicat cheltuieli în valoare de 4 573,2 milioane lei în anul 2023.

Resurse umane în sănătate

Accentuăm realizări majore în ceea ce privește **motivarea economică a resurselor umane prin acordarea unor granturi forfetare integrale** de 120 mii lei tinerilor profesioniști, repartizați în instituțiile medicale din afara Chișinăului și de 96 mii lei în cazul personalului mediu, după șase luni de la angajare. În acest sens, în anul 2023, 391 de tineri medici și asistenți medicali au beneficiat de indemnizația acordată într-o singură tranșă.

Au fost **majorate în medie cu 15% salariile a aproximativ 48 mii de angajați din instituțiile medico-sanitare publice** încadrate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală³⁰², fiind alocate fonduri în valoare de 313,5 mil. lei în acest scop. În plus, prima pentru munca de noapte a fost majorată cu 15% fiind alocate suplimentar din fondul asigurării obligatorii de asistență medicală circa 313,5 mil. lei. Salariile medicilor legiști și experților judiciari care lucrează la Centrul de Medicină Legală au fost majorate cu 35%, cu o creștere specifică de 15%.

În contextul dezvoltării sistemelor informaționale în sectorul sănătății, a fost elaborat și aprobat **Conceptul Sistemului informațional de evidență a resurselor umane în sectorul sănătății (SI ERUSS)**,³⁰³ cu scopul de a asigura gestionarea eficientă a resurselor umane din sectorul de sănătate și crearea registrului electronic unic al personalului medical și farmaceutic din sistemul sănătății.

Investiții în infrastructură/dotare cu echipamente

³⁰⁰ Hotărârea Guvernului nr. 467/2023.

³⁰¹ Hotărârea Guvernului nr. 171/2023.

³⁰² Hotărârea Guvernului nr. 808/2023.

³⁰³ Hotărârea Guvernului nr. 24/2024 cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului informațional de evidență a resurselor umane în sistemul sănătății.

O realizare semnificativă constă în **transferul spitalelor raionale sub autoritatea Ministerului Sănătății**. Într-un interval de timp mai scurt de opt luni, s-au efectuat investiții considerabile în modernizarea infrastructurii instituțiilor medicale, suma investită fiind de aproximativ 387 mil. lei.

În plus, s-au efectuat **modernizări la instituțiile medico-sanitare publice din întreaga țară** prin achiziționarea de echipamente și dispozitive medicale esențiale. Printre acestea se numără 12 tomografe computerizate, achiziționate în valoare totală de aproximativ 140,1 mil. lei, 33 de ambulanțe de tip A și B, cu o valoare totală de aproximativ 31 mil. lei. De asemenea, s-au consolidat capacitățile a nouă centre perinatale prin dotarea sălilor chirurgicale, a celor de naștere și de terapie intensivă, cu un buget total de circa 42,2 mil. lei. Totodată, spitalele republicane, municipale și raionale au fost echipate cu sute de mese pentru operație, lămpi pentru sălile de operație, ultrasonografe, aparate radiologice, mii de paturi, inclusiv pentru copii, brancarde, troleuri de resuscitare, ventilatoare, inclusiv pentru nou-născuți, fotolii ginecologice și defibrilatoare. În ceea ce privește instituțiile medico-sanitare publice de asistență medicală primară și specializată de ambulator, acestea au fost echipate cu peste 1200 de computere.

În anul 2023 au fost **instalate 127 de generatoare în toate unitățile sanitare din țară**, cu un cost total de aproximativ 97,5 mil. lei, astfel încât pacienții în stare critică să beneficieze de acces neîntrerupt la servicii medicale, precum și asigurarea cu **40 de stații de producere a oxigenului medical**, în valoare de aproximativ 86 mil. lei, eliminând astfel utilizarea periculoasă anterioară a buteliilor de oxigen.

Investiții semnificative au fost făcute inclusiv și în **dezvoltarea infrastructurii sistemului medical**. La Institutul de Medicină Urgentă a fost inaugurată *cea mai mare Unitate Primiri Urgențe* din țară, cu un cost total estimat la aproximativ 94 mil. lei, care include și costurile lucrărilor și echipamentelor medicale. De asemenea, au fost deschise *Puncte de Asistență Medicală Urgentă și Substații de Asistență Medicală Urgentă*, iar spațiile au fost pregătite pentru instalarea tomografelor computerizate. În prezent, sunt în desfășurare lucrări de reparații capitale la șase clădiri ale Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, cu un cost total de aproximativ 234,9 mil. lei, și la 11 secții de Terapie Intensivă, cu un cost estimat la circa 185,9 mil. lei, finanțate din sursele Băncii Mondiale. De asemenea, a fost *finalizată prima etapă a lucrărilor de reconstrucție a Unității Primiri Urgente a Spitalului Clinic Bălți*.

Printre realizările de anvergură în domeniul sănătății, Republica Moldova a semnat la 16 octombrie 2023 și a ratificat în noiembrie 2023 un **Acord-cadru de împrumut cu Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru realizarea proiectului „Construcția Spitalului Regional Bălți”**. De asemenea, au fost inițiate negocieri pentru proiectul „Modernizarea și îmbunătățirea serviciilor de reabilitare”, care vizează obținerea unui împrumut de la Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), în sumă de 40.000.000 de dolari, echivalentul a circa 701,4 milioane de lei, pentru îmbunătățirea serviciilor de reabilitare pentru adulți și copii, precum și pentru consolidarea capacităților de gestionare a bolilor netransmisibile la nivel național.

Republica Moldova a obținut, de asemenea, un grant în valoare de 10 mil. dolari SUA, echivalentul a circa 175,5 mil. lei de la Pandemic Fund, care va fi folosit pentru fortificarea sistemului de sănătate publică. Investițiile totale în sănătate în anul 2023 au fost de aproximativ 950 de mil. lei, provenind din diverse surse, inclusiv din bugetul de stat, fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală și finanțări din partea organismelor internaționale precum: fondurile Băncii de Dezvoltare a Consiliului Europei; Băncii Mondiale; Organizația Mondială a Sănătății; Programul Kusanone, finanțat de Guvernul Japoniei; Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, Organizația Internațională pentru Migrație; Guvernul SUA; Guvernul României; Guvernele țărilor Uniunii Europene. Aceste eforturi demonstrează angajamentul activ al Ministerului Sănătății în construirea unei societăți mai sănătoase și mai reziliente.

În contextul **ajustărilor structurale și atribuțiilor Agenției Medicamentului și Dispozitivelor Medicale a Republicii Moldova**,³⁰⁴ se accentuează o creștere a efectivului-limită la 120 persoane precum și reglementarea extinsă a misiunii Agenției, implicând implementarea politicii de reglementare, supraveghere și control de stat pentru asigurarea accesului la medicamente și dispozitive medicale de calitate.

În cadrul procesului de integrare europeană, au fost realizate progrese semnificative în alinierea la standardele și cerințele Uniunii Europene în domeniul farmaceutic și al dispozitivelor medicale. Aceste progrese includ armonizarea legislației naționale cu cerințele europene, participarea activă la adoptarea standardelor europene în reglementarea medicamentelor și dispozitivelor medicale și implementarea practicilor europene în controlul de stat, în conformitate cu cerințele de integrare. De asemenea, consolidarea cooperării cu instituțiile europene și obținerea de certificări și recunoașteri în cadrul UE demonstrează succesul în îndeplinirea angajamentelor asociate Integrării Europene.

O realizare importantă a fost lansarea **proiectului „Farmacii la sate” întru asigurarea accesului la medicamente esențiale în localitățile rurale**³⁰⁵ prin aprobarea Regulamentului privind condițiile de licențiere a activității farmaceutice subvenționate de stat în localitățile rurale. De asemenea, s-a realizat actualizarea listei localităților rurale în care urmează să fie înființate farmacii subvenționate, promovând o amplasare rațională și eficientă a acestora. Bugetul alocat pentru anul 2024 în implementarea regulamentului privind licențierea farmaciilor în zonele rurale este de 20 mil. lei. În prezent, sunt listate 134 de sate care sunt eligibile pentru deschiderea farmaciilor.

În sectorul farmaceutic s-a implementat Regulamentul privind aprobarea și înregistrarea prețurilor de producător la medicamente,³⁰⁶ contribuind la asigurarea accesibilității economice a medicamentelor, promovând la transparența în formarea prețurilor și protejând interesele sociale ale consumatorilor. În aceeași măsură, se asigură accesul la medicamente de calitate și menținerea prețurilor accesibile pentru populație, cu un accent special pe prevenirea abuzului de medicamente.³⁰⁷ De asemenea, prin **introducerea unui mecanism de negociere directă pentru stabilirea prețurilor la medicamente**, se urmărește creșterea transparenței și eficienței în procesul de formare a acestora. Acest lucru are tendința de a atrage producători de medicamente din Uniunea Europeană și contribuie la menținerea prețurilor corecte și accesibile pentru populația Republicii Moldova.

³⁰⁴ Hotărârea Guvernului nr. 71/2013.

³⁰⁵ Hotărârea Guvernului nr. 1036/2023

³⁰⁶ Hotărârea Guvernului nr. 295/2023.

³⁰⁷ Legea nr.1049/2023.

Cultură și turism

Principalele obiective setate de Guvern în domeniul culturii și turismului ținesc ridicarea nivelului de cultură în societate și de dezvoltare personală a cetățeanului, protejarea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului material, păstrarea și promovarea tradițiilor și a diversității culturale, valorificarea oportunităților turistice și creșterea contribuției sectorului turismului și industriilor creative la dezvoltarea economică a țării.

Cultură

Participarea populației la evenimentele culturale și asigurarea accesului universal la produsele culturale de calitate au un impact asupra dezvoltării identității culturale, cât și la fortificarea coeziunii sociale. Cel mai important rol în asigurarea accesului populației la cultură pe întreg teritoriul Republicii Moldova îl are infrastructura culturală, aceasta fiind prezentă pe întreg teritoriul țării, oferind un spectru larg de servicii culturale și fiind gestionată atât de autoritățile administrative centrale, cât și de autoritățile publice locale. În acest sens, dezvoltarea și menținerea infrastructurii fizice culturale (teatrele și sălile de spectacol, muzeele și galeriile de artă, bibliotecile și casele de cultură) este esențială pentru promovarea și conservarea culturii autohtone, dezvoltarea artistică, formarea identității culturale și creșterea calității vieții.

În ultimii ani **evoluția infrastructurii culturale** a fost influențată de situația demografică din țară, de volumul resurselor financiare disponibile și de capacitățile autorităților publice de a o gestiona eficient, dar și de insuficiența resurselor umane calificate. Astfel, la finele anului 2023 rămânea neschimbat numărul teatrelor (17), cinematografele (7) și muzeelor (126), în timp ce numărul de biblioteci (-4,1%) și a caselor de cultură (-0,2%)³⁰⁸ au înregistrat reducere, această scădere fiind generată de reducerea numărului populației.

În prezent, valoarea resurselor financiare alocate din bugetul de stat pentru domeniul culturii este modestă, fapt ce află în imposibilitate de a contribui suficient și eficient la dezvoltarea culturii, programelor de intervenție și proiectelor culturale. Bugetul alocat domeniului culturii a variat de la 473,5 mil. lei în 2021, până la 523,3 mil. lei în 2022, respectiv, 611,3 mil. lei în 2023, evoluția respectivă fiind marcată atât de procesul de reorganizare prin dezmembrare (separare) a Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și crearea Ministerului Culturii ca entitate separată, cât și de necesitatea fortificării capacităților noului minister creat.

Cu toate acestea, potrivit rezultatelor chestionării sociologice a populației din Republica Moldova privind coeziunea socială³⁰⁹, realizată în 2023, în ultimul an este înregistrată o îmbunătățire a participării populației la activitățile culturale. Numărul persoanelor care nu au fost deloc la teatru s-a redus cu 9,6%, cei care nu au fost deloc la cinema cu 12,4%, la concerte – cu 21,8%, la muzeu – cu 20,1%, la bibliotecă – cu 21,1%, nu au participat nici la un eveniment cultural – o reducere cu 23,9%³¹⁰. Acest fapt se datorează creșterii producției culturale autohtone și diversității acesteia, precum și a facilităților de acces la serviciile și bunurile culturale (Programul „Voucher cultural” pentru persoanele care au împlinit 18 ani).

Principalele realizări obținute în anul 2023 în domeniul dezvoltării și susținerii infrastructurii culturale din țară vizează:

- **Crearea Fondului național al culturii**³¹¹, în conformitate cu recomandările formulate în Raportul Comisiei Europene privind extinderea UE din 2023, având ca obiectiv asigurarea unei finanțări eficiente pentru sectorul cultural. Fondul Național al Culturii centralizează toate programele și proiectele culturale și editoriale gestionate de Ministerul Culturii, cu o estimare a sumei totale de 28,6 mil. lei pentru anul 2024.

308 Extras din Raportul intermediar al Centrului de Politici Culturale privind analiza situației în domeniul culturii (prezentat la solicitarea Ministerului Culturii)

309 Centrul de Sociologie și Psihologie Socială (CSPS) al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

310 Datele Raportului din anul 2023 au fost raportate la datele similare din BOP realizat în 2015.

311 Legea nr. 12/2024

Utilizarea eficientă a resurselor alocate va crea un cadru stimulat și echitabil pentru toți actorii implicați și angrenați în ecosistemul cultural.

- **În urma implementării Pachetului guvernamental „Spor pentru Moldova”,** salariile a aproximativ 1700 de profesioniști din domeniul culturii au fost majorate cu o medie de 25%.
- **Au fost create condiții de susținere a tinerilor în domeniul creației**³¹². Astfel, din 1 ianuarie 2024, o *indemnizație unică de 90 mii lei pentru absolvenții instituțiilor de învățământ profesional tehnic post secundar și de 120 mii lei pentru absolvenții instituțiilor de învățământ superior va fi plătită tinerilor bibliotecari, muzeografi sau artiști* care, în primul an după absolvirea instituțiilor cu profil artistic, vor merge să activeze în instituțiile publice din domeniul culturii în municipiile, orașele și satele din țară.
- **Sistemul biblioteconomic a fost revizuit** și adus în conformitate cu standardele internaționale prin modificările aduse la Legea cu privire la biblioteci³¹³, menite să asigure condiții stimulativ și echitabile pentru toate instituțiile, entitățile și actorii implicați și interesați în domeniul biblioteconomic. În vederea susținerii bibliotecilor publice din țară prin completarea colecțiilor de biblioteci cu carte nouă și de calitate, în 2023 a fost *majorat bugetul pentru Programul de editare a cărții naționale*, fiind alocate mijloace financiare suplimentare în sumă de 3,5 mil. lei. Astfel, a fost susținută editarea a 115 titluri noi de carte, cu cca 35 mii exemplare de carte cu distribuie gratuită în bibliotecile publice din țară.
- **În cadrul Programului „Muzeele Viitorului”,** în 2023 au fost selectate *9 echipe formate din muzee, artiști și profesioniști din industria creativă* și au obținut aprobarea pentru realizarea proiectelor inovatoare, valoarea totală a resurselor financiare oferite constituind 200 mii Euro.
- **Ratificarea Convenției Europene privind coproducția cinematografică**³¹⁴ va genera atragerea investițiilor străine în proiectele cinematografiei naționale. În context, circa 44 proiecte cinematografice vor fi incluse în co-producții cinematografice la nivel internațional, contribuind astfel la fortificarea patrimoniului național și internațional al cinematografiei. Suplimentar, *Centrul Național al Cinematografiei a fost raportat la instituție cu statut național*, potrivit atribuțiilor deținute și reglementate de Legea cinematografiei³¹⁵.
- **În vederea reglementării modului de înființare, organizare și desfășurare a activității caselor de cultură** în beneficiul comunităților din țară a fost aprobat *Regulamentul de organizare și funcționare a casei de cultură*³¹⁶. Astfel, au fost create condiții pentru accesibilitatea cetățenilor la serviciile culturale, precum și a independenței caselor de cultură, prin acordarea mai multor atribuții și șanse de a obține bani din proiecte în vederea reabilitării infrastructurii instituțiilor de cultură, în special a furnizorilor de servicii din domeniu, acumularea resurselor financiare pentru noi programe, servicii ș.a.

În perioada 2021-2023 **domeniul patrimoniului național** a fost marcat atât de realizări, cât și de variate constrângeri, generate inclusiv de alocările bugetare anuale diferențiate (2021 – 104,3 mil. lei; 2022 - 88,0 mil. lei; 2023 – 118,1 mil lei). Principalele provocări în domeniu implică fluctuația necontrolată a personalului calificat în domeniul patrimoniului cultural (mobil, imobil, istoric, arheologic), documentarea și evidența insuficientă a patrimoniului construit din cauza insuficienței de personal în domeniu, lacunele legislative care au generat ilegalități în raport cu monumentele de patrimoniu.

În vederea eliminării disfuncționalităților sistemice care au persistat anterior în domeniul gestionării patrimoniului cultural, au fost obținute următoarele progrese:

312 Legea nr. 449/2023

313 Legea nr. 283/2023

314 Legea nr. 53/2023

315 Hotărârii Guvernului nr. 472/2023

316 Hotărârea de Guvern nr. 83/2023

- A fost reorganizat cadru instituțional în domeniul circulației bunurilor culturale mobile fiind creat **Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile**³¹⁷ - autoritate administrativă subordonată Ministerului Culturii, care asigură facilitarea accesului cetățenilor la serviciile de expertizare a bunurilor culturale mobile și eliberare a certificatelor și adeverințelor de export, a notificărilor pentru import, bunurilor culturale, precum și monitorizarea în comun cu Serviciul Vamal și alte organe de resort a deplasării bunurilor culturale mobile.
- În vederea extinderii accesului la oportunități și activități culturale, precum și facilitarea circulației legale a bunurilor culturale mobile, a fost aprobat **Regulamentul de circulație a bunurilor culturale mobile**³¹⁸, armonizat cu acquis-ul UE.
- A fost selectată cea mai bună soluție arhitecturală pentru reabilitarea edificiului Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”³¹⁹, la concurs fiind înregistrate 366 de aplicanți din diferite țări. Cele 27 de proiecte, peste 100 de planșe, participante în concurs au fost transmise din Republica Moldova, Italia, Statele Unite ale Americii, Estonia, Franța, India, Germania, Emiratele Arabe Unite, China, Filipine, Australia, Singapore. Conceptele au fost jurizate de către un juriu internațional, cea mai bună soluție arhitecturală fiind declarată cea a echipei de arhitecți germani³²⁰.
- În contextul Zilelor Europene ale Patrimoniului, a fost organizat în premieră *Forumul cultural cu genericul „Patrimoniul cultural arhitectural: provocări, realizări și perspective”*, care s-a desfășurat timp de 2 zile la Chișinău³²¹.
- Au fost restaurate 3 obiecte de arhitectură vernaculară: casa tradițională boierească în două niveluri din satul Morovaia, Orhei, casa tradițională muzeu din satul Butuceni, Orhei și casa tradițională lângă cimitir, satul Butuceni, Orhei, prin intermediul *Proiectului transfrontalier UE-RM „Istorie și Muzică: valori ce reunesc/History and music – values that bring us together”*.
- A fost prezentat al treilea ciclu de raportare periodică conform Convenției privind protecția patrimoniului mondial (Convenția din 1972) pentru regiunea Europei și America de Nord.
- A fost actualizat Registrul monumentelor Republicii Moldova Ocrotite de Stat, prin conferirea a 11 monumente clasate a statutului de monument de categorie națională, în vederea protecției acestora. Printre acestea se remarcă Sediul Academiei de Științe a Moldovei din municipiul Chișinău, Cimitirul evreiesc din satul Vadul-Rașcov, Șoldănești și Biserica „Sfântul Ilie” din satul Albota de Sus, Taraclia, ș.a. În vederea stabilirii și recunoașterii calității muzeelor în conformitate cu standardele și criteriile prestabilite au fost acreditate 11 muzee de categorie locală.
- Cu scopul de a promova valorile patrimoniului cultural imaterial în societate și de a transmite cunoștințele către generația tânără, au fost desemnați 19 purtători ai titlului onorific „Purtător al Tezaurului Uman Viu”.

Turism

Rolul dezvoltării sectorului turistic în redresarea și creșterea economică este recunoscut într-o măsură din ce în ce mai mare la nivelul UE și global, acest fapt fiind consemnat și de Republica Moldova în contextul includerii turismului în domeniile naționale strategice prioritare.

³¹⁷ Hotărârea de Guvern nr. 470/2023 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 280/2011 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil (Anexa nr. 1)

³¹⁸ Hotărârea de Guvern nr. 470/2023 (Anexa nr. 4) transpune parțial Regulamentul (CE) nr. 116/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind exportul bunurilor culturale și Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 1081/2012 al Comisiei din 9 noiembrie 2012 pentru Regulamentul (CE) nr. 116/2009 al Consiliului privind exportul bunurilor culturale (text codificat).

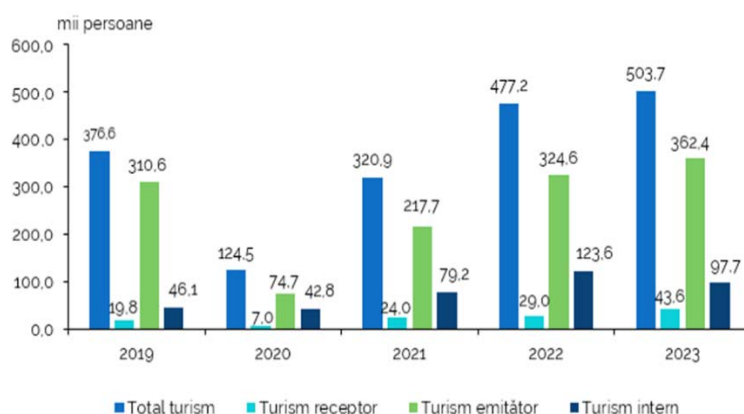
³¹⁹ <https://rising.philharmonic.md/>

³²⁰ „Bez+Kock Architekten Generalplaner GmbH” (Germania), autor principal Kock Thorsten, co-autor Bez Martin

³²¹ <https://mc.gov.md/ro/content/forumul-patrimoniul-cultural-arhitectural-provocari-realizari-si-perspective-dat-start>

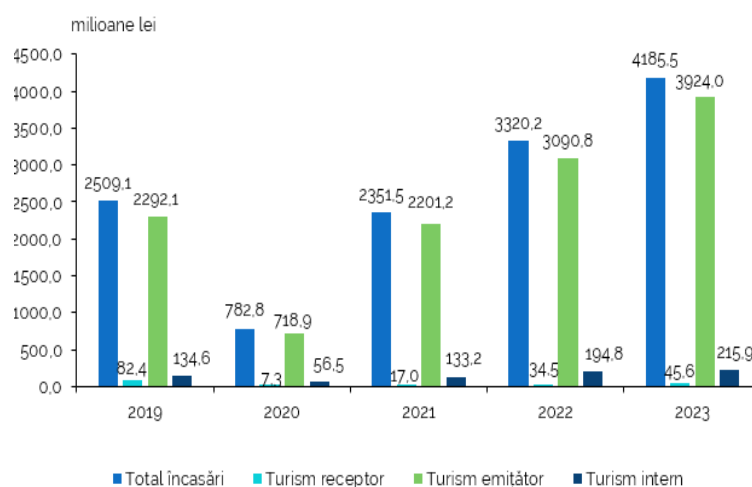
În anul 2023, în Republica Moldova în domeniul turismului, a fost remarcată o creștere a numărului de vizitatori (turiști și excursioniști) participanți la turismul organizat de operatorii și agențiile de turism, înregistrând o creștere de 5,6% față de anul 2022, ajungând la un total de 503,7 mii persoane, dintre care: turismul receptor a înregistrat 43,6 mii persoane (+50,3% față de anul 2022); turismul emițător - 362,4 mii persoane (+11,7%); turismul intern - 97,7 mii persoane (-21,0%). Turismul emițător și intern au deținut cea mai mare pondere în numărul total de turiști și excursioniști, revenindu-le, respectiv, 72,0% și 19,4%, iar turismului receptor – 8,7%. Astfel conform evoluțiilor menționate, putem constata că sectorul turismului s-a recuperat în totalitate după criza provocată de pandemia de COVID-19, comparativ cu anul anterior crizei (2019) înregistrând o creștere cu 33,7% a numărului vizitatorilor care au beneficiat de serviciile agențiilor de turism (Figura 43).

Figura 43. Evoluția numărului de vizitatori pe categorii de turism

Comparativ cu anul 2022, încasările din activitatea turistică au crescut în total – cu 865,3 mil. lei (+26,1%), dintre care din turismul emițător - cu 833,2 mil. lei (+27,0%), turismul intern - cu 21,0 mil. lei (+10,8%) și turismul receptor – cu 11,1 mil. lei (+32,1%). Totodată, încasările respective au depășit de 1,7 ori încasările înregistrate de agențiile de turism în anul 2019, ultimul an înainte de pandemie (Figura 44).

Figura 44. Încasările agențiilor de turism și turoperatorilor

În anul 2023 pentru implementarea acțiunilor de dezvoltare a turismului și de promovare a Republicii Moldova pe piața externă din bugetul de stat au fost alocate 7 mil. lei, ceea ce reprezintă cu 36% mai mult comparativ cu anul 2022. Cele mai importante realizări vizează:

- **Crearea Oficiului Național al Turismului**³²² - instituția națională responsabilă de implementarea politicilor în domeniul turismului, sprijinirea dezvoltării turismului, oferirea serviciilor și asistenței sectorului, precum și asigurarea activităților de promovare și marketing.

³²² Hotărârea de Guvern nr. 570/2023

- În premieră, Republica Moldova a fost recunoscută la *prestigiosul concurs „Best Tourism Villages”* în cadrul celei de-a 25-a Adunări Generale a OMT, desfășurată la Samarkand, Uzbekistan, ediția 2023. La competiția internațională *satul Văleni, din raionul Cahul a fost premiat cu distincția „Cel mai bun sat turistic”*³²³.
- Au fost identificate și atrase 7 companii aeriene noi³²⁴, iar la finele anului 2023 și-au anunțat lansarea zborurilor regulate *din sezonul de vară 2024 încă 3 companii aeriene*³²⁵. A avut loc majorarea numărului de destinații, *orarul de zbor fiind completat cu 8 destinații*, cu zboruri spre Munich, Podgorica, Dubai, Baku, Tirana, Atena, Valencia, Sri Lanka. Totodată, în perioada de referință Compania aeriană low-cost Wizz Air și-a reluat operarea din Chișinău către 3 destinații (Roma, Milano, Londra), au fost extinse mai multe curse charter, contribuind astfel la diversificarea produsului turistic național, precum și la crearea condițiilor pentru sporirea numărului de turiști și creșterea nivelului economic al țării.
- A fost ratificat **Acordul parțial extins al rutelor culturale europene**³²⁶. Accederea la Acord va contribui la conservarea unui patrimoniu divers prin itinerare turistice tematice, alternative și proiecte culturale. La data de 20.04.2023, Acordul Parțial Extins a intrat în vigoare pentru Republica Moldova, contribuind astfel la crearea condițiilor de promovare a țării ca destinație turistică³²⁷.
- A fost aprobat **Programul de sprijin pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii în domeniul turismului**³²⁸. Implementarea Programului se estimează la un buget de 30 mil. lei, cu posibilitatea de a fi suplinit cu fonduri ale donatorilor locali și externi, contribuind la: promovarea turismului pe plan național și internațional, facilitarea accesului de finanțare și oferirea de asistență tehnică și consultanță întreprinderilor mici și mijlocii (inclusiv pentru menținerea autenticității culturale), promovarea antreprenoriatului, îmbunătățirea calității serviciilor în domeniul turismului, precum și dezvoltarea infrastructurii necesare (construcția/modernizarea unităților de cazare, a unităților de agrement, infrastructurii de transport, inclusiv în zonele rurale).

³²³ Satul Văleni din Republica Moldova a devenit laureat al concursului pentru „Cele mai bune sate turistice din lume”, ediția 2023 | MINISTERUL CULTURII (gov.md)

³²⁴ Air Montenegro, AZAL, Israir Airlines, El Al, Arkia, Aegean Airlines, Wizz Air

³²⁵ Eurowings, Georgian Wings și Air Baltic

³²⁶ Legea nr. 23/2023

³²⁷ <https://coe.mfa.gov.md/ro/content/republica-moldova-aderat-la-rutele-culturale-ale-consiliului-europei>

³²⁸ Hotărârea Guvernului nr. 488/2023

Pace în țară și securitate pentru cetățeni

Apărare

În anul 2023 domeniul apărării a fost evidențiat de Executiv în calitate de prioritate majoră, acest fapt fiind determinat de necesitatea asigurării securității Republicii Moldova în contextul situației geopolitice regionale și amenințărilor externe, asociate de războiul de pe teritoriul Ucrainei. Astfel, obiectivele de bază au fost axate pe: dezvoltarea noilor documente de politici și de planificare a apărării naționale, dezvoltarea cadrului normativ în domeniul apărării, consolidarea capabilităților militare curente ale Armatei Naționale (AN), precum și transformarea și fortificarea sistemică a capabilităților militare prioritare.

În contextul proceselor aferente pregătirii Republicii Moldova pentru inițierea negocierilor de aderare la UE, în domeniul apărării Executivul și-a concentrat eforturile pe următoarele priorități: i) asigurarea protecției sociale a militarilor; ii) menținerea participării și creșterea contribuției în operații și misiuni internaționale de menținere a păcii; iii) consolidarea și dezvoltarea relațiilor bilaterale și multilaterale (UE și NATO); iv) modernizarea infrastructurii; v) comunicare, informare și cooperare cu societatea civilă; vi) managementul performanței instituționale.

Astfel, având în vedere particularitățile domeniului apărării, în perioada de raportare a continuat realizarea obiectivelor stabilite în documentele de politici și de planificare a apărării, precum:

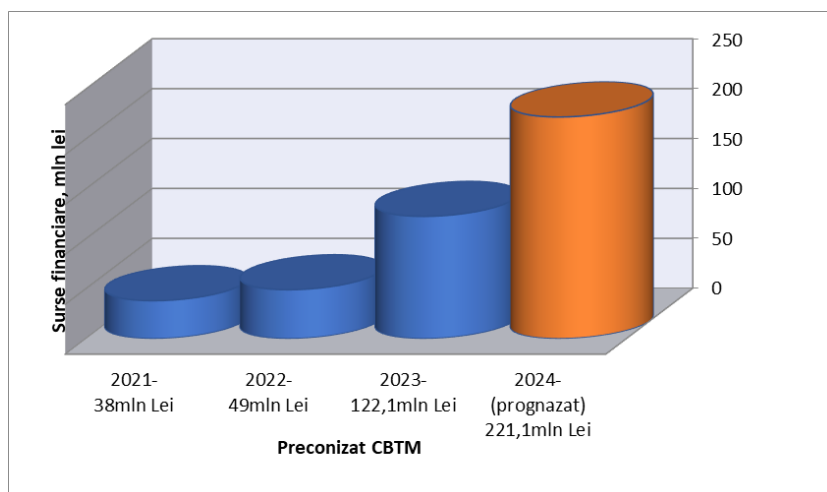
- Planul de dezvoltare a capabilităților militare ale Armatei Naționale pe termen lung (2020-2030);
- Planul de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova - NATO;
- Planul de implementare a Fazei II din Pachetul de asistență pentru Republica Moldova în cadrul Inițiativei NATO de consolidarea a capacităților de apărare (DCBI) pentru Republica Moldova.

În anul 2023, bugetul aprobat pentru domeniul apărării a constituit circa 1,6 mild. lei, reflectând o creștere de 60% față de anul anterior, reprezentând cea mai semnificativă creștere a bugetului apărării în istoria țării și constituind 0,55% din PIB. Creșterea bugetului a permis lansarea unor programe de dezvoltare și echipare a Armatei Naționale cu armament modern, inclusiv achiziționarea de sisteme de artilerie, sisteme de supraveghere la distanță, sisteme de avertizare timpurie și sisteme de supraveghere a spațiului aerian.

În scopul creării condițiilor bune de cazare și activitate a militarilor și angajaților civili precum și a condițiilor pentru păstrarea tehnicii, armamentului și bunurilor din dotare o prioritate o constituie reconstrucția infrastructurii militare naționale, inclusiv construcția unei Tabere Militare Moderne în zona adiacentă municipiului Chișinău.

În acest sens, în anul 2023, pentru **modernizarea infrastructurii militare** aflate în gestiunea forțelor armate au fost alocate resurse financiare în valoare de circa 122,1 mil. lei, astfel

Figura 45. Bugetul alocat sectorului apărării, mil. lei

fiind înregistrată o majorare de circa 3 ori comparativ cu anul precedent, iar pentru anul 2024 fiind prognozată o creștere a bugetului de circa 2 ori (Figura 45). Numărul obiectelor de infrastructură militară în curs de reparație și construcție a înregistrat o creștere semnificativă de circa 57% comparativ cu anul 2022 și o majorare de aproape 3 ori față de anul 2021. În timp ce în 2021 au fost planificate lucrări de reparație doar a 5 obiective de infrastructură militară, în prezent sunt în desfășurare 14 astfel de proiecte, cu termen de finalizare până la sfârșitul anului 2024. Pentru anul 2024 se estimează menținerea trendului ascendent privind numărul obiectelor de infrastructură reabilite, fiind deja planificată o creștere de circa 25% față de anul precedent.

Măsurile menite să contribuie la îmbunătățirea condițiilor de serviciu și a nivelului de protecție socială a personalului militar, în conformitate cu standardele și nevoile actuale, au vizat următoarele:

- în scopul consolidării și menținerii capacității operaționale, îmbunătățirii protecției sociale a personalului militar angajat prin contract, creșterii atracției serviciului militar și asigurării condițiilor materiale optime pentru îndeplinirea eficientă a obligațiilor de serviciu, precum și atragerea și retenția resurselor umane profesionale, în special în contextul deficitului existent, a fost modificat cadrul normativ privind **stabilirea situațiilor în care personalul Armatei Naționale beneficiază de rație alimentară în timp de pace**³²⁹.
- au fost **înlăturate lacunele juridice întâmpinate în procesul de stabilire a indemnizației pentru închirierea spațiului locativ**, precum și de repartizare a locuințelor de serviciu. Totodată, a fost redefinită noțiunea de „garnizoană”, astfel au fost excluse interpretările și confuziile la stabilirea distanței permisibile pentru stabilirea și acordarea indemnizației pentru închirierea spațiului locativ militarilor prin contract ai Forțelor Armate, cât și la acordarea spațiului locativ de serviciu .
- au fost aprobate **reglementările referitoare la uniforma militară și însemnele distinctive** ale personalului din cadrul Armatei Naționale, astfel contribuind la consolidarea interoperabilității cu forțele armate occidentale, cu accent pe participarea unităților în misiunile internaționale de menținere a păcii.
- au fost desfășurate **7 exerciții naționale și 5 exerciții peste hotarele țării de consolidare a capacităților operaționale** privind dezvoltarea profesională continuă a efectivului Armatei Naționale și interoperabilitatea militară a trupelor naționale cu cele ale țărilor partenere.
- a fost **ajustat nivelul de salarizare** pentru personalul militar angajat prin contract, inclusiv îmbunătățirea remunerației pentru corpul de soldați și sergenți din Armata Națională, precum și stabilirea claselor de salarizare în mod egal pentru toți militarii detașați în contingentul Forțelor de Menținere a Păcii. Astfel, a fost majorat de 2,5 ori solda lunară a militarilor în termen și rezerviștilor chemați la exerciții de mobilizare (de la 150 la 500 de lei). Salariul mediu achitat pentru militari prin contract în anul 2023 a constituit circa 10893 lei sau cu 36% mai mult decât salariul mediu achitat în anul 2020. A fost introdus dreptul la rație alimentară pentru militarii angajați prin contract, oferită o dată la prânz. De asemenea, a fost majorată diurna pentru militarii angajați prin contract din cadrul Armatei Naționale, detașați în Zona de Securitate, de la 100 la 200 de lei pe zi.

În cadrul implementării Programului Național de punere în aplicare a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU 1325 privind femeile, pacea și securitatea, s-au inițiat acțiuni pentru **promovarea drepturilor omului, prevenirea discriminării și asigurarea egalității de gen în cadrul Armatei Naționale**. Aceste măsuri au inclus activități de informare și instruire a personalului militar în colaborare cu reprezentanții Consiliului pentru Egalitate, Avocatul Poporului, organizațiile neguvernamentale și UN Women.

Armata Națională a reușit să mențină și să își intensifice **participarea în operațiile și misiunile internaționale de menținere a păcii**. În acest sens, a fost continuată participarea personalului militar în cadrul misiunilor ONU (UNMISS, MINUSCA, UNMIK, UNIFIL), precum și în misiunile diplomatice la Departamentul ONU pentru operații

³²⁹ anexa la Hotărârea de Guvern nr. 666/2015

de menținere a păcii (DPKO) din New York, SUA, și la Comandamentul Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SHAPE) din Mons, Regatul Belgiei. În aceeași perioadă, a fost asigurată pregătirea și detașarea prin rotație a două contingente ale Armatei Naționale în cadrul misiunii KFOR pentru menținerea păcii în regiunea Kosovo. Aceste rezultate evidențiază angajamentul continuu și capacitatea Republicii Moldova de a contribui activ la eforturile internaționale pentru menținerea păcii și securității globale.

O premieră pentru Republica Moldova a constituit **detașarea unui contingent format din 32 militari în cadrul Forței Interimare a Națiunilor Unite în Liban (UNIFIL)**, în timp ce alți **4 militari au fost trimiși în calitate de ofițeri de stat major în cadrul Statului Major din Sectorul Vest al UNIFIL**, pentru un mandat de șase luni. Aceste misiuni reprezintă o contribuție semnificativă la eforturile internaționale de menținere a păcii. De asemenea, în februarie 2024, a fost detașat un nou contingent format din 33 militari, inclusiv 3 femei, continuând astfel angajamentul nostru în asigurarea păcii și securității la nivel global.

În vederea **asigurării unei comunicări transparente și eficiente cu societatea**, în anul 2023, în comparație cu anii precedenți, au fost obținute progrese semnificative. Astfel, în luna ianuarie 2023 a fost lansată emisiunea TV online „InfoArmat”, care apare săptămânal pe pagina de Youtube a Armatei Naționale cu cele mai actuale știri din domeniu. Comparativ cu anul 2022, numărul comunicatelor de presă emise a crescut cu circa 80%. Materialele jurnalistice în media tradițională și în revista „Oastea Moldovei” au înregistrat o creștere constantă, cu 201 în 2023, față de 198 în 2021 și 265 în 2022. Numărul evenimentelor publice și al live-urilor a crescut, indicând o implicare mai activă în interacțiunea cu publicul, cu 23 evenimente publice și 16 live-uri în 2023, comparativ cu 14 evenimente și 9 live-uri în 2021 și 20 evenimente și 7 live-uri în 2022.

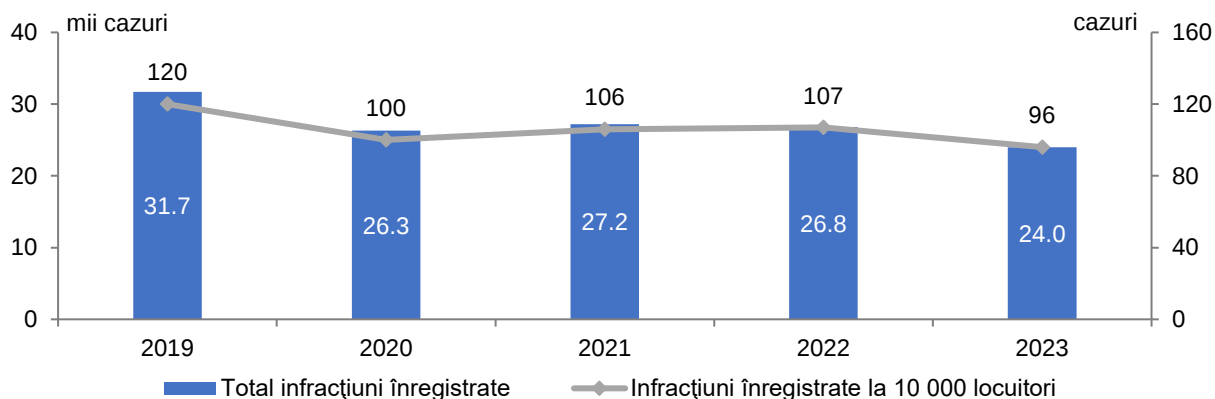
Afaceri interne

În domeniul afacerilor interne activitatea Guvernului în anul 2023 a fost axată pe realizarea celor două obiective principale stabilite de Programul de Guvernare și anume: i) asigurarea securității transfrontaliere și a ordinii și siguranței publice prin adaptarea continuă a capacităților și a politicilor la amenințările externe și ii) interne și consolidarea mecanismului național de răspuns în situații excepționale prin asigurarea interoperabilității cu procedurile europene.

Conform evoluțiilor înregistrate pe parcursul anului 2023 la principalii indicatori setați în vederea monitorizării domeniului afacerilor interne, majoritatea au înregistrat în mare parte tendințe pozitive, acest fapt confirmând eficiența măsurilor promovate și implementate de Executiv.

Rata infracționalității, în anul 2023, a constituit 96 infracțiuni la 10 mii locuitori, comparativ cu 107 infracțiuni în anul 2022 și 120 - în 2019. Pe parcursul perioadei de raportare pe teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrate 24,0 mii infracțiuni, în scădere cu 10,4% comparativ cu anul 2022 și cu 24,3% comparativ cu anul 2019 (Figura 46).

Figura 46. Rata infracționalității în perioada 2019-2023

Sursa: BNS

Cele mai multe infracțiuni au fost înregistrate în mediul urban (61,9%). Totodată, fiecare a doua infracțiune înregistrată a fost înfăptuită contra patrimoniului (41,7%), fiind urmată de infracțiunile în domeniul transporturilor (17,7%), infracțiunile contra autorităților publice (8,3%) și cele contra securității și ordinii publice (5,5%). Comparativ cu anul precedent, au fost înregistrate mai puține infracțiuni de corupție în sectorul privat (-40,0%), infracțiuni în domeniul transporturilor (-16,4%), infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei (-15,3%).

Pentru a îmbunătăți calitatea serviciilor publice care garantează securitatea cetățenilor și a putea face față noilor provocări pe segmentul de prevenire și combatere a criminalității a fost:

- dezvoltat Conceptul SIA „Registrul de stat al datelor genetice”³³⁰, care va contribui la eficiența și credibilitatea justiției în Republica Moldova, precum și la implementarea unor realizări inovatoare ale tehnicii și științei mondiale în laboratoarele naționale, pentru a prelua cele mai bune practici și standarde internaționale de asigurare a calității și competenței în domeniu;

³³⁰ Hotărârea Guvernului nr.821/2023 privind aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Registrul de stat al datelor genetice” și Regulamentului privind modalitatea de ținere a Registrului de stat al datelor genetice

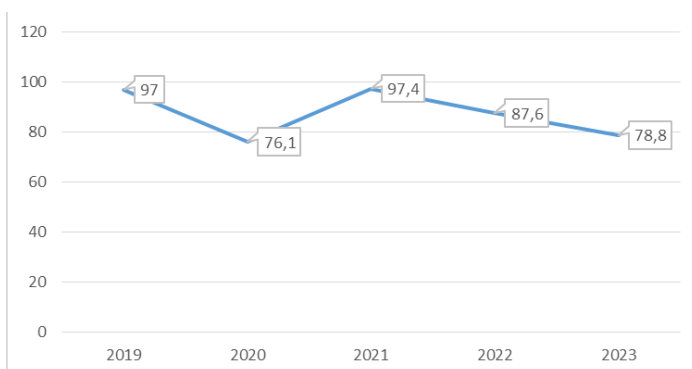
- integrat SIA „e-Cazier” cu portalul guvernamental al cetățeanului și antreprenorului MCabinet (cazierul judiciar digital), care oferă posibilitatea solicitării serviciilor de eliberare a cazierului judiciar, detaliat și contravențional în regim online, livrarea rezultatelor serviciilor publice prestate în cadrul MCabinet, exclusiv în format digital, apostilarea rezultatului serviciului prestat și eliberarea cazierului judiciar în limba engleză.

În scopul asigurării unui nivel crescut de siguranță și protecție pentru cetățeni și modernizării sistemului de trasabilitate a armelor cu destinație civilă a fost:

- perfecționat Conceptul SIA „Registrul de stat al armelor”.³³¹
- introduse condiții mai riguroase pentru acordarea dreptului de procurare, înstrăinare, deținere, port și folosire a armelor letale și neletale, supuse autorizării, și a munițiilor aferente³³²;
- armonizată legislația națională cu prevederile actelor normative europene, în partea ce ține de uniformizarea noțiunilor utilizate pe domeniul circulației armelor și munițiilor cu destinație civilă și pentru a interzice unele componente ale armelor, care pot pune în pericol ordinea și securitatea publică în cazul utilizării armele de foc semiautomate cu percuție centrală, precum și armelor de foc cu țeavă lungă³³³.

În anul 2023 a fost înregistrată o diminuare cu cel puțin 25% a ratei accidentelor rutiere, raportat la 100 mii populație. Astfel, în anul 2023 numărul accidentelor rutiere la 100 mii populație a atestat un trend descrescător, pe parcursul ultimilor ani indicatorul respectiv reducându-se de la 97 accidente la 100 mii populație în 2019 până la 89,35 accidente - în 2022 și, corespunzător, 78,8 accidente – în anul 2023 (Figura 47).

Figura 47. Rata accidentelor rutiere la 100 mii populație

Evoluțiile respective au fost generate de:

- adoptarea modificărilor la cadrul normativ în domeniu, care a permis înăsprirea sancțiunilor pentru: depășirea limitelor de viteză și pentru nerespectarea priorității acordate pietonilor și cicliștilor, prevederile respective impunând o responsabilizare sporită a participanților la trafic³³⁴;
- dezvoltarea și demararea implementării unui nou mecanism de sancționare a șoferilor prin mijloace tehnice, ca sancțiune suplimentară fiind stabilită suspendarea dreptului de a conduce pentru o perioadă cuprinsă între 30 și 180 de zile;
- realizarea Campaniei „Drumuri sigure în Moldova 2023-2024, „MAI sigur în trafic”, axată pe educarea cetățenilor pentru respectarea regulilor de circulație și prevenirea accidentelor rutiere;
- desfășurarea operațiunilor: „Pietonul”, „Girofarul”, „Educă. Oferă. Crește generații!”, „Siguranță copii”, „Las-o încet, viața n-are roată de rezervă!”, „Oamenii au prioritate!”.

³³¹ Hotărârea Guvernului nr. 471/2023 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 609/2018 privind aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al armelor”

³³² Hotărârea Guvernului nr. 337/2023, pentru modificarea unor hotărâri ale Guvernului (revizuirea cadrului normativ al regimului armelor și al munițiilor cu destinație civilă)

³³³ Hotărârea Guvernului nr. 2/2024 pentru modificarea Legii nr. 130/2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă

³³⁴ Legea nr. 35/2023 pentru modificarea unor acte normative

Eforturi considerabile au fost depuse pentru modernizarea infrastructurii de comunicații securitate, în acest sens, a fost negociat și lansat proiectul privind „Sistemul special de comunicații TETRA”, în valoarea de 22 milioane de dolari, implementat cu sprijinul Guvernului SUA, care va contribui esențial la schimbul securizat de date și prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere. Tot pentru consolidarea capacităților de combatere a criminalității transfrontaliere a fost lansat proiectul „Suport pentru implementarea măsurilor de combatere a criminalității de către Poliția Națională a Republicii Moldova”, în valoarea de 5,5 milioane euro, implementat cu sprijinul Republicii Federale Germania. Alte 2 proiecte majore, implementate cu sprijinul Uniunii Europene și Suediei, în valoarea de 9,3 milioane euro, lansate pe parcursul anul 2023, au vizat consolidarea rezilienței statului și a societății, inclusiv, gestionarea în siguranță a deșeurilor radioactive în Republica Moldova.

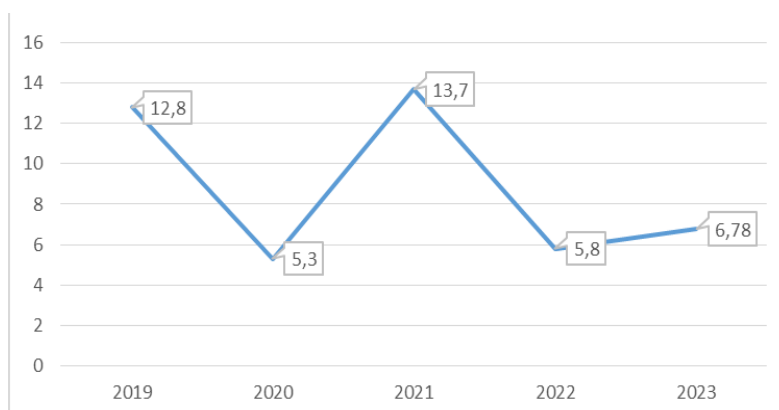
Numărul victimelor traficului de ființe umane înregistrate în anul 2023 a constituit 169 cazuri, fiind semnalată o ușoară creștere comparativ cu anul precedent (151 cazuri). Forma predominantă de exploatare a victimelor traficului de ființe umane rămâne în continuare exploatarea prin muncă. Astfel, din numărul total de victime înregistrate în anul 2023, 83 persoane au fost traficate în scopul exploatării prin muncă. În perioada de raportare s-a reușit respectarea țintei stabilite pentru indicatorul „Reducerea numărului victimelor traficului de ființe umane la 100 mii populație cu 50%”. Astfel, comparativ cu anul de referință (2019), în anul 2023 s-a reușit menținerea indicatorului respectiv la un nivel scăzut de 6,72 victime ale traficului de ființe umane la 100 mii populație, comparativ cu anii precedenți, când au fost înregistrate valori de 5,8 (2022), 13,59 (2021), 5,3 (2020) și 12,8 (2019) victime la 100 mii populație.

La 26 septembrie 2023, Guvernul a aprobat noul Program pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane pentru anii 2024-2028, scopul acestuia fiind asigurarea continuității politicii naționale în domeniul traficului de ființe umane și implementarea ultimelor recomandări ale comitetelor internaționale. Programul derivă din prevederile documentelor de drept internațional în domeniul antitrafic, la care a aderat Republica Moldova.

În domeniul combaterii violenței în familie și asigurării egalității de gen a fost eficientizat procesul de cooperare

intersectorială între instituțiile cu competențe în domeniu, prin: i) aprobarea Metodologiei și Instrucțiunii de lucru a echipei comune de intervenție în cazurile de violență sexuală³³⁵; lansarea activității Centrului de Justiție Familială, care acordă asistență femeilor și copiilor care se confruntă cu situații de violență în bază de gen. De asemenea, în scopul creșterii eficienței mecanismelor de prevenire, raportare și investigare a cazurilor de violență, creșterii ponderii participării femeilor în domeniile securitate și apărare, asigurării unei performanțe egale dintre nivelul central și local în materia perspectivei de gen și sensibilității la egalitatea de gen, a fost aprobat Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU. Tot în anul 2023, Republica Moldova a aderat la rețeaua globală INHOPE, care întrunește 52 de servicii Hotline, de raportare a materialelor de abuz sexual, asupra copiilor din întreaga lume.

Figura 48. Numărul de victime ale traficului de ființe umane la 100 mii populație

³³⁵ Hotărârea Guvernului nr. 223/2023, privind aprobarea Metodologiei și Instrucțiunilor de lucru a echipei comune de intervenție în cazurile de violență sexuală

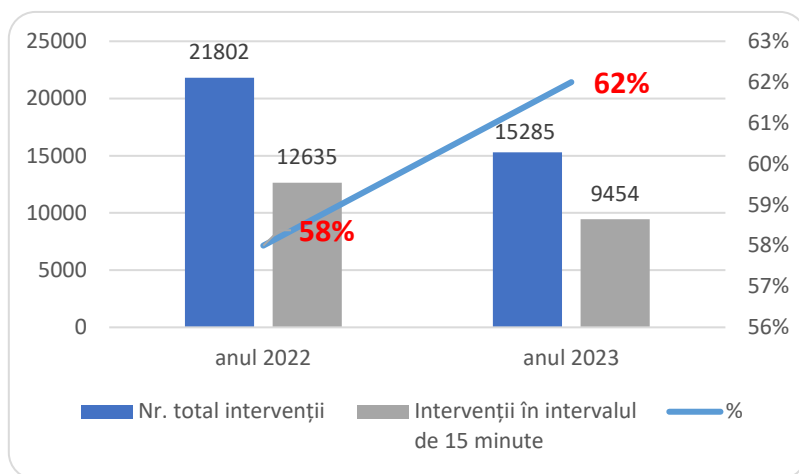
Pe parcursul anului 2023 a fost îmbunătățită capacitatea autorităților de identificare a substanțelor interzise. Începând cu anul 2019, au fost identificate peste 600 de substanțe noi (inclusiv 3 în 2023), care urmau a fi introduse sub controlul statului și stopat circuitul acestor substanțe pe teritoriul Republicii Moldova. Astfel, în 2023 urmare actualizării cadrului normativ relevant,³³⁶ a fost revizuită și completată lista substanțelor stupefiante, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit,³³⁷ fiind incluse aproximativ 608 substanțe interzise. Prin urmare cea mai stringentă problemă de reglementare a unor substanțe interzise noi, a devenit practic rezolvată. Modificările cadrului normativ vor asigura și facilita urmărirea și eliminarea fenomenelor de circulație și comercializare ilicită a substanțelor respective.

Dezvoltarea și adoptarea în anul 2023 a noilor prevederi legale privind testarea antidrog va contribui în perspectivă la consolidarea capacității de prevenire și combatere a consumului și traficului de substanțe stupefiante, psihotrope sau toxice, precum și protejarea cetățenilor împotriva pericolelor generate de consumul de droguri, asigurarea siguranței în trafic prin prevenirea și combaterea contravențiilor și infracțiunilor comise sub influența substanțelor interzise, garantarea securității și a drepturilor cetățenilor, precum și instaurarea unui climat de ordine și siguranță în societate³³⁸.

Progrese au fost înregistrate la capitolul intoleranței la corupție a angajaților din sistemul afacerilor interne. Conform datelor statistice, în perioada anilor 2019-2023 a fost înregistrată o majorare a numărului denunțurilor angajaților sistemului afacerilor interne privind actele de corupție săvârșite de persoanele civile. Astfel, numărul de denunțuri în anul 2023 a înregistrat valori duble față de anii precedenți, constituind 153 de cazuri, comparativ cu 76 cazuri în 2022, 51 cazuri în 2021, 23 cazuri în 2020 și doar 1 caz în 2019. Tendința pozitivă se datorează intensificării acțiunilor de prevenire a corupției, combinate cu cele de depistare, instrumentare și sancționare, sporire a gradului de educare, conștientizare și responsabilizare privind impactul corupției asupra societății.

În anul 2023 a crescut gradul de pregătire a serviciilor de urgență (cu 8 p.p.) și a populației (cu 22 p.p.) pentru a face față situațiilor de urgență și excepționale. Datorită măsurilor de dezvoltare și fortificate a infrastructurii și dotării serviciilor de urgență, numărul de intervenții realizate în mai puțin de 15 minute s-a majorat de la 24% din totalul intervențiilor în anul 2021 până la 62% în 2023 (Figura 49). Totodată, s-a redus numărul total de intervenții, ceea ce a permis utilizarea resurselor rațional și ținerea acestora spre o intervenție cât mai rapidă adresată cetățenilor. Evoluțiile respective au fost generate de acțiunile întreprinse pe parcursul anului 2023, inclusiv:

Figura 49. Numărul de intervenții efectuate până la 15 min.

³³⁶ Hotărârea Guvernului nr.1088/2004 cu privire la aprobarea tabelelor și listelor substanțelor stupefiante, psihotrope și precursorilor acestora, supuse controlului

³³⁷ Hotărârea Guvernului nr. 79/2006 privind aprobarea Listei substanțelor stupefiante, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, se află la etapa de avizare (număr unic 1188/MAI/2023).

³³⁸ Legea nr. 311/2023 pentru modificarea unor acte normative (testare antidrog)

- *transmiterea IP „Serviciul Național Unic pentru Apeluri de Urgență 112” din administrarea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării în subordinea MAI³³⁹*, astfel asigurându-se reacționarea mai rapidă și mai eficientă a serviciilor specializate la apelurile de urgență prin intermediul sistemului Serviciului național unic pentru apelurile de urgență 112;
- *fortificarea infrastructurii de prestare a serviciilor de urgență și situații excepționale la nivel regional și local prin: instituirea a 2 posturi teritoriale suplimentare de salvatori și pompieri și dotarea cu 3 autospeciale pentru operaționalizarea viitoarelor posturi de salvatori și pompieri; semnarea a 6 acorduri de parteneriat dintre autoritățile publice locale și IGSU; inaugurarea și dotarea a 3 sedii ale subdiviziunilor de intervenție ale IGSU; modificarea Legii voluntariatului³⁴⁰, care încurajează cetățenii să desfășoare activități de voluntariat în domeniul protecției civile și apărării împotriva incendiilor, îmbunătățește nivelul de eficiență a serviciilor de utilitate publică acordate în domeniile vizate; aprobarea Regulamentului privind exploatarea construcțiilor de protecție³⁴¹, care reglementează modalitățile de acumulare și menținere în stare permanentă de pregătire a construcțiilor de protecție pentru adăpostirea persoanelor supuse pericolului în condițiile situațiilor excepționale, stabilește cerințele față de exploatarea, dotarea și pregătirea spațiilor pentru adăpostirea persoanelor și capacitatea lor, controlul stării construcțiilor de protecție, marcarea și evidența acestora cu semnele distinctive internaționale ale protecției civile;*
- *semnarea Acordului de aderare la Mecanismul de protecție civilă al UE³⁴² - cea mai puternică rețea internațională de cooperare în domeniul prevenirii, pregătirii și răspunsului la dezastre și gestionarea crizelor, permite Republicii Moldova să beneficieze de suportul altor țări la lichidarea consecințelor calamităților de diferit tip produse pe teritoriul țării, și reciproc;*
- *dezvoltarea capacităților țării de furnizare a serviciilor de asistență internațională în materie de protecție civilă prin: operaționalizarea modulului USAR (Urban Search and Rescue), modulului GFFV (Ground Forest Fire Fighting Using Vehicles) și crearea sub-modulului logistic; reglementarea procedurii de implicare a echipelor de paramedici cu ambulanțe a Serviciului Mobil de Urgență, Reanimare și Descarcerare al IGSU în procesul de efectuare a misiunilor internaționale³⁴³.*
- *procurarea a 19 autospeciale de intervenție la situațiile de urgență în baza unui grant în valoarea de circa 230 mil. lei oferit de Japonia.*

În anul 2023 Republica Moldova a acordat asistență umanitară Republicii Turcia, afectată de cutremure de pământ din 6 și 7 februarie 2023, valoarea lotului de ajutoare umanitare constituind circa 8,3 mil. lei³⁴⁴ și Ucrainei prin intermediul a două loturi de bunuri materiale în valoare de 15 mil. lei³⁴⁵ și, respectiv, 3,3 mil. lei³⁴⁶.

Realizarea obiectivului major de a asigura protecția și securitatea cetățenilor în cazul declanșării unor situații de urgență sau excepționale a fost asigurată prin:

- participarea în procesul de gestionarea crizei energetice eliberarea a 7000 tone păcură din rezervele de stat către S.A. „Termoelectrica” ;

³³⁹ Hotărârea Guvernului nr. 796/2023 cu privire la transmiterea Instituției Publice „Serviciul Național Unic pentru Apeluri de Urgență 112”

³⁴⁰ Legea nr. 346/2023 privind modificarea Legii voluntariatului nr.121/2010

³⁴¹ Hotărârea Guvernului nr. 1012/2023 privind aprobarea Regulamentului privind exploatarea construcțiilor de protecție

³⁴² Acordul de aderare la mecanismul de protecție civilă

³⁴³ Hotărârea Guvernului nr. 675/2023 pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de efectuare a misiunilor speciale internaționale cu ambulanțele Serviciului mobil de urgență, reanimare și descarcerare (SMURD)

³⁴⁴ Hotărârea Guvernului nr. 130/2023 cu privire la acordarea ajutorului umanitar populației din Republica Turcia

³⁴⁵ Hotărârea Guvernului nr. 221/2023 cu privire la acordarea asistenței internaționale Ucrainei

³⁴⁶ Hotărârea Guvernului nr. 616/2023 cu privire la eliberarea unor bunuri materiale din rezervele de stat pentru acordarea asistenței internaționale umanitare Ucrainei

- alocarea mijloacelor financiare în sumă de 8 434,6 mii lei, pentru executarea lucrărilor etapei I a obiectivului „Consolidarea și restabilirea integrității blocului locativ, termoizolarea fațadelor și reparația acoperișului clădirii din orașul Șoldănești, strada Mareșalul Jucov nr. 2 ;
- eliberarea bunurilor materiale în sumă de 15 492 113.6 lei consiliilor raionale din Edineț, Soroca, Râșcani, Dondușeni, Drochia și Hâncești, pentru lichidarea consecințelor calamităților naturale de vânt puternic și ploi din luna iulie 2023, care au afectat mai multe locuințe și clădiri administrative din raioanele de Nord ale țării și alocarea a peste 4,9 mil. lei pentru lichidarea consecințelor situației excepționale cu caracter natural consiliilor locale din raionul Hâncești și Florești , consiliilor or. Bucovăț, raionul Strășeni și s. Corpaci, raionul Edineț ; Consiliului raional Edineț și MMPS.

Modernizarea sistemului de coordonare a securității frontierei de stat și asigurarea unui management eficient al politicilor migraționale au constituit obiecte majore ale sistemului afacerilor interne, realizarea cărora a fost asigurată prin:

- aprobarea proiectului de lege cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova³⁴⁷, care implementează conceptul european de management integrat al frontierei, cu asigurarea drepturilor fundamentale la frontieră și alinierea la legislația Uniunii Europene;
- instituirea instrumentului eficient pentru prevenirea activităților cu scop terorist și contracararea evenimentelor specifice criminalității, atât la intrarea în Republica Moldova prin punctul de trecere a frontierei „Aeroportul Internațional Chișinău” cât și pe întreg teritoriul țării, prin adoptarea Legii privind utilizarea datelor din registrul cu numele pasagerilor³⁴⁸;
- perfecționarea reglementărilor în domeniul managementului imigrației sigure și ordonate prin modificarea procesului de consultare prealabilă a vizelor de către Inspectoratul General pentru Migrație³⁴⁹ și modificarea procedurilor de eliberare a invitațiilor pentru străini³⁵⁰.
- introducerea mecanismului privind acordarea protecției temporare³⁵¹ în scopul gestionării afluxului de persoane strămutate din Ucraina precum și oferirii accesului la drepturi și facilități dar și diminuării riscurilor în sistemul de azil;
- reorganizarea Inspectoratului General pentru Migrație³⁵² în contextul asigurării serviciilor mai calitative și desconcentrării atribuțiilor la nivel teritorial, pentru a fi mai aproape de cetățean și de beneficiarul solicitant;
- elaborarea noului SIA „Migrație”³⁵³ pentru oferirea de servicii digitalizate calitative beneficiarilor, dar și alinierii la standardele UE și simplificarea procedurilor aferente SIA „Registrul de stat dactiloscopic”³⁵⁴;
- dezvoltarea infrastructurii prin dotarea echipamente speciale destinate asigurării securității frontierei de stat în valoare totală de circa 6,7 mil. Euro, prin intermediul asistenței tehnice oferite de partenerii de dezvoltare.

³⁴⁷ Proiectul de lege cu privire la frontiera de stat a fost votat în prima lectură de Parlament

³⁴⁸ Legii nr. 379/2023 privind utilizarea datelor din registrul cu numele pasagerilor și HG 1067/2023 pentru modificarea anexelor nr. 1 și nr. 2 la HG nr. 834/2008 cu privire la Sistemul informațional integrat al Poliției de Frontieră

³⁴⁹ Ordinul nr. 447/220-b-2016 din 28.09.2023 privind modificarea Ordinului comun nr. 95-b-91/144 din 08.04.2022, semnat între MAEIE și MAI

³⁵⁰ Hotărârea Guvernului nr.861/2023 privind modificarea anexei nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 331/2011 cu privire la eliberarea invitațiilor pentru străini

³⁵¹ Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 pentru aprobarea mecanismului privind acordarea protecției temporare

³⁵² Hotărârea Guvernului nr. 16/2023 privind organizarea și funcționarea Inspectoratului General pentru Migrație

³⁵³ Hotărârea Guvernului nr. 618/2023 privind aprobarea conceptului Sistemului Informațional „Migrație”

³⁵⁴ Hotărârea Guvernului nr. 840/2023 privind modificarea hotărârii Guvernului nr. 1310/2003

În scopul asigurării securității naționale, bugetul alocat pentru rezervele de stat a fost majorat substanțial. Alocațiile financiare pentru rezerva de stat au fost majorate de la 7874,5 mii lei, în 2021, la 448571 mii lei în 2023, care constituie cea mai înaltă sumă financiară alocată acestui sector important de la obținerea independenței. Suplimentar, stocul disponibil de bunuri agroalimentare s-a majorat la toate categoriile de produse, care în medie au înregistrat o creștere cu 126%. Totodată, toate capitolele ce formează rezervele de stat au fost majorate de la 20,5% la aproximativ 60%. Respectiv, stocurile rezervelor de importanță vitală, în domeniul agroalimentar și termoelectric sunt completate în proporție de 100%.

Pe parcursul anului 2023, au fost extinse relațiile de colaborare cu partenerii externi prin semnarea a 4 acorduri de cooperare privind îmbunătățirea și consolidarea capacităților resurselor umane din domeniul afacerilor interne și modernizată infrastructura poligonului multifuncțional și a sălilor sportive ale Academiei „Ștefan cel Mare”.

În scopul îmbunătățirii condițiilor de muncă și eficienței operaționale, au fost modernizate și date în exploatare sediile Centrului Republican de Instruire al IGSU și a Centrului de dispecerat integrat pentru situații de urgență din municipiul Bălți, inclusiv, inaugurate punctele de operare terestră ale SMURD din Ungheni și Cantemir. Accent deosebit a fost pus pe securizarea energetică a sediilor subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne, fiind instalate pe parcursul anului sisteme fotovoltaice la blocurile Instituția medico-sanitară publică departamentală „Serviciul medical al MAI”, Inspectoratul Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției, Inspectoratul de Poliție Ciocana, Inspectoratul de Poliție Criuleni, sectoarelor poliției de frontieră din Tudora, Volintiri, Brâzna, Stoianovca, Valea Mare și a subdiviziunilor IGSU (Direcția Situații Excepționale Soroca, Cahul și Direcției regionale căutare-salvare 1).

Reintegrarea țării

În perioada de referință Executivul a promovat politici eficiente de reintegrare a țării și menținut un dialog dinamic în formatele de interacțiune dintre Chișinău și Tiraspol, măsurile întreprinse fiind orientate spre restabilirea spațiilor naționale unice, protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, eliminarea obstacolelor în calea liberei circulații etc.

Astfel, pe parcursul perioadei ianuarie 2023-ianuarie 2024 au avut loc 3 întrevederi de lucru ale reprezentanților politici în procesul de negocieri pentru reglementarea transnistreană din partea Chișinăului și a Tiraspolului și 10 ședințe ale grupurilor de lucru sectoriale axate pe abordarea celor mai stringente probleme cu care se confruntă locuitorii de pe ambele maluri ale Nistrului.

În cadrul celor 92 de întrevederi cu ambasadorii acreditați în Republica Moldova, reprezentanții mediatorilor și observatorilor internaționali în procesul de negocieri, reprezentantul special al Președinției în exercițiu a OSCE pentru procesul de reglementare transnistreană, delegațiile oficiale ale organelor legislative și executive din alte state, precum și cu reprezentanții organizațiilor internaționale a fost agreată și reconfirmată necesitatea coordonării acțiunilor și a abordărilor pe diverse aspecte de interes comun, precum și a consolidării diverselor forme de interacțiune în promovarea politicilor ferme de reintegrare teritorială și sectorială în interesele cetățenilor.

Pornind de la necesitatea coordonării activităților autorităților administrației publice centrale și locale în vederea elaborării și promovării unor politici coerente și uniforme de reintegrare a țării s-au desfășurat 124 de ședințe de lucru cu autoritățile publice de specialitate pe diverse aspecte privind problematica transnistreană, iar în rezultatul implicării active a Executivului s-a reușit soluționarea unui șir de dificultăți înfruntate de locuitorii din stânga Nistrului și din perimetrul Zonei de Securitate. În aceeași perioadă au fost efectuate 18 vizite de documentare pe teren, unde au avut loc întrevederi de lucru cu reprezentanții autorităților publice locale, instituțiilor medicale și educaționale din localitate, agenți economici și veterani de război.

Situația drepturilor omului este precară în continuare, fiind persecutate persoanele pentru libera exprimare. Cererile de eliberare necondiționată din detenția ilegală, pe cazuri de rezonanță (Mantaluța S., Kuzmiciov G., Menzarari S., Petiș M., Pleșcanov V., Pogorlețchii V., Dimov Al., Ermurachi M., Dudnic V. etc) sunt neglijate de către Tiraspol, fiind solicitată implicarea OSCE și a partenerilor externi.

Actorii internaționali din procesul de negocieri și partenerii externi relevanți au fost sensibilizați în legătură cu instituirea de către Tiraspol a pedepselor penale în privința cetățenilor care denunță sau depun plângeri la autoritățile naționale competente sau în instanțele internaționale de profil și în care sunt vizate cazuri de abuz sau de încălcare a drepturilor omului, săvârșite de către reprezentanții structurilor din regiunea transnistreană, respectiv, au fost sesizate organele de drept competente pentru a califica juridic aceste ilegalități abuzive și periculoase ale Tiraspolului. Trezesc îngrijorare încălcările tot mai frecvente a dreptului la libera exprimare în regiune, inclusiv opiniile exprimate față de calificarea și derularea războiului din Ucraina.

La data de 29 august 2023 au intrat în vigoare amendamente la mecanismul de luare și radiere de la evidență a antreprenorilor din regiunea transnistreană³⁵⁵, care vizează *regularizarea traficului de mărfuri și servicii ce constituie obiectul activității de comerț exterior a agenților economici din Transnistria, precum și furnizarea de către aceștia a rețelelor și a serviciilor de comunicații electronice.*

³⁵⁵ Hotărârea Guvernului nr.594/2023

De asemenea, au fost aprobate modificări la cadrul normativ care reglementează unele activități ale agenților economici din regiunea transnistreană³⁵⁶, în scopul asigurării securității aprovizionării cu resurse energetice atât a consumatorilor din partea stângă, cât și din partea dreaptă a Nistrului și neadmiterea blocării procesului de licențiere a activităților din sectoarele energiei, prin instituirea unui mecanism provizoriu de licențiere a agenților economici din regiunea transnistreană.

La data de 10 mai 2023 a fost aprobat Programul activităților de reintegrare a țării pentru anul 2023³⁵⁷, care a permis finanțarea a 26 de proiecte de dezvoltare în perimetrul Zonei de Securitate, cu un buget total de 15,0 mil. lei. Lista proiectelor finanțate a fost aprobată de către Comisia de selectare împuternicită prin dispoziția Guvernului. La finele anului calendaristic, 25 beneficiari au raportat despre finalizarea implementării proiectelor finanțate, un proiect nu a fost demarat deoarece beneficiarul nu a obținut avizele de racordare la rețelele ingineresti.

³⁵⁶ Hotărârea Guvernului nr.1044/2023

³⁵⁷ Hotărârea Guvernului nr.275/2023

Prioritățile de politici publice pe termen mediu ale Guvernului

În data de 2 februarie 2024, Comitetul Interministerial pentru Planificare Strategică a aprobat Prioritățile de politici publice ale Guvernului pentru perioada 2025-2027. Acestea au fost elaborate potrivit prevederilor Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181/2014, Hotărârii Guvernului cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice nr. 386/2020 și Ordinului ministrului finanțelor cu privire la Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului nr. 124/2023.

Scopul stabilirii priorităților de politici publice pe termen mediu constă în asigurarea alocării eficiente a resurselor Guvernului (financiare, umane, tehnologice) pentru a maximiza impactul politicilor sale și pentru a dezvolta politici coerente și sustenabile. Astfel, stabilirea priorităților pe termen mediu în politicile publice servește drept instrument strategic pentru Guvern în gestionarea resurselor și orientarea acțiunilor sale pentru a îndeplini obiectivele, contribuind la dezvoltarea durabilă și la bunăstarea societății.

Prioritățile de politici publice pe termen mediu ale Guvernului au ca scop atingerea obiectivelor naționale stabilite în Strategia națională de dezvoltare "Moldova Europeană 2030" și au fost identificate în baza obiectivelor Programului de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”, angajamentelor ce derivă din statutul de țară candidat pentru aderare la UE, angajamentelor prevăzute în Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, Agenda de Asociere RM-UE 2021-2027, Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027, Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, precum și documentelor de politici sectoriale.

Odată cu obținerea statutului de țară candidată pentru aderarea la UE (23 iunie 2022) și deschiderea negocierilor pentru aderarea la UE (14 decembrie 2023), avansarea în parcursul spre integrarea europeană va constitui **prioritatea absolută pentru activitatea Guvernului**, pe termen mediu și lung. Măsurile pentru ridicarea nivelului de pregătire pentru aderarea Republicii Moldova la UE și pentru alinierea legislației naționale la legislația UE vor fi integrate transversal în toate domeniile de dezvoltare social-economică a țării.

În scopul valorificării oportunităților ce rezultă din statutul de țară candidată pentru aderare la UE, pe termen mediu, un accent major se va pune pe **consolidarea capacităților administrației publice** pentru crearea unor instituții publice puternice și reziliente, inclusiv prin creșterea eficienței și calității serviciului public, creșterea capacităților de absorbție a fondurilor și implementare eficientă a proiectelor.

În paralel cu îndeplinirea recomandărilor pentru aderarea la Uniunea Europeană și alinierea cadrului legal în toate sectoarele relevante, precum și cu fortificarea instituțiilor statului, la nivel sectorial, pentru perioada 2025-2027, Guvernul își va orienta eforturile în continuare spre **modernizarea localităților, garantarea securității și dreptății cetățenilor, creșterea veniturilor și crearea de locuri de muncă bine plătite**, prin implementarea celor 20 acțiuni din Planul Național „Construim Moldova Europeană”.

Prioritățile stabilite în acest document vor servi drept bază pentru **elaborarea Planului Național de Dezvoltare 2025-2027 și Cadrului Bugetar pe Termen Mediu 2025-2027**

Prioritățile de politici publice ale Guvernului pentru perioada 2025-2027 se anexează (Anexa 1).

Anexa 1. Lista priorităților de politici publice pentru perioada 2025-2027

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților de politici publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 1	Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților	 Planul Național "Construim Moldova Europeană" Agenda 2030	
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la următoarele capitole: Capitolul 1 „Libera circulație a bunurilor”; Capitolul 2 „Libera circulație a lucrătorilor”; Capitolul 3 „Dreptul de stabilire și libertatea de a presta serviciile”; Capitolul 4 „Libera circulație a capitalului”; Capitolul 6 „Dreptul societăților comerciale”; Capitolul 8 „Politica în domeniul concurenței”; Capitolul 9 „Servicii financiare”; Capitolul 11 „Agricultura și dezvoltarea rurală”; Capitolul 12 „Siguranța alimentară, politici sanitare și fitosanitare”; Capitolul 16 „Fiscalitate”; Capitolul 17 „Politica economică și monetară”; Capitolul 20 „Politica industrială și antreprenorială”; Capitolul 28 „Protecția consumatorilor și sănătății” (angajamentele privind protecția consumatorului); Capitolul 29 „Uniunea vamală”; Capitolul 30 „Relații externe”	
OS 1.1.	Creșterea accelerată a productivității muncii	- Susținerea creșterii exporturilor de bunuri și servicii - Atragerea investițiilor productive în sectoarele cu o procesare industrială și complexitate înaltă întru sporirea potențialului de export al Republicii Moldova - Extinderea și diversificarea sectorului de servicii, inclusiv pentru export - Sporirea productivității întreprinderilor prin promovarea inovației, tehnologiei avansate și a practicilor eficiente de gestionare (principiilor de performanță de mediu, socială și de guvernare (ESG), conform standardelor europene) - Promovarea practicilor agricole inteligente, durabile și reziliente la schimbările climatice pentru atingerea obiectivelor Politicii agricole Comune Europene - Implementarea Programului Strategic Agricol și Rural 2024-2027 pentru alinierea la Politica Agricolă Comună (PAC) - Susținerea tinerilor fermieri, a fermelor de familie și îmbunătățirea poziției fermierului în lanțul valoric - Alinierea la cerințele Uniunii Europene de siguranță alimentară	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027 - Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030 - Recomandarea nr. 1/2022 a Consiliului de Asociere UE-Republica Moldova din 22 august 2022 privind Programul de asociere UE-Republica Moldova - Politica Agricolă Comună, Capitolul 11
OS 1.2.	Dezvoltarea oportunităților pentru inovații și antreprenoriat	- Reducerea birocrăției administrative - Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii, inclusiv în mediul rural - Creșterea accesului la finanțare pentru întreprinderile mici și mijlocii - Majorarea treptată și distribuția corectă a ajutorului financiar pentru agricultori - Dezvoltarea activităților non-agricole în mediul rural, inclusiv prin Programul LEADER - Consolidarea orientării fermierilor spre piață și creșterea competitivității exploatațiilor agricole pe termen scurt și lung prin asociere și trecerea de la producția primară la procesare - Sprijin pentru fortificarea capacităților instituționale a Camerelor Agricole și activitatea acestora - Edificarea unui sector industrial rezilient, competitiv și sustenabil - Stimularea inovării și transferului tehnologic - Alinierea sistemelor naționale de standardizare, metrologie, acreditare, evaluarea conformității și supraveghere a pieței la cerințele Uniunii Europene - Dezvoltarea diplomației economice	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027 - Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027 - Acordul de Asociere RM-UE (AA, cap. V. Protecția Consumatorilor) - Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027 - Politica Agricolă Comună, Capitolul 11
OS 1.3.	Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale	- Reducerea ocupării informale - Combaterea evaziunii și fraudei fiscale - Creșterea salariului minim pe țară până la nivelul de 50% din salariul mediu pe economie; - Creșterea finanțării pentru politica de măsuri active de ocupare; - Creșterea calității și digitalizarea serviciilor prestate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	- Programul național pentru ocuparea forței de muncă 2022-2026 - Raportul de extindere a Comisiei Europene pentru Republica Moldova pe anul 2023 - Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2023 – 2030

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 2	Îmbunătățirea condițiilor de trai	 Planul Național "Construim Moldova Europeană" Agenda 2030	
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la capitolele: Capitolul 14 „Politica de transport”, Capitolul 15 „Energie”, Capitolul 21 „Rețele trans-europene”, Capitolul 22 „Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale”	
OS 2.1.	Sporirea mobilității prin sisteme de transport eficiente, durabile și sigure	- Modernizarea drumurilor și podurilor, inclusiv Trans-Europene de Transport (TEN-T) și asigurarea durabilității investițiilor în aceste infrastructuri - Crearea unui sistem de transport rutier modern, sigur, eficient, nepoluant și accesibil - Modernizarea transportului feroviar - Extinderea portului Giurgiulești, inclusiv construcția unui port uscat - Dezvoltarea Aeroportului Internațional Chișinău - Integrarea sistemelor naționale în domeniul aeronautic cu bazele de date europene „Programul național de siguranță a zborurilor”	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Programul de activitate a Guvernului, cap. V/Infrastructură și dezvoltare regională - Programul european de siguranță a aviației, Bruxelles COM (2015)
OS 2.2.	Asigurarea accesului universal la internet și la serviciile electronice	- Asigurarea accesului universal la toate serviciile guvernamentale digitalizate și îmbunătățirea dialogului cu cetățenii prin intermediul unei aplicații mobile - Asigurarea accesibilității universale a Internetului la prețuri accesibile - Sporirea accesului persoanelor vârstnice la comunicare prin echipamente moderne	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030 - Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2023-2030 - Programul național privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027
OS 2.3.	Asigurarea accesului universal la apeducte și la sisteme de sanitație sigure	- Elaborarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național, secțiunea specializată „Aprovizionare cu apă și sanitație” - Dezvoltarea infrastructurilor regionale și locale de alimentare cu apă și canalizare, inclusiv construcția stațiilor de epurare	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028 - Strategia de alimentare cu apă și sanitație (2014-2030)
OS 2.4.	Îmbunătățirea condițiilor de locuit	- Dezvoltarea regiunilor și localităților țării - implementarea Programului Național „Satul European” - Îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor publice cu destinație socială și a blocurilor rezidențiale - Sporirea rezilienței, eficienței sectorului energetic și asigurarea securității energetice a țării - Creșterea utilizării energiei din surse regenerabile în consumul final brut - Asigurarea calității construcțiilor și a locuințelor - Asigurarea dezvoltării echilibrate și durabile a teritoriului în conformitate cu principiile urbanismului și amenajării teritoriului	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030 - Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027 - Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028 - Codul urbanismului și construcțiilor

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 3	Garantarea educației corespunzătoare și de calitate pentru toți pe tot parcursul vieții		 Planul Național "Construim Moldova Europeană" Agenda 2030
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la: Capitolul 26 „Educație și cultură” (angajamentele privind educația)	
OS 3.1.	Dezvoltarea cuprinzătoare a copiilor în educația timpurie pentru învățarea și bunăstarea pe tot parcursul vieții	- Dezvoltarea sistemului de educație timpurie, creșterea calității și accesului echitabil pentru copii la servicii de educație antepreșcolară și învățământ preșcolar, inclusiv al persoanelor cu nevoi speciale - Dezvoltarea serviciilor de îngrijire a copiilor cu vârsta până la 3 ani	- Programul de implementare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” - Programul național privind serviciile de îngrijire a copiilor cu vârsta până la 3 ani
OS 3.2.	Formarea unor competențe transformatoare în sistemul educațional, axate pe nevoile de cunoștințe și aptitudinile de viitor	- Îmbunătățirea sistemului de formare și dezvoltare profesională a resursei umane în educație, - Dezvoltarea și operaționalizarea Cadrului Național al Calificărilor conform principiilor Cadrului European al Calificărilor - Dezvoltarea sistemului de învățământ primar și secundar general prin crearea rețelei școlilor model, creșterea calității și atractivității învățământului liceal, asigurarea condițiilor de acces la învățământul obligatoriu - Dezvoltarea sistemului de învățământ superior pentru pregătirea specialiștilor în domeniile prioritare dezvoltării societății și racordarea la cerințele pieței muncii, promovarea internaționalizării învățământului superior și renovarea căminelor studențești - Dezvoltarea sistemului de învățământ profesional tehnic prin promovarea învățământului dual, sporirea calității, atractivității și racordarea acestuia la cerințele pieței muncii - Fortificarea domeniului cercetării și inovării prin implementarea Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027 - Asigurarea incluziunii persoanelor cu nevoi speciale (dizabilități fizice și senzoriale: auz și văz) în sistemul educațional - Dezvoltarea sportului de performanță și a sportului în masă pentru promovarea tinerelor talente și a stilului de viață activ și menținerea sănătății populației, precum și dezvoltarea infrastructurii sportive - Implementarea Sistemului de cunoștințe agricole și a inovațiilor conform celor mai bune practici UE (AKIS)	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Programul de implementare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” - Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027 - Politica Agricolă Comună, Capitolul 11
OS 3.3.	Dezvoltarea unui sistem accesibil, flexibil și relevant de educație continuă a adulților în perspectiva învățării pe tot parcursul vieții	- Extinderea ofertei de programe de învățare în context formal, nonformal și informal - Extinderea numărului de centre de recunoaștere, validare și certificare a competențelor profesionale obținute în contexte de educație nonformală și informală - Dezvoltarea sistemului de educație al adulților în domeniul afacerilor interne - Asigurarea învățării și educației adulților din perspectiva formării competențelor digitale și a valorificării tehnologiilor informaționale	- Programul de implementare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” - Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 4	Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală	 Agenda 2030	
Integrare europeană - prioritate transversală		Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la: Capitolul 26 „Educație și cultură” (angajamentele privind cultura)	
OS 4.1.	Extinderea accesului la oportunități și activități culturale	- Dezvoltarea Republicii Moldova ca destinație turistică competitivă și durabilă - Consolidarea capacităților organizațiilor culturale și industriilor creative și promovarea produselor culturale naționale la nivel național și european - Susținerea cinematografiei autohtone pentru integrarea patrimoniului cultural național în sistemul valorilor culturale europene	- Programul de activitate a Guvernului, cap. V/Cultură - Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027 - Convenția Consiliului Europei privind coproducția cinematografică
OS 4.2.	Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și a diversității culturale	- Reabilitarea obiectelor de patrimoniu - Armonizarea legislației naționale la cea europeană în domeniul patrimoniului cultural	- Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027 - Programul de activitate a Guvernului, cap. V/Cultură
OS 4.3.	Asigurarea oportunităților de dezvoltare personală și cetățenie activă	- Aplicarea în societate a inițiativelor de inovație socială și dezvoltarea domeniul voluntariatului - Finanțarea inițiativelor și proiectelor comunitare cu implicarea tinerilor - Dezvoltarea infrastructurii și extinderea centrelor de tineret - Susținerea participării decizionale a tinerilor prin intermediul organelor de autoguvernare în instituțiile de învățământ școlar și superior	- Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030”

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 5	Îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mintală a populației prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care răspunde nevoilor fiecărui individ		 Planul Național "Construim Moldova Europeană" Agenda 2030
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la: Capitolul 28 „Protecția consumatorilor și sănătății” (angajamentele privind sănătatea)	
OS 5.1.	Asigurarea acoperirii universale cu servicii medicale de înaltă calitate, care să contribuie la îmbunătățirea calității vieții	- Construcția obiectelor de infrastructură în sistemul de sănătate în vederea îmbunătățirii și extinderii serviciilor de sănătate - spitalul regional Bălți, spitalul regional Cahul, Centrul Republican de Reabilitare, Depozit modular pentru a asigura depozitarea testelor de laborator - Dezvoltarea infrastructurii centrelor de intervenție timpurie la copii cu crearea condițiilor în corespundere cu Standardele aprobate	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Programul de activitate a Guvernului, cap. V/ Sănătate - Strategia Națională „Sănătatea 2030”
OS 5.2.	Reducerea poverii bolilor transmisibile și netransmisibile prin abordarea cuprinzătoare și trans-sectorială a determinantilor sănătății	- Implementarea Programului național de prevenire și control al bolilor non-transmisibile pentru anii 2023-2027 - Implementarea Programului național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și al infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2022-2025 - Implementarea Programului național de răspuns la tuberculoză pentru anii 2022-2025 - Implementarea Programului național de combatere a bolilor rare pentru anii 2024-2028 - Implementarea Programului național pentru supravegherea și combaterea rezistenței la antimicrobiene pe anii 2023-2027 - Punerea în aplicare a Regulamentului Sanitar Internațional (2005) în Republica Moldova - Crearea serviciilor de reabilitare, ergoterapie și capacitate conform nevoilor persoanei în cadrul spitalelor de psihiatrie	- Programul de activitate a Guvernului, cap. V/ Sănătate - Strategia Națională „Sănătatea 2030”
OS 5.3.	Sporirea rezilienței sistemului de sănătate în situații ce pun în pericol sănătatea oamenilor	- Asigurarea unei infrastructuri medicale moderne și de calitate prin echiparea și renovarea spitalelor existente - Digitizarea domeniului sănătății - Îmbunătățirea răspunsului agriculturii la cerințele societății pentru alimente și sănătate, sigure și hrănitoare, produse într-un mod durabil, pentru a reduce risipa alimentară, de a îmbunătăți bunăstarea animalelor și pentru a combate rezistența antimicrobiană - Dezvoltarea și consolidarea sistemelor și mențiunilor de calitate în conformitate cu practica europeană în ceea ce privește certitudinea calității produselor alimentare	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Programul de activitate a Guvernului, cap. V/ Sănătate - Strategia Națională „Sănătatea 2030”

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 6	Un sistem de protecție socială solid și incluziv		 Planul Național "Construim Moldova Europeană" Agenda 2030
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la: Capitolul 19 „Politica socială și ocuparea forței de muncă”	
OS 6.1.	Furnizarea unui spectru de servicii de asistență socială calitative și corespunzătoare	- Îmbunătățirea sistemului de asistență socială, inclusiv a prestațiilor sociale pentru a răspunde nevoilor/necesităților categoriilor defavorizate ale populației - Implementarea mecanismului de control a determinării gradelor de dizabilitate - Asigurarea prestării uniforme și echitabile a serviciilor sociale prin intermediul Agențiilor Teritoriale de Asistență Socială, inclusiv prin racordarea la standardele minime de calitate și necesitățile categoriilor defavorizate de populație - Digitalizarea serviciilor și prestațiilor de asistență socială	- Planul Național "Construim Moldova Europeană"
OS 6.2.	Consolidarea durabilității sistemului de asigurări sociale	- Sporirea nivelului de protecție socială a beneficiarilor de pensii	- Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană” 2030 - Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”
OS 6.3.	Asigurarea unui sistem de protecție a copilului care să răspundă prompt și eficient la nevoile fiecărui copil	- Dezvoltarea și asigurarea funcționalității centrelor regionale de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor (Nord, Centru, Sud) - Dezvoltarea și implementarea serviciilor de suport pentru copiii și tinerii care părăsesc sistemul de îngrijire alternativă (locuințe sociale asistate, locuințe protejate etc.) - Asigurarea funcționării Sistemului informațional în domeniul protecției copilului	- Programul de activitate al Guvernului, cap. V/Muncă și protecție socială - Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 - Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 7	Asigurarea unei guvernări eficiente, incluzive și transparente Planul Național "Construim Moldova Europeană" Agenda 2030		
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la: Capitolul 5 „Achiziții publice”, Capitolul 7 „Dreptul proprietății intelectuale”, Capitolul 10 „Societatea informațională și mass-media”; Capitolul 18 „Statistici”, Capitolul 25 „Știință și cercetare”, Capitolul 30 „Relații externe”, Capitolul 32 „Control financiar”; Capitolul 33 „Prevederi financiare și bugetare” 	
OS 7.1.	Edificarea unei administrații publice integre, responsabile, eficiente, transparente și deschise pentru participarea cetățenilor la procesele de luare a deciziilor	- Implementarea Programului pentru implementarea Strategiei de Reformă a Administrației Publice 2023-2026: • Implementarea amalgamării voluntare • Dezvoltarea serviciului public și profesionalizarea funcționarilor publici • Fortificarea sistemului de fundamentare, elaborare și implementare a politicilor publice și optimizarea procesului de transpunere și implementare a reglementărilor UE • Dezvoltarea unui sistem performant de achiziții publice capabil să furnizeze „valoare pentru bani” în utilizarea fondurilor publice conform Programului național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2023-2026 - Implementarea Strategiei de dezvoltare a managementului finanțelor publice 2023-2030, inclusiv: • Implementarea standardelor internaționale în domeniul fiscal • Asigurarea interoperabilității/interconexiunii cu sistemele UE în domeniul fiscal - Înregistrarea primară masivă și evaluarea/reevaluarea bunurilor imobile proprietate publică și proprietate privată, în scopul creșterii sustenabilității financiare a autorităților publice locale - Eficientizarea administrării sectorului întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat - Dezvoltarea și actualizarea hărților digitale de bază pentru luare de decizii	- Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027 - Strategia de Reformă a Administrației Publice 2023-2026 - Strategia cu privire la administrarea proprietății de stat în domeniul întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat pentru anii 2023-2030 - Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2023 – 2030 - Programul de Asociere 2021-2027, 11. Impozitare și vamă, Alin.3 - Acordul de Asociere, Cap. V „Comerț și chestiuni legate de comerț” (DCFTA), „Vamă și facilitarea comerțului” - Raportul de progres al Comisiei Europene din 2023 - Concluzii operaționale a 8-a reuniune a Subcomitetului Vamal Republica Moldova-UE, Bruxelles, 24 noiembrie 2022
OS 7.2.	Centrarea serviciilor publice pe nevoile oamenilor	- Digitalizarea și modernizarea serviciilor publice - Modernizarea și implementarea registrelor de stat - Facilitarea accesului la serviciile guvernamentale pentru diaspora moldoveană și creșterea accesului la servicii consulare pentru cetățenii Republicii Moldova din străinătate - Aplicarea tarifelor naționale în roaming în UE conform principiului „roam like at home”, în conformitate cu legislația UE - Aderarea la Spațiul Unic de Plăți în Euro (SEPA) - Modernizarea și reconstrucția infrastructurii vamale transfrontaliere - Modernizarea și armonizarea sistemelor informaționale vamale în conformitate cu sistemele informatice ale UE - Punerea în aplicare a Noului sistem computerizat de tranzit (NCTS) și aderarea la Convenția privind un regim de tranzit comun	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030 - Strategia de Reformă a Administrației Publice 2023-2026 - Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2023 – 2030 - Programul de activitate a Guvernului - Acordul de Asociere V/DCFTA, Regimul vamal și facilitarea comerțului
OS 7.3.	Integrarea științei, a tehnologiilor și a datelor în procesul de guvernare	- Integrarea științei și a tehnologiilor în conformitate cu Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027 - Consolidarea și modernizarea cadrului instituțional și al infrastructurii Sistemului Statistic Național în conformitate cu cerințele UE - Alinierea statisticilor naționale la cerințele Codului de bune practici și a Compendiumului statisticilor Europene - Dezvoltarea infrastructurii naționale de date spațiale (INDS) - Asigurarea utilizării și integrării prognozelor oficiale ale populației în procesul de elaborare a politicilor publice - Implementarea și asigurarea funcționalității Sistemului Integrat de Administrare și Control (IACS) în vederea gestionării eficiente și transparente a Fondului Național de Dezvoltare Agriculturii și Mediului Rural - Digitalizarea proceselor Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură și asigurarea mentenanței sistemelor digitale	- Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027 - Programul de Dezvoltare a Sistemului Statistic Național 2023-2026 - Politica Agricolă Comună, Capitolul 11
OS 7.4.	Asigurarea drepturilor și libertăților civile și politice, inclusiv a libertății exprimării, întrunirilor și asocierii,	- Implementarea Legii cu privire la accesul la informație - Asigurarea respectării drepturilor omului, inclusiv a libertății exprimării întrunirilor și asocierii, a dreptului la informație, a dreptului de a alege și a fi ales, a drepturilor victimelor infracțiunilor - Asigurarea accesului universal al populației la o diversitate de servicii media audiovizuale generaliste	- Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027 - Programul de creare și dezvoltare a Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor pe anii 2022-2026 - Strategia de Reformă a Administrației Publice 2023-2026

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
	a dreptului la informație și a dreptului de a alege și a fi ales		- Art. 31 lit. a) din Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174/2018

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 8	Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent	 Planul Național "Construim Moldova Europeană"	 Agenda 2030
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la Capitolul 23 „Sistem judiciar și drepturi fundamentale”, Capitolul 24 „Justiție, libertate și securitate”	
OS 8.1.	Dezvoltarea mecanismelor extrajudiciare de soluționare a litigiilor	- Instituirea obligativității examinării unor categorii de litigii în procedura medierii până la etapa adresării în instanța de judecată - Implementarea mecanismului medierii garantate de stat - Îmbunătățirea cadrului normativ în materia arbitrajului - Promovarea beneficiilor mecanismelor alternative de soluționare a disputelor - Crearea și asigurarea funcționalității entităților de soluționare alternativă a litigiilor în domeniul protecției consumatorilor	- Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025 - Legea nr.105/2003 privind protecția consumatorilor - Raportul de progres al Comisiei Europene din 2023 - Recomandarea nr. 1/2022 a Consiliului de Asociere UE-Republica Moldova din 22 august 2022 privind Programul de asociere UE-Republica Moldova
OS 8.2.	Promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție	- Promovarea procurorilor și judecătorilor integri și profesioniști - Îmbunătățirea condițiilor de detenție conform standardelor internaționale - Implementarea sistemului progresiv de executare a pedepselor penale - Dezvoltarea și crearea sistemelor informaționale în sectorul justiției	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025 - Acordul de Asociere, Cap. 23
OS 8.3.	Reducerea semnificativă a corupției în toate formele sale și edificarea unei justiții transparente și responsabile față de cetățeni	- Implementarea mecanismului de evaluare externă/ extraordinară a judecătorilor și procurorilor - Eliminarea corupției din instituțiile statului - Implementarea reformelor din Planul național de recuperare a bunurilor, inclusiv a activelor pentru realizarea confiscărilor efective	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 9	Promovarea unei societăți pașnice și sigure	7 Securizarea frontierelor Republicii Moldova 8 Modernizarea Armatei Naționale Planul Național "Construim Moldova Europeană"	16 PACE, JUSTITIE SI INSTITUTII PUTERINICE Agenda 2030
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la Capitolul 31 „Politica externă, de securitate și apărare”	20 Aderarea la UE până în anul 2030
OS 9.1.	Reducerea violenței în societate în toate manifestările și aspectele sale	- Prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie - Promovarea și asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova	- Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027 - Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 - Programul de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027
OS 9.2.	Reducerea vulnerabilității în fața amenințărilor și a riscurilor de orice tip	- Dezvoltarea și modernizarea capacității naționale de apărare, sporirea atractivității serviciului militar și aprofundarea parteneriatelor internaționale în domeniul securității și apărării - Fortificarea sistemului de ordine și securitate publică și îmbunătățirea capacităților de reacționare rapidă la apelurile cetățenilor - Alinierea condițiilor de prestare a serviciilor de ordine și securitate publică la standardele internaționale, inclusiv, asigurarea protecției în spațiul informațional a drepturilor și libertăților fundamentale, a democrației și a statului de drept - Sporirea siguranței pentru oameni în toate mediile și situațiile în care aceștia își desfășoară activitățile – acasă, pe stradă, în locurile publice, în traficul rutier sau online, în orice timp de zi sau noapte	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Strategia securității naționale a Republicii Moldova - Programul de activitate al Guvernului “Moldova, prosperă, sigură, europeană” - Programul de ordine și securitate publică pentru anii 2022 – 2025 - Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030 - Strategia de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030
OS 9.3.	Sporirea securității în funcționarea infrastructurilor și a sistemelor critice	- Securizarea frontierelor și asigurarea sustenabilității managementului integrat al frontierei de stat - Digitalizarea procedurii standard de identificare și înregistrare la distanță a persoanelor fizice - Implementarea Sistemului național de management al Securității Cibernetică - Fortificarea sistemului migrației, azilului, apatridiei și integrării străinilor - Dezvoltarea sistemului național de avertizare timpurie a populației, integrarea echipelor de intervenție în Mecanismul de Protecție Civilă al Uniunii Europene și asigurarea condițiilor pentru reducerea timpului de răspuns la situațiile de urgență - Consolidarea capacităților instituționale de a răspunde prompt și adecvat la situațiile de criză	- Programul de activitate a Guvernului cap. V/ Afaceri Interne - Programul de ordine și securitate publică pentru anii 2022 – 2025 - Programului de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2022-2025 - Programul de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025 - Programul privind gestionarea fluxului migrațional azilului și integrării străinilor pentru anii 2022-2025 - Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030 - Strategia securității naționale a Republicii Moldova

	Obiectivele SND „Moldova Europeană 2030”	Lista priorităților în cadrul politicilor publice pentru perioada 2025-2027	Document de referință
OG 10	Asigurarea unui mediu sănătos și sigur		
	Integrare europeană - prioritate transversală	Creșterea nivelului de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană la capitolele: Capitolul 27 „Mediu”, Capitolul 13 „Pescuit”	
OS 10.1.	Îmbunătățirea calității apei, aerului și a solurilor	- Asigurarea gestionării integrate a resurselor de apă și a ecosistemelor acvatice, în conformitate cu cerințele internaționale de mediu, inclusiv prin consolidarea dialogului cu România și Ucraina - Reabilitarea râurilor interne, digurilor de protecție, lacurilor de acumulare - Asigurarea epurării corespunzătoare a apelor uzate prin reabilitarea/construcția stațiilor de epurare - Dezvoltarea infrastructurii și serviciilor necesare pentru gestionarea deșeurilor în cadrul unui sistem integrat - Punerea în aplicare a sistemului integrat de gestionare durabilă a substanțelor chimice și dezvoltarea capacităților instituționale în acest domeniu - Crearea sistemului național de gestionare a calității aerului conform Legii nr. 98/2022 privind calitatea aerului - Dezvoltarea sistemului de monitorizare automatizată a indicatorilor de calitate a apelor, a aerului și a solului și crearea sistemului integrat de gestionare a datelor și informațiilor despre mediu - Punerea în aplicare a sistemului de autorizare integrată de mediu și dezvoltarea capacităților de control al calității mediului	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Programul național pentru gestionarea deșeurilor pentru anii 2023-2027 - Programul de gestionare a districtului bazinului hidrografic Dunărea – Prut și Marea Neagră, ciclul II (2023-2028); - Planul de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru - Programul de management durabil al substanțelor chimice 2023-2030; - Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027
OS 10.2.	Creșterea durabilă a suprafeței pădurilor și ariilor protejate	- Implementarea Programului Național de Extindere și Reabilitare a Pădurilor 2023-2032: • Plantarea suprafețelor noi de păduri și reabilitarea pădurilor existente • Creșterea materialului săditor necesar pentru împădurire • Crearea perdelelor forestiere de protecție și împădurirea fâșiilor riverane - Extinderea suprafețelor de arii naturale protejate de stat în scopul asigurării protecției și conservării florei și faunei RM: • Crearea Zonei Umede de Importanță Internațională „Pădurea Domnească” • Conservarea și gestionarea durabilă a ariilor naturale protejate de stat (în special a zonelor umede de importanță internațională).	- Planul Național "Construim Moldova Europeană" - Programului Național de Extindere și Reabilitare a Pădurilor 2023-2032
OS 10.3.	Asigurarea unui consum responsabil al resurselor naturale	- Dezvoltarea sistemului de evaluare, monitorizare, raportare, control și de responsabilizare a utilizării resurselor naturale - Asigurarea folosirii raționale și protecției subsolului în scopul furnizării resurselor minerale necesare dezvoltării durabile a țării - Asigurarea utilizării durabile, protecției și conservării diversității biologice acvatice, creșterea potențialului resurselor biologice acvatice în corpurile de apă naturale - Asigurarea managementului durabil al solurilor - Implementarea instrumentului de promovare și eficientizare a aplicării legislației de mediu la nivel local „Agenda verde locală - Susținerea tranziției la agricultură durabilă (sistemelor de irigare prin picurare, energiei verzi, utilizarea îngrășămintelor organice etc.)	- Programul de activitate al Guvernului; - Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027
OS 10.4.	Tranziția activă spre economia verde și circulară	- Implementarea Programului de promovare a economiei verzi și circulare 2024-2028 - Asigurarea implementării mecanismului de responsabilitate extinsă a producătorului pentru mai multe fluxuri de deșeuri și dezvoltarea sistemului de depozit pentru deșeurile de ambalaje, în vederea atingerii țintelor de colectare a deșeurilor - Dezvoltarea sistemului de taxe de mediu și plăți pentru poluare care să corespundă realităților economice și de mediu actuale - Implementarea Pactului Verde European și alinierea la politica de neutralitate la schimbările climatice a UE - Dezvoltarea capacității de pregătire și răspuns la dezastre și șocurile determinate de schimbările climatice în caz de criză sau urgență - Dezvoltarea și promovarea agriculturii ecologice	- Programul de activitate al Guvernului; - Programul de promovare a economiei verzi și circulare 2024-2028; - Programul de dezvoltare cu emisii reduse până în 2030; - Programul de adaptare la schimbările climatice până în 2030; - Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027